

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie reformy ustawodawstwa gminnego.

Wysoki Sejmie!

I.

Uchwałą z dnia 25. Stycznia 1887. Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu:

„I. Aby zbadał szczegółowo wyniki 20-letniej działalności samorządu gminnego w kraju naszym pod względem spełniania **zadań administracji publicznej** ciężących na gminach w myśl §. 27. lit. b) — n) ustawy gminnej, oraz wpływających z t. z. **poruczonego zakresu działania**, niemniej pod względem sposobu pokrywania kosztów z zarządem gminnym połączonych i gospodarstwa gminnego w ogólności;

II. aby Wydział krajowy przedłożył w swoim czasie Wysokiemu Sejmowi wynik tych badań i na podstawie tego wyniku poczynił wnioski, czy i o ile przy zachowaniu zasady i przedmiotowego zakresu samorządu potrzebną jest reforma ustawodawstwa gminnego — mianowicie:

a) czyby nie należało dla tych zadań administracji publicznej, którym gminy i obszary dworskie nie są w stanie podolać, wytworzyć lub dać możność wytworzenia takiej organizacyi samorządnej, któraby przy szerszej, silniejszej podstawie pod względem obszaru, ludności i zasobów materyalnych tym zadaniom sprostać mogła;

b) czyby nie należało w ustawodawstwie gminnem, nie naruszając związku powiatowego — uwzględnić różnice zachodzące między potrzebami i zasobami materyalnymi i intelektualnymi miast, a tymi samymi czynnikami po wsiach i miasteczkach;

c) jakie byłyby przypuszczalne koszty zarządu przy zaprojektowanej ewentualnie reformie w porównaniu z obecnymi kosztami samorządu gminnego.“

Chcąc tym poleceniom Wysokiego Sejmu zadość uczynić, Wydział krajowy podjął badania, mające na celu uzupełnienie poglądu na stosunki życia gminnego w kraju, poczem dopiero mógł przystąpić do prac ustawodawczych, mających za przedmiot częściową reformę obecnie obowiązującego ustawodawstwa gminnego.

Wyniki przeprowadzonych w Wydziale krajowym badań w kierunku wskazanym powołaną na wstępie uchwałą Wys. Sejmu, przedstawiające skutki „dwudziestoletniej działalności samorządu gminnego pod względem spełniania zadań administracji publicznej, ciężących na gminach w myśl §. 27. lit. b) — n) ustawy gminnej, oraz wpływających z poruczonego zakresu

działania“ przedstawione są w załączonej do niniejszego sprawozdania publikacyi, staraniem Wydziału krajowego wydanej p. n. „**Materyały do reformy gminnej**“.*)

Celem snadniejszego przygotowania materyałów i ułożenia projektów do reformy gminnej, Wydział krajowy złożył fachową komisją. Po ukończeniu prac przygotowawczych przez powyższą komisją i po wydaniu „**Materyałów do reformy**“, Wydział krajowy powołał ankietę gminną, złożoną z 3 wnioskodawców sejmowych, członków komisji gminnej Wysokiego Sejmu (według składu z ostatniej sesyi), członków komisji przygotowującej materyały, wreszcie z osobistości ze stosunkami gminnymi w kraju dokładnie obznajomionych.

Pod obrady tej ankiety poddał Wydział krajowy przygotowane na podstawie zebranych materyałów wnioski fachowej komisji w przedmiocie zmian ustawy gminnej.

W rzeczonyj ankiecie pod przewodnictwem JE. Jana hr. Tarnowskiego, Marszałka krajowego, wzięli udział: Dr. Kazimierz hr. Badeni, Dr. Stanisław hr. Badeni, członek Wydz. kraj. Bereźnicki, Dr. Fruchtman, radca Górecki, Cezary Haller, Adam Jędrzejowicz, hr. Władysław Koziębrodzki, ks. Jan Koblański, wiceprezes Rady pow. kołomyjskiej, prof. Dr. Kleczyński, radca Namiestnictwa Laskowski, hr. Lasocki, Lenartowicz, Dr. Łuczakowski, Męciński, hr. Sobiesław Mieroszowski, radca Wydziału Michalczewski, prof. Dr. Tadeusz Pilat, Dr. Gustaw Romer, zast. członka Wydziału kraj., Dr. Alojzy Rybicki, zast. członka Wydz. kraj., Tomisław Rozwadowski, Stanisław Starowiejski Biberstein, Tadeusz Wasilewski, ks. Wołoszyński prezes Rady powiat., hr. Wolański Władysław.

Ankieta uznała, że gminy miejskie w kraju najznaczniejsze, odróżniające się od innych wysoką liczbą mieszkańców, nagromadzoną warstwą inteligencyi miejskiej jak niemniej wybitną siłą podatkową lub niezwykłym uposażeniem w majątku gminnym, słowem, że większe i bogatsze miasta w kraju wymagają odmiennej od reszty gmin organizacyi.

W skutku tego ankieta wzięwszy za przedmiot obrad przedłożoną jej przez komisję organizację miejską uchwaliła polecić Wydziałowi krajowemu oparcie zamierzonej reformy na następujących zasadach:

1. Magistrat.

Magistrat składa się z burmistrza i 4 asesorów, z których jeden pełni funkcyę zastępcy burmistrza. Burmistrz i dwóch asesorów, a względnie w mniejszych miastach jeden asesor, otrzymują stałe wynagrodzenie, a prawo do emerytury zaczyna się po wysłużonych latach 12. Wydział krajowy po wysłuchaniu Rady miejskiej oznaczy dla każdego z miast podlegających tej organizacyi **minimum** płac dla burmistrza i asesorów.

Rada miejska wybiera członków Magistratu ze swego grona lub też z poza grona.

Burmistrz i asesorowie płatni mają być wybierani na dłuższy peryod, aniżeli Rada miejska.

Wybór burmistrza powinien być zatwierdzony przez Wydział krajowy. W razie gdyby c. k. rząd na niniejszą zasadę się nie zgodził, uchwalono alternatywę:

Rada gminna obowiązana jest zawiadomić Wydział krajowy o dokonanym wyborze burmistrza, a Wydziałowi kraj. przysłuża prawo postawić wniosek do c. k. Namiestnictwa na uchylenie wyboru w pewnym określonym terminie (14 dni), jeżeli wybór za nieodpowiedni uważa.

Uchwały zapadają większością głosów i mają być zapisywane do księgi uchwał. Burmistrz ma prawo zawieszania uchwał, sprzecznych z ustawą lub szkodliwych dla gminy.

Do zakresu działania Magistratu należy:

1. Wykonywanie uchwał Rady gminnej;
2. sprawy zarządu majątkiem, dochodami i wydatkami gminy, jakoto:

*) Materyały do reformy gminnej w Galicyi, zestawione z polecenia Wydziału krajowego z dnia 16. Sierpnia 1887. do LW. 41.981 przez **Dra Witolda Lewickiego**. Lwów. 4to. str. 1 - 241.

- a) zarządzanie robót lub dostaw;
- b) rozpisywanie i przeprowadzanie lustracy;
- c) asygnacje kasowe. Na drobniejsze wydatki może być udzieloną burmistrzowi za-
liczka za wyrachowaniem;
- d) kolaudacya dokonanych robót i dostaw.
O każdej kolaudacyi ma być komisya kontrolująca przez Radę miejską zawczasu
zawiadomioną, ażeby mogła w tej czynności wziąć udział;
- e) szkontra kasowe zwyczajne i nadzwyczajne.
O szkontrze ma być komisya Rady miejskiej zawiadomioną;
- f) rewizya zakładów;
- g) układanie budżetów, sporządzanie zamknięć rachunkowych i wszelkich przedłożeń
do Rady miejskiej;
- h) mianowanie i oddalanie ze służby urzędników Magistratu.
Nominacya i dymisya musi być przez Radę miejską zatwierdzoną.
Do zakresu działania burmistrza należy:
- a) kierownictwo urzędu, nadzór nad urzędnikami i służbą;
- b) przewodniczenie na posiedzeniach;
- c) zarządzenie w razach nagłych nie znoszących zwłoki za dodatkowem usprawiedli-
wieniem w obec Magistratu;
- d) wykonywanie policyi miejscowej (udzielanie konsensów budowniczych należy do
Magistratu).

Zakres działania Magistratu.

Magistrat jest organem zarządzającym i wykonawczym. Magistrat urzęduje kolegialnie.
Do prawomocności uchwał potrzebną jest obecność przynajmniej połowy członków.

2. Rada miejska

wybierana na lat 6 odnawia się co 3 lata w połowie.

Rada miejska składa się z 36 członków i jest organem uchwalającym i kontrolują-
cym. Bezpośredni udział w gospodarstwie gminy nie przysłuża jej.

Burmistrz przewodniczy Radzie miejskiej. Na posiedzeniu ma być zawsze Magistrat
obecny. Członkowie Magistratu, będący członkami Rady, biorą udział w głosowaniu, z wyjąt-
kiem przy sprawdzaniu rachunków i udzielaniu absolutoryów. Do zakresu działania Rady miej-
skiej należy:

- a) uchwalanie budżetu, dodatkowych kredytów i udzielanie zezwoleń na virement;
- b) ustanawianie ogólnych przepisów w obrębie ustaw;
- c) sprawdzanie rachunków, udzielanie Magistratowi absolutoryum;
- d) wszelkie postanowienia co do zakładowego majątku;
- e) zatwierdzanie wyniku licytacji a względnie wydzierzawianie z wolnej ręki na
Podstawie wniosków Magistratu;
- f) kontrola Magistratu przez specyalne komisye ze swego grona;
- g) zatwierdzanie nominacyi urzędników;
- h) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów i zawieranie ugód;
- i) wybór Magistratu;
- k) prawo przynależności i obywatelstwo honorowe;
- l) patronat, prezenta;
- m) ustanawianie płac urzędników, instrukcye służbowe i statut emerytalny.

W razie jeżeli Magistrat nie jest zgodny z Radą gminną, natenczas jedno lub drugie kolegium ma prawo wywołać decyzją wyższej władzy w zwykłym toku instancyi.

3. Tok instancyi

w sprawach dotyczących majątku gminy idzie do Rady miejskiej, a w sprawach policyi miejscowej do Wydziału powiatowego.

4. Urzędnicy Magistratu.

Etat urzędników ustanawia Rada miejska na wniosek Magistratu. Kwalifikacye urzędników mają być osobnem rozporządzeniem Wydziału krajowego w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem unormowane.

W mniejszych miastach może kontrolor pełnić zarazem funkcyę buchhaltera.

Buchhalter może być oddalony jakoteż spensyonowany przez Magistrat za zatwierdzeniem Rady miejskiej i Wydziału krajowego.

5. Lista wyborców

ma być utrzymywaną w ciągłej ewidencji i co roku w pewnym przez ustawę oznaczyć się mającym miesiącu rewidowaną i sprostowaną z zastosowaniem postępowania reklamacyjnego.

6. Spis miast

które posiadają dostateczne środki do utrzymywania proponowanej organizacyi: 1. Biała, 2. Bochnia, 3. Brody, 4. Buczacz, 5. Brzeżany, 6. Drohobycz, 7. Gródek pod Lwowem, 8. Jarosław, 9. Jasło, 10. Kołomyja, 11. Krosno, 12. Nowy Sącz, 13. Przemyśl, 14. Rzeszów, 15. Sambor, 16. Sanok, 17. Śniatyn, 18. Stanisławów, 19. Halicz (majątny), 20. Stryj, 21. Tarnopol, 22. Tarnów, 23. Trembowla, 24. Wadowice, 25. Podgórze, 26. Wieliczka, 27. Złoczów, 28. Żółkiew.

Wątpliwe: Bóbrka, Gorlice, Horodenka (uboga), Husiatyn (ubogi), Sokal, Zaleszczyki (ubogie).

Inne miasta mogą przyjąć niniejszą ustawę za przyzwoleniem Wydziału krajowego w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem.

W dalszym ciągu obrad zajęła się ankieta organizacją gmin wiejskich. Punktem wyjścia w tej mierze były wnioski ułożone przez komisją przygotowującą materiały.

Przedewszystkiem wzięto pod rozbiór pytanie wstępne, o ile czynności należące do zakresu działania gmin i obszarów dworskich są lub nie są należycie sprawowane i jakie są ewentualnie przyczyny nieodpowiedniego funkcyonowania organizacyi gminnej. W tej mierze ankieta zgodnie z przedłożonem jej zestawieniem odpowiedzi Wydziałów powiatowych i c. k. starostw uznała:

że w gminach wiejskich czynności do ich zakresu należące bardzo przeważnie nie są odpowiednio sprawowane. Stosunkowo lepiej spełniane bywają czynności poruczonego zakresu działania. Najwięcej zaniedbanem jest sprawowanie policyi miejscowej, co do której jest zgoda, że tu nie widać prawie żadnej czynności. Własny zakres działania o wiele szczuplejszy na obszarach dworskich nie daje powodu do skarg. Gorzej spełniane są czynności poruczonego zakresu działania.

Przyczyn tego smutnego stanu rzeczy dopatrywano się w niskim stopniu oświaty i ztąd idącym niezrozumieniu pożytku i doniosłości organizacyi gminnej; w zależności zwierzchności gminnej od Rady gminnej i od mieszkańców gminy; w braku środków materialnych,

w nieuregulowanym stosunku administracyjnym właściciela posiadłości dworskiej do innych posiadaczy i mieszkańców na obszarze dworskim, wreszcie i w tej okolicy, że pełnienie urzędu przełożonego obszaru dworskiego jest najczęściej ubocznym zajęciem oficjalisty ekonomicznego.

Nasuwało się z kolei pytanie, jakim sposobem możnaby uchylić przyczyny nieodpowiedniego funkcyonowania organizacyi gminnej? Jakie przedstawiają się tu możliwe w ogóle drogi?

W odpowiedzi zgodzono się na to, że jedynie możliwe drogi uchylecia przyczyn nieodpowiedniego funkcyonowania organizacyi gminnej są alternatywnie następujące: albo

1. wcielenie obszaru dworskiego do gminy, albo
2. połączenie pewnej ilości gmin i obszarów dworskich dla wspólnego załatwiania spraw publicznej administracyi, lub wreszcie
3. wzmocnienie nadzoru nad administracją gminną.

Skoro zgodzono się na to, że zachodzi potrzeba reformy, to jedną z tych dróg należało wybrać; to też dalsze obrady miały za przedmiot po kolei owe możliwe drogi reformy.

Jedną z następczących się dróg byłoby wcielenie obszaru dworskiego do gminy, oczywiście tylko pod względem publicznej administracyi. Wszelako komisya jednogłośnie oświadczyła się przeciwną tej myśli. Pozostawała możliwość, czy należyte załatwianie spraw należących do zakresu gminy nie dałoby się zapewnić przez połączenie pewnej liczby gmin i obszarów dworskich i wytworzenie dla nich wspólnej organizacyi, któraby załatwiała albo tylko sprawy własnego zakresu działania w owym okręgu i to albo wszystkie, z wyłączeniem zarządu majątkowego, albo niektóre z nich? albo sprawy tak własnego jak i poruczonego zakresu działania.

Na to komisya większością głosów 15 przeciw 9 uchwaliła odpowiedź przeczącą.

Tem samem upadł wniosek posła p. T. Rozwadowskiego tej treści: „W celu poprawy istniejących obecnie stosunków gminnych, uznanych jako niezadowolniające, należałoby organizmy gmin wzmocnić, tworząc okręgi gminne z pozostawieniem odrębności gmin wiejskich i obszarów dworskich, przenosząc prawa i obowiązki obecnej gminy na okręg z naczelników gmin i obszarów dworskich, tworząc ekspozytury miejscowe władzy gminnej. Godną życzenia byłaby jednocześnie organizacya służby polowo-policyjnej.“

Skutkiem tego, że myśl okręgów gminnych została porzuconą, nie pozostawało nic innego, jak tylko mieć się dotychczas praktykowanej drogi poprawek w obowiązującej ustawie gminnej.

Po uchwaleniu wniosku prof. **Dra Kleczyńskiego** tej treści: „Komisya gminna zaleca Wydziałowi kraj., aby na podstawie zasady łączenia gmin i obszarów dworskich w większe okręgi, porozumiał się z c. k. Rządem i aby następnie przedstawił swe wnioski Sejmowi“ (13 głosami przeciw 10), zajęto się pytaniem: Czy dla należytego funkcyonowania administracyi gminnej nie wystarczyłoby wzmocnienie nadzoru nad administracją gminną przez władze rządowe i autonomiczne sprawowanego?

(Ewentualnie, sięgając aż do ograniczenia lub uchylecia prawa wolnego wyboru zwierzchności gminnych, zastępując to prawo zatwierdzeniem lub wprost nominacją przez władze wyższe?)

Na to odpowiadano: Pomimo, że ta droga wystarczającą nie jest, to **jak na teraz** ankieta gminna wskazuje na tej drodze szukać polepszenia dzisiejszego stanu rzeczy.

Odpowiedź tę uchwalono 15 głosami przeciw 9.

Skutkiem tego przystąpiono do obrad nad wnioskami członków ankiety, mających na celu poprawę tych postanowień ustawy gminnej, które okazały się nie wystarczającymi.

Uchwalono w skutku tego nowelę do §. 96. ust. gm. tej treści: §. 96. będzie brzmiał na przyszłość:

„Gminy, nie posiadające środków do wypełnienia obowiązków, wypływających z poruczonego lub własnego zakresu działania, mają być na tak długo, jak długo ten stan trwa, drogą porozumienia Wydziału krajowego z c. k. Namiestnictwem połączone z innymi gminami tegoż samego powiatu politycznego. Dla tych gmin będzie ustanowiony organ wykonawczy w osobie Naczelnika gminy, mianowanego przez Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem, a to na wniosek Wydziału powiatowego.“

Następnie uchwalono zasady, dotyczące organizacyi pisarzy gminnych. Zasady te były następujące: „a) Pisarzem gminnym może być tylko osoba, posiadająca przepisane kwalifikacye; b) kandydat na pisarza gminnego nabywa kwalifikacye przez złożenie egzaminu i uzyskanie patentu, uznającego jego uzdolnienie do sprawowania urzędu pisarza gminnego; c) zakres egzaminu, sposób jego przeprowadzenia, skład i siedzibę komisji egzaminacyjnej, oznaczy w drodze rozporządzenia Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem; d) pisarz ukwalifikowany złoży przysięgę w ręce starosty w obecności delegata Wydziału powiatowego; e) o zamianowaniu pisarza gmina zawiadomi Wydział powiatowy, który pisarza nieukwalifikowanego natychmiast usunie; f) w wypadkach uwzględnienia godnych może Wydział krajowy na wniosek Wydziału powiatowego uwolnić kandydata od obowiązku składania egzaminu.“

Wszystkie te postanowienia uchwalono znaczną większością głosów. Nadto na wniosek prof. Kleczyńskiego komisya wyraziła zdanie, iż wypadałoby wydać pewien podręcznik ustaw administracyjnych dla użytku pisarzy gminnych. Wydawnictwem tem zająćby się miał Wydział krajowy.

Po tych uchwałach przystąpiono do ułożenia rezolucyi, dotyczącej organizacyi wspólnych sądów gminnych. Uchwalono tedy:

„Ze względu iż jurysdykcyja policyjno - karna, przekazana w §. 60. ust. gminnej naczelnikowi gminy i dwóm asesoram nie jest należycie wykonywaną, iż cierpi na ten stan społeczny kraju, a mianowicie jego stan ekonomiczny, i że z tego powodu są wszechstronne i uzasadnione zażalenia:

jest do życzenia, aby dla sądzenia tych spraw, które na mocy §. 60. ustawy gm. naczelnikowi gminy z dwoma asesorami, a na podstawie §. 13. ustawy o obszarach dworskich politycznej władzy powiatowej do załatwienia są przekazane, były w kraju ustanowione wspólnie dla kilku sąsiednich gmin i obszarów dworskich osobne sądy policyjno - karne, pochodzące z wyborów“.

Wreszcie wyrażono Wydziałowi krajowemu zdanie, że „stosunki administracyjne na obszarach dworskich, wytwarzające się w skutek parcelacyi obszarów dworskich powinny być uregulowane w drodze ustawy krajowej.“

II.

Wydział krajowy po dokładnem zbadaniu powyższych przez ankietę gminną polecanych wniosków uważa za obowiązek oświadczyć, iż w zupełności zgadza się z kierunkiem i uchwałami ankiety gminnej wskazanym odnośnie do gmin miejskich.

Wydział krajowy na podstawie własnej znajomości i nabytych własnych doświadczeń nie może nie przyznać, iż pod względem spełniania zadań administracyi publicznej ustawa gminna w przystosowaniu do materialnych, intelektualnych i społecznych warunków życia w gminach miejskich, małomiejskich i wiejskich okazała się w rozlicznych wypadkach niewłaściwą i nieodpowiednią. Zdanie to, któremu Wydział krajowy od wielu lat niejednokrotnie dawał wyraz w przedłożeniach do Wysokiego Sejmu wnoszonych, potwierdziło w całości badanie fachowe, przeprowadzone w tym roku z polecenia Wysokiego Sejmu, potwierdziły obrady

Komisji, przygotowującej materiały, potwierdziła wreszcie ankieta gminna przez Wydział krajowy zwołana z ludzi fachowej wiedzy i stosunki życia gminnego w Galicyi z własnego doświadczenia doskonale znających.

Zbadanie stosunków gminnych w kraju przywiodło zaś tę nieraz podnoszoną uwagę na pamięć, że warunki rozwoju i życia gminnego miast większych tak bardzo odróżniają się od gmin małomiejskich i wiejskich, iż nasuwa się konieczna przy zamierzonej częściowej reformie ustawy gminnej potrzeba uczynić stanowczy rozdział w ustawodawczem traktowaniu miast większych w kraju od niezamożnych gmin małomiejskich i wiejskich.

Potrzebę tej różnicy uzasadniają również odpowiedzi Wydziałów powiatowych, zamieszczone w powołanem wydawnictwie „Materiałów do reformy gminnej“, wykazujące, że co do spełniania zadań administracji publicznej miasta w większej mierze czynią zadość swoim obowiązkom.

Dwudziesto-letnie doświadczenie pouczyło, że jest prawie niemożliwem zastosowywać te same przepisy ustawy dla obu kategorii gmin, różniących się pomiędzy sobą w tak wysokim stopniu pod względem maturalnym i intelektualnym.

Na podstawie wyrażonego powyżej przeświadczenia Wydział krajowy zgodnie z ankietą gminną rozstrzygnął jednomyślnie, że należy, niezależnie od wniosków reformy ustawy gminnej co do gmin małomiejskich i wiejskich, wypracować odrębny projekt ustawy dla miast. Projekt ustawy dla miast obejmuje poszczególne w nagłówku ustawy wymienione miasta (na wzór ustawy budowniczej dla 29 miast), wymienione dla tego, ponieważ w kraju naszym jest wiele gmin — noszących prawnie tytuł miasta — które jednak potrzebnych sił dla organizacji miejskiej nie posiadają.

W projekcie ustawy dla miast uchylić wypadało przedewszystkiem wadliwości, jakie się w ciągu 20-letniego wykonywania ustawy gminnej okazały.

Wadliwości te możnaby streścić w krótkiej charakterystyce: 1. Ustawa gminna z roku 1866. nadała gminom bardzo obszerny samorząd, osłabiła jednak zarazem organizację, jaką wszystkie większe miasta naszego kraju posiadały.

Do r. 1866. posiadały wszystkie większe miasta **organizacją magistratualną**.

Magistrat składał się z burmistrza, syndyka, kilku asesorów z przydzielonem gronem egzaminowanych urzędników. Burmistrz, syndyk i kilku asesorów byli egzaminowani tak dla służby politycznej jak i sądowej, prócz tego było kilku asesorów honorowych, t. j. miejscowych obywateli, bez fachowego wykształcenia, którzy nie byli stałymi urzędnikami, lecz brali udział w pracach magistratu, albo bezpłatnie, albo za skromną remuneracją.

Że powyższa organizacja była o wiele silniejszą, niżeli ta, którą ustawa gminna miastom, zarówno jak wsiom nadała, że osłabienie organizacji tem dotkliwiej czuć się dawało, im więcej zakres działania gmin się rozszerzył i im więcej się miasta podnosiły, wszystko to są spostrzeżenia z codziennego doświadczenia zaczerpnięte, których udowodnić dokładniej nie ma potrzeby.

W miejsce Magistratu wstąpiły w urzędowanie zwierzchności gminne, złożone z naczelnika gminy, tegoż zastępcy i kilku asesorów, obierane początkowo na lat trzy, a obecnie na lat sześć. Ustawa gminna wszelako nie określa nigdzie jasno zakresu działalności zwierzchności gminnej, jako kolegium, ani też obowiązków poszczególnych członków jako referentów, stało się przeto, że urząd asesora był więcej tytularnym *honoris causa*, a cały ciężar urzędowania spadał na barki naczelnika gminy i grona urzędników, nie zawsze trafnie mianowanych. Taki stan rzeczy istnieje obecnie niemal w całej Galicyi.

Naczelników gmin w większych miastach wybierano przeważnie ze stanu adwokatów, notaryuszów, mniej ze stanu lekarzy, a w bardzo małej części z pomiędzy mieszczan lub wojskowych na pensyi. Zważywszy, że płaca naczelnika gminy jest zazwyczaj stosunkowo mała,

łatwo pojąć, że ani adwokat, ani notaryusz, ani lekarz, ani w ogóle nikt inny nie mógłby burmistrzostwa swej zawodowej pracy porzucić, cały swój czas urzędowaniu w gminie poświęcić.

Oto główne źródło nieporządków, a nawet nadużyć, których funkcjonariusze urzędu gminnego dość często się dopuszczali z braku stałej, czujnej kontroli zwierzchnika.

Wobec tej organizacyi było wiele postanowień ustawy niewykonanych lub wprowadzonych niewykonalnych.

I tak n. p. §. 60. ustawy gminnej oddaje judykaturę w sprawach policyi miejscowej naczelnikowi gminy wspólnie z dwoma asesorami.

Takie postanowienie, być może, dobrem jest w gminach wiejskich, ale w miastach tej miary jak Tarnów, Stanisławów, Przemyśl, Tarnopol jest wprost niewykonalne. Policya miejska dostawia do urzędu co chwila różne indywidua, które dopuściły się przekroczeń policyjnych. Oczywiście, że dochodzenie przeprowadza inspektor policyi a potwierdza naczelnik, jeżeli jest w urzędzie obecnym. Asesorowie zwykle nieobecni, każdy z nich bowiem ma swą zawodową pracę od której się nie chętnie odrywa, a bez wątpienia złożyłby swój honorowy urząd, gdyby mu kazano co chwila do urzędu gminnego przychodzić dla wydawania orzeczeń policyjnych w myśl wymogów ustawy.

Z tego krótkiego zestawienia stanu rzeczy wynika, że restytuowanie organizacyi magistratualnej po miastach i zabezpieczenie fachowego kierownictwa urzędu okazuje się przedewszystkiem wskazane.

Dawniejsze Magistraty posiadały grono urzędników, mianowanych przez rząd, egzaminowanych, posiadających odpowiednią kwalifikacyą sądową, administracyjną lub kasową, w ogólności wiadomości fachowe i specjalną rutynę.

Ustawa gminna z roku 1866. nadająca Radom gminnym nieograniczone prawo stanowienia, czyli ustanowione być mają posady urzędników, w jakiej liczbie, jaką ci urzędnicy kwalifikacyę posiadać mają, pogorszyła znacznie stan rzeczy. Obecnie bowiem Rada gminna, rozstrzygając o mianowaniu urzędników głosowaniem, powołuje większością głosów ludzi najmniej udolnych do sprawowania urzędu gminnego. W ten sposób dokonywują się wybory urzędników prawdziwie nietrafne i niebezpieczne dla porządku administracyi gminnej.

I dzieje to się częstokroć wbrew zdaniu całej inteligencyi, zasiadającej w Radzie, wbrew fachowej opinii ludzi ze służbą w gminie obeznanych. Do urzędu miejskiego wchodzi tym sposobem osobistości nieposiadające odpowiedniej fachowej kwalifikacyi, bez studyów, egzaminów i praktyki, wprowadzając nieporządek i nadużycia w poruczone im zakres działania.

Uwaga ta odnosi się przedewszystkiem do rachunkowości i kasowości po gminach, która zawsze jeszcze chroma.

Nadto zdarzyły się i nie tak rzadko wypadki, że Rady gminne rzekomo dla oszczędności, obsadzały posady, wymagające fachowego wykształcenia, osobistościami, nieposiadającymi uzdolnienia, byle tylko za tańsze pieniądze i bez zobowiązań co do przyszłości lub też nie obsadzały wcale ważnych posad jak n. p. kontrolorów i buchhalterów dla oszczędności, albo poruczały te czynności radnym, oczywiście niekwalifikowanym, za remuneracyą i t. d.

Te „oszczędności“ sprowadzały zwykle znaczne straty dla gminy przez popełniane defraudacye, koszta likwidacyi dla przywrócenia porządku, tudzież straty w skutek mylnego wykazywania należności gminnych (zaległości czynne) lub niewykazywania ich wcale i t. d.

Ztąd okazała się konieczna potrzeba zamieszczenia w statucie dla miast postanowień co do kwalifikacyi urzędników.

Nadto w celu zabezpieczenia buchhalterom sprawdzającym rachunki gminne, możności sumiennego wykonywania obowiązków, umieszczono w statucie postanowienie, że buchalter

moż. być oddalonym lub spensyonowanym za uchwałą Reprezentacyi zatwierdzoną przez Wydział krajowy.

Dalszą wadliwością w obowiązującej ustawie jest brak stanowczego rozgraniczenia pomiędzy działalnością naczelnika gminy, a względnie zwierzchności gminnej, a działalnością Rady gminnej.

Ztąd też zdarzają się wypadki, że Rady gminne zeszedłszy ze stanowiska kontrolującego, podzieliły się na sekcye, komisye i zajmowały się same administracją gminną, nie zawsze z pożytkiem dla gminy, jak liczne niestety pouczają doświadczenia.

Okazało się przeto koniecznem nadać zwierzchności możliwie niezawisłe od prądów agitacyjnych stanowisko, oddając jej w ręce całą gospodarkę, a natomiast poruczyć Radzie miejskiej prawo uchwalania i kontroli z najściślejszem rozgraniczeniem.

Tej potrzebie zadość uczynić ma postanowienie, iżby Rada miejska nie wybierała burmistrza, lecz aby wybór burmistrza pozostawić mianowaniu władzy wyższej. W ten sposób uchyla się zupełnie burmistrza od udziału we wszelkich agitacjach miejscowych, i uczyni się go zupełnie niezależnym od różnorodnych wpływów i prądów w Radzie miejskiej. Z góry atoli przewidziano wypadek, iż wybór władzy wyższej mógłby paść na osobistość nie wybraną do Rady miejskiej przez wyborców. W ten sposób stałoby się, że Radzie miejskiej, wychodzącej z wolnego wyboru obywateli, przewodniczyłby burmistrz, nie zasiadający w Radzie z wyboru, lecz z mocy urzędu, nadanego mu przez władzę wyższą. Byłaby to w każdym razie sprzeczność rażąca z istniejącymi u nas wyobrażeniami autonomicznymi. I snadno mógłby ktoś upatrywać w tem niewłaściwe naruszenie prawa wyborczego gminnego. Chcąc tym trudnościom zaradzić, Wydział krajowy wprowadził postanowienie do statutu, że na wypadek, gdyby burmistrz nie był mianowany z grona członków Rady miejskiej, wówczas przysłuża Radzie miejskiej prawo wybrania sobie osobnego przewodniczącego. Toż samo postanowienie odnosi się do zastępców burmistrza. —

Ze względu na wykazane w niektórych miejscowościach nadużycia, pochodzące z możliwych kolizyi między interesami gminy a osób do Rady miejskiej powołanych, Wydział krajowy postanowił umieścić w ustawie także zastrzeżenia, któreby zabezpieczały gminę przed możliwymi stratami. W tej mierze umieszczono następujące postanowienie w ustawie:

„Jeżeli Radny lub zastępca wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki ten stosunek trwa i rachunki stąd wynikłe załatwione nie będą“.

Pozostaje jeszcze pewna wadliwość w istniejącym toku instancyi w sprawach policyi miejskiej.

Ustawa gminna wytworzyła w sprawach policyi miejscowej następny tok instancyi: 1. Zwierzchność gminna, 2. Rada gminna, 3. Wydział powiatowy, 4. Wydział krajowy, prócz tego 5. Trybunał administracyjny.

A jeżeli strona wniosła skargę do władz politycznych o naruszenie lub złe zastosowanie ustawy, natenczas: 6. c. k. Starostwo, 7. c. k. Namiestnictwo, 8. Ministerstwo, prócz tegoż znów 9. Trybunał administracyjny.

Już samo to krótkie zestawienie wykazuje całą rozwickłość postępowania szkodliwego dla gminy, bo przecież jest najwyższym interesem gminy, żeby sprawy dotyczące policyi miejscowej i porządku były w najkrótszym czasie załatwione.

Powyższy tok instancyi nie odpowiada nawet organizacyi samorządu składającego się z następujących ciał samorządnych:

1. Zwierzchność gminna — Rada gminna. 2. Wydział powiatowy — Rada powiatowa. 3. Wydział krajowy — Sejm krajowy.

Jeżeli przeto ani Rada powiatowa, ani Sejm krajowy nie są instancjami rekursowemi, to nie ma konsekwencji w organizacyi samorządu, ażeby Rada miejska, w sporach policyi miejscowej stanowiła odrębną instancję.

Z tych powodów jest wskazaniem, ażeby uprościć tok instancyi, uchylając Radę miejską jako instancję **w sprawach policyjnych**.

Natomiast w sprawach odnoszących się do majątku gminy ma Rada miejska stanowić instancją, jak dotąd.

Na zasadach powyżej wyłożonych opracowany **projekt do ustawy dla miast** dołącza się pod 1/.

III.

Wydział krajowy musi z góry oznajmić, że w tym roku ogranicza się jedynie do przedłożenia Wys. Sejmowi załączonej ustawy miejskiej i żadnych wniosków w przedmiocie reformy ustawodawstwa co do gmin wiejskich Wys. Sejmowi nie przedkłada.

Tego postanowienia swego bliższe powody Wys. Sejmowi wypowiedzieć Wydział krajowy uważa za swój obowiązek.

Nie tylko trudności technicznej natury były powodem, że poleceniom Wys. Sejmu, na czele niniejszego sprawozdania przytoczonym, tylko w części stało się zadość. Owszem były one również acz w mniejszej mierze powodem. Wszelako inne względy skłoniły Wydział krajowy do powzięcia postanowienia powyższego.

Trudności były niezwykle: leżały one nie tyle zewnątrz, ile raczej w samym przedmiocie.

Z jednej strony obawa przed ukróceniem, a choćby tylko naruszeniem samorządu gminnego, tego tak cennego nabytku w politycznym i narodowym rozwoju naszego kraju; z drugiej brak ludzi, którymby władzę z urzędu administrowania i sądenia na wsi w miejsce dzisiejszych wójtów i zwierzchności gminnych można było ze względu na ład, a bez ujmy interesom gmin i obszarów dworskich powierzyć.

Z jednej strony znaczne koszta ulepszonej gospodarki gminnej koszta, które zaciążyłyby na ludności bardzo ubogiej i bezpośredniej potrzeby tych kosztownych reform nie obejmującej; z drugiej brak pewności, czy nadzieje łączone z zamierzoną reformą będą istotnie spełnione.

Dodajmy, że wszystkie projekty do ustaw, któreby te i wiele innych trudności co chwila się nasuwających szczęśliwie umiały pokonać, narażone jeszczeby być mogły na obawę niezyskania sankcyi czy z powodu formalnych braków, czy z powodu uchybień przeciw prawu egzekutywy, a łatwo zrozumieć, jak słuszną była myśl, zawarta we wniosku profesora Dra Kleczyńskiego, uczynionym na ankiecie gminnej, iżby przed stanowczem sformułowaniem wniosków zasiągnąć wprzód opinii c. k. Rządu i dopiero na podstawie wzajemnego porozumienia przedłożyć projekty do ustaw Wysokiemu Sejmowi.

Nie idzie zatem, iżby Wydział krajowy prac około reformy ustawy gminnej dla gmin wiejskich i małomiejskich już teraz miał zaniechać. Owszem Wydział krajowy zaraz po ukończeniu prac ankiety gminnej wziął pod rozwagę wnioski, które ona zaleciła. Wnioski przez ankietę gminną w przedmiocie reformy urządzeń gmin wiejskich i małomiejskich wypracowane zdążyły do naprawy ustawodawstwa gminnego w następujących czterech kierunkach :

1) w przymusowém łączeniu tych gmin, które nie posiadają środków materialnych lub moralnych do wypełniania obowiązków wypływających z własnego zakresu działania;

2) w reformie instytucji pisarzy gminnych przez wprowadzenie zasady, iż pisarz gminny musi wykazać się należytem uzdolnieniem i kwalifikacją do pełnienia obowiązków przed władzą wyższą;

3) w reformie sądownictwa policyjno-karnego, sprawowanego przez zwierzchności gminne;

4) w unormowaniu stosunków publicznej administracji w posiadłościach na parcelach obszarów dworskich powstałych.

W tym ostatnim przedmiocie przedkłada Wydział krajowy swe wnioski Wys. Sejmowi do zmiany §. 16. ustawy gminnej, tudzież §§. 1., 2., 5. i innych ustawy o obszarach dworskich w osobnem sprawozdaniu. Co do innych kierunków poleconej przez ankietę gminną reformy, Wydział krajowy, pomimo że ma przygotowany potrzebny materiał, owszem nawet wypracowane gotowe projekty do ustaw, nie waha się wyznać, że projekty te może nie dojrzały jeszcze do przedłożenia ich już w tym roku Wys. Sejmowi.

Nie dość bowiem wygotować projekty; należy postanowienia w nich zawarte połączyć organicznie z postanowieniami obowiązującej ustawy gminnej, zbadać ich na siebie wzajemne oddziaływanie i upewnić się, czy wprowadzone w życie nie stanęłyby w sprzeczności z duchem ustawodawstwa gminnego w naszym kraju; słowem przedstawić sobie należy zamierzone dzieło reformy gmin wiejskich w szczegółach ale i w całości, nie tylko na dziś, lecz oraz i ze względu na dalsze konsekwencye.

Tak pojętej pracy nie można było dokonać w stosunkowo krótkim czasie, wymierzonym Wydziałowi krajowemu od ukończenia prac ankiety gminnej do chwili zgromadzenia się Wysokiego Sejmu i dla tego Wydział krajowy na obecnej sesji Wys. Sejmu wniosków, dotyczących reformy ustawodawstwa gminnego dla gmin wiejskich i małomiejskich, nie przedkłada.

W obec więc doniosłości reform, wnikających w rdzeń i podstawę ustroju polityczno-administracyjnego, a nawet i społecznego;

w obec obawy, że projekty, jakieby dziś już przedłożyć było można, nie odpowiadałyby może jeszcze w całej pełni wszystkim potrzebom, jakie się ujawniły w rezultacie podjętych badań, nie przychodzi Wydział krajowy na razie z wnio-

skami, dążącymi do zmian w ustroju gmin wiejskich; nie spuszczać jednak z oka wykazanych i udowodnionych braków nie uchyla się Wydział krajowy od dalszego badania stosunków gmin wiejskich; gotów jest owszem rozpocząć sprawę reformy poddać dalszemu badaniu i statecznej uwadze, a na wezwanie Wys. Sejmu gotów jest wejść w rokowania z c. k. Rządem co do reformy gminnej gmin wiejskich i małopolskich i Wysokiemu Sejmowi odpowiednie wnioski przedłożyć na najbliższej sesji.

W obec przedstawionego stanu rzeczy

Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy przyjąć do wiadomości sprawozdanie o reformie ustawodawstwa gminnego w ogólności i uchwalić dołączony projekt do ustawy miejskiej.

**Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielk. Księstwem Krakowskiem.**

We Lwowie dnia 18. Listopada 1887.

Marszałek krajowy:

Jan Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Franciszek Smolka w. r.

Członek Wydziału krajowego.

LW. 56506/87.

Ustawa

z dnia
 zaprowadzająca ustawę gminną dla miast: Biała, Bochnia, Brody, Buczacz, Brzeżany,
 Drohobycz, Gródek pod Lwowem, Jarosław, Jasło, Halicz, Kołomyja, Krosno, Nowy
 Sącz, Podgórze, Przemyśl, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Stanisławów, Stryj,
 Tarnopol, Tarnów, Trembowla, Wadowice, Wieliczka, Złoczów, Żółkiew.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa
 Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Kra-
 kowskiem, rozporządzam, co następuje:

Art. I.

Załączona ustawa gminna obowiązywać będzie
 miasta: Biała, Bochnia, Brody, Buczacz, Brzeżany,
 Drohobycz, Gródek pod Lwowem, Jarosław, Jasło,
 Halicz, Kołomyja, Krosno, Nowy Sącz, Podgórze,
 Przemyśl, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Sta-
 nisławów, Stryj, Tarnopol, Tarnów, Trembowla,
 Wadowice, Wieliczka, Złoczów, Żółkiew, jako też
 i te miasta Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wiel-
 kiem Księstwem Krakowskiem, które później na
 mocy §. 119. tej ustawy, takową u siebie za-
 prowadzą.

Art. II.

Ustawa gminna tu załączona wejdzie w wy-
 konanie po upływie sześciu miesięcy od dnia jej
 ogłoszenia.

Art. III.

Ordynacya wyborcza dla gmin obowiązywać
 będzie i nadal miasta w art. I. wymienione.

Art. IV.

Zaraz po wejściu w wykonanie załączonej
 ustawy, we wszystkich miastach w artykule I. wy-

mienionych, nowe wybory do Reprezentacji gminnej przeprowadzone być mają.

Art. V.

Aż do ukonstytuowania się nowych reprezentacji gminnych w myśl załączonej ustawy wybranych, urzędować będą dotychczasowe reprezentacje gminne na podstawie obecnie obowiązującej ustawy gminnej.

Art. VI.

Z dniem ukonstytuowania się nowej reprezentacji gminnej, przestaje ustawa gminna z dnia 12. Sierpnia 1866 obowiązywać w miastach w art. I. wymienionych.

Art. VII.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa gminna

dla miast: Biała, Bochnia, Brody, Buczacz, Brzeżany, Drohobycz, Gródek pod Lwowem, Jarosław, Jasło, Halicz, Kołomyja, Krosno, Nowy Sącz, Podgórze, Przemyśl, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Tarnów, Trembowla, Wadowice, Wieliczka, Złoczów, Żółkiew.

DZIAŁ I.

O gminie w ogólności.

§ 1.

Każde miasto niniejszej ustawie podlegające, stanowi w dotychczasowych swoich granicach osobną gminę miejską.

§ 2.

Zmiana granic.

Do zmiany granic miasta potrzeba przyzwolenia Rady powiatowej, które udzielonem być może tylko za poprzedniem oświadczeniem politycznej władzy krajowej, iż przeciw temu ze względów publicznych nie ma nic do zarzucenia.

§ 3.

Gminie miejskiej przysługuje prawo uchwalania dla siebie w granicach obowiązujących ustaw osobnych statutowych postanowień o takich sprawach gminnych, tudzież o prawach i obowiązkach członków gminy, względem których ustawa niniejsza wyraźnych postanowień nie zawiera, lub uchwalenie odmiennych postanowień dozwala.

Takie uchwały przedłożone być mają Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia.

DZIAŁ II.

O członkach gminy.

Członkowie gminy i obcy.

§. 4.

Członkami gminy są:

- a) Osoby, mające w gminie prawo przynależności (przynależni do gminy);
- b) uczestnicy, t. j. osoby nie mające w gminie prawa przynależności, jeżeli w granicach gminy majątek nieruchomy posiadają, lub jeżeli od przedsiębiorstwa zarobkowego, samoistnie wykonywanego, albo od dochodu bezpośredni podatek w gminie opłacają.

Pod temi warunkami należą do uczestników gminy także korporacje, stowarzyszenia, zakłady i fundacje.

Wszystkie inne osoby w gminie są obcemi.

§. 5.

Przynależność do gminy.

Stosunki przynależności do gminy, określone są ustawą z dnia 3. Grudnia 1863. r. Dz. p. p. L. 105.

Za nadanie prawa przynależności do gminy (przyjęcie do związku gminy), może gmina pobierać opłatę, nie przewyższającą sumy 50 zł.

§. 6.

Obywatele miejscy i honorowi.

Obywatelami miejskimi są ci, którym gmina miasta prawo obywatelstwa nadała.

Obywatelstwo miejskie tylko przynależnym do gminy nadawane być może.

Za nadanie obywatelstwa może gmina pobierać opłatę.

Gminy miast mogą w uznaniu zasług publicznych nadawać obywatelstwo honorowe osobom, będącym obywatelami Państwa Austriackiego.

§. 7.

Prawa i obowiązki członków gminy.

Członkom gminy służy prawo swobodnego pobytu w gminie. Mają oni udział, podług postano-

wień niniejszej ustawy tak w prawach i korzyściach, jakoteż w obowiązkach i ciężarach gminy.

Przynależni do gminy mają nadto w razie zubożenia i nieudolności do pracy, prawo do wsparcia, stosownie do ustawy z dnia 3. Grudnia 1863. r. (Dz. p. p. L. 105.).

Obywatelom miejskim zastrzega się prawo do udziału w fundacyach i zakładach, osobno dla nich utworzonych.

Obywatelstwo honorowe nadaje prawo uczestników gminy, ale nie nakłada udziału w ich obowiązkach.

§. 8.

Prawo pobytu w gminie.

Obcym, którzy się z swej przynależności do pewnej gminy wykażą, lub przynajmniej dowiodą, iż poczynili potrzebne kroki ku wykazaniu swej przynależności, nie może gmina wzbronąć pobytu w swym obrębie, dopóki tak oni jak i mieszkający z nimi członkowie ich rodzin nieskazitelny żywot prowadzą i nie stają się ciężarem dobroczynności publicznej.

Jeżeli obcy rozporządzeniem gminy w tej mierze czuje się pokrzywdzonym, służy mu prawo odwołania się do politycznej władzy powiatowej.

§. 9.

Utrzymanie prywatnych stosunków prawnych.

Niniejsza ustawa nie narusza prywatnych stosunków prawnych w ogóle, a w szczególności praw własności i użytkowania służących bądź pojedynczym członkom gminy, bądź też częściom gminy, lub całym klasom mieszkańców.

DZIAŁ III

O reprezentacji gminnej.

§. 10.

Gminę reprezentuje w jej sprawach Rada miejska i Magistrat.

§. 11.

A. Rada miejska.*Skład Rady miejskiej.*

Rada miejska składa się z 36 radnych wybranych przez członków gminy czynne prawo wyboru mających.

Do zastępowania radnych ubyłych lub nie mogących brać udziału w czynnościach rady, wybrani będą przez tych samych członków gminy zastępcy w liczbie 18.

Bliższe postanowienia o uprawnieniu do wyboru, obieralności i postępowaniu przy wyborach, zawiera ordynacya wyborcza dla gmin.

§. 12.

Każdej gminie miejskiej wolno uchwalić dla siebie większą lub mniejszą liczbę radnych i zastępców, odpowiednio do stosunków miejscowych.

Taka uchwała, jak i późniejsza zmiana takowej potrzebuje do swej ważności zatwierdzenia przez Wydział krajowy.

§. 13.

Urząd radnego i jego zastępcy jest bezpłatny.

§. 14.

Peryod wyborczy.

Radni i ich zastępcy wybierani będą na lat 6; — co trzy lata jednak ustępuje połowa radnych i zastępców z każdego koła wyborczego, a w miejsce ustępujących nowi radni i zastępcy będą wybierani.

Po upływie trzech lat od pierwszych wyborów po wejściu w życie niniejszej ustawy dokonanych, losowanie oznaczy tych radnych i zastępców, którzy ustąpić mają.

Na przyszłość zaś ustępywać będą ci radni i zastępcy, którzy już lat 6 swój urząd sprawowali.

Ustępujący radni i zastępcy nawet po upływie ich peryodu wyborczego tak długo urzędować będą, póki nowe wybory ostatecznie przeprowadzone nie będą.

Ponowny wybór ustępujących radnych i zastępców jest dozwolony.

§. 15.

Wybory uzupełniające.

W miejsce radnego ubywającego przed końcem peryodu wyborczego, lub nie mogącego dłużej jak przez trzy miesiące brać udziału w czynnościach rady, powoła rada do grona swego na wniosek Magistratu tego zastępcę, który największą ilość głosów otrzymał w tem samym kole wyborczem, w którym radny, mający być zastąpionym, wybrany został. W razie równości głosów rozstrzyga los.

Gdyby jednak tylu radnych brakowało, iżby liczba przez jedno koło wyborcze wybranych nawet przez powołanie z tegoż koła zastępców uzupełnioną być nie mogła, natenczas winno toż koło wyborcze przedsięwziąć niezwłocznie na podstawie ostatniej listy wyborczej wybór uzupełniający na resztę peryodu, na który radni i zastępcy ubyli — wybrani byli.

B. Magistrat.

Skład Magistratu.

§. 16.

Magistrat składa się z burmistrza i czterech asesorów. Jeden z asesorów pełni zarazem funkcję zastępcy burmistrza.

Płaca członków Magistratu.

§. 17.

Burmistrz i dwóch asesorów otrzymują stałe wynagrodzenie z funduszków miejskich.

Po wysłużonych bez przerwy 18 latach na urzędzie burmistrza lub asesora, mają oni prawo do emerytury z funduszków miejskich.

Po ogłoszeniu niniejszej ustawy, Wydział krajowy po wysłuchaniu Rad miejskich, oznaczy dla każdego z miast minimum płacy dla burmistrza i asesorów, jako też wysokość emerytury dla tychże.

Wybór Magistratu.

§. 18.

Płatnych członków magistratu wybiera Rada miejska z grona swego lub też z poza grona swego; bezpłatnych tylko ze swego grona. Członkowie Magistratu, z poza grona Rady wybrani, muszą mieć prawo obieralności do jednej z rad gminnych w kraju.

Rada miejska oznacza, którzy asesorowie i w jakiej kolei pełnić mają funkcyje zastępcy burmistrza.

Peryod wyborczy.

§ 19.

Burmistrz i asesorowie płatni wybierani będą na lat 8. Inni asesorowie wybierani będą na czas trwania ich mandatu do rady miejskiej.

Jeżeli burmistrz lub asesor płatny wybrany będzie z grona Rady miejskiej, urząd ich trwać będzie przez całych lat 8, choćby w ciągu tego czasu mandat do Rady miejskiej utracili.

Wybór uzupełniający.

§. 20.

W razie opróżnienia posady burmistrza lub asesora w ciągu peryodu wyborczego §. 19. oznaczonego, winna Rada miejska najpóźniej do dni 14. wybrać w jego miejsce innego, a to burmistrza lub asesora pła-

tnego na lat 8, zaś asesora bezpłatnego na czas trwania jego mandatu do rady miejskiej.

Zatwierdzenie wyboru.

§. 21.

Wybór burmistrza i asesorów płatnych ma być zatwierdzony przez Wydział krajowy.

Przyrzeczenie.

§. 22.

Po zatwierdzeniu przez Wydział krajowy wyboru burmistrza i płatnych asesorów — tak burmistrz jak i wszyscy asesorowie winni przy objęciu urzędu w miejsce przysięgi złożyć w ręce naczelnika władzy powiatowej lub jego delegata, w obecności delegata Wydziału powiatowego i delegatów rady gminnej przyrzeczenie, iż zachowują Cesarzowi wierność i posłuszeństwo, przestrzegać będą ustaw i wypełniać sumiennie obowiązki swoje.

§. 23.

Rada miejska może uchwalić większą lub mniejszą liczbę asesorów płatnych i niepłatnych, aniżeli w §. 16. ustanowiono.

Uchwała taka jednak potrzebuje zatwierdzenia Wydziału krajowego.

C. Postanowienia ogólne.

Ustąpienie z posady.

§. 24.

Za przyzwoleniem Rady miejskiej może burmistrz, asesor, radny lub zastępca urząd swój złożyć.

Burmistrz, asesor, radny lub zastępca traci uwój urząd, jeżeli zajdzie lub wiadomą

się stanie okoliczność, któraby pierwotnie jego obieralność była wykluczyła.

Jeżeli burmistrz, asesor, radny lub zastępca popadnie w śledztwo sądowe z powodu zbrodni, przekroczenia lub przestępstwa z chciwości popełnionego, lub jednego z przekroczeń w §. 501, 504, 511, 512, 515 i 516 ustawy karnej wskazanych, — lub jeżeli do jego majątku konkurs ogłoszony zostanie, wtedy nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki trwa to postępowanie karne lub krydalne.

Jeżeli Radny lub zastępca wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki ten stosunek trwa i rachunki ztąd wynikłe ostatecznie załatwione nie będą.

Obowiązek przyjęcia wyboru.

§. 25.

Każdy podług przepisów wybrany członek gminy winien przyjąć wybór, bądź na członka rady miejskiej lub też zastępcę, bądź na niepłatnego asesora. Prawo wymówienia się od przyjęcia wyboru służy tylko:

- a) duchownym wszelkiego wyznania i nauczycielom publicznym;
- b) urzędnikom i sługom c. k. Dworu, Państwa, kraju, zakładów i funduszków publicznych, dopóki w czynnej służbie zostają;
- c) wojskowym, chociażby w czynnej służbie nie zostającym;
- d) osobom liczącym przeszło 60 lat życia;
- e) tym, którzy przez cały jeden peryod wyborczy piastowali posadę w Magistracie, jednak tylko na peryod bezpośrednio następujący;
- f) tym, którym ułomności fizyczne lub znacznie i trwale nadwątlone zdrowie nie pozwalają obowiązków urzędowych wykonywać;

- g) tym, którzy z powodu zwykłego zatrudnienia corocznie często lub przez dłuższy czas nie bywają w gminie obecni;
- h) zostającym w służbie prywatnej, jeżeliby przez przyjęcie wyboru w stosunku swoim służbowym uszczerbku doznać mogli.

Kto bez takiego uwalniającego powodu, wzbrania się przyjąć wyboru, lub przyjęty urząd dalej sprawować, podpada karze pieniężnej, którą rada miejska aż do wysokości 50 złr. w. a. wymierzyć może.

Przeciw takiemu orzeczeniu rady, służy odwołanie się do wydziału powiatowego.

Kara pieniężna wpływa do kasy gminnej.

DZIAŁ IV.

O zakresie działania gminy.

Rozdział I.

O zakresie działania gminy w ogóle.

§. 26.

Zakres działania gminy jest:

- a) własny, i
- b) poruczony.

Własny zakres działania.

§. 27.

Własny zakres działania, t. j. zakres, w którym gmina z zachowaniem ustaw samodzielnie zarządzać i rozporządzać może, obejmuje w ogóle wszystko, co bezpośrednio dotyczy interesu gminy, i w jej granicach własnymi jej siłami załatwionem i przeprowadzonym być może.

W myśl tego należą do własnego zakresu działania gminy w szczególności:

- a) wolny zarząd majątkiem gminnym i załatwianie spraw, odnoszących się do związku gminy;
- b) czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia;
- c) staranie o zakładanie i utrzymanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów, niemniej o bezpieczeństwo i łatwość komunikacji po drogach i wodach;

- d) policja polowa;
- e) dozór policyjny nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą;
- f) policja zdrowia;
- g) policja nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej;
- h) policyjny dozór nad obyczajnością publiczną;
- i) sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu;
- k) policja ogniowa, policja budownictwa, wykonywanie przepisów porządku budowniczego i udzielanie policyjnego pozwolenia na budowy;
- l) ustawą oznaczyć się mający wpływ na szkoły średnie, przez gminę utrzymywane i na szkoły ludowe, staranie o zakładanie, uposażenie i utrzymywanie szkół ludowych z uwzględnieniem istniejących jeszcze patronatów szkolnych i przepisów konkurencyi do szkół,
- m) jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania z gminy wybranych;
- n) przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji.

Z wyższych względów Państwa mogą pewne czynności policyi miejscowej w pojedynczych miastach w drodze ustawy przekazane być osobnym organom rządowym.

Poruczony zakres działania.

§ 28.

Ustawy określają poruczony zakres działania gminy, t. j. jej obowiązek do współdziałania w sprawach publicznej administracji.

Rozdział II.

O zakresie działania Rady miejskiej.

§ 29.

Rada miejska jest w sprawach gminnych organem uchwalającym i nadzorującym.

Władza wykonawcza jej nie przysłuża.

§ 30.

Rada miejska obraduje i uchwała o wszystkich sprawach gminy, jej majątku, dobra lub zakładów się tyczących.

W szczególności należą do zakresu działania Rady miejskiej:

- a) wszelkie rozporządzenia względem zakładowego majątku i dobra gminy, i w ogóle wszelkie sprawy nie należące do zwyczajnego zarządu majątkiem;
- b) sprawy należące do zwyczajnego zarządu majątkiem, które Rada miejska osobną uchwałą sobie zastrzegła (§. 31);
- c) postanowienie o sposobie użytkowania i zarządu majątku i dobra gminnego, o sposobie wydzierzawienia, wynajmowania, lokowania kapitałów;
- d) uchwalanie budżetu rocznego i kredytów dodatkowych, przyzwalanie na przeniesienie uchwalonych kredytów z jednej rubryki do drugiej, staranie o pokrycie niedoboru;
- e) sprawdzanie i załatwianie rachunków rocznych;
- f) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i na odstąpienie od nich, zatwierdzanie ugód spór umarzających, ustanawianie zastępców prawnych;
- g) zatwierdzanie wyników wszelkich licytacji, a względnie wydzierzawienia z wolnej ręki na podstawie wniosku Magistratu;
- h) wybór Magistratu;
- i) uchwalenie etatu i płac urzędników i służb gminnych jako też instrukcyi służbowej i statutu emerytalnego dla tychże (§. 32);
- k) wymiar emerytury dla płatnych członków Magistratu według normy przez Wydział krajowy w myśl §. 18. wydanej;
- l) zatwierdzanie nominacyi i oddalanie urzędników;

- m) kontrola i nadzór nad czynnościami Magistratu;
- n) nadawanie prawa przynależności do gminy, nadawanie obywatelstwa miejskiego i honorowego, ustanawianie opłaty za nadanie prawa przynależności i obywatelstwa miejskiego;
- o) wykonywanie przysługującego gminie prawa patronatu lub prezentowania, nadawanie miejsc fundacyjnych, nie uwłaczając jednak prawom, na różnicy wyznań opartym;
- p) wybór mężów zaufania do jednania stron (§. 27. lit. m).
- q) uchwalenie regulaminu dla własnych czynności (§. 41);
- r) uchwalanie ogólnych przepisów w granicach ustaw (§. 3.);
- s) udzielanie zdania swego władzom wyższym na żądanie tychże (§. 38);
- t) rozstrzyganie zażaleń przeciw zarządzeniom Magistratu odnoszącym się do zarządu majątkiem lub dobrem gminnem.

§. 31.

Zwyczajny zarząd majątkiem nie należy do zakresu działania Rady miejskiej, lecz Rada może poszczególne sprawy tego zarządu na wniosek lub za zgodą Magistratu swojej uchwale zastrzedz.

Etat urzędników i sług.

§. 32.

Etat urzędników i sług, ich płace, instrukcją służbową i statut emerytalny uchwała Rada miejska na wniosek Magistratu. (§. 30 lit i)

W każdym mieście co najmniej następujące posady mają być systemizowane:

sekretarza, buchaltera, kasyera, kontrolora, inżyniera i inspektora policyi.

Rada miejska może jednak uchwalić, aby buchalter pełnił funkcję kontrolora. Uchwała ta wymaga zatwierdzenia Wydziału krajowego.

§. 33.

Nadzorowanie Magistratu.

Rada miejska ma prawo i obowiązek urzędowanie Magistratu ciągle nadzorować.

W tym celu winna Rada miejska wybrać z grona swego stałą komisję kontrolującą, która po upływie każdego roku administracyjnego przedłoży Radzie sprawozdanie o swoich czynnościach z wnioskami, jakie uzna za stosowne.

Skoro Rada spostrzeże w urzędowaniu Magistratu wadliwości lub nieprawidłowości, winna się postarać w porozumieniu z Magistratem o bezzwłoczne usunięcie takowych, a gdyby się to nie udało, donieść bezzwłocznie o tych wadliwościach i nieprawidłowościach Wydziałowi powiatowemu.

Dla stałej komisji kontrolującej uchwali Rada miejska osobną instrukcję i przedłoży taką Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia.

Przewodniczący Rady winien najdalej do 14 dni po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Wydziałowi krajowemu za pośrednictwem Wydziału powiatowego odpisy sprawozdań stałej komisji kontrolującej o ubiegłym roku, lub donieść w tym terminie o zachodzących przeszkodach.

Rada miejska może także ustanowić osobne komisje do nadzorowania przedsiębiorstw gminnych, niemniej do udzielania zdań i przedstawienia wniosków w sprawach gminnych.

Do takich komisji powoływać może Rada także mężów zaufania z poza grona swego.

Ani stała komisya kontrolująca ani specjalne komisye, w myśl niniejszego paragrafu ustanowione, władzy wykonawczej nie mają, a zatem ani same nie zarządzać ani Magistratowi poleceń wydawać nie mogą.

§. 34.

Rewizya kasy.

Rada miejska winna wybrać osobną komisję, której obowiązkiem będzie przynajmniej cztery razy do roku przedsięwziąć rewizję kasy miejskiej i kas zakładów i funduszków pod zarządem gminy zostających i o każdej rewizji Radzie miejskiej zdać sprawę.

Sprawy policji miejscowej.

§. 35.

O ile sprawowanie policji miejscowej nie jest mocą ustawy przekazane organom rządowym, może rada w granicach istniejących ustaw wydać obowiązujące w obrębie gminy przepisy, tyczące się policji miejscowej i za przekroczenie tychże zagrażać karą pieniężną aż do wysokości 15 zł., lub w razie niemożności uiszczenia kary pieniężnej, karą aresztu do 5 dni.

Uchwały takie Rada miejska powziąć może tylko na wniosek lub po wysłuchaniu Magistratu.

§. 36.

Rada winna uchwalać środki pieniężne na utrzymanie zakładów i urządzeń policji miejscowej i jest odpowiedzialną za wszelkie zaniedbanie w tej mierze pochodzące z jej winy.

Odpowiedzialność gminy.

§. 37.

Gdyby kto poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków względem policji

miejscowej na niej ciężących, winna gmina ponie-
sioną szkodę wynagrodzić. W szczególności obo-
wiązaną jest gmina wynagrodzić szkodę, wyrządzoną
w jej obrębie przez gwałt publiczny, przy zbiego-
wisku dokonany, jeżeliby ani jeden ze sprawców
nie był schwytanym, a na gminie ciążyła wina
niedbałości w zapobieżeniu temu gwałtowi.

Orzeczenie względem obowiązku wynagrodze-
nia szkody, wyda polityczna władza powiatowa za
poprzedniem wysłuchaniem wydziału powiatowego.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia poro-
zumienie się między gminą a poszkodowanym nie
nastąpi, wynagrodzenie to ma być poszukiwanem
zwykłą drogą prawa.

Udzielanie zdania.

§. 38.

Rada gminna ma na żądanie politycznej wła-
dzy powiatowej, albo na żądanie rady powiatowej
lub Wydziału powiatowego, udzielać swojego zdania.

Rozstrzyganie zażaleń.

§. 39.

Rada rozstrzyga zażalenia przeciw roz-
porządzeniom Magistratu w sprawach ty-
czących się majątku i dobra gminnego lub
zakładów gminnych. We wszystkich innych
sprawach własnego zakresu działania roz-
strzyganie rekursu przeciw postanowieniom
Magistratu lub burmistrza należy do Wy-
działu powiatowego (§. 110.), zaś w spra-
wach poruczonego zakresu działania do po-
litycznej Władzy powiatowej (§. 115.).

Zaopatrywanie ubogich.

§. 40.

Rada winna czuwać nad tem, aby ubodzy
w miarę ustaw zaopatrzeni byli.

Gdyby zakłady i fundusze na ten cel prze-
znaczone nie wystarczały, rada postara się o po-
trzebne środki i może oznaczyć sposób ich użycia.

Regulamin.

§. 41.

Rada miejska winna najdalej we dwa
miesiące po ukonstytuowaniu się uchwalić

regulamin dla własnych czynności i takowy Wydziałowi krajowemu za pośrednictwem Wydziału powiatowego do wiadomości przedłożyć.

Zwoływanie Rady.

§. 42.

Rada miejska zbiera się na posiedzenie, ile razy zajdzie tego potrzeba, najmniej zaś raz na miesiąc. Przewodniczący Rady lub jego zastępca zwołuje Radę na posiedzenie. Każde posiedzenie, które nie jest tym sposobem zwołane, jest nieprawne, a powzięte na niem uchwały są nieważne.

Przewodniczący Rady musi zwołać Radę, jeżeli tego zażąda przynajmniej trzecia część radnych, Magistrat, polityczna władza powiatowa, albo też Rada powiatowa lub Wydział powiatowy.

O nastąpić mającem posiedzeniu przewodniczący w każdym razie winien zawiadomić wszystkich w gminie obecnych radnych i Magistrat.

Komplet do uchwał.

§. 43.

Rada nie może powziąć uchwały, jeżeli więcej niż połowa radnych nie jest na posiedzeniu obecną.

Do uchwały ustanawiającej budżet, jakoteż do uchwały podlegającej wyższemu zatwierdzeniu, potrzebną jest obecność dwóch trzecich części radnych.

Jeżeli na posiedzenie nie zbierze się ilość radnych, potrzebna do powzięcia uchwał, winien przewodniczący najdalej do 3 dni zwołać Radę powtórnie i zarazem zawezwać zastępców.

Na każdego radnego i zastępcę, który nie stawi się na to drugie posiedzenie i nie usprawiedliwi swojej nieobecności, winien przewodniczący orzec karę pieniężną aż do wysokości 10 zł. Przeciw takiemu orzeczeniu służy odwołanie się do Wydziału powiatowego.

O nałożonej grzywnie zawiadomi przewodniczący Magistrat, który takową ściągnąć ma.

Radnego lub zastępcę, który bez usprawiedliwienia się na trzech po sobie następujących posiedzeniach się nie jawi, może Rada miejska na czas oznaczony lub też na cały w toku będący peryod wyborczy od udziału w obradach i uchwałach Rady wykluczyć. Przeciw tej uchwale służy wykluczonemu rekurs do Wydziału powiatowego.

§. 44.

Przeszkody uczestnictwa w obradach.

Jeżeli przedmiot obrady i uchwały jest urzędowanie członka Magistratu lub Rady miejskiej, winien członek ten wstrzymać się od głosowania, a na żądanie rady oddalić się przed głosowaniem, musi jednak na wezwanie Rady stawić się dla udzielenia żądanych wyjaśnień.

§. 45.

Członek Magistratu lub Rady miejskiej nie może być obecnym na posiedzeniu, jeżeli przedmiot obrady lub uchwały dotyczy jego własnych interesów prywatnych, lub też interesów jego żony, albo osób z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub spowinowaconych.

§. 46.

Członkowie Magistratu są obowiązani być obecnymi na każdym posiedzeniu Rady i mogą w każdym czasie głos zabrać. W głosowaniu jednak wtedy tylko udział brać mogą, jeżeli są członkami Rady miejskiej. W głosowaniu przy sprawdzaniu rachunków i udzielaniu Magistratowi absolutoryum nigdy udziału brać nie mogą.

§. 47.

Na posiedzeniach Rady miejskiej przewodniczy burmistrz, a w razie przeszkody jego zastępca.

Jeżeli zaś burmistrz nie jest członkiem Rady miejskiej, Rada wybierze z grona swego przewodniczącego i jego zastępcę.

Urząd ten wybranego przewodniczącego i jego zastępcy trwa tak długo jak jego mandat do Rady miejskiej, jeżeli pierw^{sz}ej burmistrz nie stanie się członkiem Rady miejskiej.

Wybór przewodniczącego i jego zastępcy odbywa się w ten sam sposób, jak wybór członka Magistratu.

§. 48.

Przewodniczący, a w razie przeszkody jego zastępca, zwołuje Radę, zagaja i zamyka posiedzenie, układa porządek dzienny, kieruje rozprawami i przestrzega porządku w zgromadzeniu.

Sekretarz Rady.

§. 49.

Rada miejska wybiera sekretarza swojego bądź z grona swego, bądź z pomiędzy urzędników gminnych.

Warunki ważności uchwał.

§ 50.

Do ważności uchwały potrzebną jest bezwzględna większość głosów obecnych radnych. Przewodniczący głosuje przy wyborach. Prócz tego głosuje on tylko w razie równości głosów, a wtedy to zdanie staje się uchwałą, które z doliczeniem jego głosu większość bezwzględną otrzymało.

Głosowanie odbywa się jawnie: wolno jest jednak Radzie uchwalić głosowanie tajne.

Jeżeli jeden lub kilku na posiedzeniu obecnych radnych lub zastępców od głosowania się wstrzymuje, wtedy wstrzymujący się od głosowania uważani będą za przystępujących do zdania większości radnych lub zastępców głosujących.

Jawność posiedzeń.

§. 51.

Posiedzenia Rady odbywają się publicznie: wyjątkowo jednak może Rada uchwalić posiedzenie tajne. Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub rachunki, są w każdym razie publiczne.

Gdyby publiczność mieszała się do obrad, lub w inny sposób przeszkadzała obradom, przewodniczący ma prawo i obowiązek, po uprzednim bezskutecznym napomnieniu, nakazać wydalenie publiczności z miejsca posiedzeń.

Księga uchwał.

§. 52.

Nazwiska radnych obecnych i zapadłe uchwały z każdego posiedzenia wpisywane będą do księgi uchwał. Wpisy te mają być stwierdzone podpisem przewodniczącego na dotyczącem posiedzeniu, czterech obecnych na posiedzeniu radnych i sekretarza.

Każdemu członkowi gminy wolno przeglądać tę księgę.

Rozdział III.

O zakresie działania Magistratu.

§. 53.

Magistrat jest w sprawach gminy organem zarządzającym i wykonawczym.

W szczególności należy do zakresu działania Magistratu:

1. wykonywanie ustaw i rozporządzeń w zakres działania gminy wchodzących;
2. przygotowywanie i wykonywanie uchwał Rady miejskiej;
3. zarząd majątkiem, dobrem, dochodami i wydatkami gminy, zakładów i funduszków gminnych, lub pod zarząd gminy zostających;
4. czuwanie nad całością majątku i praw gminy, jakoteż zakładów i funduszków gminnych, lub pod zarząd gminy zostających;

5. mianowanie, nadzorowanie i wydalenie urzędników i sług miejskich;
6. prowadzenie kasowości i rachunkowości gminy;
7. zastępywanie gminy na zewnątrz.

§. 54.

Magistrat urządza kolegialnie.

Posiedzenia Magistratu odbywać się mają najmniej dwa razy na tydzień.

Do ważności uchwał Magistratu potrzebną jest obecność najmniej trzech członków Magistratu.

Uchwały zapadają większością głosów.

Przewodniczący głosuje tylko w razie równości głosów.

§. 55.

Na czele Magistratu stoi burmistrz lub jego zastępca.

On kieruje całym urzędowaniem Magistratu, przydziela sprawy do załatwienia członkom Magistratu i urzędnikom, zwołuje posiedzenia Magistratu wzywając na takowe wszystkich jego członków, przewodniczy na posiedzeniach i czuwa w ogóle nad należytem i szybkim załatwianiem spraw.

Przeszkody w urzędowaniu.

§. 56.

Członek Magistratu nie może być obecnym na posiedzeniu, jeżeli przedmiot obrady lub uchwały dotyczy jego własnych interesów prywatnych lub też interesów jego żony, albo z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub spowinowaconych.

Przygotowanie uchwał do Rady.

§. 57.

Magistrat przygotowuje wszelkie sprawy wymagające uchwały Rady gminnej i przed-

kłada je Radzie z wnioskiem lub zdaniem swoim.

§. 58.

Jeżeli Magistrat jest zdania, że uchwała przez Radę miejską powzięta, narusza ustawę, przekracza zakres działania Rady lub jest szkodliwą interesom gminy, — winien on wstrzymać wykonanie takiej uchwały i najdalej do trzech dni po powzięciu takowej, przedłożyć ją wyższej władzy do rozstrzygnięcia, czy uchwała wykonaną być ma lub nie.

Orzeczenie to należy do politycznej władzy powiatowej, jeżeli Magistrat sądzi, że uchwała narusza ustawę lub przekracza zakres działania gminy, zaś do Wydziału powiatowego, jeżeli Magistrat sądzi, że uchwała jest szkodliwą interesom gminy.

Orzeczenie tych władz dla Magistratu jest stanowczem i wyższe odwołanie mu nie przysłuża.

Rada miejska jednak ma prawo wnieść rekurs od takiego orzeczenia do Namiestnictwa a względnie Wydziału krajowego w terminie 14 dniowym.

O wstrzymaniu wykonania uchwały, Magistrat ma Radę miejską na najbliższem posiedzeniu zawiadomić.

Jeżeli Magistrat nie przedłoży władzy wyższej w terminie 3 dniowym uchwały wstrzymanej do rozstrzygnięcia, uchwała ta staje się prawomocną i bezzwłocznie wykonaną być musi.

§. 59.

Jeżeli na wniosek Magistratu zapadnie uchwała Rady miejskiej niezgodna z tym wnioskiem, Magistrat może żądać, aby Rada miejska wydelegowała z grona swego ko-

misę, która wspólnie z Magistratem sprawę pod ponowną weźmie obradę i podda następnie ponownej uchwale Rady. Jeżeli i ta nowa uchwała nie będzie zgodną z wnioskiem Magistratu, wolno temuż jak i Radzie miejskiej żądać orzeczenia władz wyższych w toku instancyi.

Zarząd majątku.

§. 60.

Magistrat prowadzi zarząd majątku gminy, nadzoruje użytkowanie i zarząd dobra gminnego, kieruje przedsiębiorstwami gminnymi i czuwa nad ich wykonaniem, załatwia sprawy ubogich według ustaw i urzędzeń, i rozporządza w sprawach gminnych, należących do zakresu działania Rady.

Magistrat zawiaduje zakładami gminnymi i nadzoruje zakłady własny zarząd mające, o ile akt fundacyi lub umowa nie zawierają innych postanowień.

Magistrat zezwala na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacyi i czuwa nad zachowaniem i ścisłym wypełnieniem istniejących w tej mierze przepisów.

Magistrat jest obowiązany ściągać wszelkie zaległości czynne miasta i przedkładać Radzie miejskiej półrocznie szczegółowy wykaz zaległości czynnych i biernych z należytymi wyjaśnieniami.

§. 61.

Do Magistratu należy odpowiednie ustawom sprawowanie policyi miejscowej (§. 27.), o ile pojedyncze czynności tejsze nie są przekazane w drodze ustawy organom rządowym.

Wykonanie zarządzeń Magistratu należy do burmistrza, a w razie przeszkody, do zastępcy jego.

W nagłych wypadkach nieszczęścia n. p. przy pożarach lub powodziach i t. p. ma burmistrz lub jego zastępca prawo zarządzić wykonanie robót wszelkiego rodzaju, o ile są niezbędne do usunięcia

niebezpieczeństwa chwilowego i zmusić do tych robót każdego zdolnego do nich członka gminy a nawet i obcych.

Gdyby środki policyi miejscowej w gminie nie były dostateczne do zabezpieczenia dobra publicznego, (jak n. p. w razie epidemii), lub gdyby własne siły gminy nie wystarczały do odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa, Magistrat winien zawiadomić o tem natychmiast polityczną władzę powiatową.

§. 62.

Poruczony zakres działania.

Magistrat załatwia wszystkie sprawy należące do poruczonego zakresu działania gminy w sposób ustawami przepisany, lub przez władzę wskazany. Jeżeli oznaczenie sposobu wykonania pozostawione jest w całości lub częściowo gminie, Magistrat winien zastosować się w tym względzie do uchwały rady.

Wszakże w razach nadzwyczaj nagłych, gdzieby uchwała rady bez szkody lub niebezpieczeństwa poprzednio nie mogła być zasiągnięta, może Magistrat działać według własnego zdania, winien jednak następnie w jak najkrótszym czasie wyjednać sobie zatwierdzenie rady.

Rząd może polecić załatwianie spraw, należących do poruczonego zakresu działania w całości lub części, na swój koszt organom własnym.

Zagrażanie karami.

§. 63.

Magistrat ma wyjątkowo (§. 35.) prawo zagrażania karą pieniężną do 3 złr., lub w razie niemożności uiszczenia tej kary, karą aresztu do 24 godzin, jeżeli tego wymaga wykonanie przepisu tymczasowego policyi miejscowej, niedopuszczającego zwłoki.

Wykonanie władzy karnej.

§. 64.

O ile w ustawach i przepisach, które dotyczą policyi miejscowej, należącej do zakresu działania

gminy (§. 27) wyrzeczoną jest sankcyja karna, i o ile przekroczenia tych ustaw i przepisów nie podlegają ustawie karnej, służy prawo orzekania kar za takie przekroczenia burmistrzowi a względnie jego zastępcy.

W ten sposób mają być także orzekane kary zagrożone przez radę miejską (§. 35.) lub przez magistrat (§. 63.). Tylko kary pieniężne lub w razie niemożności ich uiszczenia kary aresztu mogą być orzekane.

Wszelkie orzeczenia kar mają być w osobną księgę wpisywane.

Tok instancyi.

§. 65.

Od orzeczeń wydanych według §. 64. odwołać się można do politycznej władzy powiatowej.

Jeżeli orzeczenia tyczą się duchownych, uznanych wyznań religijnych, nauczycieli publicznych, urzędników rządowych lub krajowych, zostających w czynnej służbie, albo członków Sejmu krajowego, natenczas winien burmistrz przedłożyć to orzeczenie politycznej władzy powiatowej do poprzedniego zbadania i zatwierdzenia.

Przeznaczenie kar.

§. 66.

Kary pieniężne, orzeczone podług §. 64., wpływają na rzecz ubogich miejscowych, lub funduszu zapomogi w gminie.

Mianowanie urzędników.

§. 67.

Na podstawie etatu przez Radę miejską uchwalonego Magistrat mianuje urzędników i sługi miejskie i przedkłada nominacye urzędników radzie do zatwierdzenia.

Urzędnicy mianowani posiadać muszą przepisaną kwalifikacyą.

Wydział krajowy oznaczy w drodze rozporządzenia, jakie kwalifikacye dla każdej kategorii posad są potrzebne.

Magistrat orzeka także o przeniesieniu urzędników w stały stan spoczynku i wymierza emerytury urzędnikom.

Orzeczenie to przedłożyć winien Magistrat radzie miejskiej do zatwierdzenia.

Nominacya i prowizyonowanie sług nie wymaga zatwierdzenia Rady miejskiej.

§. 68.

Magistrat nadzoruje urzędników miejskich, uchwała wytoczenie śledztw dyscyplinarnych i orzeka o karach dyscyplinarnych.

Oddalenie urzędnika ze służby w drodze dyscyplinarnej wymaga zatwierdzenia Rady miejskiej.

Jeżeli buchalter w drodze dyscyplinarnej wydalonym być ma, uchwały Magistratu i Rady przedłożyć należy Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia.

Magistrat może w drodze dyscyplinarnej urzędnika suspendować bez potwierdzenia Rady miejskiej.

§. 69.

Magistrat jest odpowiedzialny za należyte prowadzenie kasowości i rachunkowości.

Magistrat winien tedy kasę często szkontrować.

Wszelkie asygnaty do kasy od Magistratu wychodzić muszą.

Dla opędzenia drobnych bieżących wydatków budżetem objętych może Magistrat asygnować burmistrzowi zaliczkę z kasy miejskiej.

§. 70.

Magistrat zarządza wszelkie roboty i dostawy dla gminy, rozpisuje i przeprowadza licytacje, odbiera dostarczone roboty lub dostawy i kolauduje takowe. O każdej ko-

laudacyi zawiadomić należy komisję kontrolującą Rady miejskiej tak wcześnie, aby czynność tę mogła ze swej strony nadzorować.

§. 71.

Magistrat reprezentuje gminę na zewnątrz.

Dokumenta, mocą których gmina przyjmuje zobowiązania względem trzecich osób, muszą być podpisane przez burmistrza i jednego asesora.

Dokument, dotyczący interesu, do którego zawarcia potrzebne jest przyzwolenie Rady lub wyższe zatwierdzenie, musi nadto być podpisany przez dwóch radnych i powołać się do tego przyzwolenia lub zatwierdzenia.

Dokument, dotyczący interesu, do którego zawarcia potrzebne jest przyzwolenie rady lub wyższe zatwierdzenie, musi nadto być podpisany przez dwóch radnych i powołać się do tego przyzwolenia lub zatwierdzenia.

W każdym razie dokument, wydany imieniem gminy, musi być zaopatrzony pieczęcią gminną.

§. 72.

Burmistrz jest za swoje czynności urzędowe odpowiedzialnym gminie. Co do poruczonego zakresu jest on odpowiedzialnym także Rządowi.

Obok tej odpowiedzialności burmistrza pozostaje nienaruszoną odpowiedzialność względem gminy innych członków Magistratu za zaniechanie lub nienależyte wykonanie czynności przez ustawę niniejszą w ogóle lub w szczególności przez Burmistrza im przekazanych.

Pretensye gminy do wynagrodzenia szkód, pochodzące z odpowiedzialności orzeczonej w tym paragrafie, mają być poszukiwane zwykłą drogą prawa.

§. 73.

Rada miejska może na wniosek Magistratu uchwalić, aby sprawowanie poszczególnych czynności ogólnego zarządu gminnego lub policji miejskiej powierzone zostały osobnym komisjom.

Każda taka komisya składa się z jednego członka Magistratu jako przewodniczącego i kilku członków przez Radę miejską także z poza grona swego wybranych.

Dla takich komisji winna Rada miejska na wniosek Magistratu uchwalić osobne instrukcje.

Komisye te podlegają wyłącznie tylko Magistratowi i polecenia jego ściśle wykonywać są obowiązane.

Rozdział IV.

O zakresie działania burmistrza.

§. 74.

Do zakresu działania burmistrza należy :

1. kierownictwo urzędu magistratualnego, nadzór nad urzędnikami i służbą (§. 55) ;

2. przewodniczenie w Radzie miejskiej (jeżeli jest członkiem Rady) i na posiedzeniach Magistratu (§. 47. i 55.);

3. zarządzenia w razach nagłych za dodatkowem usprawiedliwieniem wobec Magistratu (§. 61.);

4. wykonywanie policji miejscowej (§. 61.);

5. wykonywanie wszelkich uchwał i zarządzeń Magistratu.

§. 75.

W razach nagłych burmistrz sam może wdrożyć postępowanie dyscyplinarne przeciw urzędnikom i sługom miejskim i tychże suspendować.

O gospodarstwie gminnem i nakładaniu ciężarów na gminę.

§. 76.

Inwentarz majątku.

Wszelka ruchoma i nieruchoma własność, niemniej wszelkie prawa i przywileje gminy i jej zakładów, winne być utrzymywane w ciągłej widoczności za pomocą dokładnego inwentarza.

Inwentarz ten ma być spisany w ciągu pierwszego roku po zaprowadzeniu niniejszej ustawy; każda następna zmiana ma być w nim uwidoczniiona.

Każdemu członkowi gminy wolno jest przejrzeć ten inwentarz.

Zakładanie i utrzymywanie inwentarza należy do Magistratu.

Pierwszy inwentarz przedłożony będzie Radzie miejskiej do zatwierdzenia, a dwa odpisy zatwierdzonego inwentarza przedłoży Magistrat Wydziałowi powiatowemu, który jeden z tych odpisów poda Wydziałowi krajowemu.

O zmianach w inwentarzu zawiadomi Magistrat najdalej w dwa miesiące po upływie każdego roku Radę miejską bezpośrednio, a Wydział krajowy za pośrednictwem Wydziału powiatowego.

§. 77.

Utrzymywanie majątku zakładowego.

Zakładowy majątek i dobro gminy i jej zakładów mają być utrzymywane w całości i w dobrym stanie.

Do podziału zakładowego majątku lub dobra między członków gminy potrzebna jest uchwała Sejmu krajowego.

Użytkowanie z majątku gminnego.

§. 78.

Majątek gminny i jej zakładów, dochód przynosić mogący, ma być w ten sposób administrowa-

nym, aby przyniósł o ile możności największy trwały dochód.

Nadwyżki roczne mają być użyte do pokrycia potrzeb w roku następnym, o ileby zaś na ten cel nie były potrzebne, należy je ulokować pożytecznie i do majątku zakładowego przyłączyć.

§. 79.

Co do tego, komu i w jakim wymiarze służy udział w pożytkach dobra gminnego, trzymać się należy dotychczasowego, niezaprzeczonego zwyczaju.

Jeżeli i o ile nie istnieje taki zwyczaj, Rada miejska z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych uchwali postanowienia regulujące to uczestnictwo; przyczem ustanowić może opłatę za użytkowanie z dobra gminnego.

Nadwyżka dochodu z dobra gminnego, pozostająca po zaspokojeniu osób uprawnionych, wpływa do kasy gminnej.

Rok administracyjny.

§. 80.

Rok administracyjny gminy zaczyna i kończy się równocześnie z rokiem administracyjnym Państwa.

Budżet i rachunki roczne.

§. 81.

Magistrat winien corocznie ułożyć budżet gminy i zakładów gminnych na następny rok administracyjny i takowy Radzie najpóźniej w miesiącu Wrześniu każdego roku przedłożyć.

Rada miejska ma ten budżet uchwalić na miesiąc przed rozpoczęciem roku.

Rachunki z przychodów i wydatków gminy i zakładów gminnych winien Magistrat najpóźniej we dwa miesiące po upływie roku administracyjnego przedłożyć Radzie miejskiej do rozpoznania i zatwierdzenia.

Tak budżet jako i rachunki roczne, zanim Radzie do rozpoznania przedstawione zostaną, winne

być poprzednio najmniej przez dwa tygodnie złożone do przejrzenia przez członków gminy; tych zaś spostrzeżenia będą przy rozpoznaniu wzięte pod rozwagę.

Gdyby Rada miejska nie wstawiła w swój budżet należności, którą gmina uiścić jest obowiązana, bądź na mocy ustawy, bądź na mocy wyroku lub dokumentu, mającego wedle ustaw moc egzekucyjną, ma Rada powiatowa prawo i obowiązek, wstawić te należności w budżet gminy i nałożyć na ich pokrycie dodatki do podatków.

§. 82.

O dniu, w którym projekt budżetu i rachunki roczne Radzie miejskiej przedłożone zostały, zawiadomi Magistrat Wydział powiatowy.

Uchwalony przez Radę budżet i sprawdzone przez nią rachunki przedłożyć należy w odpisach Wydziałowi krajowemu za pośrednictwem Wydziału Rady powiatowej.

§. 83.

Przy zawiadywaniu majątkiem należy trzymać się ściśle uchwalonego budżetu. Na wydatki które odłożyć się nie dadzą, a w dotyczącej rubryce budżetu nie znajdują się całkowicie lub w części pokrycia, potrzebne jest przyzwolenie Rady miejskiej.

W razach bardzo nagłych, w których poprzednie przyzwolenie bez wielkiej szkody i bez niebezpieczeństwa nie może być uzyskane, może Magistrat opędzić potrzebny wydatek, winien jednak pod własną odpowiedzialnością, wyjednać sobie w przeciągu ośmiu dni zatwierdzenie Rady.

Pokrycie wydatków.

1. Z dochodów.

§. 84.

Wydatki na cele gminne mają być przede wszystkim pokrywane z dochodów gminy.

§. 85.

Z majątku osobnego.

Jeżeli na pokrycie pewnych wydatków przeznaczony jest osobny majątek, należy przedewszystkiem dochody z tego majątku na ten cel obracać.

Przeznaczenie tych dochodów nie może być zmienionem.

§. 86.

Wydatki połączone z posiadaniem
dobra gminnego.

Podatki i inne opłaty, tudzież koszta dozoru i uprawy z posiadaniem i używaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody, z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające (§. 79.), nie wystarczają, mają być ponoszone przez uczestniczących w pożytkach z dobra gminnego, a to w miarę tego uczestnictwa.

§. 87.

Wydatki odrębne.

Wydatki dotyczące tylko interesu pojedynczych klas mieszkańców lub pojedynczych posiadaczy gruntów lub domów, mają być ponoszone przez same tylko strony interesowane, o ile nie istnieją inne urządzenia obowiązujące.

§. 88.

2. Prestacje.

O ile dochody w § 84. oznaczone, nie wystarczają do pokrycia wydatków na cele gminne, może Rada nakładać :

- a) dodatki do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego;
- b) inne opłaty nie należące do kategorii dodatków do podatków;
- c) posługi i roboty na cele gminne.

§. 89.

a) Dodatki do podatków.

Dodatki do podatków bezpośrednich mają być zazwyczaj na wszystkie w gminie przypisane po-

datki bezpośrednie i to na wszystkie równo (podług tej samej stopy procentowej) rozkładane.

Dodatki te mają być rozkładane równo w całym obrębie gminy.

Wyjątki od tych przepisów objęte są w §§. 94. i 95.

§. 90.

Dodatkiem do podatku konsumcyjnego można obciążać tylko konsumcyę w obrębie gminy; nie można nim obciążać produkcji i obrotu handlowego.

§. 91.

Do nałożenia dodatków przenoszących 30% podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego potrzebne jest przyzwolenie Rady powiatowej.

Dodatki przenoszące 50% podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego, mogą być nakładane tylko na mocy uchwały Wydziału krajowego.

§. 92.

b) Inne opłaty.

Do zaprowadzania opłat, nie należących do kategorii dodatków do podatków bezpośrednich, lub do podatku konsumcyjnego, jako też do podwyższenia istniejących już tego rodzaju opłat, potrzeba ustawy krajowej.

§. 93.

c) Posługi i roboty.

Za uchwałą Rady miejskiej mogą być wymagane posługi i roboty tak ciągłe jak ręczne.

Rada winna rokrocznie, na rok administracyjny następujący ustanowić cenę dziennych posług i robót.

Posługi będą wymagane kolejno.

Wyjąwszy nagłe wypadki wskazane §. 61. wolno jest każdemu, wymagane od niego posługi lub roboty, albo osobiście, albo przez zdolnego zastępcę wykonać, albo też wykupić się od nich, składając do kasy miejskiej ich wartość obliczoną podług cen przez radę ustanowionych.

§. 94.

Wyjątki.

Do opłacania dodatków do podatków bezpośrednich, niemniej do posług i robót, nie mogą być pociągani:

- a) urzędnicy i słudzy c. k. Dworu, państwa, kraju, gminy, zakładów krajowych i gminnych, nauczyciele publiczni, wojskowi, jako też wdowy i sieroty tych osób co do ich płac służbowych i pochodzących ze stosunku służbowego pensyj, prowizyj, zapomóg i innych poborów;
- b) pasterze dusz co do ich kongruj.

§. 95.

Do rozkładu dodatków na podatki bezpośrednie podług rozmaitej stopy procentowej, potrzebne jest przywołanie Rady powiatowej.

§. 96.

Ogłoszenie uchwał dotyczących prestacyj.

Uchwała rady, dotycząca prestacyj, musi być w gminie ogłoszona.

Jeżeli taka uchwała potrzebuje wyższego zatwierdzenia, wolno natenczas każdemu członkowi gminy, wnieść względem niej w ciągu ośmiu dni uwagi, które przy zasięgnięciu wyższego zatwierdzenia przedłożone być mają.

§. 97.

Pobór dodatków.

Dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków, co podatki.

Inne należności pieniężne, mające się uiszczać na cele gminne na podstawie ustawy lub prawomocnej uchwały Rady gminnej, niemniej kary pieniężne, orzeczone podług niniejszej ustawy, pobiera Magistrat przez swoje organa, a w razie nieuiszczenia ściąga je w drodze egzekucyi na ruchomości w taki sam sposób, jak zaległości podatkowe.

Jeżeli obowiązany, nie wykupiwszy się od posługi lub roboty, wzbrania się ją wykonać, Magistrat poleci wykonanie rzeczonyj posługi lub roboty trzeciej osobie na koszt obowiązanego i ściągnie ten koszt w sposób przepisany dla ściągania innych należytości pieniężnych.

W nagłych wypadkach wskazanych w §. 61., mogą obowiązani wprost być zmuszeni do wypełnienia posług albo robót.

§. 98.

Konkurencyje.

Konkurencyja do budowli kościelnych, parafialnych i szkolnych, tudzież do budowy dróg, jest przedmiotem osobnych ustaw.

Konkurencyje do pewnych potrzeb oparte na specjalnych tytułach prawnych pozostają w swej mocy.

DZIAŁ VI.

O zawiadywaniu specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej i izraelskiej.

Prawa ludności chrześcijańskiej i izraelskiej.

§. 99.

W gminach składających się z ludności chrześcijańskiej i izraelskiej, pozostaje tak chrześcijańska jak i izraelska ludność przy własności, posiadaniu, i używaniu zakładów i funduszków, przeznaczonych wyłącznie na swoje własne cele religijne, naukowe i dobroczynne, i opędza z własnych zasobów wydatki na takie zakłady i inne cele religijne, naukowe i dobroczynne, w których wyłączny udział tylko jej samej przysługuje.

O ile jednak te wydatki dotychczas opędzane były z ogólnych dochodów gminy, powinny one i nadal z tychże dochodów być opędzane.

Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej.

§. 100.

Specjalne sprawy ludności chrześcijańskiej (§. 101) o ile zawiadywanie niemi podług ustaw na-

leży do reprezentacji gminnej, zawiadywane będą przez tę reprezentację, podług przepisów ustawy gminnej, z tem jednak ograniczeniem, że izraelicy członkowie reprezentacji (rady) i Magistratu w głosowaniu nad temi sprawami i w załatwieniu tych spraw w ogólności udziału mieć nie będą.

Gdyby jednak chrześcijańscy członkowie Rady miejskiej niestanowili przynajmniej połowy wszystkich jej członków, wybierają chrześcijańscy wyborcy gminny w sposób ordynacją wybiorczą oznaczony dla załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej tylu chrześcijan, ile będzie potrzeba dla uzupełnienia tej połowy.

Do ważności uchwał Rady miejskiej w sprawach tego rodzaju, potrzebną jest obecność więcej niż połowy chrześcijańskich członków rady i bezwzględna większość głosów tychże członków.

Jeżeli burmistrzem lub przewodniczącym Rady jest nie chrześcijanin, wybierze chrześcijańska część Rady miejskiej, a wedle potrzeby uzupełniona, ze swego grona przewodniczącego, któremu przysługiwać będą, co do załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej te same prawa i obowiązki, które na mocy ustawy przysługują burmistrzowi.

§. 101.

Do specjalnych spraw ludności chrześcijańskiej należą:

- a) sprawy kościołów i innych miejsc religijnych, sprawy obrzędowe, wykonywanie prawa patronatu, prezentowanie lub mianowanie pastarzy dusz, nauczycieli religii i sług kościelnych;
- b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszy, przeznaczonych dla chrześcijan, lub na cele, w których tylko chrześcijanie udział mają;
- c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności chrześcijańskiej, lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności, lub też zostającego w wyłącznym jej używaniu.

§. 102.

Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności izrealickiej pozostaje przy dotychczasowej zwierzchności religijnej tej ludności.

Do tych spraw należą:

- a) sprawy bóżnie, cmentarzy, sprawy obrzędowe, mianowanie rabinów, kaznodziei, nauczycieli religii i sług obrzędowych;
- b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków przeznaczonych dla izraelitów lub na cele, w których tylko izraelici udział mają;
- c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności izraelskiej, lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności, lub też zostającego w jej wyłącznym używaniu.

Prawo reprezentacji gminy.

§. 103.

Prawo reprezentacji gminy do nadzoru, o ile takowy służy jej w ogóle na mocy ustaw, pozostaje nienaruszonym także względem przedmiotów w §§. 101 i 102 wymienionych.

§. 104.

Nakładanie dodatków do podatków, jako też innych prestacyj (§. 88) na członków gminy, na cele w §§. 101 i 102 wskazane, nastąpić może tylko za przyzwoleniem rady miejskiej, o ile ustawy specjalne nie stanowią inaczej.

Jeżeli jednak w radzie miejskiej nie ma $\frac{2}{3}$ chrześcian, nakładanie dodatków do podatków i innych prestacyj na chrześciańskich członków gminy na cele w §. 101 wskazane, nastąpić może za przyzwoleniem Wydziału powiatowego.

Przeciw uchwałom w tej mierze, tak rady miejskiej jak i wydziału powiatowego, służyć te same środki, co i przeciw innym uchwałom tych władz.

DZIAŁ VII.

O łączeniu gmin.

§. 105.

Do gminy miejskiej niniejszej ustawie podlegającej wcieloną być może przypierająca do niej gmina wiejska lub małomiejaska, jeżeli rady gminne (miejskie) obu tych

gmin na to się zgodzą, a Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem na wcielenie zezwoli.

Wcielenie takie nastąpić może w drodze ustawy krajowej nawet wbrew woli dotyczących gmin, jeżeli położenie terytorjalne gminy do miasta przypierającej jest tego rodzaju, że utrudnia wykonywanie policyi miejscowej.

§. 106.

W razie takiego wcielenia należy w drodze dobrowolnej ugody między gminami zawartej, a w razie niedojścia takiej ugody w drodze ustawy krajowej, uregulować stosunki co do posiadania i użytkowania własności gmin połączonych.

DZIAŁ VIII.

O nadzorze nad gminami.

§. 107.

Rada powiatowa, a w jej zastępstwie Wydział powiatowy, czuwa nad tem, aby zakładowy majątek i zakładowe dobro gmin i zakładów gminnych nie zostały uszczuplone.

Sejm, a w jego zastępstwie Wydział krajowy, ma najwyższy nadzór nad całością zakładowego majątku i zakładowego dobra gmin i zakładów gminnych.

Wydział krajowy może w tym celu, gdy uzna tego potrzebę, żądać objaśnień i usprawiedliwień od reprezentacyi gminnej, za pośrednictwem Wydziału powiatowego; wyjątkowo zaś w razach nagłej potrzeby, żądać takich wyjaśnień bezpośrednio, może również i przez delegowanie komisji zarządzić dochodzenia na miejscu.

W wykonaniu tego prawa nadzoru, upoważniony jest Wydział krajowy w razie

potrzeby użyć stosownych środków zaradczych.

Zatwierdzenie przez radę powiatową.

§. 108.

Do spraw, w których uchwały rady miejskiej muszą być przedkładne Radzie powiatowej do zatwierdzenia, należą prócz spraw wymienionych w §§. 2, 91 i 95 także następujące:

- a) pozbywanie, zamiana, przeistaczanie, zastawianie lub stałe obciążanie rzeczy, należącej do zakładowego majątku lub dobra gminy, albo jej zakładów;
- b) zaciąganie pożyczki lub przyjmowanie zobowiązania, jeżeli kwota pożyczki lub wartości ciężaru, wynikającego z obowiązania, łącznie z długami już istniejącymi przewyższa roczne dochody gminy, a względnie zakładów gminnych;
- c) nabytki i przedsiębiorstwa, nie należące do zwykłego zarządu, jeżeli dla pokrycia wynikającego ztąd wydatku, potrzeba zaciągnąć pożyczkę, lub obciążyć gminę rozkładami;
- d) wydzierżawienie na dłuższy czas, niż na lat sześć, lub w inny sposób, niż przez publiczną licytację najwięcej ofiarującemu.
- e) opuszczenie czynszu najmu lub dzierżawy, w części lub całości.

§. 109.

Uchwały rady miejskiej, do których ważności potrzeba przyzwolenia Sejmu, mają być podawane do Rady powiatowej, która je wraz z swoim zdaniem przez Wydział krajowy Sejmowi przedłoży.

Rekurs do Wydziału powiatowego.

§. 110.

Wydział powiatowy rozstrzyga rekursu przeciw uchwałom Magistratu i rady miejskiej we wszystkich sprawach, gminie od Państwa nie poruczonych.

Przeciw dodatkom do podatków, rekurs o tyle zanoszonym być może, o ile dodatki te przechodzą wysokość ustawami dozwo-

ną, lub o ile w granicach tej wysokości nastąpił nie stosowny rozkład.

Rekurs ma być wnoszony na ręce Magistratu w nieprzekraczalnym terminie 14 dni od dnia obwieszczenia uchwały lub zawiadomienia o niej.

Władza dyscyplinarna nad Magistratem.

§. 111.

W sprawach własnego zakresu działania może Wydział powiatowy Magistratowi i pojedynczym jego członkom dawać napomnienia i wkładać na nich kary pieniężne do wysokości 50 zł. w. a.

Kary te wpływają do kasy Rady powiatowej.

W razie cięższego przekroczenia lub ciągłego zaniedbywania obowiązków, może członek Magistratu na wniosek Wydziału powiatowego być zawieszony w urzędowaniu przez polityczną władzę powiatową.

W razie niezgodności tych władz, orzeka polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego.

Po przeprowadzonym dochodzeniu, może polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego złożyć z urzędu członka Magistratu, a nawet na przeciąg czasu, nieprzekraczający lat trzech, uznać go za niezdolnego do piastowania tej posady.

Członek Magistratu za winnego uznany, ponosi kosztą dochodzenia.

Władza dyscyplinarna, służąca Wydziałowi powiatowemu, trwa jeszcze przez lat trzy po zgaśnięciu mandatu członka Magistratu w tym celu, aby go znaglić do zdania urzędu i złożenia rachunków z czasu urzędowania jego.

Mianowanie zastępcy dla gminy.

§. 112.

Jeżeli w sprawie prywatnej spornej między gminą a pewną klasą członków gminy lub pojedynczymi jej członkami, Rada miejska ze względu na prywatny interes radnych nie byłaby bezstronną, Wydział powiatowy starać się będzie sprowadzić dobrowolną ugodę, gdyby zaś ta do skutku nie przyszła, przeznaczy dla gminy zastępcę do przeprowadzenia sprawy drogą prawa.

Prawo rządu do nadzoru i wstrzymania uchwał.

§. 113.

Rządowi służy prawo nadzoru nad gminami w tym kierunku, aby takowe swego zakresu działania nie przekraczały i nie działały wbrew ustawom.

To prawo nadzoru wykonywa polityczna władza powiatowa.

W tym celu może ona żądać udzielenia sobie uchwał rady miejskiej i potrzebnych wyjaśnień.

Przełożony władzy politycznej lub jego delegowany, ma także prawo być obecnym na posiedzeniach rady gminnej, może jednak zabierać głos tylko wtenczas, gdyby rada zamierzała naruszyć ustawy lub przekroczyć swój zakres działania.

§. 114.

Polityczna władza powiatowa ma prawo i obowiązek, zakazać wykonanie uchwały, powziętej przez radę miejską, jeżeli ta uchwała przekracza zakres działania rady lub sprzeciwia się ustawom. Przeciw takiemu zakazowi służy rekurs do politycznej władzy krajowej.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, winna polityczna władza powiatowa o wydanem zakazie zawiadomić równocześnie Wydział powiatowy.

§. 115.

Polityczna władza powiatowa ma także rozstrzygać zażalenia przeciw rozporządzeniom Magistratu, naruszającym lub mylnie zasto-

sowującym ustawy, o ile te rozporządzenia nie są oparte na takich uchwałach rady miejskiej, względem których rozstrzyganie rekursów, należy do Wydziału powiatowego §. 110.

W sprawach poruczonego zakresu działania rekurs w każdym razie ma być wnoszony do politycznej władzy powiatowej.

Środki zaradcze na koszt gminy.

§ 116.

Jeżeli reprezentacja miejska zaniedbuje, albo wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciążących, polityczna władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, a nie zachodzi przypadek nagłego niebezpieczeństwa, polityczna władza powiatowa winna przed zarządzeniem środków zaradczych, porozumieć się z Wydziałem powiatowym.

§. 117.

Polityczna władza powiatowa ma prawo nałożyć na członka Magistratu przekraczającego lub zaniedbującego swoje obowiązki w sprawach poruczonego zakresu działania karę aż do 20 zł. w. a.

Kara ta wpływa do kasy powiatowej.

Jeżeli uchybienie obowiązków jest tego rodzaju, że sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania nie może być dłużej zostawione Magistratowi, bez narażenia dobra publicznego i jeżeli Rada miejska na wezwanie temu nie zaradzi, może natenczas polityczna władza powiatowa na czas trwania tego stanu, ustanowić na koszt gminy inny organ do sprawowania rzeczonych czynności.

Tak w tym razie, jak i w razach wskazanych w §. 116. należy postępować z wszelką możliwą oszczędnością, tak, aby gmina więcej nad konieczną potrzebę obciążoną nie była.

Rozwiązanie Rady miejskiej.

§. 118.

Namiestnik może po wysłuchaniu zdania Wydziału krajowego, rozwiązać Radę miejską.

Gminie służy rekurs do właściwego Ministerstwa.

Najdalej w cztery miesiące po rozwiązaniu, winien być rozpisany nowy wybór.

Tymczasowy zarząd prowadzić ma burmistrz z płatnymi asesorami (z przydanymi mężami zaufania) których c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem powiatowym wyznaczy.

Jeżeli zaś równocześnie burmistrz został złożony z urzędu lub zawieszony w urzędowaniu, natenczas Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym zarządzi, co potrzeba dla tymczasowego załatwiania spraw bieżących.

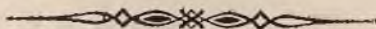
Postanowienia dodatkowe.

§. 119.

Inne miasta król. Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, nie wymienione w §. 1., mogą na podstawie uchwały Rady gminnej zaprowadzić u siebie niniejszą ustawę.

Taka uchwała musi być powzięta na osobnem na ten cel zwołanem posiedzeniu w obecności $\frac{3}{4}$ części wszystkich radnych większością $\frac{2}{3}$ głosów obecnych radnych.

Uchwała ta wymaga zatwierdzenia Wydziału krajowego.

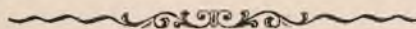
MATERYAŁY
DO
REFORMY GMINNEJ W GALICYI

zestawione

z polecenia Wys. Wydziału krajowego z dnia 16. Sierpnia 1887 do LW. 41.981.

przez

Dr. Witolda Lewickiego.

We Lwowie.

Nakładem Wydziału krajowego

Z I. Związkowej drukarni we Lwowie.

1888.

SPIS RZECZY.

I. Wstęp	Str. 1—45
II. Zestawienie tabelaryczne odpowiedzi Wydziałów powiatowych i c. k. Starostw na pytania, zawarte w kwestyonyaryuszu Wydziału krajowego z dnia 3. maja 1887, o stosunkach gminnych w Galicyi Tablice I—VII.	
I.—II. Służba policyjna i straż polowa w gminach.	1—35
III. Sądownictwo policyjno-karne w gminach. (§. 60. ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia 1866 dz. u. kr. Nr. 19. i §. 38. ustawy „o ochronie własności polnej“ z dnia 17. lipca 1876. dz. u. kr. Nr. 29).	1—19
IV. Działalność władz gminnych w sprawach własnego zakresu (§. 27. lit. e—k, ust. gm.)	1—33
V. Działalność władz gminnych w sprawach poruczonego zakresu działania. (§. 28. ust. gminnej)	1—38
VI. Zastosowanie środków zaradczych na koszt gminy. (§§. 107. i 108. ust. 2. ustawy gminnej)	1—17
VII. Zarząd majątkiem gminnym. (§. 27. lit. a §§. 65—68 ust. gminnej)	1—24
III. Wykazy statystyczne. Statystyczne wykazy gmin według ludności i opłacanych podatków, sporządzone przez krajowe biuro statystyczne pod redakcją prof. Dr. Tadeusza Piłata.	
1. Wykaz gmin według ludności	1—9
2. Wykaz gmin według opłacanych podatków bezpośrednich	10—12
3. Imienny wykaz gmin w których podatki bezpośrednio wynoszą mniej niż 300 złr.	13—22
4. Spis imienny gmin niżej 200 ludności	23—29
5. Miasta z ludnością wyżej 10.000 mieszkańców	30

1850-1851

The following is a list of the names of the
 persons who have been admitted to the
 membership of the Society since the
 last meeting of the Executive Committee.
 The names are given in the order in which
 they were admitted, and the date of
 admission is given in parentheses.
 The names of the persons who have
 been admitted to the membership of the
 Society since the last meeting of the
 Executive Committee are as follows:

I.

WSTĘP.

1

WESTER.

I.

Wielkie dzieło naprawy stosunków ustroju gminnego w Galicyi, rozpoczęte z chwilą wydania obowiązującej dziś ustawy gminnej, prowadzone przez szereg następnych lat dwudziestu, w formie przeróżnych ulepszeń w ustawodawstwie gminnem, w skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 25. Stycznia 1887. postawione znów zostało na porządku dziennym.

Przebieg sprawy był następujący:

Na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 12. Stycznia 1887. poseł Tomisław Rozadowski podał do łaski Marszałkowskiej następujący wniosek:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu:

I. Aby wypracował projekt zmiany ustroju gminnego, w duchu utworzenia okręgów gminnych z pozostawieniem indywidualnej odrębności istniejących obszarów dworskich gmin wiejskich, w zarządzie ich majątku, bez tworzenia nowej instancyi administracyjnej.

II. Aby wypracował projekt podziału kraju na okręgi gminne, na tej podstawie, że okręg gminny nie może liczyć mniej jak 2.000, a nie więcej jak 8.000 mieszkańców, oraz że oddalenie najdalszej miejscowości w okręgu gminnym od siedziby zarządu więcej jak 10 kilometrów wynosić nie może.

III. Aby wreszcie elaboraty te Sejmowi na początku przyszłej sesyi przedłożył⁴.

W kilka dni później na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 15. Stycznia 1887. podali równocześnie posłowie Dr. Filip Fruchtman i Tadeusz Wasilewski swe wnioski w tym samym przedmiocie. Wniosek posła Dr. Fruchtmana opiewał:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

I. Aby jak najobszerniej zbadał wynikiłości dotychczasowej dwudziestoletniej działalności samorządu gminnego w kraju naszym, a to nie tylko pod względem zarządu majątkowego, ale także pod względem spełnienia zadań, w myśl §. 27. lit. b do n ustawy gminnej na gminie ciężących i z tak zwanego poruczonego zakresu działania wpływających, niemniej pod względem praktykowanego w gminach naszych systemu opodatkowania gminnego;

II. aby w swoim czasie przedłożył Sejmowi wynik tych badań i na podstawie tego wyniku poczynił wnioski, czy i o ile — przy zatrzymaniu w całej pełni samorządu gminnego — potrzebną i pożądaną jest reforma ustawodawstwa gminnego; mianowicie:

- a) czyby nie należało, utrzymując gromady (osady) jako indywidualności odrębne pod względem praw majątkowych, nadać gminie jako jednostce administracyjnej w ustroju społecznym, szerszą i silniejszą niż dotąd podstawę pod względem terytorjum ludności i zasobów materyalnych?
- b) czyby należało przy urządzeniu gmin — nie naruszając związku powiatowego — uwzględnić różnic, zachodzących między potrzebami i zasobami materyalnymi i moralnymi miast, a tymi samymi czynnikami po wsiach?
- c) czyby nie należało ostrzej i jaśniej zakreślić granice między zakresem działania reprezentacyi (Rady) gminnej, a zakresem działania tych organów gminnych, które powołane są nie tylko do wykonywania uchwał reprezentacyi, ale także do samodzielnego zastosowania ustaw i zasad administracyi ogólnej się dotyczących — ewentualnie czy zupełna reorganizacya tych organów nie byłaby wskazaną i możliwą?
- d) czyby nie należało rozszerzyć i wydoskonalić nadzoru nad gminami nie tylko w kierunku zarządu majątkowego, ale także we wszystkich innych sprawach prawnej działalności gmin i obmyśleć przeciw

gminom zaniebującym swe obowiązki środki zaradcze, któreby pozwoliły — bez naruszenia prawa samorządu ustawą zagwarantowanego — zle usunąć?

e) czyby nie należało ordynację wyborczą dla gmin jaśniej sformułować i w tych gminach, w których mała tylko jest liczba wyborców, usunąć system podziału na koła wyborcze?"

Trzeci wniosek posła Tadeusza Wasilewskiego brzmiał:

„Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby rozpatrzył, czyli niedostatki publicznej administracji gminnej, których przyczyną są słabe siły materialne i intelektualne gmin wiejskich, nie dałyby się uchylić przez taką zmianę ustawy gminnej, któraby przyznała wyższym władzom autonomicznym prawo połączenia kilku gmin i obszarów dworskich w okręgi gminne, celem sprawowania niektórych czynności policyi miejscowej, a mianowicie spraw objętych w §. 27. ust. gmin. pod lit. c) d) f) g) k) a ewentualnie może i spraw poruczonego zakresu działania przez wspólny organ wykonawczy i aby przedłożył Sejmowi swoje wnioski w tej mierze.

II. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby rozpatrzył czyli niedostatki sądownictwa policyjno-karnego w gminach i na obszarach dworskich nie dałyby się uchylić w związku z wskazaną pod I. reformą przez reformę /- tegoż sądownictwa w duchu zasad pod /- sformułowanych“.

Powołane we wniosku tym zasady reformy sądownictwa policyjno-karnego w gminach, sformułowane przez posła Dr. Tadeusza Pilata — były następujące:

„1. Prawo orzekania kar za przekroczenia ustaw i przepisów, które dotyczą policyi miejscowej, należącej do zakresu działania gminy (§. 27. u. g.), służące dotąd w gminie naczelnikowi gminy wspólnie z dwoma asesorami lub przysiężnymi (§. 60. u. g.), na obszarze zaś dworskim politycznej władzy powiatowej (§. 13. ust. o ob. dw.) będzie odtąd służyło ustanowionemu wspólnie dla kilku sąsiednich gmin i obszarów dworskich sądowi gminnemu.

2. W każdym powiecie politycznym c. k. Starostwo w porozumieniu z Wydziałem powiatowym podzieli powiat na okręgi sądów gminnych z uwzględnieniem zaludnienia obszaru i stosunków komunikacyjnych i oznaczy siedzibę każdego sądu gminnego. Projekt podziału będzie ogłoszony gminom i obszarom dworskim z wezwaniem do wniesienia zarzutów w przeciągu dni 14, poczem przedłożonym zostanie wraz z wniesionymi zarzutami c. k. Namiestnictwu, które zbadawszy go wspólnie z Wydziałem krajowym i zarządziwszy zmiany, jakie uzna za stosowne, podział ów ostatecznie zatwierdzi.

3. Członkami sądu gminnego (ławnikami) są naczelnicy gmin i reprezentanci obszarów dworskich, położonych w obrębie okręgu gminnego. Jeżeli naczelnik gminy z jakiegokolwiek przyczyny nie urzęduje, natenczas zastępca jego zastępuje go także w sądzie gminnym. Jako reprezentant obszaru dworskiego może posiadacz tegoż wstąpić sam do sądu gminnego, albo mianować dla każdego obszaru dworskiego, jaki posiada inną osobę, posiadającą warunki osobiste, przepisane w §. 10. ust. o obsz. dw.

4. Przy zaprowadzeniu sądów gminnych, a następnie z początkiem Grudnia każdego roku wszyscy członkowie sądu gminnego zbiorą się dla wyboru sędziego i jego zastępcy. Jeżeli przynajmniej dwie trzecie wszystkich członków sądu gminnego nie zgodzą się na jednego kandydata na sędziego lub zastępcę, których mogą wybierać także z poza grona członków sądu gminnego, natenczas Wydział powiatowy zamianuje na ten raz sędziego gminnego lub jego zastępcę, jednak tylko z grona członków sądu gminnego.

5. Sędzia gminy sędzi sprawy policyjno-karne wskazane w §. 1. tudzież sprawy, jakie osobnymi ustawami zostaną przekazane sądom gminnym, wspólnie z dwoma członkami sądów gminnych (ławnikami), z których jeden ma być zawsze naczelnikiem gminy lub jego zastępcą, a drugi reprezentantem obszaru dworskiego. Ławników obu kategorii przyzywa sędzia gminny do udziału w sądzie gminnym, kolejno na tydzień.

Ani sędzia gminny i jego zastępca, ani ławnik sądu gminnego nie może sędzić sprawy, w której obwinionym lub poszkodowanym jest on sam, lub jego służbodawca, albo osoba spokrewniona lub spowinowacona z nim, lub z jego służbodawcą w pierwszym lub drugim stopniu.

6. Uchwały w sądzie gminnym zapadają większością głosów. Tylko kary pieniężne, a w razie niemożności ich uiszczenia, kary aresztu mogą być orzekane. W nagłych wypadkach może sędzia gminy sam orzec karę, jednak tylko karę pieniężną.

Wszystkie orzeczenia mają być wpisywane w osobną księgę.

Od orzeczeń wydanych przez sąd gminny można się odwołać do politycznej władzy powiatowej.

7. Prawomocne orzeczenie sądu gminnego, wykonywa tenże za pośrednictwem naczelników gmin i przełożonych obszarów dworskich, którzy obowiązani są ściągać kary pieniężne, względnie wykonywać karę aresztu tak samo jak dotąd przy wykonywaniu orzeczeń, w myśl §. 60. ust. gm. lub §. 13. u. o ob. dw. wydanych.

8. Naczelnikowi gminy, wspólnie z dwoma asesorami lub przysiężnymi, pozostaje nadal prawo orzekania kar za przekroczenie przepisów policyi miejscowej, wydanych przez radę gminną lub naczelnika gminy (§. 32. ust. gm.). Sądzenie przekroczeń podobnych przepisów, wydanych przez przełożonego obszaru dworskiego, należy od czasu wejścia w życie niniejszej ustawy do sądu gminnego“.

Różnią się owe wnioski w tem, że wniosek p. Rozwadowskiego, z góry przypuszczając konieczność zmian zasadniczych w ustroju gminnym, żąda polecenia Wydziałowi krajowemu, aby przedłożył projekt reformy we wskazanym szczegółowo kierunku, mianowicie tworzenia t. zw. okręgów gminnych w warunkach, we wniosku podanych; wnioski zaś posłów Fruchtmanna i Wasilewskiego dążą do tego, aby Wydział krajowy zbadał przedewszystkiem, czyli jest potrzebną zasadnicza reforma urzędów gminnych w ogóle, a w szczególności w kierunkach, jakie wskazują owe wnioski.

Sejmowa komisya administracyjna, której powyższe wnioski posłów Fruchtmanna, Rozwadowskiego i Wasilewskiego uchwałą Wysokiego Sejmu przydzielone zostały, przyszła do przekonania, że rozbiór tego przedmiotu wymaga koniecznie „poprzedniego przygotowania, stworzenia dla dyskusyi wspólnej podstawy faktycznej, bez której nawet przy najlepszej woli niepodobna dojść do porozumienia, a następnie przysposobienia substratu do obrad w propozycjach, wysnutych z owej podstawy faktycznej i z poglądu na bieżącą administrację“.

„Przygotowanie takiej sprawy reformy gminnej do szczegółowego rozbioru przypada z natury rzeczy Wydziałowi krajowemu. Zadanie to jest niewątpliwie ważnem i trudnem i nie da oznaczyć z góry termin, w którym ono będzie mogło być spełnionem — jednakże co do podstawy faktycznej ułatwia jego spełnienie okoliczność, że przed dziesięciu laty biuro statystyczne przeprowadziło przy pomocy Wydziałów powiatowych obszerne badanie stosunków gminnych, którego wyniki, ogłoszone w czwartym roczniku „Wiadomości statystycznych“, wypadnie obecnie uzupełnić tak co do czasu, jak może i co do szczegółów badanych — zaś co do sformułowania propozycji do reformy gminnej, to Wydziałowi krajowemu, posiadającemu tak obfity zasób doświadczeń w zakresie zarządu gminnego z całego kraju, służy nadto możność zasilenia się pomocą fachową obywateli, znających stosunki gminne rozmaitych okolic kraju z czynnego udziału w administracji samorządnej i w pracach sejmowych“ *).

Przy obradach nad sprawozdaniem komisji administracyjnej o powyższych wnioskach Wysoki Sejm powziął na posiedzeniu z dnia 25. Stycznia 1887. następujące uchwały:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

I. Aby zbadał szczegółowo wyniki dwudziestoletniej działalności samorządu gminnego w kraju naszym pod względem spełnienia zadań administracji publicznej, ciężących na gminach w myśl §. 27. lit. b) do n) ust. gm., oraz wpływających z t. z. poruczonego zakresu działania,

*) Sprawozdanie komisji gminnej o wnioskach posłów T. Rozwadowskiego, Fruchtmanna i Wasilewskiego w sprawie reformy gminnej (referent Dr. Tadeusz Pilał) l. s. 1.110/1887.

niemniej pod względem sposobu pokrywania kosztów z zarządem gminnym połączonych i gospodarstwa gminnego w ogólności.

II. Aby w swoim czasie przedłożył Sejmowi wynik tych badań i na podstawie tego wyniku poczynił wnioski, czy i o ile przy zachowaniu zasady i przedmiotowego zakresu samorządu — potrzebną jest reforma ustawodawstwa gminnego; mianowicie:

- a) czyby nie należało dla tych zdań administracji publicznej, którym gminy i obszary dworskie nie są w stanie podołać, wytworzyć lub dać możność wytworzenia takiej organizacji samorządnej, któraby przy szerszej, silniejszej podstawie pod względem obszaru, ludności i zasobów materialnych tym zadaniom sprostać zdołała;
- b) czyby nie należało w ustawodawstwie gminnym — nie naruszając związku powiatowego — uwzględnić różnice, zachodzące między potrzebami i zasobami materialnymi i intelektualnymi miast, a tymi samymi czynnikami po wsiach i miasteczkach;
- c) jakie byłyby przypuszczalne koszta zarządu przy zaprojektowanej ewentualnie reformie w porównaniu z obecnymi kosztami samorządu gminnego.

III. Uchwałami powyższymi załatwione są petycje Wydziałów powiatowych w Wieliczce, Jaśle, Zaleszczykach, Staremmieście, Jarosławiu, Łańcucie, Sanoku, Brzesku, Stryju, Brzeżanach, Żółkwi, Bohorodczanach, Trembowli, Rudkach i we Lwowie w sprawie zmiany §. 2., 95. i 96. ustawy gminnej“.

W wykonaniu poleceń Wysokiego Sejmu Wydział krajowy postanowił na posiedzeniu z dnia 29. Marca 1887. sprosić pozasejmową komisję gminną, w której skład weszliby, prócz ludzi fachowej wiedzy i doświadczenia w tych sprawach, wszyscy członkowie komisji gminnej sejmowej.

Zarazem postanowił Wydział krajowy — z uwagi, że pozasejmowa komisya gminna, jako ciało liczniejsze dopiero wówczas ze skutkiem obradować i uchylać będzie w możności, jeżeli będzie miała przygotowany cały materiał, a ewentualnie nawet sformułowane wnioski — poprzód zwołać komisją dla przedsięwzięcia prac przygotowawczych i przygotowania materiału dla obrad pozasejmowej komisji gminnej.

Do składu komisji ściślejszej, przygotowującej materiały, powołał Wydział krajowy:

Dr. Stanisława hr. Badeniego, Prezesa Rady powiatowej Kamioneckiej, posła na Sejm krajowy.

Dr. Kazimierza hr. Badeniego, c. k. Radcę Dworu.

Alfonsa Czaykowskiego, Posła na Sejm krajowy i do Rady państwa.

Dr. Filipa Fruchtmana, Burmistrza miasta Stryja i posła na Sejm krajowy.

Cezarego Hallera, byłego członka Wydziału krajowego.

Dr. Józefa Kleczyńskiego, profesora statystyki i prawa administracyjnego w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Kazimierza Laskowskiego, radcę c. k. Namiestnictwa.

Józefa Michalczewskiego, radcę Wydziału krajowego.

Edmunda Mochackiego, radcę Wydziału krajowego i Prezydenta miasta Lwowa.

Dr. Tadeusza Pilata, rektora Uniwersytetu Lwowskiego, profesora administracji w Uniwersytecie lwowskim i posła na Sejm krajowy.

Dr. Gustawa Romera, Prezesa Rady powiatowej Nowosądeckiej i zastępcę członka Wydziału krajowego.

Dr. Alojzego Rybickiego, zastępcę członka Wydziału krajowego.

J.E. Dr. Franciszka Smolkę, Prezydenta Izby posłów i członka Wydziału krajowego.

Komisya ta odbyła 5 posiedzeń w dniach 6–8 Czerwca 1887., a przebieg obrad z tych posiedzeń skreślony jest w załączonym tu protokole.

Dnia 3. Maja 1887. wysłał Wydział krajowy następujący okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych w kraju:

„Chcąc poleceniem Wysokiego Sejnu z dnia 25. Stycznia 1887. zadość uczynić, Wydział krajowy podjął szereg prac ustawodawczych, mających na celu uzupełnienie poglądu tak na stosunki faktyczne w kraju, jakoteż na ustawodawstwo, dotyczące spraw gminnych.

Co się tyczy pierwszego względu na faktyczne stosunki życia gminnego w kraju, to Wydział krajowy przypominając uważa za wskazane, iż jeszcze w roku 1875. przedsiębrał Wydział powiatowy badania w podobnym kierunku wskutek okólnika Wydziału krajowego z dnia 25. Czerwca 1875. do LW. 14.165, a nadto niejednokrotnie w innych kierunkach, szczegółowo wskazanych. Obecnie odnosi się Wydział krajowy znów do Wydziału powiatowego, zapraszając go do współdziałania w pracy powyższemi uchwałami, przez Wysoki Sejm poleconej. Tym razem idzie przedewszystkiem o zbadanie, czy i o ile gminy spełniają obowiązki, przez ustawę gminną na nie włożone?

W tym celu przesyła Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu szereg pytań, tak ułożonych, iżby odpowiedź na nie mogła nastąpić bez wszelkich badań na miejscu, lecz jedynie tylko na podstawie własnych spostrzeżeń i doświadczeń, zebranych przez Wydział powiatowy w ciągu długoletniej czynności urzędowej i bezpośredniego stykania się z gminami.

Pytania te zawarte są w załączonym kwestyjonaryuszu A.

Odpowiedzi swe zechce Wydział powiatowy sformułować na każde pytanie z osobna, oznaczając odpowiedź swą liczbą porządkową, względnie literą i zestawić ściśle wedle wskazówki, zawartej w dopisku, na końcu kwestyjonaryusza umieszczonym.

Nadto uważa Wydział krajowy za konieczne w innym jeszcze kierunku zasięgnąć informacji z Wydziału powiatowego.

Idzie tu o uzupełnienie poglądu, jaki dotychczasowy materiał i akta urzędowe Wydziału krajowego dają na stosunki administracji antonomicznej przez zebranie wiadomości o personalu kancelaryjnym Wydziałów powiatowych.

W tym celu zechce Wydział powiatowy dokładnie wypełnić tablicę, wedle załączonego wzoru B. ułożoną, i tak sporządzony wykaz urzędników nadesłać do Wydziału krajowego.

Wypełnienie tej tablicy według wzoru B. nie przedstawi Wydziałowi powiatowemu żadnych trudności, gdyż wszelkie w tej mierze daty znachodzą się w aktach Wydziału powiatowego.

Co do pytań zaś, w kwestyjonaryuszu A. zestawionych, to odnoszą się one do stosunków miejscowych, Wydziałowi powiatowemu z tyloletniej praktyki dokładnie znanych, nie mieszczą w sobie żądania odpowiedzi w szczególnych cyfrach, wymagają jedynie podania obrazu życia gminnego tak, jak się ono w powiecie w ogólnych zarysach przedstawia.

Ze względu na powyższe okoliczności, ułatwiające sporządzenie odpowiedzi na załączone pytania, jak niemniej ze względu na potrzebę rychłego obrobienia w Wydziale krajowym materiałów nadesłanych przez Wydziały powiatowe i przedłożenia wypracowanych na tej podstawie wniosków pod obrady zwołanej przez Wydział krajowy komisji pozasejmowej, Wydział krajowy uprasza o niezwłoczne zajęcie się odpowiedzią na załączony kwestyjonarz i wzywa Wydział powiatowy, iżby zechciał nadesłać go wraz z wypełnioną tabelą według wzoru B. najpóźniej do dnia 22. Maja 1887.

Zapraszając Wydziały powiatowe do pierwszej i podstawowej pracy w tym kierunku Wydział krajowy sądzi, iż nastęrcza im pożądaną w interesie pomyślnego rozwoju urzędów gminnych sposobność do bezstronnego, ściśle przedmiotowego przedstawienia rzeczywistych stosunków, istotnego stanu obecnej administracji gminnej.

Gdyby nadto Wydział powiatowy uważał za stosowne przydać do sprawozdania swego uwagi o obecnym stanie administracji, jej dodatnich i ujemnych stronach, tudzież pożądanym kierunkach zmiany, Wydział krajowy uwagi te z wdzięcznością przyjmie i odpowiednio zużytkuje. We Lwowie dnia 3. Maja 1887. Marszałek krajowy: *Tarnowski*. Zastępca członka Wydziału krajowego: *Rybicki*.

Pytania, odnoszące się do stosunków gminnych, przesłane Wydziałom powiatowym, (kwestyjonaryusz A) były następujące:

1. Czy gminy wiejskie tamtejszego powiatu utrzymują stałą policyjną straż (policyanta, strażnika, pacholka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?

Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcyjne, a w szczególności odbywają warty nocne?

Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

(Uprasza się o szczegółową odpowiedź co do każdego miasta lub miasteczka z osobna).

2. W ilu gminach tamtejszego powiatu istnieje zaprzysiężona straż polowa utrzymywana przez gminę?

(Wiadomości w tej mierze należy zasięgnąć z c. k. Starostwa).

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

a) czy bywają utrzymywane rejestry orzeczeń karnych? i czy bywają zapisywane do nich orzeczenia?

b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszków, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób?

c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno-karne Zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości: mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki? czy jest ono zbyt pobłażliwym, czy za surowem, czy właściwej miary trzymającym się? czy w ogóle bezstronnem? czy podlegającym wpływom postronnym? czy nie pociąga ono za sobą kosztów dla stron, przez bezprawne wymaganie opłat za sądzenie spraw?

d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw polowych, popełnianych na obszarze dworskim?

4. Jaka jest działalność Władz gminnych, a w szczególności zwierzchności gminnych w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod lit. e—k, a w szczególności:

ad e) czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?

jak się mają rzeczy w tej mierze, mianowicie w gminach miejskich i w miejscach targowych?

w których gminach powiatu istnieją uchwalone przez Rady gminne regulaminy targowe?

czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?

ad f) czy gminy tamtejszego powiatu podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie:

1. co do zaprowadzenia potrzebnej wody i należytej czystości tejże?

2. co do ścieków nieczystości i uprzątkania kałów, padlin i t. p.?

3. Co do należytego urządzania i utrzymywania ementarzy?

ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności:

co do książeczek służbowych?

co do karania przekroczeń służbowych?

ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamknięciem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?

ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwa?

ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej i budowniczey w gminach tamtejszego powiatu, w szczególności zaś;

1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin w powiecie czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienie?

czy odbywają się w gminach tamtejszego powiatu rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?

2. w których gminach powiatu istnieje służba pożarna, stała lub ochotnicza?

3. czy przestrzegane bywają przepisy o pozwolenie na budowę, o budowaniu ognisk i kominów i t. p.?

4. czy orzeczenia i zarządzenia zwierzchności gminnych w sprawach budowniczych świadczą w ogóle o należytem zrozumieniu obowiązków i zadań tychże zwierzchności w tym dziale, czy dają często powód do rekursów, czy bywają wykonywane i przestrzegane?

5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

a) co do wydatków, jakie spełnienie tych spraw srowadza dla gminy?

(Byłoby bardzo pożądanem dokładne wyszczególnienie przedmiotów i kwot poszczególnych wydatków na sprawy poszczególnego zakresu działania z jednej gminy miejskiej i jednej gminy wiejskiej tamtejszego powiatu w ciągu roku jednego. Gminy te należy wymienić, równie jak rok, do którego odnoszą się podane daty).

b) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania owych czynności.

c) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania na załatwienie spraw własnego zakresu działania.

6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła potrzeba zastosowania a) przepisu §. 107 ustawy gminnej, co do środków zaradczych na koszt gminy, b) przepisów ustępu drugiego §. 108 ustawy gminnej, co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawaniu takowych?

7. Jaki jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy, tak ruchomym, jak nieruchomym?

a) w gminach miejskich?

b) w gminach wiejskich?

Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracye majątków, kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?

Równocześnie odniósł się Wydział krajowy do c. k. Prezydium Namiestnictwa z prośbą, o udzielenie tych pytań c. k. starostom powiatowym, w celu zażądania od nich opinii co do przedmiotów, w pytaniach poruszonych. Długoletnie doświadczenie, dokładna znajomość stosunków gminnych i stanowisko obywatelskie, jakie c. k. starostowie zajmują, upoważniło Wydział krajowy do przykładania szczególnego znaczenia ich zdaniu i opinii co do administracyi gminnej.

Nadto Wydział krajowy przesłał c. k. Prezydium Namiestnictwa trzy pytania, w celu zażądania szczegółowych odpowiedzi od c. k. Władz powiatowych.

Pytania te brzmiały:

1. Jak przedstawia się sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60 ustawy gminnej, sprawowanie w wypadkach, w drodze rekursów przychodzących pod rozporządzenie c. k. starostw, tudzież na podstawie spostrzeżeń przy innych sposobnościach poczynionych?

a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?

b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszków, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?

c) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw polowych, popełnionych w obszarze dworskim?

2. Jak w ogólności spełniają władze gminne przypadające im w poręczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej?

Jeżeli czynności te nie są należycie spełniane, w czym leży tego przyczyna?

3. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła potrzeba zastosowania:

a) przepisu §. 107 ustawy gminnej co do środków zaradczych na koszt gminy?

b) przepisów ustępu drugiego §. 108 ustawy gminnej co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?

II.

Wynik przeprowadzonego przez Wydziały powiatowe i c. k. starostwa badania podają wykazy, ułożone dla łatwiejszego poglądu w sposób tabelaryczny [tab. I—VII]. Badanie bowiem stosunków gminnych przedstawiało zbyt wielkie trudności i nie dało się ująć ani w cyfrowe zestawienie statystyczne, ani tak określić w przedstawieniu tekstu, iżby wykluczyć można wszelkie wątpliwości co do stosunków, przedstawionych pod względem wykonywania obowiązków na gminie ciążących. Zdawało się przeto, iż obrana forma podania zaczerpniętych wiadomości w sposobie tabelarycznym, jako wierne odpowiedzi Wydziałów powiatowych i c. k. starostw na przedłożone im podania o stosunkach gminnych, nastarczy łatwiejszy przegląd materiału, ale — co ważniejsza — poręczy wierność odpowiedzi i zabezpieczy od omyłek, które „przy niezbyt wielkiem u nas nawyknienu do formułowania spostrzeżeń, a jeszcze bardziej przy zwykłym uogólnianiu wypadków osobistych“, mogły się łatwo wkraść do tekstu.

Z obawy przed niezupełnie wiernem oddaniem myśli, w odpowiedziach zawartych, starano się ile możności uchwycić faktyczną stronę przedstawionych relacyj i tę w dotyczącej rubryce uwydatnić z pominięciem zbędnego rozumowania.

Już w pytaniach, wystosowanych do Wydziałów powiatowych i c. k. starostw, starano się uniknąć takich, na które ogólnikową tylko możnaby otrzymać odpowiedź i temu głównie przypisać należy, że odpowiedzi przyniosły taką mnogość i różnorodność szczegółów, odzwierciedlających stosunki życia gminnego — we wszystkich stronach Galicyi.

Zebrane przez pośrednictwo Wydziałów powiatowych daty odnoszą się do wszystkich przedmiotów, w rozesłanych pytaniach poruszonych. Z odpowiedzi c. k. starostw, nadesłanych Wydziałowi krajowemu przez c. k. Prezydyum Namiestnictwa, uzupełniono tabelę, przedstawiającą stan sądownictwa policyjno-karnego w gminach [tab. III], a nadto — cenny materiał, zawarty w sprawozdaniach starościńskich, — wprowadzono w odrębne rubryki przy sposobności zestawienia czynności pomocniczych w administracji państwowej, przypadających gminom w poręczonym zakresie; i przy zestawieniu wypadków, w których zachodziła potrzeba zastosowania §. 107. ustawy gminnej, co do środków zaradczych na koszt gminy i §. 108. ustęp 2. ustawy gminnej co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy.

Odpowiedzi Wydziałów powiatowych w wielu przedmiotach nie były wprawdzie jednostajne, jedne przedstawiały rzecz bardziej wyczerpująco, inne ograniczyły

się do podania faktu, zawsze jednak — i to z naciskiem podnieść należy — odpowiedzi wygotowano starannie na każde zapytanie, materiał ogromny wyczerpano i całe to dochodzenie przeprowadzono w stosunkowo krótkim czasie, tak, iż od chwili wysłania okólnika z szeregiem pytań, aż do chwili, kiedy sprawozdanie ostatniego Wydziału powiatowego nadeszło, nie minęło wiele więcej nad trzy miesiące czasu. A i to jest rzeczą uwagi godną, że w podanych wykazach nie brak ani jednego Wydziału powiatowego, ani jednego c. k. starostwa.

Z wezwania, zamieszczonego w okólniku do Wydziałów powiatowych, aby zechciały podać ogólne uwagi o zamierzonej reformie gminnej i jej potrzebie ze względu na stosunki swych powiatów, tylko część mniejsza Wydziałów powiatowych uczyniła użytek. Z przesłanych w tej mierze poglądów i życzeń Wydziałów powiatowych pozwalamy sobie przedstawić wszystkie poniżej. Niektóre z tych przedłożyły w tej mierze obszernie memoryały, inne podały swe życzenia i wnioski w krótkich słowach. Aby umożliwić łatwiejszy pogląd na wyrażone opinie, zestawiamy w pewnych grupach te odpowiedzi.

Bez bliższego określenia: co przedsięwziąć wypada, dwa Wydziały powiatowe, jasielski i krakowski stwierdzają, że tak jak jest obecnie w gminach, dłużej trwać nie może.

Wydział powiatowy **jasielski**, jeden z tych Wydziałów, który od lat 15 w petycjach do Wysokiego Sejmu bezustannie poruszał potrzebę zmiany ustawy gminnej, dodaje, iż bez cienia przesady i pesymizmu otwartość nakazuje wyznać, że stosunki takie, drugie lat 20 nie mogłyby przetrwać bez wywołania jakiejś katastrofy, a przedewszystkiem nadzwyczajnego upadku i upośledzenia wszystkich stosunków gminnych tak pod względem moralnym, jakoteż materialnym.

Wydział powiatowy **krakowski** zauważa krótko, że gminy wiejskie w dzisiejszej ich organizacyi nie są zdolne podołać żadnemu z żądań, do których je powołuje ustawa. —

Za utworzeniem gminy zbiorowej przemawiają Wydziały powiatowe w Bóbrce, Brzeżanach, Gorlicach, Grybowie, Trembowli i Zaleszczykach.

Wydział powiatowy **brzeżański** oświadcza się za gminami zbiorowymi.

Wydział powiatowy w Brzeżanach zaznacza, że dzisiejszy ustrój autonomiczny gmin, a mianowicie wiejskich, jest anomalią, nie mogącą sprostać zadaniom włożonym na nie ustawami.

Gmina jest nieraz bezwiednym narzędziem w ręku ludzi częstokroć złej woli, z dążeniami nieprzychylnymi krajowi.

Zachodzi więc nagląca potrzeba reformy ustawodawstwa gminnego w duchu wniosków, przedłożonych Wysokiemu Sejmowi, to jest wytworzenia organizacyi samorządnej z szerszą i silniejszą podstawą.

Zdaniem Wydziału powiatowego w Brzeżanach należałoby wytworzyć gminy zbiorowe, przelać na nie całą administracyę i policyę, dzisiejszym zaś gminom pozostawić tylko uchwały, odnoszące się do majątku gminnego. Koszta zarządu i administracyi takich gmin zbiorowych nie przewyższałyby dzisiejszych wydatków, na jakie gminy są wystawione.

Zamiast bowiem opłacania, jak się to dotychczas praktykuje, naczelnika gminy, zastępcy, przysiężnych, kasyerów, pisarza i t. p., gminy zbiorowe miałyby personal biurowy zcentralizowany i świadomy ustaw.

Przedewszystkiem więc należy przyjąć za zasadę w organizacyi wyborczej gminnej, że naczelnikiem gminy zbiorowej na pewną ilość ludności, nieprzekraczającej 8000, może być obrany mieszkaniec okręgu, posiadający pewne, chociażby normalne nauki, umiejący czytać i pisać.

W obręb okręgu takiego mogłyby wejść i miasteczka nieposiadające do zawiadywania swemi sprawami odpowiednich funduszków lub sił intelektualnych.

Podział na okręgi gminne należy pozostawić uznaniu c. k. starostwa wspólnie z Wydziałem powiatowym, a w razie rekursu c. k. Namiestnictwu i Wydziałowi krajowemu.

Zwierzchności gminy zbiorowej powstałej, z wyborów w okręgu, należy dodać odpowiednie siły kancelaryjne, t. j. sekretarza i kasyera, niemniej umundurowaną i uzbrojoną straż policyjną; gminom zaś obecnym pozostawić tylko delegatów w charakterze wykonawców zarządzeń zwierzchności gmin zbiorowych.

Urzędników i służbę policyjną ustanawiać powinna Rada gminy zbiorowej, jednakże z tem zastrzeżeniem, że urzędnikiem gminy zbiorowej może pozostać tylko człowiek nieposzlakowanego charakteru, posiadający poświadczenie z Wydziału Rady powiatowej i c. k. starostwa, uzdolnienie do prowadzenia czynności urzędowych. Stałe przyjęty urzędnik gminy zbiorowej nie może być oddalony, tylko za poprzednim wytoczeniem śledztwa dyscyplinarnego przez Radę gminy zbiorowej, i uznaniem winy przez Radę powiatową lub też c. k. starostwo stosownie do tego, czy sprawa dotyczyła własnego zakresu działania gminy, czy też poruczonego.

Dla utworzenia łączności i wytworzenia stanu zbiorowego w ustroju autonomicznym możeby można było obmyśleć i podporządkować wszystkich urzędników tak gminnych, jak i powiatowych pod jeden status, w ten sposób wytworzyłaby się pewna rywalizacya ludzi zajmujących stanowisko biurowe, a przez to łatwiejszy wybór.

Jeszcze jedną z kwestyi ważnych Wydział powiatowy brzeżański podnosi, a mianowicie zmianę ordynacyi powiatowej w tym kierunku, że naczelnik gminy bezwzględnie, czy to wiejski, czy miejski, nie może jednocześnie piastować urzędu prezesa lub zastępcy prezesa Rady powiatowej i stać na czele Reprezentacyi, która ma rozstrzygać w sprawach gminnych.

Za gminami zbiorowemi przemawia również Wydział powiatowy **bobrecki**.

Wydział powiatowy bobrecki twierdzi, że wobec nadzwyczaj słabych sił intelektualnych zwierzchności gminnych, posługujących się sobie równymi pisarzami gminnymi, nie można się nawet w długie lata spodziewać skierowania ku lepszemu, i tu właśnie tkwi owo złe, które usunąć wypada.

Silniejszą podstawę do wykonania obowiązków policyjnej natury własnego zakresu działania przez gminę, da się według zdania Wydziału powiatowego bobreckiego, nie naruszając zupełnie samorządu co do administracyi majątku, zyskać jedynie przez zaprowadzenie gmin zbiorowych do sprawowania czynności publicznej administracyi jako organu wykonawczego, którymby z urzędu, a mianowicie przez Wydziały powiatowe ustanawiano zdolnych i odpowiedzialnych funkcyjaryuszy, którzyby nawet pod względem wydatków tańszymi byli od dzisiejszych pisarzy gminnych, wychodzących wyłącznie na wyzyskiwanie tak gminy jak i pojedynczych jej członków.

Wydział powiatowy **gorlicki** podnosi, że w praktyce bardzo niekorzystnym okazał się rozdział obszarów dworskich od gmin pod względem sprawowania policyi miejscowej.

Jakkolwiek bowiem gminy i obszary dworskie pod względem terytoryalnym jedną stanowią całość, przecież oddzielone od siebie na dwa terytorya pod względem nadzoru policyjnego, dają wiele sposobności do rozmaitych nadużyć, a nadto niekorzystnie wpływają na stosunek ludu do dworu.

Dla tego proponuje Wydział powiatowy gorlicki, aby §. 96. ustawy gminnej zmieniono o tyle, iżby nadać władzom autonomicznym w danych wypadkach prawo przymusowego tworzenia gmin zbiorowych. W skutek tego w kilku gminach teraźniejszych znalazłoby się ludzie

zdolni do sprawowania funkcji przełożonych gmin, (umiejących czytać i pisać i t. d.), a nadto możnaby dla kilku takich gmin ustanowić płatnego pisarza gminnego, któryby wymaganiom odpowiadał.

Wydział powiatowy gorlicki oświadcza się tedy w zasadzie za gminami zbiorowemi.

W każdym jednak razie Wydział powiatowy gorlicki uważa w następujących trzech kierunkach zmianę za konieczną:

1. Aby na wójta wybierano ludzi, mogących się obeznać z ustawami, a w szczególności w celu uchylecia wpływu niekorzystnego pisarzy—za zasadę położyć, iż wójtem może być tylko czytać i pisać umiejący.

2. Aby nadzór nad pisarzami gminnymi jeszcze dalej rozciągnąć w drodze ustawodawczej i mianowanie tychże na wniosek gminy, oddać w ręce władzy autonomicznej powiatowej.

3. Aby przeprowadzić w drodze ustawodawczej usunięcie formalności, tamujących szybkie wykonywanie orzeczeń autonomicznych gminnych, t. j. bezpośrednio uzyskanie pomocy c. k. żandarmeryi.

Wydział powiatowy **grybowski** jednomyślnie oświadczył się za zniesieniem obszarów dworskich i utworzeniem gmin zbiorowych, uznając, iż tylko tym sposobem utworzyć można będzie silną organizację samorządną.

Wydział powiatowy w **Trembowli** przemawia za gminami zbiorowemi — naczelnik gminy zbiorowej winien być, zdaniem Wydziału powiatowego, mianowany przez Wydział powiatowy z przedstawionych trzech kandydatów przez gminy zbiorowe, z tem jednakże zastrzeżeniem, że gdyby do dwóch razy przedłożeni kandydaci nie mieli zdolności potrzebnych, lub nie mogli z innych względów odpowiedzieć stanowisku — Wydział powiatowy w porozumieniu z c. k. Starostwem ma prawo mianować naczelnika gminy zbiorowej ex officio.

Wydział powiatowy **zaleszczycki** oświadcza się za myślą, wyrażoną w wniosku p. T. Rozwadowskiego; przemawia za utworzeniem gmin zbiorowych, wszelako z wyłączeniem z nich obszarów dworskich.

Oto własne słowa Wydziału powiatowego zaleszczyckiego:

Dwudziestoletnie doświadczenie poucza, że dotychczasowy ustrój gmin wiejskich celowi nie odpowiada. Samorząd w rozmiarach obecnych, nie zastosowany do rozwoju inteligencji naszego ludu, już dziś przyprawił go o straty moralne i materyalne, a gdyby ten stan miał pozostać niezmienionym, zagrażałby upadkiem w skutkach obliczyć się nie dającym.

Tak wielkim jest nieład, a idący za nim upadek nieunikniony.

Przyczyny szukać w ciemnocie rad gminnych, w nieudolności naczelników, a w największej części i w niesumienności pisarzy gminnych. Ci dotychczasowi wielkorządcy gminni są prawdziwą chorobą, gminne ciało toczącą.

Zdolny wójt, posiadający udowodnioną kwalifikację i uczciwy pisarz, oto jedyne środki poprawy ustroju gminnego.

Czas już ostateczny wprowadzić, żeby tylko ten pisarzem gminnym mógł zostać, który po złożonym egzaminie przed polityczną władzą powiatową uzyska świadectwo odpowiedniego uzdolnienia.

Ubogie gminy wiejskie nie są w możności w obecnym składzie swoim opłacić zdolnego pisarza. Jedynie gmina zbiorowa nie tylko temu zadaniu podoła, ale nawet dotychczasowe koszta administracyjne zmniejszy.

Powiat zaleszczycki ma 54 gmin wiejskich, w których koszta administracyi gminnej w roku 1885 wynosiły:

Naczelnicy gminy	1.666
Zastępcy	239
Asesorowie	426
Pisarze	3.625
Poborcy podatków	150
Koszta kancelaryjne	831
Koszta podróży	1.528
Dziennik ustaw	109
Rekrutacja	353
Wydatki nieprzewidziane	1.252
Razem	10.170

Gdyby powiat podzielony został na sześć okręgów gmin zbiorowych, wtenczas do jednego okręgu weszłyby, jako przynależne 9 gmin wiejskich, a z podziału 10.170 zł. dzisiejszych wydatków przypadłoby 1.695 zł. na pokrycie kosztów administracji jednego okręgu.

Wydział powiatowy sądzi, że taka kwota przewyższa potrzeby okręgu, że zatem mniejszą opędzić je można.

Wobec tego stanu rzeczy Wydział powiatowy zaleszczycki oświadcza się za utworzeniem gmin zbiorowych, w których widzi na dzisiaj niemal jedyny środek zaradczy, lecz w żadnym razie nie zgodziłby się na łączenie z nimi obszarów dworskich.

Jakkolwiek bowiem Wydział powiatowy przyznaje, że w innych warunkach ustrój taki byłby pożądany, w dzisiejszych jednak jest niemożliwy.

Niechęć ludności wiejskiej do dworu, nieufność i podejrzliwość, jakie czasy poddaństwa zasiały, istnieją i przewidzieć nie można kiedy zaginą. Nie tu miejsce do szukania powodów, każdemu zresztą znanych; to jednak pozostaje pewnem, że w Galicyi wschodniej łączenie obszarów dworskich z wiejskimi gminami byłoby przedwczesne i w skutkach tyłkoby złe przyniosło. —

Za utworzeniem okręgów gminnych oświadcza się Wydziały powiatowe w Brzesku Kolbuszowie i Wadowicach.

Za utworzeniem okręgów gminnych a przeciw łączeniu obszarów dworskich z gminami oświadcza się Wydział powiatowy w **Brzesku**.

Ze sprawozdania tego Wydziału pow. przytaczamy obszerniejsze wyjątki:

Ustawa gminna, obowiązująca w naszym kraju, ma niewątpliwie charakter połowiczny i prowizoryczny. Prawodawca, zastawszy wiekową tradycję, będącą podstawą naszego życia społecznego i wiejskiego, rozerwaną okolicznościami w znacznej części od społeczeństwa niezależnymi, pragnął takową zastąpić instytucjami, warującami odrębność życia dwóch czynników, z których przeważnie społeczeństwo wiejskie się składa: t. j. dworów i gmin wiejskich.

Ztąd rozdział dawnego dominium na obszar dworski i gminę, i powierzenie gminie tego zakresu działania, które dawne dominium spełniało. Gmina z przed lat 20 i gmina dzisiejsza nie byłaby niezdolna do zadosyćczynienia swemu zadaniu, gdyby podział administracyjny kraju nie był za nadto oddalił od gminy siedzibę władzy a przez to samo nie był usunął ją z pod kontroli, a zarazem gdyby ustawy państwowe nie były rozdzieliły w sposób stanowczy kompetencyi władz administracyjnych i sądowych.

Oddalenie gminy od siedziby władzy i rozdział kompetencyi wprowadziły pewną chaotyczność w pojęciach ludności wiejskiej, która w skutkach swych objawiła się brakiem

karności u ludności wiejskiej w obec własnych i z łona jej pochodzących zwierzchności gminnych. Nie trzeba bowiem zapominać, że ta zwierzchność gminna straciła dawną patryarchalną cechę, a nie nabyła charakteru władzy urzędowej, przez to, że powierzona była ludziom nie wykształconym, nie pisemnym i pozostawioną została przez poruczony zakres działania na łasce i niełasce pisarzy gminnych.

Pisarz gminny stanowił i stanowi ciągle zwierzchność nieodpowiedzialną i bezsumienną, bez której jednak żadna gmina obyć się nie może, bo sprawy, potrzebujące załatwienia pisemnego, przez pisarzy gminnych załatwiane być muszą.

Pisarz gminny, będący najczęściej zarazem i pisarzem pokątnym, rodzajem kauzyperdy, jest właściwie duszą zwierzchności gminnej.

I gdy się policzy: co pisarz gminny i z nim połączone wydatki, kary nakładane za jego opieszałość, procesa, których on jest inicjatorem i doradcą, ludność kosztują, to dojdzie się do tego przekonania, że aparat administracyjny, o wiele napozór kosztowniejszy, w rzeczywistości byłby tańszym, w każdym razie o wiele skuteczniejszym i moralniejszym.

Chcąc zaś gminy wiejskie usunąć od tego demoralizującego wpływu nie ma innego sposobu, jak poddać gminy pod nadzór, opiekę i zarząd władz, liczniej po kraju rozsianych, za swe czynności ściśle w obec władz wyższych odpowiedzialnych, hierarchicznie władzom wyższym poddanych, łączących w swoich atrybucjach sądownictwo polityczne karne znaczną część własnego i cały poruczony zakres działania gmin dzisiejszych. Gdyby do tych atrybucji dodano kompetencję do sądzenia w sprawach drobiazgowych i sporach granicznych między członkami gminy, a wreszcie, gdyby ta władza, o której mowa łączyła w sobie jeszcze atrybucje dzisiejszych zastępców prokuratora, ustanowionych przy każdym powiatowym Sądzie, to zdaniem Wydziału powiatowego w Brzesku wszelkim potrzebom ludności wiejskiej zadość uczynić by zdołano.

Wydział powiatowy brzeski oświadcza się stanowczo przeciw zatarciu odrębności obszarów dworskich przez przymusowe wcielenie ich do związku gminnego w jakiegokolwiek formie by to nastąpić miało.

Obszar dworski, tracąc swą odrębność, na straszne koszta pod formą dodatków gminnych byłby narażony. Obszar dworski zaś, mający koszta administracyjne gospodarcze o wiele większe, niż koszta wszystkich członków gminy wiejskiej razem wzięte, byłby podwójnie przeciążony, i absolutnie przy istniejących ciężarach niemógł by nowych znieść dodatków, tem bardziej, że obszar dworski jest narażony na ciągłe nadużycia ze strony członków gminy wiejskiej, którym tylko zwiększonymi kosztami administracyjnymi, t. j. utrzymaniem znacznej straży polnej i leśnej, w części zapobiedz może.

Wcielenie obszaru dworskiego do związku gminnego wyjęłoby go tem samem z pod opieki c. k. Starostw w wymierzeniu kar na obszarze dworskim, a wątpić należy, by obszar dworski w związku gminnym sprawiedliwość dla szkód na nim popełnionych, przy nadużyciach czeladzi i służby dworskiej mógł znaleźć.

Obszary dworskie i tak ciągle w drodze parcelacji stopniowej zmniejszają się, fakt to jest nie zaprzeczony i wszędzie widoczny. Odebranie odrębności obszarowi dworskiemu przyspieszyłoby tylko proces rozdrobnienia i zniknięcia przez parcelację. Wydział powiatowy brzeski ze stanowiska polityczno-narodowego oświadcza się przeciw kierunkowi, któryby dażył do zabsorbowania zupełnego obszarów dworskich.

Wydział powiatowy kończy swoje uwagi, poruszając jeszcze jedną kwestję, mianowicie co do rozszerzenia atrybucji, c. k. żandarmeryi przysługujących. Wiele przepisów policyjnych nie byłoby u nas martwą literą, gdyby żandarm, idąc na patrol, mógł doraźnie ukarać karą pieniężną przestępcę w sprawach policyjnych. Książeczka z kwitem sznurowym w kieszeni

u żandarma, z której wycięty kwit z naznaczeniem kary na przestępcę oddany by był przez żandarma zwierzchności gminnej, podczas gdy juxta oddaną by została do właściwej władzy, skuteczniejszym było by środkiem policyjno-karnym, jak wszystkie pisane ustawy.

Wydział powiatowy kolbuszowski przemawia za utworzeniem okręgów gminnych.

Wnioski Wydziału powiatowego w **Kolbuszowej** dadzą się streścić w tych punktach:

1. Wyjednanie ustawy, iżby wybór naczelników tych gmin miejskich, które nie mają własnego statutu, wymagał zatwierdzenia Wydziału krajowego i c. k. Namiestnictwa.

2. Wybór zaś funkcyjaryuszów (urzędników) tych samych gmin zawisłym był od zatwierdzenia Wydziału powiatowego i Starostwa, tudzież aby władzom tym, w razie spostrzeżenia, iż funkcyjaryusz działa ze szkodą gminy, przysługiwało prawo usunięcia nieudolnego lub dla gminy szkodliwego funkcyjaryusza.

3. Aby gminy, nieposiadające wyżej 200 mieszkańców, połączone były z sąsiednimi gminami w jedną gminę administracyjną.

4. Aby Wydziałowi powiatowemu pozostawiono wolność podzielenia gmin wszystkich na okręgi pisarskie, wyznaczenia tym pisarzom odpowiedniej dotacyi w stosunku do zamożności i ludności gminy, i aby Wydział powiatowy miał prawo zmusić gminy do zapewnienia bytu przyjętego, na posadzie stabilizowanego funkcyjaryusza gminnego.

5. Aby rekursy od orzeczeń Zwierzchności gminnych w sprawach własnego zakresu działania rozstrzygane były przez Wydział powiatowy z pominięciem Rady gminnej.

6. Aby orzeczenia Wydziału powiatowego, zobowiązujące naczelnika gminy do zwrotu na rzecz kasy gminnej funduszów, wskutek nieprawidłowego zarządu uronionych, egzekwowane były przez c. k. Władzę polityczną.

7. Aby przez pomnożenie c. k. urzędów podatkowych zwolniono gminy od obowiązku zbierania podatków rządowych i zarządzono pobór indywidualny.

8. Aby wyjednano w c. k. Namiestnictwie względnie w krajowej Dyrekcyi skarbu rozporządzenie, iż członkowie Zwierzchności gminnych tylko w nadzwyczajnych wypadkach do władz powiatowych w celu udzielenia wyjaśnień byli powoływani i aby wyjaśnień, tych w zasadzie żądano pisemnie.

Wydział powiatowy **wadowicki** nadmienia, że głównym powodem słabych dotychczas rezultatów w administracyi gmin, samoistnie się rządzących, jest to, iż gmina jest co do liczby mieszkańców — za małą, a w skutek tego nie posiada ani dostatecznych sił materyalnych, ani też intelektualnych do wypełnienia obowiązków, ustawami nałożonych.

Wydział powiatowy sądzi przeto, że przyłączenie gmin takich do gmin sąsiednich i stworzenie przez to większego obszaru i większej siły materyalnej było by środkiem najodpowiedniejszym i do celu prowadzącym. —

Za utworzeniem pisarzyi gminnych i wzmocnieniem nadzoru nad pisarzami gmin (§. 102), a zarazem przeciw łączeniu obszarów dworskich z gminami, oświadczają się Wydziały powiatowe: w Bohorodczanach, Chrzanowie i Mielcu.

Wydział powiatowy **bohorodczański** dołącza następujące uwagi:

Samorząd gmin, ten cenny nabytek w politycznym ustroju naszego kraju, mógł być bez wątpienia tak wyczerpująco zużytkowanym w interesie porządku i dobrobytu gmin, że niedałby może powodu do zastanawiania się nad potrzebą reformy gminnej.

Tymczasem z małym wyjątkiem gmin, posiadających uorganizowane gminne urzędy gminy nie zrozumiały zresztą swojego samorządu, nie zużytkowały praw, nie wykonały obowiązków i pozostawiły to pole prawie odłogiem.

Przyczyna tego nie leży jednak w wadliwości ustawy gminnej; według zapatrywania Wydziału powiatowego bohorodczańskiego leży ona w nagłym, raptownem przejściu z długoletniej małoletności gmin w stan własnowolności.

Bez względu na poziom oświaty, pozostawiono własnemu uznaniu gmin wybór środków do wprowadzenia samorządu w życie, nie bacząc na to, że gminy, nie posiadające rutyny w sprawach publicznych, nie zdołają ocenić i wybrać środków właściwych do osiągnięcia celu.

Włościanin nieumiejący czytać ani pisać, przyzwyczajony do uległości dla kierownictwa z góry i dlatego ociężały, i przeciwny zmianie i wydatkom, skłonny do nierozumnego korzystania z chwilowych dogodności, i na razie daleki jeszcze od obywatelskiej doskonałości, został naraz powołany do kierowania swoim samorządem.

Nic więc dziwnego, że cel musiał być chybionym, bo powierzono dzieło rękom nie umiętnym.

Gdyby ustawodawstwo było jednocześnie powołało do życia instytucję uzdolnionych pisarzy gminnych i gdyby nominację i urządowanie ich było zrobiło zawisłem nie od ciemnego ludu, lecz od kontrolującej władzy autonomicznej w porozumieniu z władzą polityczną, natenczas byłby się samorząd gmin niezawodnie inaczej rozwijał i zbyteczną uczynił obecnie zamierzoną reformę. Wydział powiatowy bohorodczański przemawia za pozostawieniem dzisiejszego ustroju, i poddaje pod rozwagę, czyby niebyło korzystniej zamiast reformy nadać urzędom gminnym odpowiednią organizację kancelaryjną w kierunku wyżej wskazanym i ewentualnie spowodować w drodze ustawodawczej przymusowe łączenie się gmin w celu utrzymania odpowiedniego pisarza gminnego.

A co do pisarzy proponuje Wydział powiatowy bohorodczański albo założenie zakładu dla kształcenia takowych, albo zaprowadzenie odpowiedniej praktyki i egzaminu urzędowego, ze stanowczym postanowieniem, że do posady pisarza gminnego nie może być nikt dopuszczonym kto nie złożył z dobrym postępem egzaminu urzędowego w obec komisji, przez Wydział krajowy w każdym powiecie ustanowić się mającej.

Wydział powiatowy **chrzanowski** uważa za stosowne zaznaczyć, że pomimo wszelkich ujemnych stron samorządu gminnego, tak w sprawach własnego, jak i poruczonego zakresu działania, życie autonomiczne jest u ludu wiejskiego i miejskiego mocno zakorzenione, jakkolwiek pozostaje jeszcze wiele do życzenia, nie podobna nie dopatrzeć się pewnego, acz nader powolnego, rozwijania się i postępu.

Jednym z najważniejszych czynników, działających ujemnie, jest brak po gminach ludzi ukwalifikowanych tak na urzęda wójtów, jak i pisarzy gminnych. Co do wójtów zdaniem Wydziału powiatowego jest wielce w skutkach niekorzystnym dla samorządu gminnego to, że władza autonomiczna powiatowa nie ma dotąd żadnego wpływu, ani ingerencji na wybory gminne.

Możliwe zmiany w tym kierunku, nie uwłaczając bynajmniej swobodnym wyborom gminnym, przyczyniłyby się do polepszenia stosunków gminnych, a mianowicie przypuszczenie władzy powiatowej autonomicznej do wyborów gminnych z głosem doradczym, a co do obioru zwierzchności gminnej z głosem decydującym, zarówno z władzą rządową powiatową.

Drugim równie ważnym i doniosłym w obecnych stosunkach czynnikiem jest brak ogólny ukwalifikowanych pisarzy gminnych.

Doświadczenie poucza, że tam, gdzie nawet wójt nie jest piśmiennym, a pisarz gminny posiada pewne uzdolnienie i jest pilnym i sumiennym, tok spraw gminnych jest prawie zadowalającym.

Niestety są to wyjątki, które na ogólny bieg interesów autonomicznych bynajmniej nie wpływają.

Z tych zatem powodów, bacząc na pożądaną rozwój samorządu gminnego, Wydział powiatowy chrzanowski jest zdania, że sprawa pisarzy gminnych godna jest poważnego zastanowienia kół prawodawczych, a w szczególności, że wybór pisarzy gminnych, czy to dla każdej gminy osobno, czy też dla kilku gmin zbiorowych, — winien być bezwzględnie władzy powiatowej autonomicznej pozostawiony, a to tak ze względów na brak po gminach ukwalifikowanych ludzi na urzęda wójtów i pisarzy, jak nie mniej z powodu znacznych kosztów samorządu w poszcze-

gólnych, częstokroć nader małych gminach!, oraz z uwagi, że obecne rozdrobnienie, zamiast łączności spraw i interesów, wyradza pewien separatyzm pomiędzy ludnością.

Wydział Rady powiatowej chrzanowskiej tylko w gminach zbiorowych dopatruje się radykalnego i jedyne go polepszenia ogólnych stosunków gminnych.

Przeciwny wszelkim reformom ustroju gminnego jest Wydział powiatowy **mielecki**.

Opinię swoją uzasadnił Wydział powiatowy mielecki w kilkuarkuszowym memoryale, z którego ważniejsze momenta podnosimy.

Wydział powiatowy mielecki stwierdza, że postęp w gospodarce gminnej jest wielki i ciągle się wzmacnia, a każdy rok przynosi nowe korzyści doświadczenia i nauki.

Lud pragnie rządzić się sam, coraz więcej przywiązuje się do urządzeń autonomii gminnej i powiatowej, a z pośrodku nie dawno jeszcze zupełnie ciemnej masy wydobywa się ponad poziom coraz więcej osobistości, chcących i umiejących zarząd gminny objąć w silne dłonie; poprawa tedy jest, postęp jest, i będzie on ciągle większym.

Reformy tej doniosłości, co ustawy gminne, wnikające w najszerszą podstawę ustroju polityczno-administracyjnego, a nawet społecznego, — nie mogą się robić sposobem doświadczalnych prób, bo takowych społeczeństwo nie znosi, reformy takie muszą być pierwej poprzedzone ogólnem żądaniem ludności.

Niechcąc być w niezgodzie z wymogami logicznej ciągłości, nie można mówić o reformie gminnej bez przyznania się do dążności zaprowadzenia gminy zbiorowej, lub zbiorowego okręgu administracyjnego, to też każdy projekt reformy tylko z tego stanowiska rozbie-ranym być może. Idea gminy zbiorowej, w całym tego słowa znaczeniu, zupełnie już zarzuconą została, a w jej miejsce weszło żądanie utworzenia okręgu administracyjnego, zostawiającego gminom wolny zarząd majątków gminnych. Zatem tylko o tej formie gminy zbiorowej dziś mówić można.

Usilna praca wielu jednostek, ogólny postęp w pojęciach i łagodzący wszystko wpływ czasu, a brak punktów spornych, uczyniły, że obecnie stosunek społeczny szlachty i ludu niezmiernie się polepszył, tak, że dzisiaj mogą oni żyć w zgodzie, jako dobrzy sąsiedzi, a nawet, w imię wspólności interesu ziemiańskiego, łączyć się w sprawach ochrony tegoż, jak przy wyborach do ciał ustawodawczych i t. p. W takich wypadkach lud sam nawet oddaje chętnie obronę swych interesów kierownictwu szlachty. Nie małą też dźwignią do poprawy tych stosunków była właśnie ustawa gminna, którą tak bardzo przemienić się pragnie.

Rozdział zawiadywania interesami gmin i obszarów dworskich, a przez to samo usunięcie głównego punktu niezgody, któryby wpływał z wzajemnego mieszania się w sprawy poszczególne, a często sprzeczne w interesach tych ciał; pozostawienie włościaninowi zupełnej wolności w zarządzie czysto gminnym a służenie mu tylko radą i pomocą, a nie nakazem i przymusem ze strony dworu, przyczynił się nie mało, że lud zapomniał o czasach jurysdykcji dworskiej i mandataryatach, a zaczął widzieć w dawnym dziedzicu zamożnego jeno sąsiada, nie mogącego robić mu źle, ale nie pozbawionego możności robienia mu dobrze, czy to pomocą materyalną czy też dobrą radą i opieką spraw jego.

Jeżeli stosunek społeczny pomiędzy gminą a dworem poprawił się do tyła, że bezpiecznie mogą żyć obok siebie jako dobrzy sąsiedzi, to niestety, daleko jeszcze do tego rodzaju wyrównania stosunków, aby te dwa czynniki mogły być łączone w całość organiczną. Interesa lokalnej natury są i będą jeszcze długo stały pomiędzy niemi w zupełnej sprzeczności do siebie, a pozycya ich majątkowa i społeczna, wychowanie, gusta i pojęcia stawiają ich na dwóch przeciwległych biegunach, nie połączonych żadnymi pośrednimi elementami, jak to bywa na zachodzie.

Chcąc tedy te dwa zupełnie równe czynniki skuwać siłą ustawy w nadziei, że się z nich stworzy jedną całość harmonijną, jest błędem niezmiernie daleko sięgającym i zgubnym.

Stworzy się nominalną całość, ale w niej pozostaną dwa odłamy — z dniem każdym więcej sobie wrogie, z dniem każdym kopiące między sobą coraz większą przepaść.

Gdyby utworzono okręgi administracyjne — i te były — chcemy przypuścić uorganizowane o energicznej działalności, i gdyby wszędzie więksi właściciele rząd w nich sprawowali — c. k. Władze nie omieszkałyby z tego korzystać, aby zwalić na nie część wykonywania swoich agend, i zakres poruczony będzie wzrastał w miarę zwiększającej się siły okręgu.

Zarząd ten będzie dostawiał rekruta, wybierał podatki, egzekwował przeróżne taksy, niezmiernie uciążliwe, a często w ich wymiarze zupełnie niesprawiedliwe, będzie egzekwował pretensye drogowe i szkolne, kary nałożone na rodziców za nieposyłanie dzieci do szkoły, będzie zarządzał szupasowaniem, zmuszał do dawania podwód wojskowych, rozmieszczał żołnierzy na kwatery po chatach wiejskich, wyrzucając z nich ludzi i dobytek, słowem weźmie on na siebie wszelkie odyum za wykonywanie najboleśniejszych i najcięższych obowiązków obywatela względem państwa.

Karność u ludu przypuszczamy, że może się zwiększyć, a jakkolwiek jest ona cnotą w rządowych, w naszych atoli stosunkach bezpieczniejszą będzie, jeżeli przy karności i poszanowaniu prawa wyrobi się samodzielność i samopomocność.

Bez przemiany ustroju gminnego można ustawę gminną poprawić i ulepszyć, a że ona złą nie jest dowodzi to, że już i teraz wskazałoby można gminy, które się wzorowo rządzą, gdzie ustawodawstwo gminne z całym zrozumieniem należycie jest pojmovane.

Dzieje się to przeważnie tam, gdzie naczelnik gminy i pisarz są przedewszystkiem ludźmi uczciwymi, a oświeceni o tyle, że pojmują ważność swych zadań.

Tu kłaść należy całą wagę, aby ustawodawstwo gminne fungowało tak, jak należy.

Dać gminom dobrych pisarzy gminnych, uczynić ich zależnymi od Wydziałów Rad powiatowych, a postęp w tym kierunku będzie znacznym i w szybszem będzie szedł tępie, aniżeli dotychczas.

Wydział powiatowy mielecki wnosi:

1. aby utworzonemi zostały seminarya dla pisarzy gminnych;

2. aby zmienić ustawę gminną, a mianowicie §. 102. o pisarzach w ten sposób, że „wybór pisarza winien być zatwierdzonym przez Wydział powiatowy w porozumieniu z c. k. Starostwem; w przeciwnym razie wybór pisarza musi być na nowo przeprowadzonym, lub gmina przedkłada terno pisarzy gminnych, z którego Rada powiatowa wybiera jednego“.

3. Rada powiatowa wraz z c. k. Starostwem oznacza okręgi dla pisarza.

Następnie proponuje Wydział powiatowy mielecki reformę kas pożyczkowych gminnych.

Rozdrobnione, ograniczone czynnościami na pojedyncze gminy, utrudniają kontrolę tychże i skuteczną działalność.

Zcentralizowanie takowych w kasy parafialne lub też okręgowe (okręgi oznaczałaby Rada powiatowa), zdaniem Wydziału powiatowego, ułatwiając kontrolę, utrudniałoby sprzeniewierzenia — skupienie zaś środków ułatwiłoby skuteczniejszą działalność.

Wydziały powiatowe w Kałuszu, Nadwórnie, Przemyślanach, Złoczowie i Stanisławowie uskarżają się również na pisarzy gminnych, widząc w organizacyi pisarzy gminnych jedyny środek zaradczy.

Wydział powiatowy **kałuski** pisze:

Najgłówniejszą ujemną stroną obecnej administracyi gminnej jest ogromny brak uzdolnionych i rutynowanych pisarzy gminnych po gminach, którzyby i sami świadomi byli swych obowiązków, i należycie pouczali tak członków rady gminnej jak i zwierzchności gminnej o obowiązkach na tychże ciążących, a takich pisarzy gminy małe nie są w stanie utrzymywać, gdyż za 40 do 50 lub 60 zł., jak zwykle gminy pisarzom płacą, nie można znaleźć uzdolnionego pisarza gminnego; pod tym przeto względem jest reforma nieodzowną.

Wydział powiatowy kałuski sądzi, że gdyby postanowienia ustawy gminnej, co do ustanowienia posad urzędników były zmienione, a pobór podatków gminom został odjęty, w zupełności wystarczyłaby obecna ustawa gminna do wprowadzenia ładu i porządku w gminach.

Wydział powiatowy kałuski jest zdania, że należy utworzyć pisarzy okręgowych, które gmin nie przeciążałyby zbyt wielkimi wydatkami, a mimo to ustanowionym pisarzom dawały znośne utrzymanie, czyniąc je dla nich ponętniejszemi.

Przy uczciwych, zdolnych i pracowitych pisarzach wykonywane by być mogły ściśle wszystkie działy własnego i poruczonego zakresu działania gmin, i zbyteczną by była wszelka zmiana ustawy gminnej, która jest dobrze obmyślana, do potrzeb i nawyków naszego ludu zastosowana, a tylko źle jest wykonywana, z całą bowiem otwartością wyznać należy, że pomimo 20 lat, odkąd ustawa gminna w powiecie obowiązuje, wykonywaną do dziś nie była.

W gminie naszej zbiegają się wszystkie z własnego i poruczonego zakresu działania płynące czynności; poruczony zakres pochłania cały czas zwierzchności gminnej, która tem chętniej oddaje swe usługi temu działowi, im łatwiej przychodzi jej przysporzyć sobie korzyści przy nierzetelnem ściąganiu podatków, kar i innych należności, które są tak znacznem źródłem dochodów wójtów i pisarzy, że ci nawet bezpłatnie obowiązują się służyć gminom, byleby mogli wspólnie stać przy wybieraniu podatków.

Wydział powiatowy kałuski określa bliżej ustrój proponowanych pisarzy gminnych: pisarz taki powinien mieć zapewnione przyzwoite utrzymanie w pensji od 400 do 500 zł. rocznie, mieszkanie, ogród i opał. Może spełniać obowiązki dla 5 do 6 gmin, blisko siebie położonych. Tym sposobem utworzy się drogę dla gminy zbiorowej.

Kandydat na pisarza okręgowego powinien mieć kwalifikacye sprawdzone przez komisye egzaminacyjne, po główniejszych miastach przy Wydziałach powiatowych ustanowione — powinien mieć nadzieję awansu — do służby po Wydziałach powiatowych i samym Wydziale krajowym. Wówczas młodzież, która znaleźć nie może pomieszczenia dla siebie po władzach rządowych, chętnie garnąć się będzie do tej służby; nasza autonomia wyrobi sobie rutynowanych urzędników, na którym nam zupełnie zbywa — a niepotrzebny balast z teraźniejszych pisarków wróci do pługa.

Wydział powiatowy **stanisławowski** również zwraca uwagę, że największą przeszkodą do lepszego ukształtowania stosunków gminnych jest brak uzdolnionych, sumiennych pisarzy gminnych, na których samorząd gminy polega.

Pisarze teraźniejsi są przedewszystkiem samouki, a raczej niedouki, którzy pisać nawet wcale nie umieją, a o wiedzy jakiegokolwiek i znajomości ustaw nawet mowy być nie może. Pisarz gminny najczęściej nie jest ani dobrym, ani sumiennym doradcą naczelnika gminy, który najmniejszego pojęcia o toku spraw i o znajomości ustaw mieć nie może i nie ma. Marnowanie grosza publicznego i nieruchomego majątku gminnego jest zatem na porządku dziennym, gdyż pisarz gminy, służący za 25 zł., musi się starać o postronne dochody. —

Za wzmocnieniem nadzoru nad gminami i nadaniem prawa egzekutywy Wydziałom powiatowym przemawia Wydział powiatowy w Czortkowie, który zarazem oświadcza się przeciw tworzeniu gmin zbiorowych.

Wydział powiatowy **czortkowski** oświadcza się przeciw gminom zbiorowym, twierdząc, że tworzenie takich gmin zbiorowych prowadziłyby niechybnie do usunięcia Reprezentacji powiatowych, jako zupełnie zbytecznych, a bądź co bądź Rady powiatowe stanowią w całym szeregu jeden z najszczerzej pracujących organów autonomicznych, walczący ze złą wolą, apatią, niedołęztwem, bez władzy ekzekutywnej, a jednak działający ze skutkiem i pożytkiem dla kraju.

Wydział powiatowy czortkowski stwierdza na czele swego sprawozdania, że przy dzisiejszym stanie zasobów materyalnych i inteligencji w gminach wiejskich wykonywanie przepisów nowej ustawy drogowej, ustawy budowniczej, której projekt pojawił się w Sejmie i wielu innych, jest wprost niemożliwym, co gorsza, zwykle administrowanie majątkiem gminnym, zawiadywanie kas pożyczkowych, pomimo możliwie najczęstszej i najściślejszej kontroli, chroma na każdym kroku.

Przyczyn niedomagania dzisiejszej ustawy gminnej dopatruje Wydział powiatowy czortkowski w braku inteligencji i dobrej woli u ludzi sprawujących urzędy gminne, po części zaś w niemożności wykonywania należytego nacisku ze strony organów przełożonych, z braku wszelkiej egzekutywy. Ten brak władzy wykonawczej, to główny szkopał, o który się rozbijają najlepsze chęci i gorliwość Wydziałów powiatowych, to błąd kardynalny, który w ustępstwie sprowadził lekceważenie ustaw i rozporządzeń i to jest przyczyną, że najlepsze postanowienia pozostają martwą literą na papierze.

Przy zamierzonej reformie nie należy tracić z uwagi, iż chodzi jedynie o ulepszenie tego, co jest, nie zaś o zmianę zasadniczą; że każdy krok, prowadzący do uszczuplenia samorządu, lub mogący w następstwie przyczynić się do tego, byłby cofaniem się, nie postępem. Zmiana zasadnicza, choćby tylko częściowa, ustaliłaby wiarę w trwałość urzędzeń autonomicznych, podkopałyby do reszty znaczenie naszych urzędów, a w rezultacie musiałyby powodować dalsze zmiany.

Moglibyśmy dojść do utraty wszelkich praw i urzędzeń autonomicznych, którym bądź co bądź, kraj nie jedno dobre i pożyteczne zawdzięcza, a zostałyby nam wszelkie ciężary, tak pieniężne, jak i te, które wynikają z przeznaczonego zakresu działania.

Wydział powiatowy w **Buczaczu** oświadcza się przeciw gminom zbiorowym z powodu, że:

1. obecna ustawa gminna, istniejąca lat 20, już się wżyła, lud do niej się przyzwyczaił, jest już nowelami znacznie poprawioną, ulepszenia dalsze postępować będą raźnie, czego są dowody w licznych wnioskach, stawianych w tym kierunku w Wys. Sejmie, i

2. gminy są nader samoistnymi członkami organizmu społecznego, gmina, jako taka, ma swe własne interesa, odrębne od innych, podobnych organizmów, swój majątek, swoją tradycję i poczucie swojej indywidualności i odrębności.

Czyliż jest rzeczą możliwą, żeby znosić w drodze administracyjnej wszystkie gminy, tyloletnią tradycją utworzone, a powołać na ich miejsce do życia nowe organizmy, nowe gminy, wytworzone z rumowiska, powstałego z gruzów gmin dotychczasowych?

Tym nowym organizmem każdy obeznany ze stosunkami krajowymi już z góry wszelkiej żywotności odmówi, lud bowiem nasz, jak tego mamy ciągle dowody, przywiązany nadewszystko do swojej dotychczasowej gminy z niedowierzaniem i złą wiarą poglądać będzie na tę nową gminę, widząc w niej powód zagłady swej dawnej gminy, z którą go łączy położenie miejscowe, zwyczaj, tradycja i wspólność interesów, odnoszących się do majątku i dobra gminnego, a nadto urządzenie gmin zbiorowych musi pociągnąć za sobą znaczne koszty wreszcie w razie zaprowadzenia gmin zbiorowych pozostawałaby wątpliwość — co zrobić z obszarami dworskimi?

Wydział powiatowy buczacki nie przeczy, że w wielu gminach nie dzieje się tak, jakby się dziać powinno, że są nieład, nieporządek, nadużycia, to jednak z radością podnosi, że złe znacznie się zmniejsza, że jest postęp ku lepszemu. Wydział powiatowy buczacki oświadcza się za przedsięwzięciem poprawy w dziś obowiązującym ustawodawstwie gminnym. Gdyby jednak — powiada sprawozdanie Wydziału powiatowego w Buczaczu — prąd innowacyjny w Wysokim Sejmie był tak silny, iżby Wydział krajowy uważał za konieczne przedstawienie projektów, w ustroju gminnym, dalej sięgających zmian to sądzimy, iż jedyną

jeszcze, możliwą, może radykalną zmianą na teraz, byłoby wprowadzenie okręgów gminnych, odejmując dotychczas swym gminom prawo samoistnego załatwiania spraw policyjnych i spraw poruczonego zakresu działania, a oddając ich załatwienie tym nowym organom. Odjęcie tych spraw gminom, a przekazanie takowych okręgom gminnym o wieleby ułatwiło gminom zadośćuczynienie pozostałym jeszcze obowiązkom. Pod tym względem za podstawę służyć by mógł projekt Wysokiego Wydziału krajowego, w r. 1873. przedłożony.

Wydział powiatowy buczacki nie mniema wcale, by zachodziła konieczna potrzeba wprowadzenia okręgów gminnych, gdyż byłby to nowy a dotkliwy ciężar dla upadającego i tak przeciążonego kraju, gdyż przypomni to czasy niemiłej pamięci mandataryuszów, uważa jednak zmianę w tym kierunku jeszcze za lepszą, a raczej mniej szkodliwą, niż wprowadzenie gmin zbiorowych. —

Wydział powiatowy w **Sokalu**, opierając się na spostrzeżeniach długoletniej działalności samorządu gminnego, wyraża zdanie, że dotychczas obowiązująca ustawa gminna z r. 1866. odpowiada najzupełniej stosunkom gmin naszego kraju, a zaniedbania ze strony organów gminnych w wykonaniu sądownictwa i przestrzeganiu policyi o bezpieczeństwie publicznem są po większej części wynikiem niedostatecznego wykształcenia u członków zwierzchności gminnych i braku funduszków na zorganizowanie odpowiednich sił pisarskich i służby policyjnej, inne zaś, mniejsze zaniedbania ze strony samych naczelników gmin dają się prawie zawsze przy zastosowaniu §§. 102 i 108 ustawy gminnej skutecznie usunąć.

Nie mniej ważnem jest i ta okoliczność, że organa gminne obznajomiły się już dokładnie z przepisami dziś istniejącej ustawy gminnej.

Zupełnie inną stronę podniósł Wydział powiatowy **limanowski**. Zwrócił on uwagę na potrzebę równoczesnej reformy Wydziałów powiatowych. Z uwag, zawartych w sprawozdaniu tego Wydziału powiatowego, pozwolimy sobie niektóre przytoczyć:

Wydział powiatowy limanowski jakkolwiek nie może niepodzielać zdania ogólnie rozpowszechnionego, że gminy wiejskie w dzisiejszym ich składzie przeważnie nie posiadają dostatecznych warunków, tak materyalnych, jak i intelektualnych, do należytego wypełniania ciężających na nich obowiązków, — to jednakowoż nie może znów przyznać, aby brak ten był wyłącznym a nawet głównym powodem smutnej wiejskiej administracji.

Wydział powiatowy limanowski przyznaje, że własny zakres działania gmin obejmuje sprawy może wielostronnej natury; sprawy te nie zdają mu się jednak być tego rodzaju, by przez zwierzchność gminną, jak ona się dzisiaj przeważnie przedstawia, przy dobrej jej woli, załatwionemi być nie mogły. Wszak i we Francyi, gdzie administracja gminna funkcjonuje wzorowo, materyalne zasoby gmin przeważnie nie będą wiele większe, intelektualne zaś, przy braku prawie zupełnem tego czynnika, który u nas obszar dworski przedstawia, do niedawnych przynajmniej czasów znacznie wyższe także być nie mogły — te zaś, gdy skutki zozwiniętych instytucji szkolnych czuć się dadzą, także i u nas (może prędzej jak powszechnie sądzą) polepszać się będą.

Jeżeli zatem własny zakres działania, w przeciwieństwie do poruczonego, przez nasze zwierzchności gmin wiejskich pomacoszemu traktowanym bywa, to powodu tego, według zdania Wydziału powiatowego, w tem szukać należy, że polityczna władza powiatowa uposażoną nie jest w dostateczne środki, aby wykonywanie swoich poleceń wymusić, podczas gdy władza, powołana do czuwania nad wypełnianiem obowiązków własnego zakresu działania, potrzebnej względem spornych zwierzchności gminnych energii, rozwinąć nie może, że więc głównie brak skutecznego nadzoru jest powodem, jeżeli przepisy w sprawach własnego zakresu działania martwą pozostają literą.

Jednostronna reforma naszego ustroju gminnego temu złemu zaradzić nie może, chociażby nawet potrafiła rozwiązać problem wzmocnienia gmin, pod względem materyalnym i intelektualnym.

Jednostronna taka reforma, gdy pozostanie bez oczekiwanego skutku, może być w swym rezultacie szkodliwą, bo zrazu odstręczy nawet i te umysły, które obecnie poprawą naszych stosunków administracyjnych gorliwie się zajmują.

Z tych powodów Wydział powiatowy limanowski sądzi, że Wysoka Reprezentacya kraju w swych usiłowaniach równocześnie także reformę władzy powiatowej objąć by powinna, mianowicie w tym kierunku, aby przez wzmocnienie jej wpływu na zwierzchności gminne wykonywanie czynności własnego zakresu działania skutecznie zabezpieczyć. —

Przeciw reformie ustawodawstwa gminnego dla wsi, a za odrębną ustawą dla miast, przemawia Wydział powiatowy w Przemyśle.

Wydział powiatowy **przemyski** stawia sobie pytanie, czy przy usposobieniu naszego ludu, pewnych nawyknieniach, małym jak dotąd jeszcze zasobie intelektualnym, z którymi to czynnikami bardzo liczyć się wypada, reforma ustawodawstwa gminnego pod względem spełnienia zadań administracyi publicznej, ciążących na gminach, w myśl §. 27. lit. b do *n* ustawy gm., — była by wskazaną?

Na to pytanie Wydział powiatowy przemyski odpowiada przecząco.

Natomiast dodaje, że bezwarunkowo jest wskazaną i potrzebną reforma ustawodawstwa gminnego dla większych miast, do których Wydział powiatowy miasto Przemyśl zalicza.

W końcu wypowiada zdanie, że gdyby miał być Wysokiemu Sejmowi przedstawiony do uchwały projekt, dążący do zmiany ustawodawstwa gminnego, byłoby ze względu na ważność sprawy bardzo pożądanem, by projekt ten pierwaj Wydziałom powiatowym mógł być zakomunikowany. Jeżeli ważnem jest zebranie dat co do stanu faktycznego, to niezawodnie nie mniejszą doniosłość będą miały opinie Wydziałów powiatowych dla ciała ustawodawczego. —

Wydział powiatowy **bialski** wyznaje z głębokim żalem, że niektóre obszary dworskie usuwają się od wszelkiej ingerencyi w sprawach publicznych i sądzi, że należy, aby ze względu na stopień wykształcenia i stosunki lokalne wskazanem byłoby zrobić pod względem przepisów, nowo wydać się mających, stanowczy rozdział pomiędzy gminami wiejskimi, miasteczkami i miastami w ogóle — i że dla uwidocznienia, gdzie i jakie przepisy mają obowiązywać, wyszczególnienie imienne byłoby pożądanem.

Byłoby nader pożądanem, ażeby Wydziałom powiatowym w Galicyi przyznana została pewna egzekutywa, podobna do tej, którą Wydziały powiatowe w Księstwie Bukowińskim na podstawie §. 67. ust. o Repr. powiat. w Księstwie Bukowińskim z dnia 12. Grudnia 1869 (Bukow. Dz. u. kr. IV. 7. 1871) używają.*)

Wreszcie wydaje się Wydziałowi powiatowemu bialskiemu wielką anomalią w ustawie to, że w Wydziale powiatowym, który niejednokrotnie wchodzi w kolizyę z naczelnikami gminy, zasiadają naczelnicy gmin.

*) Al. 3. powołanego paragrafu opiewa: Zum Vollzuge der Ordnungsstrafen sowohl auch derjenigen Erkenntnisse oder Verfügungen durch welche der Bezirksausschuss einzelnen Gemeinden, Körperschaften und Personen innerhalb seines Wirkungskreises, Kraft der bestehenden Gesetze Geld oder andere Leistungen auferlegt, stehen dem Bezirksausschusse diejenigen Rechte zu, welche den landesfürstlichen Behörden durch die kaiserliche Verordnung vom 20. April 1854 R. G. B. Nr. 68. §§. 2. 3. 5. eingeräumt worden sind. Hiebei hat der Bezirksausschuss selbstständig ohne Mitwirkung der politischen Bezirksbehörde vorzugehen; reichen jedoch die im zu Gebote stehenden Mittel nicht aus, so hat er sich an die politische Behörde um Assistenzleistung zu wenden.

Wydział powiatowy **tarnopolski** reformę ustawodawstwa gminnego w kierunku, uchwałą sejmową z 22. Stycznia 1887 wskazanym, uważa za pożądaną.

Wydział powiatowy **lwowski** oświadcza się za utrzymaniem i na przyszłość jednej ustawy gminnej dla wszystkich gmin, nie posiadających własnych statutów, a przeciwko projektowanemu wydawaniu osobnej ustawy gminnej: dla miast, osobnej dla miasteczek, a wreszcie osobnej dla wsi; a to z powodów, że ustawa państwowa, określająca zasadnicze podstawy urządzania gmin z dnia 5. Marca 1862 Nr. 18. Dz. u. p., jest jedna dla gmin wszelkiej kategorii, bez względu na różnice, jakie zachodzą pomiędzy miastami, miasteczkami i wsiami, i że galicyjska ustawa gminna z 12. Sierpnia 1866, osnuta na powyższej ustawie zasadniczej, nie wywołuje nigdzie, ani w miasteczkach, ani po wsiach innych zażaleń, jak tylko te, iż nie jest wykonywaną, gdyż za wiele od gmin żąda, przeto wymaga ona tylko szczegółowych ustaw i przepisów wykonawczych, w których byłoby miejsce właściwe do rozróżnienia odrębnych stosunków i interesów miast i wsi, odrębnym zaś potrzebom, jeżeli te odrębne potrzeby rzeczywiście istnieją, najznaczniejszych miast drugorzędnych może stać się zadość przez wydanie statutów dla każdego z nich z osobna.

Wydział powiatowy lwowski przedłożył bardzo obszerny materiał, z którego jeden najrdzenniejszy ustęp, dotyczący wykonywania §. 27. ustawy gminnej przytaczamy:

Niski stan oświaty i zubożenie materialne stanowią główny powód niedostatecznych urządzeń policji gminnej w naszym kraju. Proponowane niejednokrotnie tworzenie okręgów gminnych dla całego zakresu spraw policji miejscowej (§. 27. lit. e) kr. ust. gm.), tudzież dla spraw poruczonego zakresu działania, do czego n. p. zmierza wniosek posła Tomisława Rozwadowskiego, gdy dla zarządu majątku gminnego, dla spraw szkolnych, drogowych i niektórych innych działań musiałyby być zatrzymane dotychczasowe gminy miejscowe (gromady), wytworzyłyby tylko nową instancję biurokratyczną, nowy ciężar dla opodatkowanej ludności, bez spodziewanych korzyści.

Wydział Rady powiatowej mniema, iż gdy obecnie nie ma widoków, ażeby było możliwym cofnięcie podziału gminy na obszary dworskie i gromady włościańskie, ponieważ z różnorodnych pobudek obie te strony, t. j. tak gminy, jak dwory są temu przeciwnie, i żaden podobny wniosek nie znalazłby większości w W. Sejmie, przeto tworzenie okręgów gminnych „z pozostawieniem indywidualnej odrębności istniejących obszarów dworskich i gmin wiejskich“, jak się wyraża wniosek posła T. Rozwadowskiego, byłoby półśrodkiem nie prowadzącym do celu. Te same okoliczności, które są powodem słabości organicznej gminy i obszaru dworskiego teraz, ubezwładniłyby także i okręgi gminne, tylko komplikując jeszcze bardziej ustrój władz autonomicznych.

Zdaniem Wydziału powiatowego, w obecnych stosunkach dałoby się osiągnąć znaczne ulepszenie w urządzeniach administracyjnych przez odpowiednią celowi organizację pewnych specjalnych gałęzi służby policyjnej po gminach i na obszarach dworskich.

I tak n. p., gdy projektowane jest ustanowienie specjalnych inspektorów powiatowych dla kontroli w sprawach przymusowego ubezpieczenia budynków od szkód ogniowych, to z ich obowiązkami możnaby snadno połączyć także kontrolę w sprawach policji ogniowej w ogóle (§. 27. lit. h) ust. gm.), a wreszcie także nadzór nad miarami i wagami, nad przedmiotami żywności i nad targami (§. 27. lit. c) ust. gm.). Zresztą możnaby te obowiązki połączyć także z obowiązkami techników powiatowych, lub innych funkcjonaryuszów Rad powiatowych.

Co się tyczy wykonywania policji sanitarnej po gminach i obszarach dworskich (§. 27. lit. f) ust. gm.), to wypada koniecznie obmyśleć pewne rygory, które wywierałyby nacisk w celu zaprowadzania zbiorowemi siłami dla odpowiednich grup gminnych i obszarów dworskich lekarzy gminnych, weterynarzy i akuszerów egzaminowanych. W tej myśli wnosi, by Wy-

dział krajowy w drodze właściwej podał inicjatywę do wydania ustaw specjalnych w przedmiocie organizacji służby zdrowia po gminach.

Również specjalną ustawą powinny być uregulowane stosunki sług (§. 27. lit. g) ust. gm.). W sprawach policyi budowlanej po gminach sądzimy, iż powinna być przedewszystkiem wydana specjalna ustawa, normująca sposób budowania tych domów mieszkalnych, w których żyje przeszło 80% ludności, mianowicie ustawa co do budowy domów mieszkalnych, tudzież co do budynków gospodarskich bez ognisk.

Ustawa powinna zapewniać dla najuboższych mieszkańców ludności w naszym kraju minimalną ilość powietrza i światła, zawierać postanowienia chroniące je od wilgoci i nakazać przymusowo wyprowadzenie dymu z ognisk po nad dach, a nakoniec przepisy, obowiązujące do utrzymania czystości przy mieszkaniach ludzkich.

Udzielenie konsensów na podobne i gospodarskie budowle mogłyby pozostać przy zwierzchnościach gminnych, względnie przy przełożonych obszarów dworskich, wedle dotychczasowych postanowień. Zaś urzędowanie w sprawach wszelkich innych budowli po wsiach i miasteczkach powinno być poruczone technikom zawodowym, posiadającym do tego odpowiednią kwalifikację.

Mamy tu na myśli tworzenie przy Wydziałach powiatowych posady techników powiatowych, jako organów fachowych, do kontroli nad czynności zwierzchności gminnych w sprawach budowlanych, jak niemniej także do załatwienia tych spraw budowlanych po wsiach i miasteczkach, które sięgałyby po zakres ustawy budowniczej włościańskiej, o jakiej powyżej była mowa; prawo wydawania orzeczeń w tych sprawach w pierwszej instancji, wypadałoby przenieść w takim razie na Wydziały powiatowe.

Zważywszy zaś, iż nowe przepisy drogowe, które obecnie wchodzą w życie, wkładają na Wydziały powiatowe obowiązek utrzymywania urzędników technicznych dla czynności drogowych, to nie zwiększyłyby się przez to koszta administracji, gdyby tym funkcjonaryuszom poruczono także i sprawy budowlane. Za podejmowane w tym kierunku czynności możnaby ich bowiem wynagradzać z funduszu, jaki tworzyłyby się z grzywien, za przestępstwa budowlane ściągane.

Wnioski Wydziału powiatowego lwowskiego są następujące:

1. Zamiast niedołącznego sądownictwa gminnego — wprowadzić sądy pokoju.
2. Dla sądzenia przestępstw polowych komitety, złożone z arbitra, wyznaczonego przez właściciela obszaru dworskiego, drugiego arbitra, przez Radę gminną mianowanego, i dobranego przez nich ewentualnie przez starostwo mianowanego superarbitra.
3. Osobną ustawę budowniczą dla wsi — wyłącznie tylko dla budynków mieszkalnych i gospodarskich. Co do innych budowli po wsiach i miasteczkach przeniesienie judykatury w pierwszej instancji na Wydziały powiatowe.

Powołać do życia instytucje:

4. Powiatowych inspektorów policyjnych dla spraw przemusowej asekuracji budynków, zaopatrzenia gmin w rekwizyta pożarnicze, dla rewizji miar i wag, dozoru targów i jarmarków, urządzenia studziń i ścieków nieczystości, cementarzy i ścierwisk.

5. Przyznać Wydziałom powiatowym prawo kontroli przydmiotowej nad sposobem wykonywania przez zwierzchności spraw poruczonego zakresu działania, mianowicie:

- a) nad postępowaniem gminnych kolektantów podatkowych i zachowaniem się t. z. „cywilnych egzekutorów“ po wsiach;

- b) nad zestawieniem pierwotnych list popisowych przez zwierzchności gminne dla celów rekrutacyjnych.

III.

Odgraniczenie interesów gminnych od interesów państwa, i pozostawienie ich w zupełności uznaniu związków lokalnych, gminnych, wszelako pod kontrolą państwa, stanowi istotę nowożytnego samorządu gminnego. Ale nie zatrzymano się na tem. Także pewne zadania publicznej administracji najniższego szczebla, o ile one dotyczą nie tyle gminy jako korporacji, ile mieszkańców jej jako obywateli państwa, powierzono z mocy ustawy zarządowi gminnemu. W tem tkwi rozróżnienie naturalnego czyli własnego od poruczonego czyli państwowego zakresu działania gminy.

Państwo posługuje się organami gminy dla przeprowadzenia zarządzeń administracji podatkowej, wojskowej, przemysłowej; — gminy spełniają więc tu zadanie administracji ogólnej, które w pewnych miejscowych granicach zamknięte być muszą.

Własny zakres działania gminy, t. j. zakres, w którym gmina z zachowaniem ustaw samodzielnie zarządza i rozporządzać może, obejmuje w ogóle wszystko, co bezpośrednio dotyczy interesów gminy i w jej granicach własnymi jej siłami załatwionem i przeprowadzonym być może (§. 27. ustęp I. ust. gm.).*)

Do własnego zakresu działania gminy należą następujące czynności według galicyjskiej ustawy gminnej:

1. wolny zarząd majątkiem gminnym (§. 27. lit. a.);
2. sprawy, odnoszące się do związku w gminie (§. 27. lit. a.);
3. policja miejscowa w gminie, obejmująca czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia (§. 27. lit. b.); staranie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów, niemniej o bezpieczeństwo i łatwość komunikacji na drogach i wodach (§. 27. lit. c.); policja polowa (§. 27. lit. d.); dozór policyjny nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą (§. 27. lit. e.); policja zdrowia (§. 27. lit. f.); policja nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służbowej (§. 27. lit. g.); policyjny dozór nad obyczajnością publiczną (§. 27. lit. h.); sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu (§. 27. lit. i.); policja ogniowa, policja budownictwa, wykonywanie przepisów porządku budowniczego i udzielanie policyjnego zezwolenia na budowy (§. 27. lit. k.);

*) Jan Rudolf Kasperek. Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych dla Galicyi. Lwów 1884, tom I.

Dr. Paweł Skwarczyński. Ustawa gminna, ustawy i rozporządzenia z nią w związku będące, tom I. i II. Lwów. 1884.

Dr. J. Kleczyński. Życie gminne w Galicyi (Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych, tom IV.). Lwów 1878, str. 163—167.

Prof. Dr. Józef Ulbrich. Handbuch der österreichischen politischen Verwaltung. Wien 1887. Lieferung 2. Seite 140—155.

Meyerhofer. Verwaltungsdienst. III. Ausgabe. Wien 1875. Band I. und II.

4. ustawą oznaczyć się mający wpływ na szkoły średnie, przez gminy utrzymywane i na szkoły ludowe, starania o zakładanie, uposażenie i utrzymywanie szkół ludowych z uwzględnieniem istniejących jeszcze patronatów szkolnych i przepisów konkurencji do szkół (§. 27. lit. l.);

5. jednanie stron, w sporze będących, przez mężów zaufania, z gminy wybranych (§. 27. lit. m.);

6. przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji (§. 27. lit. n).

Z wyższych względów państwa mogą być pewne czynności policyi miejscowej w pojedynczych gminach w drodze ustawy pozostawione osobnym organom rządowym (§. 27. ustęp ostatni).

I. Wolny zarząd majątkiem gminnym (§. 27. lit. a.).

Przy wykonywaniu zarządu majątkiem własnym, gmina, jako podmiot prawny, stoi na gruncie prawa prywatnego. Z tego powodu przepisy prawa prywatnego pod względem sposobu nabywania, jako też pozbawiania i przenoszenia na osoby trzecie rzeczy i praw, mają tu całkowite zastosowanie (według rozporządzenia ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 27. maja 1841 l. 5.688). Wszelkie przeto spory o prawa majątkowe gminy należą do prawa prywatnego.

Galicyjska ustawa gminna rozróżnia w §. 66. dwójaki majątek gminny: 1. majątek zakładowy gminny, którego przeznaczeniem jest stworzyć gminie jako takiej największy trwały dochód; i 2. dobro gminne, które nie ma na celu przysparzania gminie dochodu na pokrycie jej potrzeb, lecz raczej na bezpośredni użytek publiczny członków gminy. Ten użytkowy majątek gminny rozpada się na dobro publiczne, którego użytkowanie wszystkim bezpłatnie jest dozwolone, jak place, drogi publiczne, studnie, gazowe oświetlenie, wodociągi (§. 288. powszechnej księgi ust. cyw.) i t. p. i dobro gminne w ściślejszym znaczeniu według rozumienia §. 68. galicyjskiej ustawy gminnej stanowią pastwiska, lasy, grunta orne, wikliny i t. p., których użytkowanie zastrzeżone jest wyłącznie członkom gminy.

Do użytkowania z tego dobra gminnego odnosi się postanowienie §. 11. galicyjskiej ustawy gminnej, według którego prawno-prywatne stosunki „a w szczególności prawo własności i użytkowania, służące bądź pojedynczym członkom gminy, bądź pojedynczym miejscowościom, częściom gminy, lub całym klasom mieszkańców pozostają nienaruszone“. W odniesieniu do prawa i miary użytkowania w dobrze gminnym, według §. 68. ustawy gminnej trzymać się należy „dotychczasowego niezaprzeczonego zwyczaju“.

„Jeżeli, i o ile nie istnieje taki niezapreczony zwyczaj, Rada gminna, z uwzględnieniem istniejących specjalnych tytułów prawnych, uchwali postanowienie, regulujące to uczestnictwo, przyczem może ustanowić opłatę za użytkowanie z dobra gminnego. Nadwyżka dochodu z dobra gminnego, pozostająca po zaspokojeniu osób uprawnionych, wpływa do kasy gminnej“.

Sprawy, odnoszące się do związku gminy, jak prawo przynależności do gminy (swojszczyzny); postępowanie z przynależnymi do gminy; obowiązek gminy zaopatrywania ubogich określone zostały specjalną ustawą państwową z dnia 15. grudnia 1863 (Nr. 165 Dz. u. p.), obowiązującą we wszystkich krajach koronnych, tudzież rozporządzeniem c. k. Namiestnika Galicji z dnia 5. stycznia 1880 l. 9146/pr. (Nr. 4. Dz. u. kraj.).

II. Policya miejscowa.

Przydzielona gminie we własnym zakresie działania policya miejscowa ma ogólne znamię policyi prewencyjnej, zapobiegawczej. Wedle §§. 32. i 33. galicyjskiej ustawy gminnej w sprawie policyi miejscowej rada gminna ma prawo:

1. wydawać rozporządzenia, obowiązujące w obrębie gminy (oczywiście w granicach obowiązujących ustaw);

2. przekroczenia tych przepisów zagrażać karą pieniężną, aż do wysokości 15 zł. lub 5 dni aresztu.

3. uchwalać środki pieniężne na utrzymywanie zakładów i urzędzeń policyi miejscowej;
 4. jest odpowiedzialną za wszelkie zaniedbanie w tej mierze, pochodzące z jej winy, tak, że gdy szkodę poniósł z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków, względem policyi miejscowej, na niej ciążących, winna gmina poniesioną szkodę wynagrodzić (§. 34. 1.);

5. sprawowanie tej policyi miejscowej należy do naczelnika gminy, który zarządzić winien wszystko, czego wymaga wykonywanie policyi miejscowej (§. 57. 1.);

6. gdyby środki policyi miejscowej nie były dostateczne do zabezpieczenia dobra publicznego, naczelnik winien się udać do politycznej władzy powiatowej (§. 57. 4.);

7. wykonywanie władzy karnej za przestępstwa przeciw policyi miejscowej, należącej do zakresu działania gminy, służy naczelnikowi gminy wspólnie z dwoma asesorami lub przysiężnymi (§. 60.).

Współdziałal c. k. straży żandarmeryjskiej w sprawach policyi miejscowej, określony jest rozporządzeniem c. k. ministerstwa obrony krajowej z dnia 31. lipca 1876 l. 8177 (Dz. ust. żandar. Nr. 8.) i w §. 31. instrukcyi żandarmeryjskiej z dnia 26. lutego 1876.

Przepisy w sprawie policyi miejscowej, w jej różnorodnych działach, wkraczają w zakres ustawodawstwa państwowego i krajowego.

Do spraw policyi miejscowej należą te, które wyłącznie tylko dla mieszkańców dotyczącej miejscowości znaczenie mają. W sprawach takich rozstrzyga władza krajowa w ostatniej instancyi. (Orzeczenie Trybunału Administracyjnego z dnia 9. marca 1881 l. 4. i 6. Nr. 1037, Budwiński).

Czuwanie nad bezpieczeństwem osób i mienia normuje ustawa państwowa z dnia 10. maja 1873 Nr. 108 Dz. u. p. i karno-policyjne postanowienia, przeciw uchylającym się od pracy i włóczęgom.

Przepisy w sprawach drogowych uregulowane są w ustawodawstwie krajowem ustawą drogową z dnia 18. sierpnia 1866 i nowelą drogową z roku 1885, tudzież rozporządzeniem Wydziału krajowego z dnia 4. sierpnia 1870 l. 8.229 w sprawie policyi drogowej.

Policya polowa określoną została krajową ustawą „o ochronie własności polnej“ z dnia 17. lipca 1876 (Nr. 28. Dz. u. kr.) i ustawą państwową z dnia 16. czerwca 1872 (Nr. 84. Dz. u. p.) o urzędowym stanowisku straży, ustanowionej dla ochrony poszczególnych gałęzi kultury krajowej.

Do policyjnego nadzoru co do miar i wag odnosi się ustawa państwowa z dnia 23. lipca 1871 Dz. u. p. Nr. 16. „o miarach i wagach“ i ustawa krajowa z dnia 2. września 1875 (Nr. 68. Dz. u. kr.) względem przemiany zawartych w istniejących ustawach krajowych oznaczeń miar i wag na miary i wagi metryczne, tudzież ustawa państwowa z dnia 31. marca 1875 (Nr. 43. Dz. u. p.) co do organizacyi urzędów cementniczych, wraz z obwieszczeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 8. października 1875 l. 48.600, dotyczącem ustanowienia siedzib państwowych urzędów miar i wag w Galicyi.

Policya zdrowia wykonywaną być winna w gminach na podstawie ustawy z dnia 30. kwietnia 1870 (Nr. 68. Dz. u. p.) o organizacyi publicznej służby sanitarnej. Nadzór nad wszystkimi sprawami sanitarnemi i kierownictwo spraw leczniczych należy do administracyi państwowej (§. 1.). Policya sanitarna, ustawą gminną przekazana we własnym zakresie działania gminy obejmuje w szczególności:

a) zastosowania przepisów policyi sanitarnej co do dróg, drożyn, placów i przestrzeni, publicznych miejsc zboru, pomieszkań, kanałów, dołów, płynącej i stojącej wody, niemniej co do wody do picia i użytku, co do środków pożywienia i naczyń, wreszcie publicznych zakładów kąpielowych;

b) starania o możliwość otrzymania pomocy przy słabościach i połogach, tudzież środków ratunku przy niebezpieczeństwach życia;

- c) utrzymanie w ewidencji podrzutków, umieszczonych w publicznych zakładach, głuchoniemych, obłąkanych i niedołęgów;
- d) zakładanie, utrzymywanie i nadzorowanie trupiarni i cmentarzy;
- e) nadzór pod względem policyi sanitarnej, targów na bydło i przepęd bydła;
- f) zakładanie i utrzymywanie ścierwisk (§. 3.).

W tym dziale wydał Wydział krajowy rozporządzenie z dnia 11. lipca 1876 l. 2400 o potrzebie zakładania studzien ocembrowanych w każdej miejscowości, i z dnia 19. lutego 1883 (Dz. u. kr. Nr. 40.) określające sposób postępowania przy oglądaniu bydła.

Nadto są dwa rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 8. listopada 1879 (Nr. 86. Dz. u. kr.), normujące oględziny ciał zmarłych, i z dnia 4. lipca 1882 (Nr. 56. Dz. u. kr.) względem przewożenia zwłok.

Policya nad sługami i wyrobnikami i nad czeladzią służbową nie jest dotychczas ustawodawczo uregulowaną. Jedynie w drodze rozporządzenia c. k. Namiestnictwa we Lwowie z dnia 1. lipca 1857 (Nr. 12. Dz. u. kr.) dla okręgu administracyjnego lwowskiego i c. k. Prezydium krajowego w Krakowie z dnia 11. marca 1855 (Nr. 55 Dz. u. kr.) dla okręgu administracyjnego krakowskiego, wydano prowizoryczny „Regulamin dla ludzi służebnych w okręgu administracyjnym lwowskim“ i „Tymczasowe urządzenie klasy służących dla Zarządu okręgu krakowskiego z wyjątkiem miasta Krakowa“. Przepisy te określały zawarcie umowy służbowej, stosunek sługi do słuźbodawcy, obowiązki słuźbodawcy i t. d.

Nadto istnieje rozporządzenie Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 15. marca 1860. (Nr. 73 dz. ust. p.), o kompetencyi władz politycznych w sprawach pomiędzy gospodarzami a ich robotnikami i najemnikami; okólnik c. k. Namiestnictwa z dnia 26. lutego 1872. (Nr. 44 Dz. ust. kr.), o kompetencyi władz politycznych w sporach, wynikających ze stosunku słuźbowego między słuźbodawcą a ofycyalistami ekonomicznymi; wreszcie dwa rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z dnia 20. marca 1872. (Nr. 48 Dz. ust. kr.), o zapobieżeniu nadużyciom z blankietami książek słuźbowych i z dnia 10. września 1872. (Nr. 64 Dz. ust. kr.), o wydawaniu książeczek słuźbowych pomocnikom przy rzemiosłach i fabrykach.

Policya ogniowa opiera się na ustawie ogniowej dla miast i miasteczek, wydanej cesarskim patentem z dnia 28. lipca 1786 roku i ustawie ogniowej dla gmin wiejskich, wydanej ces. patentem z dnia 28. lipca 1786. powtórnie ogłoszonej rozporządzeniem gubernialnem z dnia 4. grudnia 1824.

Nadto istnieją w tej mierze rozporządzenia Wydziału krajowego z dnia 31. maja 1872. l. 8696, co do przestrzegania przepisów pilcyi ogniowej i z dnia 4. lipca 1873. l. 6441, o wykonywaniu policyi ogniowej, wreszcie ostatnie z kwietnia 1886.

Co do ustanowienia straży nocnych wydano rozporządzenie gubernialne z dnia 18. marca 1826. a co do straży nocnych i innych ostrożności rozporządzenie c. k. Namiestnictwa z dnia 16. sierpnia 1865. l. 8465.; co do ustanowienia straży pożarnej i przyrzędów do gaszenia ognia rozp. c. k. Namiestnictwa z dnia 3. października 1873. l. 6187.

Co do policyi budowniczej, prócz ustawy z dnia 28. kwietnia 1882. (Nr. 77 Dz. ust. kr.), zawierającej przepisy budownicze dla 29 gmin miejskich i ustawy budowniczej dla miast Lwowa i Krakowa obowiązują nadto przepisy, wyjęte z powszechnej księgi ustaw cywilnych z dnia 1. czerwca 1811. odnoszące się do spraw budowniczych §§ 340 i 341, przepisy z galicyjskiej ustawy sądowej z dnia 19. grudnia 1796., a mianowicie §§. 72 i 73, dekret kancelaryi nadwornej z dnia 25. marca 1841. l. 8303 co do granic kompetencyi sądowej i administracyjnej w sprawach budowlanych i rozporządzenie Wydziału krajowego z dnia 5. lipca 1872. l. 10876 w sprawie zastosowania przepisów policyi budowniczej. Prócz tego wiele innych dekretów nadwornych i rozporządzeń gubernialnych.

Rozjemstwo gminne określiła ustawa krajowa z dnia 6. marca 1875. Nr. 27 dz. ust. kr., która na podstawie ustawy państwowej z dnia 21. września 1869. (Nr. 150 dz. ust. p.), ustanowiła urząd rozjemczy dla jednania stron, w sporze będących. Urząd taki ma być ustanowiony w każdej gminie z ludnością nad 4000 mieszkańców, we wszystkich zaś innych może być ustanowiony, jeżeli Rada gminna uchwali, a Wydział powiatowy zatwierdzi ustanowienie tego urzędu. Rada gminna oznacza liczbę mężów zaufania, mających pełnić urząd rozjemczy.

Poruczony zakres działania gminy, t. j. jej obowiązki współdziałania w sprawach publicznej administracji określają ustawy państwowe, a w ich granicach ustawy krajowe. Tak postanawia art. VI. ustawy państwowej z dnia 5. marca 1862., określającej zasadnicze podstawy urządzenia gmin. Postanowienie to zaś przeszło w całości do §. 28 galic. ustawy gminnej.

Poruczony zakres działania obejmuje tedy całą sferę czynności pomocniczych, w których gmina, spełniając cele publicznej administracji, występuje jako organ państwowy wykonawczy, przełożonej władzy państwowej podległy, od rozkazów tej władzy zależny, i pod jej dyscyplinarne zarządzenie poddany. Dwie zasady przy rozważaniu poruczonego zakresu działania należy mieć na uwadze.

1. Jestto ciężar, który na gminę nałożony być może jedynie na podstawie ustawy (państwowej lub krajowej), a w żadnej mierze nie na podstawie rozporządzenia.

2. Koszta spowodowane spełnieniem zadań, z poruczonego zakresu działania wypływających, ponosi gmina, o ile państwo nie zapewniło pewnego wynagrodzenia, (orzeczenie Trybunału Państwa z dnia 24. października 1872. l. 144 Hye Nr. 34). Powierzenie gminom czynności podatkowej administracji nie opiera się na stanie prawnym. Nie ma bowiem żadnej ustawy państwowej, ani ustawy krajowej, któraby tę czynność na gminy przenosiła. Rozporządzenie zaś ministerstwa skarbu z dnia 19. stycznia 1853. Nr. 1071, i z dnia 10. sierpnia 1855. Nr. 61) o wybieraniu podatków nie mogą być uważane za ustawę, o jakiej §. 28 galic. ust. gminnej wspomina. W tej mierze istnieją nawet dwa jednoznaczne orzeczenia Trybunału administracyjnego, rozstrzygające, że gminy nie są obowiązane do ściągania podatków i władze administracyjne nie mogą ich uznawać odpowiedzialnymi i do zwrotów obowiązany za zaniedbanie organów gminnych (Orzeczenia Trybunału administracyjnego z dnia 14. marca 1883. l. 577 Nr. 1696. Budwiński i Trybunał administracyjny z dnia 11. kwietnia 1883. l. 501 Nr. 1696. Budwiński).

Wyliczenie wszystkich spraw, należących do poruczonego zakresu działania, byłoby niepodobnem, gdyż władza państwowa może w różnych wypadkach potrzebować miejscowych wykonawców i w takim razie będzie się zawsze posilkowała władzami gminnymi. Wyliczyć wszystkie sprawy poruczonego zakresu działania próbowała ustawa z dnia 19. marca 1849.; od tego czasu tyle się jednak zmieniło, tyle nowych ustaw, nowe obowiązki na gminę nałożyło, że nie byłoby wskazaniem do tego wyliczenia powrócić.

Wszakże dadzą się wskazać główne kierunki czynności, w których władze gminne współdziałają w sprawach publicznej administracji.

Do takich kierunków należą:

1. Współdziałanie przy spisach ludności:

a) Naczelnicy gmin są odpowiedzialni za to, iżby zarządzeniu §. 1—9 ustawy państwowej i spisach ludności z dnia 29. marca 1869. (Dz. ust. p. Nr. 67), pod względem numerowania domów mieszkalnych i oznaczeniu tablic miejscowości były wykonane;

b) Przedsięwzięcie obliczania ludności w gminach za pośrednictwem organów gminnych.

2. Pełnienie urzędu stanu cywilnego (art. II. ust. z dnia 25. maja 1868. dz. ust. p. Nr. 47 i 93).

W miejscowościach, w których nie ma c. k. władzy policyjnej, winien naczelnik gminy pod nadzorem władzy politycznej przestrzegać przepisów policyi obcych w gminie.

3. Sprawy szupaśnictwa (§. 6. ust. z dnia 27. lipca 1871. Dz. ust. kr. Nr. 88).

4. Udział gmin w sprawach wojskowych przy spisach, brance, zwoływaniu czasowo uwolnionych (urlopników), dostarczaniu podwód i kwater dla wojska stosownie do obowiązujących w tej mierze ustaw.

5. Udział przy układaniu listy sędziów przysięgłych na podstawie ustawy o postępowaniu karnem z dnia 23. maja 1873. (dz. ust. p. Nr. 121).

6. Udział przy wyborach gminnych, sejmowych, do Rady Państwa i do Izb handlowych i przemysłowych, na podstawie dotyczących ordynacji wyborczych.

7. Udział gmin w sprawach publicznego zdrowia na podstawie ustawy z dnia 31. marca 1875. (Dz. ust. p. Nr. 43.)

a) przeprowadzenie miejscowych zarządzeń celem zapobiegania chorobom zaraźliwym;

b) zastosowanie rozporządzeń policyi sanitarnej do pogrzebów;

c) oględziny umarłych;

d) współdziałanie przy wszystkich przez polityczną władzę w obrębie gminy przedsiębranych oględzinach i komisjach.

e) bezpośrednie nadzorowanie pod względem policyi sanitarnej zakładów leczniczych w gminie;

f) bezpośrednie nadzorowanie ścierwisk i rakarni;

g) peryodyczne przedkładanie sprawozdań sanitarnych władzy politycznej.

Na tem nie jest bynajmniej wyczerpany udział gmin w publicznej administracji państwa, są jednak wskazane kierunki, w których ten współudział ustawami państwowymi został określony. Sprawy poruczonego zakresu działania mogą być gminom odjęte według §. 58. ust. 3 (ust. gm.); Rząd może polecić załatwianie spraw, należących do poruczonego zakresu działania w całości lub w części na swój koszt organom własnym; według §. 108. ust. 2. (ust. gm.): jeżeli uchybienie obowiązków jest tego rodzaju, że sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania nie może być dłużej zostawione naczelnikowi gminy bez narażenia dobra publicznego i jeżeli rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, może natenczas polityczna władza państwowa na czas trwania tego stanu ustanowić na koszt gminy inny organ do sprawowania tych czynności.

Według §. 96. ust. 1. (ust. gm.) gminy, nie posiadające środków do wypełnienia obowiązków, wypływających z poruczonego zakresu działania, mają być w tym celu na tak długo, jak długo ten stan trwa, drogą ustawy krajowej połączone z innymi gminami tego samego politycznego powiatu.

IV.

Celem snadniejszego uzyskania poglądu na całość urzędzeń gminnych zestawiono poniżej w ogólnych rysach zasady ustroju gminnego obcych prawodawstw*).

Ustrój władz miejscowych w Anglii — słynny *local government* — bierze początek od związków parafialnych w celach zarządu sprawami ubogich [*poor laws unions*]. W każdym „okręgu dla ubogich“ stoi na czele rada w sprawach ubogich [*board of guardians*] złożona z sędziów pokoju okręgu i z osób wybranych z 6 klas podatkowych. Wykonanie uchwał tej rady należy do urzędnika płatnego. Naczelnicy parafialnych okręgów dla ubogich ograniczeni są tylko do rozpisywania i wybierania podatku na ubogich. Centralnym organem w sprawach ubogich jest *local government board*, który wykonywa kontrolę nad okręgami ubogich przez inspektorów i urzędników rachunkowych [*district-auditors*].

Ściśle z organizacją okręgów dla ubogich związany jest ustrój policyi budowniczej i zdrowotnej. W tym celu istnieją również ciała umyślnie wybrane. Według *public health* rozpada się Anglia na miejskie i wiejskie okręgi sanitarne [*urban and rural sanitary districts*]. W miastach organem jest rada miejska *council* i miejscowe rady zdrowia [*board of improvement commissioners, local board of health*]; na wsi wykonywanie policyi budowniczej i zdrowotnej powierzono radom ubogich pod nadzorem państwa [*local government board*].

Dla spraw drogowych są również specjalne z kilku parafii składające się okręgi [*districts*] ze swemi radami drogowymi [*highway-boards*], składającymi się z sędziów pokoju i wybranych z poszczególnych parafii delegatów [*way wardens*] drogowych. Wykonanie uchwał rady drogowej spoczywa w ręku płatnego dozorca dróg okręgowych [*district surveyor*]. Dozorcy dróg w parafii zostali zniesieni.

Zupełnie podobny jest zarząd dla spraw szkolnych. Parafie tworzą poszczególne okręgi szkolne, którym poruczoną jest piecza nad szkołami ludowymi. Organem zarządu szkolnego jest wybrana rada szkolna [*school-board*].

Odrębną jest organizacja miejska. W roku 1835 wydano dla wszystkich miast inkorporowanych [*municipal boroughs* czyli *corporate towns*] — jest ich 227 — ordynację miejską [*the municipal corporations act*], która dopiero w roku 1882. została zmienioną. Wedle prawa z r. 1882. w miastach istnieją: 1. rada miejska [*council*] dla zarządu majątkiem miejskim złożona z burmistrza, radnych na 3 lata wybranych i radców magistratu; 2. kollegium miejskie [*aldermen*] na 6 lat wybrany, jest to wydział rady miejskiej; 3. burmistrz [*mayor*] na 1 rok wybrany. Nadto kollegium urzędników miejskich z pisarzem [*town-clerk*] i skarbnikiem [*treasurer*].

*) Schönberg'a Handbuch der Politischen Oekonomie IIIter Band 1885. artykuł prof. Dr. Jorzego Meyer'a z Jena: „Die Behördeorganisation der Verwaltung des Innern“. str. 719 - 758.

Holtzendorf'a Encyclopädie der Rechtswissenschaft IV. Auflage. 1882. artykuł prof. Dr. Ernesta Meiera z Halli „Das Verwaltungsrecht“ str. 1081—1186.

Wykonawcami władzy policyjnej w całej Anglii są urzędnicy policyjni: *constables* którzy się dzielą na dwie kategorie [*petty and high constables*].

We Francyi dla celów administracyi kraju są departamenty, które obejmują pewną ilość *arrondissements*, te zaś składają się z pewnej ilości gmin. Departamenty i gminy mają znamiona korporacyi osób moralnych, zdolnych do nabywania majątku; natomiast *arrondissements* służą wyłącznie dla celów administracyjnych. Jako pośrednik między gminą a *arrondissement* występuje *Canton*, ten jednak nie ma żadnej organizacyi, żadnego zarządu i służy wyłącznie w celach wyborów do rad ogólnych i rad *arrondissement'u*. Na czele każdego z tych okręgów stoi urzędnik: na czele departamentu *prefect*; na czele *arrondissement* *sous-prefect*, na czele gminy *maire* z pewną liczbą pomocników, *adjoints*. Wedle ustawodawstwa Napoleońskiego wszyscy ci naczelnicy byli urzędnikami państwowymi. Obecnie pozostali płatnymi urzędnikami państwa tylko prefekci i podprefekci; *merowie* są wybierani przez radę gminną i piastują swój urząd bezpłatnie. Z tem wszystkiem jednak *merowie* i podprefekci są podlegli prefektowi, a prefekci ministrowi. Tak więc jestto system najściślejszej centralizacyi.

Obok tych urzędników w każdym okręgu są wybrani reprezentanci: obok prefekta i jego rady [*conseil de préfecture*] jest jako reprezentacya ludności rada generalna [*conseil générale*] z prawem zarządu majątkiem i wypowiedania życzeń, opinji ludu; obok podprefekta rada *arrondissement'u* [*conseil d'arrondissements*]; obok mera i jego adjunktów rada gminna, [*conseil municipale*]. Ustrój gminny urządzony został na nowo ustawą z 5. Kwietnia 1884. Na czele jej stoi *maire*, pierwotnie mianowany przez Rząd, od r. 1876. wybierany przez radę na lat 4; obok niego kilku pomocników [*adjoints*], wybranych z rady i wreszcie rada gminna z 10—36 członków się składająca, wybrana na lat 4. Przysługuje jej prawo nakładania podatków gminnych za zatwierdzeniem rady departamentowskiej [*conseil générale*]. Wykonawcami władzy policyjnej są państwowi żandarmi.

Ustrój gmin wiejskich w Niemczech opiera się na dwu systematach. Można by nazwać jeden pruskim, drugi francuzkim. Jeden z nich bowiem urobił się na podstawie Stein-Hardenbergowskiej organizacyi pruskiej z 19. listop. 1808, drugi urósł pod wpływem ustawodawstwa francuzkiego. Znamienną cechą pruskiego systemu jest różnica między organizacją wiejską a organizacją miejską: gdyż w miastach kollegialnie urządzony magistrat z burmistrzem — a obok niego Rada miejska z przewodniczącym — po wsiach urzędnik wykonawczy stoi na czele gminy, t. z. sołtys z dwoma ławnikami, jako zwierzchność gminna, wykonawcza władza w gminie, — a obok niego rada gminna z swoim przewodniczącym. Francuzki system zaś zna tylko jedną formę ustroju gminnego, którą tak dobrze w miastach jak po wsiach przeprowadza: na czele stoi przełożony gminy a obok niego rada [*conseil*], radząca i kontrolująca pod jego przewodnictwem lub pod przewodnictwem umyślnie wybranego prezesa. System pruski wprowadzono w wschodnich prowincjach pruskich, Hannoverze, Westfalii i Szlezwiku, królestwie Saskiem, w księstwach Brunświckiem, Oldenburskiem, Lippe i Schaumburg-Lippe. Z państw środkowo-niemieckich wprowadziły go księstwo Saxon Coburg-Gotha, z państw południowo-niemieckich — Bawarya — dla prowincyi z tej strony Renu.

Francuzki system wprowadziły u siebie zachodnie i przeważnie środkowo-niemieckie państwa mianowicie pruskie prowincye nadreńskie, bawarska Pfalz, W. księstwo Heskie, W. księstwo Sasko-Weimarskie, księstwa Reusskie i Schwarzenburskie, wreszcie księstwa Anhalt i Waldeck.

Pośredniczące stanowisko między tymi dwoma systemami zajmuje królestwo Württembergskie, W. księstwo Badeńskie, elektorat Heski i księstwo Nassau. Istnieją tam trzy ciała odrębne w gminach tak wiejskich, jak miejskich: 1. Naczelnik gminy (burmistrz lub sołtys)

dla czynności wykonawczych; 2. rada gminna, obradująca we wszystkich ważniejszych czynnościach; 3. wydział gminy, wykonywujący kontrolę i współdziałający w zarządzie majątkiem gminy. W niektórych małych miejscowościach zamiast wydziału gminnego, pełnią te czynności zebrania gminne.

Oprócz tych organów gminnych istnieją nadto wydziały do zawiadywania pewnymi zakładami gminnymi jak dla szkolnictwa, dla zakładów ubogich itp.

Gmina niemiecka załatwia najobszerniejsze czynności administracji publicznej. Do niej należy wykonywanie dozoru nad szkolnictwem ludowym, nad drogami, nad zakładami ubogich i ubezpieczeniem na wypadek choroby; nadto spełnia czynności administracji państwa: wybiera podatki państwowe. W skutek tego szerokiego zakresu działania poddana jest pod nadzór władz wyższych, t. z. władz okręgowych, stworzonych ustawą z roku 1875.

W 6 wschodnich prowincjach pruskich: w Prusach wschodnich i zachodnich, Brandenburgii, Pomeranii, Szlązku i Saxonii wprowadzono samorząd gminny ustawą z d. 14. Kwietnia 1856. z radą gminną, jako ciałem obradującym i zwierzchnością gminną, złożoną z wójta i 2 sołtysów, — jako ciałem wykonawczem.

Obok gmin wiejskich istnieją w wielkiej części państwa — zwłaszcza w Prusach wschodnich i zachodnich i Wielkiem ks. Poznańskim — obszary dworskie. Są to dobra rycerskie lub państwowe (domains), których nie włożono w ramy ustroju gminnego, lecz utworzono z nich odrębne organizmy, współrzędne gminom, ze wszystkimi jej prawami i obowiązkami, lecz z tą różnicą, że wszystkie te funkcje złożono w ręce jedne, w ręce właściciela dóbr rycerskich, który musi posiadać ustawą określone warunki (zupełnie takie jak naczelnika gminy). Przełożony obszar dworskiego wykonywa swe czynności w obrębie obszaru dworskiego na podstawie potwierdzenia landrata za zezwoleniem wydziału obwodowego, a więc niejako w poruczonem przez państwo zakresie.

W Królestwie Polskiem gmina, składająca się z gromad włościańskich, z folwarków i dworów dziedziców, ześrodkowuje w sobie głównie miejscowy samorząd i jest „ostatniem ogniwem organizacyi krajowej“. Zasadniczą zaś cechą gromady wioskowej jest, że jej członkowie są wyłącznie włościanie. Dziedzice bowiem i drobni właściciele dworów z oficyalistami i służbą do składu gromady wioskowej nie należą.*)

Według konstytucyi wiedeńskiej z 1815 r. (art. 84.) w każdej gminie powinien być wójt, jako ostatnie ogniwo administracyi krajowej, do wykonywania rozkazów rządu. W wykonaniu tego artykułu postanowienie Namiestnika z 3. lutego 1816 r. o organizacyi władz administracyjnych wojewódzkich określiło prawa i obowiązki wójta gminy, postanowienie zaś z 30. maja 1818 r. wyrzekło, iż każda wieś lub osada licząca 10 dymów, może stanowić oddzielną gminę, władzy oddzielnego wójta gminy podległą; że osady, mniej dymów liczące winne być przyłączone do najbliższej gminy, i że kilka lub kilkanaście wsi, do jednego dominium należących, może być włączonych w jedną gminę. Podług tego postanowienia właściciele wsi byli wójtami z prawa, jeżeli jednak nie chcieli pełnić tych obowiązków osobiście, mogli podać od siebie zastępców, których winna była zatwierdzić komisya wojewódzka.

*) Dr. Okolski Antoni. „Wykład prawa administracyjnego, oraz prawa administracyjnego, obowiązującego w Królestwie Polskiem“. Tom I. Warszawa 1880. str. 316. i następne, str. 436. i następne.

Konic Henryk. „Samorząd gminny w Królestwie Polskiem“ w porównaniu z innymi krajami europejskimi. Warszawa 1886.

Łapicki. Stosunki gminne w Królestwie i właściwy kierunek ich rozwoju. Ateneum; rok 1880.

Ważną pod tym względem zmianę zaprowadził ukaz z 3 (15) marca 1859 r., który uważając, iż tak drobne, jak dotychczas były, gminy nie odpowiadają potrzebom administracji, postanowił, aby każda gmina składała się przynajmniej z 50 domów mieszkalnych. Z tego powodu okazało się potrzebnem zastosować zasadę wyboru do urzędu wójta, gdyż w skutek powiększenia się terytorium gminy w skład jej po większej części weszły posiadłości, należące do kilku właścicieli. Jakoż powołany wyżej ukaz stanowił, że w posiadłościach ziemskich, liczących 50 dymów, właściciel jest z prawa wójtem gminy; jeżeli jednak gmina składała się z kilku mniejszych własności, właściciele ich winni byli obrać jednego z pomiędzy siebie na wójta; wójtów tak obranych mieli zatwierdzać gubernatorzy.

Najważniejsza jednak reforma zaprowadzona została na skutek ukaz z 19. lutego (3. marca) 1864 roku o urządzeniu gmin wiejskich (D. P. P. L. XII. 37). Ukaz ten, zaprowadzając po wsiach samorząd gminny, oprócz innych przedmiotów, odnoszących się do niego, określił także sposób obradowania zebrań gminnych i gromadzkich, jak niemniej sposób naznaczania wójtów gmin i sołtysów, prawa ich i obowiązki.

Ukaz z 1864 r. określił organizację administracji gminnej, odpowiedzialność urzędników do niej należących, źródła utrzymania i t. d. Jednocześnie z tem określił także organizację gromad wojskowych. W następstwie organizacja ta była zastosowana do znacznej części miast, które zostały zamienione na osady, na skutek uchwały komitetu do spraw Królestwa Polskiego, zatwierdzonej 1. czerwca 1869 r.

Na mocy tego samorząd gminny wiejski został wprowadzony nie tylko do gmin, które pierwotnie były gminami wiejskimi, ale i do znacznej części miast i miasteczek, zamienionych na osady. Podług ukazu z 1864 r. administracja gminna składała się z kilku organów, mianowicie: a) z zebrania gminnego, b) wójta gminy, c) sołtysów, d) sądu gminnego z ławnikami. Prócz tego gminy mogą mieć osobnych pisarzy gminnych, poborców podatków, inspektorów szkół i szpitali, gajowych, stróżów pól gminnych i innych ekonomicznych oficjalistów. Nadto ukaz wprowadza odrębną administrację gromadzką, złożoną z zebrania gromadzkiego i sołtysa. Wreszcie zauważyć należy, iż uchwałą komitetu do spraw Królestwa Polskiego z 22. grudnia 1879 r. utworzeni zostali pełnomocnicy gmin, którzy objęli po większej części obowiązki administracyjne, ciężące poprzednio na ławnikach, ci zaś zatrzymali tylko atrybucye sądowe.

Ustrój samorządny w Królestwie Polskiem składa się obecnie z następujących czynników:

I. Zebranie gminne składa się ze wszystkich, bez różnicy wyznania, pełnoletnich gospodarzy gminy, posiadających w jej obrębie prawem osobistej własności przynajmniej trzy morgi ziemi. [Postanowienie komitetu do spraw Królestwa Polskiego z d. 22. stycznia 1870 r. zmniejszyło ten *census* do $1\frac{1}{2}$ morga].

Osoby, nie mające prawa uczestniczenia w zebraniach gminnych i gromadzkich, nie mogą nietylko należeć do ich obrad, ale nawet być na nich obecni.

Zebrania gminne mogą być zwoływane cztery razy do roku obowiązkowo, prócz tego wójt gminy ma prawo zwołać zebranie nadzwyczajne i w innym czasie, kiedy tego potrzeba.

Przewodniczenie na zebraniu należy do wójta gminy.

Z przemianowaniem wielu miast na osady okazała się potrzeba oddzielenia atrybucyj zebrania gminnego i gromadzkiego w tych osadach, które stanowiły oddzielne gminy. Na skutek tego komitet do spraw Królestwa w uchwale zatwierdzonej 7 lipca 1870 r. wyrzekł, iż w takich gminach, do atrybucyi zebrania gminnego należy: 1) wybór wójta, ławników i innych urzędni-

ków, których wybór stosownie do ukazu 1864 r. należy do gminy i 2) sprawdzanie czynności i rachunków osób, urzędujących z wyboru gminy. Wszystkie inne przedmioty należą do zebrania gromadzkiego.

II. Zebranie gromadzkie składają wszyscy pełnoletni włościanie — gospodarze, do składu gromady wioskowej należący i w własnych swoich domostwach zamieszkali. Nawet włościanki mogą w niem brać udział.

Do zakresu działania zebrania gromadzkiego należy: 1) wybór sołtysa, 2) rozporządzenie gruntami gromadzkimi, 3) wyznaczanie składek na pokrycie potrzeb gromadzkich.

Zebraniu gromadzkemu przewodniczy sołtys.

III. Naczelnik gminy. Zebranie gminne wybiera dwóch kandydatów na wójta gminy. Jednego z nich Naczelnik powiatu zatwierdza na urządzie, drugiego zaś ustanawia czasowym zastępcą wójta.

Co się tyczy innych organów administracyi gminnej, to jest sądu gminnego, z ławnikami, należy zauważyć, iż przepisy, odnoszące się do tego i zawarte w ukazie 1864 r., zostały uchylone na skutek reformy sądowej z 1876 r. W skutek tego urząd sędziego gminnego został oddzielony od urzędu wójta. W miejsce ławników uchwała komitetu do spraw królestwa Polskiego z 22. grudnia 1879 r. dozwoliła wybierać w gminach osobnych pełnomocników do wykonywania obowiązków, które poprzednio należały do ławników.

Wójt gminy, w ogóle jako przedstawiciel władzy państwowej w gminie, odpowiada za utrzymanie porządku i spokojności w gminie.

Władza jego rozciąga się na wszystkie przebywające w gminie osoby: po wsiach, koloniach, folwarkach, dworach dziedziców i wszelkich innych domach w gminie położonych.

IV. Sołtys jest pełnomocnikiem wójta gminy, obowiązany do wykonywania wszelkich jego legalnych rozkazów i do okazywania mu pomocy w czynnościach, na wójta gminy włożonych. Niezależnie od tego sołtys obowiązany jest załatwiać pewne czynności, dotyczące interesów gromady wioskowej, która go obrała, a mianowicie: *a)* zwoływać i zamykać zebrania gromady i utrzymywać w nich porządek; *b)* wnosić pod ich rozpoznanie przedmioty potrzeb, gromady dotyczące i *c)* wykonywać uchwały zebrania gromadzkiego. W gminach i gromadach wioskowych, niemających osobnych poborców podatków obowiązki, te spełniają sołtysi, każdy w swojej gromadzie.

V. Pełnomocnicy gminni wprowadzeni zostali uchwałą komitetu do spraw królestwa Polskiego z dnia 22. Grudnia 1879. Mieli oni zająć stanowisko dawnych ławników, którzy z wprowadzeniem nowej organizacyi sądowej pozbawieni zostali wpływu na sprawy administracyi gminnej.

Pełnomocników wybiera zebranie gminne dwu na rok z osób, posiadających w gminie własność nieruchomą.

Obowiązki ich są: *a)* układać z wójtem i sołtysami rozkład skarbowych i gminnych powinności; *b)* współdziałać z wójtem gminy co do interesów, odnoszących się do korzyści gminy lub jej ekonomicznych interesów; *c)* sprawdzać fundusze gminne.

VI. Pisarze gminni. Do pisarza gminnego należy prowadzenie ksiąg i całej korespondencyi w urzędzie wójta gminy, pod najbliższym tegoż kierunkiem i dozorem. Na nim także ciąży obowiązek: pomagać sołtysom na żądanie w prowadzeniu ich korespondencyi i w sporządzaniu tych uchwał zebrań gromadzkich, które na piśmie sporządzone być winny.

Gmina na pokrycie kosztów administracyi gminnej, tudzież na zaspokojenie innych potrzeb, rozpisuje składkę.

W gminach, w których znajdowały się grunta folwarczne i włościańskie, właściciele ziemscy winni byli ponosić połowę wydatków na utrzymanie zarządu gminnego, drugą zaś połowę włościanie, w stosunku do ilości domów. W gminach rządowych, w których znajdowały się folwarki rządowe, oddane w dzierżawę, dzierżawcy ich obowiązani byli płacić 5% od ceny dzierżawnej na zarząd gminy; reszta zaś miała być rozłożona na włościan w powyższym stosunku. Wreszcie w gminach mieszanych, w których byli włościanie zamieszkali na gruntach, należących dawniej do osób prywatnych lub Rządu, rozkład składki miał być sporządzony według wskazanych zasad po porozumieniu się komisji dla spraw włościańskich z ówczesnymi naczelnikami wojennymi.

Składka rozłożona przez zebranie gminne, winna być zebrana z opodatkowanych przez poborców podatków gminnych, w gminach zaś, w których osobnych poborców podatków nie ma, przez sołtysów.

V.

Przedstawiony obraz urzędzeń gminnych nie byłby wiernym, gdybyśmy go nie uzupełnili poglądem na ustawodawstwo gminne austriackich krajów koronnych w Radzie państwa reprezentowanych.

W porównaniu austriackiego prawodawstwa gminnego różnych krajów koronnych trzymać się jednak należało tych kierunków badania, które w uchwale Wysokiego Sejmu z dnia 25. Stycznia 1887., powziętej w skutek wniosków pp. Rozwadowskiego-Wasilewskiego-Fruchtmana, — wytyczone zostały. W myśl poleceń, tam zawartych, nasuwała się przedewszystkiem potrzeba zbadania i porównania prawodawstwa gminnego austriackich krajów koronnych co do tych trzech zasadniczych punktów:

1. Jak normuje ustawodawstwo tych krajów stanowisko gmin miejskich wobec gmin wiejskich, i czy między niemi czyni różnicę?

2. W jakim stosunku ustawowym znachodzą się w innych krajach koronnych urządzone stosunki większych posiadłości wiejskich, czy i o ile obszary dworskie wyjęte są ze związku gminnego i poddane pod odrębne urządzenia?

3. Gdzie i w jakiej mierze przeprowadzonym zostało w ustawodawstwie gminnem austriackich krajów koronnych przymusowe łączenie gmin nie mogących spełnić zadań, z własnego zakresu działania wpływających, a nadto, czy zdarzały się przykłady, z innych ustawodawstw krajów koronnych czerpane, przymusowego łączenia, obszarów dworskich z gminami, w celu wzajemnego sprawowania ich zadań?

Odpowiedzi na te pytania, wraz z niektórymi innemi, jeszcze nieodłączonemi kwestyami, usiłuje podać niniejsze przedstawienie.

I. Co do pierwszego pytania, to z góry wyznać należy, iż ustawodawstwo gminne austriackich krajów koronnych nie zna różnicy między gminami wiejskiemi a gminami miejskiemi, i że pod tym względem wszystkie kraje koronne zastosowują jednolite przepisy, przeprowadzające zupełne porównanie w traktowaniu spraw gminnych tak miejskich, jako też wiejskich. Ustawa zasadnicza nie czyni pod tym względem żadnej różnicy i gminom wszystkich kategorii, od osady o kilkunastu dymach, do miast, będących ogniskiem życia handlowego, wyznacza równą miarę świadczeń.

Art. XXII ust. zasadniczej przyzwala jedynie stolicom kraju i znaczniejszym miastom, tudzież miejscom kąpielowym prawo otrzymania w drodze ustawy krajowej odrębnych statutów. Tutaj przytoczyć jednak wypada, iż w innych krajach koronnych z wyjątkiem Galicyi na podstawie ustawy gminnej z 17. Marca 1847. roku nadano znaczniejszym miastom własne statuta miejskie.

Oprócz Wiednia, Tryestu, Pragi, Gracu, Celowca, Linzu, Salzburga, Lublany, Inszpruku i Berna otrzymały w r. 1849., na podstawie dawniejszej ustawy gminnej, statuta

miejskie, nadto miasta prowincjonalne, jak Bozen, Ołomuniec, Opawa, Steyer, Gorycyja, Liberzec i Trient, a nadto, na podstawie ustawy zasadniczej z 5. marca 1862., mniejsze miasta, jak Znajm, Iglawa, Frydek, Bielsk, Roverendo i Rovigno, a to już w drodze ustawodawstwa krajowego.

Oprócz tych wyjątków wszystkie prawodawstwa gminne austriackich krajów koronnych zastosowują te same przepisy gminne dla gmin wiejskich i dla gmin miejskich wszelkich kategorii, i wszystkie są pod tym względem wierne zasadniczej ustawie państwowej z r. 1862., która zna tylko jedną gminę.

II. Odębne stanowisko większych posiadłości opiera się na ust. 3. art. I ust. zasadniczej pań. z r. 1862., która powiada:

Das Landesgesetz bestimmt ob und unter welchen Bedingungen der Grossgrundbesitz von dem Verbande einer Ortsgemeinde geschieden behandelt werden könne.

Z tej wolności, jaką ustawa państwowa pozostawiła ustawodawstwu krajów koronnych w urzędzeniu stosunków większych własności w sposób odębny od ustawy gminnej, skorzystały w ścisłym słowa znaczeniu tylko dwa kraje koronne: Galicyja i Bukowina.

Pewne — wyjątkowe — stanowisko obszarów dworskich zastrzeżone jest w morawskiej ustawie gminnej.

Ustawodawstwo gminne innych krajów koronnych nie zna obszarów dworskich, ani większych posiadłości; już nie tylko nie zna jako odębnych jednostek administracyjnych, ale nawet jako ciał, wyjątkowo uprzywilejowanych.

Jedne zastrzeżenie co do właścicieli nietylko większych posiadłości, ale i zakładów przemysłowych upatrywać można w postanowieniach §. 17. ustawy gminnej a względnie 18 lub 16 wszystkich krajów koronnych, w którym dla każdego członka gminy, który przynajmniej $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{5}$, lub w Karyntyi nawet $\frac{1}{10}$ części całej sumy podatków bezpośrednich w gminie opłaca, zastrzeżono prawo, iż nawet bez wyboru może być członkiem Rady gminnej, jeżeli co do niego nie zachodzi przyczyna, wyłączająca od wyboru (§. 3. 10. 11. ord. wyb.).

Toż samo postanowienie zawarte jest i w galicyjskiej ustawie gminnej, a nadto z tym dodatkiem, iż prócz tych także „każdy właściciel majątności ziemskiej, jako osobne ciało w tabuli krajowej wpisanej, chociażby żadnych w gminie podatków nie opłacał, ma prawo bez wyboru być członkiem Rady gminnej“.

Galicyjska i bukowińska ustawa gminna zaś wyłącza wprost obszary dworskie ze związku gminy i postanawia w ust. 3. §. 5., że „stosunki obszarów dworskich określone są ustawą o obszarach dworskich“.

Galicyjska ustawa o obszarach dworskich z dnia 12. Stycznia 1866. (Dz. u. kr. 20.) ułożona według prowizorycznego rozporządzenia gubernialnego z 10. Maja 1850. powiada: „Posiadłość ziemska, niegdyś dominikalna, obecnie do związku gminnego nie należąca pozostanie i nadal wyłączoną ze związku gminnego (§. 1)“.

Ustawa bukowińska o obszarach dworskich z dnia 14. Listopada 1863. dodaje do tego postanowienia dwa warunki, z których pierwszy jest bardzo znaczący, a mianowicie:

Posiadłość taka wtenczas tylko ma być wyłączoną ze związku gminnego jeżeli:

1. Sama lub w połączeniu z inną równo ukształtowaną i graniczącą posiadłością ziemską jest dosyć silna, aby mogła dawać zupełne bezpieczeństwo, iż przypadające jej w udziale zobowiązanie będzie mogła należycie wykonać; i jeżeli:

2. Właściciel nie żąda w przeciągu dni 30 jej wcielenia do gminy.

Zatem ustawa o obszarach dworskich bukowińska urządza je zawsze warunkowo, podczas gdy ustawa galicyjska urządziła obszary dworskie bezwarunkowo.

Nadto, co do galicyjskiej ustawy o obszarach dworskich nasunęła się jeszcze po roku 1868. pewna bardzo poważna kwestya, którą prof. Dr. Tadeusz Pilat na 56 stronie swej rozprawy, p. t.: „Statystyka gmin i obszarów dworskich w Galicyi“ tak określa:

„Kwestya, czyli przez podział posiadłości, niegdyś dominikalnych i ze związku gminnego wyłączonych, mogą powstać nowe obszary dworskie lub nie, nie została wyraźnie rozstrzygnięta w ustawie o tych obszarach, zapewne dla tego, że wówczas podział dóbr tabularnych nie był wolny, lecz zależał od przyzwolenia politycznej władzy krajowej. (P. rozporządzenie ministerstw spraw wewnętrznych i sprawiedliwości z dnia 30. Czerwca 1858. nr. 100. Dz. p. p., w którym wymienione są dawniejsze przepisy w tym przedmiocie). Jednakże skoro ustawą krajową z dnia 1. Listopada 1868. nr. 25. Dz. u. kr. o wolności obrotu własnością ziemską, która weszła w życie na dniu 8. Grudnia 1887. r., zniesiono niepodzielność posiadłości ziemskich, jaka istniała na mocy ustaw i przepisów politycznych (§. 2.) i orzeczono, że właściciel posiadłości ziemskiej może rozporządzać jakąkolwiek jej częścią bez zezwolenia władz politycznych; kwestya ta nabrała znacznej doniosłości praktycznej, i wypadło koniecznie oświadczyć się za interpretacją ustawy o obszarach dworskich w jednym lub drugim kierunku. Przeciw przyjętej przez nas interpretacji, że przez podział posiadłości tabularnych nie powstają nowe obszary dworskie, przemawia okoliczność, iż ustawa o obszarach dworskich, mówiąc o obszarze, ma na myśli zawsze tylko jedną posiadłość, należącą do jednego właściciela lub do współwłaścicieli, fizycznie i tabularnie niepodzielonych (*pro partibus indivisis*), o czem świadczą §§. 3., 8., 11., 14., 15. Ustawa ta nie zawiera dalej żadnych postanowień o tem, kto ma być przełożonym obszaru dworskiego, rozdzielonego fizycznie na kilka lub kilkanaście posiadłości, z których każda ma odrębnego właściciela. Jednakże obie przytoczone okoliczności wyjaśniają się tem, że w chwili wydawania ustawy o obszarach dworskich nie istniała, jak wspomnieliśmy powyżej, wolność dzielenia posiadłości ziemskich. Z drugiej strony, gdybyśmy uważali każdą nową posiadłość na gruntach niegdyś dominikalnych za odrębny obszar dworski, doszlibyśmy do konsekwencji, że przez sprzedaż i podziały tworzyłyby się nowe ciała administracyjne w dowolnej liczbie, można powiedzieć w nieskończoność, i że władza policyjna i w ogóle funkcyje administracyjne mogłyby być poruczone posiadaczowi $\frac{1}{4}$ morga a nawet i kilku sążni kwadratowych gruntu, niegdyś dominikalnego na tej jego posiadłości, co wyrodziłoby oczywiście niesłychany chaos w administracji. Oprócz tego taka interpretacja popada w sprzeczność z ustawą drogową z 15. Sierpnia 1866. Dz. u. kr. z 1867. nr. 15. i z ustawą szkolną z dnia 2. Maja 1873. nr. 250. Dz. u. kr., wydanemi już po wprowadzeniu wolności obrotu własnością ziemską, z których to ustaw pierwsza w §§. 1., 13. i 14., druga w art. 18. i 24. przeciwstawiają gminie jeden tylko obszar dworski, składający z nią jedną miejscowość lub położony w obrębie gminy.

W skutek nadmienionych więc powyżej trudności, jakie z obcego rozparcelowania obszarów dworskich dla poszczególnych ich części urosły, okazuje się nieodzowna potrzeba jakiegokolwiek uregulowania tych stosunków“.

Pozostaje nam jeszcze rozpatrzenie tych postanowień gminnej ustawy morawskiej, które regulują na Morawie stanowisko obszarów dworskich i w ogóle posiadłości ziemskich większych, które tam nierzadko połączone bywają z pewnemi zakładami przemysłowemi i fabrycznemi.

Pod tym względem VI. rozdział ustawy gminnej morawskiej z d. 15. Kwietnia 1864. Dz. u. k. nr. 4. zawiera w §§. 84—92. odrębne postanowienia.

Wedle tej ustawy mają posiadłości większe pewne, wyjątkowe stanowisko tylko w tych sprawach, w których połączenie ich z gminami mogłoby szkodzić ich interesom ekonomicznym.

I tak §. 84. ustawy gminnej morawskiej powiada: Każdemu posiadaczowi majątku tabularnego lub lennego (*eines land-oder-lehentäflichen Gutes*), następnie każdemu innemu posia-

daczowi realności, który w jednej lub kilku bezpośrednio przyległych gminach ma posiadłość, przynajmniej 200 morgów obejmującą, połączoną drogami i chodnikami i sposobiącą się do samoistnego, a wspólnego gospodarstwa, będzie na żądanie tegoż ze strony reprezentacji powiatowej oddanym zarząd tej części samoistnego zakresu działania (§. 27.), który jest potrzebnym do „bezprzeszkodnej“ administracji jego posiadłości, tudzież tych urządzeń, których koszta sam ponosić ma, a mianowicie:

1. Staranie o utrzymanie dróg, w jego posiadłości się znajdujących (wyjąwszy drogi państwowe, krajowe i powiatowe), jak niemniej staranie o łatwość komunikacji na takowych i policja polowa;

2. potrzeba do powyższego starania część policji budowniczej i ogniowej, wyjąwszy pozwolenie na budowę;

3. rozpisanie i przedsięwzięcie dobrowolnych sprzedaży płodów własnych i przedmiotów gospodarstwa (por. także §. 89., który przypuszcza także na jeden okres wyborczy objęcie przez obszary dworskie za zgodą gminy i innych czynności miejscowych).

Postanowienia owe morawskiej ustawy gminnej następują tę różnicę w obec ustawy o obszarach dworskich galicyjskiej, że 1. ograniczają wydzielenie ze związku gminnego do miary rzeczywistej potrzeby ekonomicznej większych posiadłości, która zresztą ulega rozpoznaniu przez reprezentację powiatową, i 2. że liczą się z potrzebami obecnych większych posiadłości w ogólności, tudzież z nowo powstałymi w gminie zakładami przemysłowymi i fabrycznymi.

Prócz tych 3ch ustaw nie znajdujemy w austriackich ustawach krajowych innych postanowień, odnoszących się do stanowiska obszarów dworskich lub w ogóle większych posiadłości w gminie.

III. Z kolei przechodzimy do odpowiedzi na trzecie pytanie, dotyczące przymusowego łączenia tych gmin, które nie posiadają środków materialnych lub moralnych do wypełniania obowiązków, wpływających z własnego zakresu działania.

Zanim do przedstawienia postanowień w tej mierze ustawodawstwa gminnego austriackiego krajów koronnych przejdziemy, przypomnąć należy, że według art. VII. zasadniczej ustawy państwowej z r. 1862. pozostawiono gminom wszelką swobodę co do łączenia się dla wspólnego sprawowania czynności, wpływających tak z własnego, jak niemniej z poruczonego zakresu działania.

A nadto w tym samym artykule ustawy zasadniczej państwowej powiedziano, iż gminy, nie posiadające środków do wypełniania obowiązków, wynikających z poruczonego zakresu działania, winne być, jak długo ten stan trwa, drogą ustawy krajowej z innymi gminami przymusowo łączone.

Otóż wszystkie te 3 postanowienia ustawy zasadniczej art. VII. zostały zamieszczone w przedłożeniu rządowym do ustawy gminnej, jakie c. k. Rząd wszystkim Sejmom krajów koronnych do konstytucyjnego traktowania przedłożył; poczem weszły w rozdział VI. obecnie obowiązującej w każdym kraju koronnym ustawy gminnej.

Postanowienie to zawarte jest w §. 96. ustawy galicyjskiej, §. 94. ustawy czeskiej, §. 85. ustawy gminnej bukowskińskiej, goryckiej, gradyskiej, istrjańskiej, karyneckiej, przedarulańskiej; w §. 88. ustawy gminnej krajińskiej, §. 94. ustawy gminnej morawskiej, §. 83. ustawy gminnej styryjskiej, §. 86. ustawy gminnej salzburskiej i §. 84. ustawy gminnej szląskiej i tyrolskiej.

Otóż obecnie idzie o przedstawienie, czy a względnie o ile austriackie kraje koronne w swych ustawach gminnych posiadają postanowienia odmienne od powyżej przedstawionego

stanu? A w szczególności, czy i o ile znajdziemy w ustawodawstwie gminnem austriackich krajów koronnych przykład przymusowego łączenia gmin, nie mających środków do spełnienia zadań, wpływających z własnego zakresu działania?

Odpowiedzią na te pytania będzie zestawienie następujące:

a) Czechy.

Ustawa gminna czeska z 14. Kwietnia 1864. Dz. u. kr. nr. 7. powiada w rozdziale VI. w §. 94. pod tytułem „przymusowe połączenie“ co następuje:

„Gminy, które nie mają środków do wypełniania zobowiązań, wpływających z naturalnego i poruczonego zakresu działania (*der ihnen aus dem natürlichen und übertragenen Wirkungskreise erwachsenen Verpflichtungen*) mają być na tak długo, jak długo to trwa, połączone do wspólnego zarządu sprawami (*zu einer gemeinschaftlichen Geschäftsführung*).

O potrzebie połączenia rozstrzyga Sejm krajowy.

Uchwała sejmowa, mocą której połączenie gmin orzeczone zostało, wymaga potwierdzenia cesarskiego.

Jeżeli co do kosztów odnośnych porozumienia nie doszło do porozumienia między poszczególnymi gminami, to rozstrzyga o tem reprezentacya powiatowa. (*Bezirks-Vertretung*).

Wykaz dozwolonych corocznie połączeń i rozdziałów gmin ogłoszony będzie w dzienniku ustaw krajowych.

(Postanowienie to wprowadzone zostało dopiero w roku 1865. drogą ustawy krajowej, zmieniającej pierwotne brzmienie ustaw gminnych z r. 1864).

b) Karyntya, Austria Górna i Salzburg.

W Karyntyi zmieniła ustawa krajowa z dnia 31. Października 1868. Dz. ust. kr. nr. 28. alinę 2. §. 2. ustawy gminnej, w Austyi Górnej ustawa z dnia 18. Października 1868. Dz. ust. kr. nr. 19. zmieniła §. 83. ustawy gminnej i w Salzburgu ustawa krajowa z dnia 10. Stycznia 1880. Dz. ust. kr. nr. 4. zmieniła §. 86. ustawy gminnej, w ten sposób stanowiąc przymusowe łączenie gmin we własnym zakresie działania:

„Gminy, które nie mają środków do wypełnienia ustawą nałożonych obowiązków mogą być połączone z sąsiednimi gminami tego samego powiatu sądowego w jedną gminę, drogą ustawy krajowej.

Połączenie jednak majątków poszczególnych gmin nie może wbrew ich woli nastąpić. Brzmi to w tekście oryginalnym:

Wenn einzelne Gemeinden die Mittel nicht besitzen, um den ihnen gesetzlich obliegenden Pflichten nachzukommen, so können dieselben durch ein Landesgesetz zu einer einzigen Ortsgemeinde vereinigt werden.

Pod pojęcie „gesetzlich obliegenden Pflichten“ są tu podporządkowane tak dobrze czynności własnego, jak też poruczonego zakresu działania.

Też same postanowienia zastosowała ustawa krajowa z dnia 25. Października 1868. Dz. ust. kr. nr. 8. także i do Istrii, zmieniając alinę 2. §. 2.

c) Kraina.

Inaczej zupełnie urządziła ustawa krajowa z dnia 2. Stycznia 1869. połączenie przymusowe gmin do wykonywania własnego zakresu działania w Krainie.

Ustawa ta postanawia w §. 1-szym.

„Z dawnych osad gminnych mają być utworzone gminy główne (*Hauptgemeinden*), z których każda najmniej 3.000 mieszkańców winna obejmować.

Gminy mniejsze wyjątkowo tylko ze względu na istniejące stosunki mogą być tworzone“.

§. 2. Zupełnie zmieniony ustęp z 2. Stycznia 1869. brzmi:

„Połączenie obecnych osad gminnych w gminy główne winien przeprowadzić Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Rządem krajowym, po wysłuchaniu opinii Starorstw i zwierzchności gminnych i przy możliwym przestrzeganiu granic parafii i gminy katastralnej.

Jeżeli porozumienie między Wydziałem krajowym nie przychodzi do skutku, to rozstrzyga ustawa krajowa“.

§. 3. Zmieniony ustęp z 2. Stycznia 1869. brzmi:

„Zmiana gmin głównych, ustanowionych wedle powyższej ustawy, nastąpić może tylko na podstawie ustawy krajowej. Przy każdym rozdzieleniu gmin musi nastąpić rozdział gminnego dobra i majątku i gminnych ciężarów“.

§. 4. Zmieniony ustęp z 2. Stycznia 1869. brzmi:

„Gminy główne wchodzą po swem ukonstytuowaniu się w zakres działania dotychczasowych osad gminnych (*Ortsgemeinde*). Własność, zakłady i fundusze tych ostatnich pozostają jednak przez to nienaruszone“.

Przytem należy zauważyć, że jest to jedyna ustawa z pomiędzy wszystkich ustaw gminnych, w krajach koronnych wydanych, która stanowi, iż połączenie takie nie ma być co do każdej gminy przeprowadzone drogą ustawy, lecz, że przeprowadzić je ma Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Rządem krajowym, po wysłuchaniu opinii c. k. Starostw i odnośnych zwierzchności gminnych (w Krainie nie ma Rad powiatowych).

Pozostaje nam jeszcze do przedstawienia stan rzeczy pod względem łączenia gmin w Austrii Niższej.

d) Austria Niższa.

Dokładniej, niż gdzieindziej, i bardziej szczegółowo przeprowadziła myśl łączenia gmin w okręgi administracyjne, czy gminy administracyjne, ustawa krajowa niższo-austriacka z r. 1874. (z dnia 16. Kwietnia 1875. nr. 26.).

Postanowienia tej ustawy przytaczamy dosłownie.

Art. I.

„Szósty rozdział ustawy gminnej z roku 1864. dla Austrii Niższej znosi się.

Art. II.

Natomiast wydaje się następujące rozporządzenie o okręgach gminnych (*Verwaltungsgemeinde*).

§. 1. Dobrowolne połączenie. Połączenie gmin tego samego powiatu do wspólnego sprawowania czynności, wynikających z własnego i poruczonego zakresu działania, może każdej chwili odbyć się w drodze dobrowolnej umowy, na podstawie niniejszych zasad.

Umowa dokonana, winna być Namiestnictwu do zatwierdzenia, w porozumieniu z Wydziałem krajowym, przedstawiona.

§. 2. Przymusowe połączenie: Gminy, które nie mają środków do wypełniania zadań policyjnych, wpływających z własnego zakresu działania (2. staranie o bezpieczeństwo osób i własności; 4. policja targowa; 5. policja zdrowia; 6. policja nad czeladzi i wyrobnikami; 7. policja obyczajności; i 9. policja budownicza i ogniowa), tudzież z poruczonego zakresu dzia-

łania, mogą być połączone z innymi gminami tegoż samego powiatu do wspólnego prowadzenia spraw, i to drogą ustawy krajowej. (*Können mit anderen Gemeinden zu einer gemeinschaftlichen Geschäftsführung durch ein Landesgesetz vereinigt werden*).

§. 3. Zakres działania samoistny rozciąga się przy przymusowym połączeniu gmin tylko do następujących spraw wspólnych:

- a) piecza o bezpieczeństwo osób i mienia;
- b) policya targowa;
- c) policya zdrowia;
- d) policya nad czeladzią;
- e) policya obyczajności;
- f) policya budownicza i ogniowa.

§. 4. Gmina zbiorowa: Gminy, połączone do wspólnego zawiadowania sprawami, tworzą dla tych spraw wspólnych gminę zbiorową, której w obec tych spraw wspólnych przysługują wszystkie prawa i obowiązki gminy miejscowej (*Ortsgemeinde*).

We wszystkich innych sprawach poszczególnych gmin, zupełna ich niezawisłość jest zachowaną.

§. 5. Gminę zbiorową zastępuje - jak gminę miejscową - Wydział zbiorowy i zwierzchność gminna. Każda jednak gmina składowa zatrzymuje swoją Radę gminną i swoją zwierzchność gminną.

§. 6. Wydział zbiorowej gminy. Do Wydziału gminy zbiorowej wysyła każda gmina składowa, licząca aż do 500 mieszkańców, dwu członków, na każde następne 250 mieszkańców gminy składowej przypada jeden członek więcej.

§. 7. Naczelnik gminy składowej jest już na mocy swego urzędu członkiem Wydziału gminy zbiorowej, bywa jednak zawsze wliczony do tej liczby członków Wydziału, którą każda gmina składowa ma prawo wysłać.

Pozostała reszta z liczby członków Wydziału, mających być przez gminę składową wybranymi, ma być wybieraną z odnośnych Rad gminnych.

Jeżeli w Radzie gminnej znajdują się radni bez wyboru, to wchodzi oni także bez wyboru do Wydziału gminy zbiorowej, o ile liczba ich w każdej gminie nie przechodzi dwu. Jeśli jest ich więcej niż dwu, to mają z pomiędzy siebie wybrać dwu członków Wydziału. I nie mają oni być wliczani w stałą liczbę członków, przez gminę składową wybrać się mających.

§. 8. Zwierzchność gminy zbiorowej składa się z naczelnika, jego zastępcy i naczelników poszczególnych gmin, którzy mają czuwać nad wykonaniem uchwał Wydziału gminy zbiorowej w gminach swoich.

Naczelnik i jego zastępca bywają wybierani przez Wydział gminy zbiorowej z pomiędzy jego członków, a to wedle przepisów ustawy gminnej.

§. 9. Co do czasu trwania urzędowania obowiązują przepisy ustawy gminnej.

§. 10. Zakres działania Wydziału gminy zbiorowej:

1. Wybór naczelnika i jego zastępcy.
2. Ustalenie budżetu gminy zbiorowej.
3. Wydawanie przepisów policyjnych w myśl §. 35. ustawy gminnej.
4. Uchwalenie co do spraw przynależnych gminie zbiorowej.

Wydatki gminy zbiorowej ponoszą gminy składowe w stosunku do cyfry bezpośredniego podatku (*im Verhältnisse des directen Steuerguldens*).

§. 11. Zakres działania naczelnika gminy zbiorowej jest taki sam, jak naczelnika gminy składowej.

§. 12. Sposób traktowania spraw gminy zbiorowej jest taki, jak gminy zbiorowej.

§. 13. Miejsce urzędowania gminy zbiorowej.

Co do tego obowiązują przepisy :

- a) jeżeli między gminami, mającemi być połączonemi, jest taka, która może spełniać czynności zakresu działania poruczonego, to ta gmina jest siedzibą gminy zbiorowej;
- b) jeżeli takiej nie ma, a gminy się nie zgodzą na jedną z pomiędzy siebie, to rozstrzyga o tem Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym, przyczem na najłatwiejsze połączenie brać na uwagę należy;
- c) jeżeli między niemi jest miasto lub miasteczko, to z reguły winno ono być siedzibą. Gmina zbiorowa ma nazwę siedziby swej.

§. 14. Naczelnik gminy zbiorowej nie jest obowiązany przemieszkować w siedzibie jej.

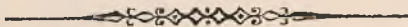
§. 15. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia“.

II.

Zestawienie tabelaryczne

odpowiedzi Wydziałów powiatowych i c. k. Starostw na pytania
zawarte w kwestyjonaryuszu Wydziału krajowego z dnia 3. maja 1887

co do stosunków gminnych w Galicyi.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policjanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
1.	Chrzanów	Jaworzno i Krzeszowice utrzymują po 1 policjancie.	<p>W Chrzanowie, Trzebiniu, Jaworznie i Krzeszowicach, oraz w 11 innych gminach odbywają stali stróże warty nocne.</p> <p>W 6 gminach odbywają warty nocne kolejno.</p> <p>W innych gminach czynności policyjne wykonywują wójtowie, członkowie zwierzchności gminnej i zaprzysiężeni polowi.</p>
2.	Kraków	25 gmin na 107 ma stałą służbę policyjną dla czuwania nad bezpieczeństwem.	<p>Wszystkie prawie gminy mają umyślną straż nocną.</p> <p>W gminach, nie posiadających stałej straży nocnej, mieszkańcy pełnią straż nocną „okółką“.</p>
3.	Dąbrowa	<p>Stalej służby policyjnej nie ma w żadnej gminie wiejskiej.</p> <p>Gminy wiejskie mają wójtowskich posłańców pod nazwą przysiężnego lub dziesiętnika, których czynność ogranicza się do rozmaitych posług z polecenia wójtów zarządzonych.</p>	<p>Warty nocne odbywają się w gminach uboższych kolejno, w innych przez płatnego wartownika (w gminach większych przez 2) — bardzo niedbale.</p>
4.	Mielec	<p>Gminy wiejskie utrzymują przeważnie tak zwanego rozkaznego rocznie opłacanego.</p> <p>Pełni on służbę pachołka i policjanta.</p>	<p>Gminy wiejskie posiadają częścią stałych wartowników nocnych, a częścią odbywają straż nocną kolejno.</p>
5.	Kolbuszowa	<p>Służbę policyjną pełnią w gminach wiejskich w 29 większych miejscowościach stale za roczną pensją przyjęci policjanci; w 23 gminach mniejszych pełnią tę służbę gospodarze wiejscy kolejno.</p>	<p>W 40 gminach są nocni stróże rocznie płatni; — w innych gminach odbywają nocne warty sami włościanie kolejno.</p>

<p>Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzyjężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Chrzanów utrzymuje 4 stałych i umundurowanych policyantów. Trzebinia jednego (1) stałego policyanta umundurowanego. Wykonywanie policyi pozostawia wiele do życzenia.</p>	<p>W 69 gminach. Reszta gmin z braku funduszków nie ma polowych.</p>	<p>Spełnia czynności policyjne.</p>
<p>W tym powiecie nie ma miast ani miasteczek.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W wielu gminach są polowi zarazem pachółkami i taksatorami szkód polowych.</p>
<p>W Dąbrowej służba policyjna składa się z 4 stałych policyantów umundurowanych i uzbrojonych i z 2^{ch} stałych wartników nocnych. W Szczucinie: 1 policyant. W Zabnie 2 policyantów.</p>	<p>We wszystkich gminach; (z małymi wyjątkami są niepłatni).</p>	<p>—</p>
<p>Mielec ma 1 rewizora pol. i 3 policyantów stałych. Radomyśl 1 kaprala, 2 policyantów i stróżów nocnych. Rzachów 1 policyant. } Przeclaw 1 " } Są oni zarazem stróżami nocnymi.</p>	<p>W 62 gminach. W 34 gminach nie ma straży polowej.</p>	<p>Innych czynności nie spełnia.</p>
<p>W Kolbuszowej i Sokołowie 1 rewizor polic. stały i 2 (dwaj) rocznie płatni policyanci. Są oni umundurowani i uzbrojeni w broń sieczną. Oprócz tego jest 1 stróż nocny. Raniżów i Majdan mają po 1 policyjnym rewizorze, 1 policyancie umundurowanym i 1 stróżu nocnym. Pomimo to policya miejska jest niedostateczną.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Nie spełnia żadnej innej czynności.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
6.	Tarnobrzeg	<p>W gminach wiejskich nie ma stałej służby policyjnej. Funkcje policyi spełniają strażnicy polowi.</p>	<p>W każdej gminie istnieją wartownicy nocni, a tylko w rozleglejszych gminach z przysiółkami członkowie gminy odbywają po wsiach wartę nocną kolejno.</p>
7.	Nisko	<p>10 gmin wiejskich utrzymuje stałą służbę policyjną, w innych gminach odbywają te funkcje mieszkańcy kolejno.</p>	<p>Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno.</p>
8.	Biała	<p>Gminy wiejskie prawie wszystkie utrzymują policyantów lub pachołków, lecz ci służą raczej do posług w sprawach poruczonego zakresu, jak do czuwania nad bezpieczeństwem w gminie. W niektórych gminach są oni stróżami nocnymi, lecz swych funkcji nie spełniają. Zazwyczaj są oni spokrewnieni z radnymi gminy. W Komorowicach jest oprócz policyanta czyli biega także stróż nocny, który zarazem jest grabarzem i droźnikiem, a za obydwie funkcje pobiera 70 złr. rocznie.</p>	<p>Ani w gminach, gdzie są stróże nocni, ani w gminach, gdzie mieszkańcy kolejno mają służbę nocną wykonywać, nikt straży nocnej nie wykonywa. Skutkiem złego wykonywania straży pojawiają się też liczne kradzieże.</p>
9.	Wadowice	<p>Większe gminy utrzymują stałą straż policyjną. Mniejsze pachołków do posług.</p>	<p>We wszystkich gminach mieszkańcy spełniają straż nocną kolejno.</p>
10.	Myślenice	<p>Gminy wiejskie nie utrzymują stałej służby policyjnej, lecz ustanawiają prawie za każdym nowym wyborem Reprezentacji gminnej tak zwanych rozkaźników, używanych do roznoszenia wezwań lub doręczania stronom rozmaitych rezolucyj władz autonomicznych i sądowych.</p>	<p>Mieszkańcy wszystkich 67 gmin tak miejskich, jak i wiejskich odbywają wartę nocną po dwóch kolejno. Wartownicy są obowiązani w nocy dawać znak trąbką co godzina i stoją pod ścisłą kontrolą władz gminnych.</p>

Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

2. W ilu gminach istnieje zaprzyjęta straż polna, utrzymywana przez gminę?

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

W Tarnobrzegu, Rozwadowie, Radomyślu i Baranowie utrzymują gminy po kilku policyantów.
Statutu służbowego nie ma i policyant może być w każdej chwili oddalony, co niekorzystnie oddziaływa na pełnienie poruczonych mu funkcyj.

We wszystkich.

Spełnia funkcyę policyantów.

Rudnik i Ulanów ma policyanta i stróża nocnego.

We wszystkich prawie, (lecz jest bardzo mało czynną).

W Białej jest 1 rewizor, 6 policyantów, 2 stróżów nocnych, 1 opravca i 2 woźnych kancel.
W Kętach jest 1 rewizor, 3 policyantów, 4 stróżów nocnych, 1 opravca.
W Oświęcimie jest 1 rewizor policyjny, 5 policyantów, 2 stróżów nocnych, 1 gajowy, 2 polowych.
W Wilamowicach jest 1 policyant, 2 stróżów nocnych, 2 polowych.
Policya wszędzie i w miastach jest źle zorganizowaną.

W 55 gminach.

Spełnia w niektórych gminach funkcyę policyanta, stróża nocnego lub gajowego.

Wszystkie gminy miejskie utrzymują stałą straż policyjną:
W adowice 6 policyantów, 6 stróż. nocnych i 1 inspektora policyjnego.
Andrychów 3 policyantów, 2 stróżów nocnych i 1 inspektora policyjnego.
Kalwarya 3 policyantów, 2 stróżów nocnych.
Zator 2 policyantów, 2 stróżów nocnych i 1 rewizora.
Lanckorona 2 policyantów.
Wszędzie policya jest umundurowaną i w pałasze uzbrojoną.

We wszystkich. Straż ta atoli nie jest opłacaną i swoich obowiązków wcale nie spełnia, z wyjątkiem, gdy w specjalnych wypadkach n. p. po jakiej dokonanej szkodzie ku temu zawezwaną bywa.

Myślenice mają 3 policyantów, 1 rewizora.
Jordanów ma 2 " 1 "
Maków " 1 policyanta.
Prócz tego odbywa się warta w tych trzech gminach kolejno; w Myślenicach pełnią wartę nocną po 4 mieszkańców (dwóch z 1 policyantem do północy, a dwóch z 1 policyantem po północy).
Nadto jest 2 stałych stróżów nocnych z daniem pogotowia, składającego się z 3 towarzyszy straży ochotniczej.
W ten sposób 9ciu ludzi pełni każdej nocy służbę bezpieczeństwa.

W 67 gminach.
W niektórych po 2—4 stróżów polowych, wskutek czego jest w powyższych gminach 124 stróżów polowych.
Dworskie obszary utrzymują swoich własnych polowych za wynagrodzeniem 12 zlr. Myślenice placą dwom 60 zlr. — Gminy wiejskie placą po 10 zlr. rocznie.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
11.	Wieliczka	Nie utrzymują służby policyjnej. Do spełniania poleceń zwierzchności gminnej w sprawach policyjnych używają asesorów.	Warty nocne po wsiach i przy kościołach spełniają mieszkańcy kolejno — z wyjątkiem kilku tylko gmin, gdzie tę służbę pełnią stróże nocni za uzgodzoną płacą.
12.	Bochnia	W kilku gminach wiejskich targowych są policyjanci czyli pachołki. W innych wykonywują te funkcje członkowie rady gminnej.	Straż nocną odbywają mieszkańcy gmin kolejno. W niektórych gminach są zgodzeni stróże nocni.
13.	Brzesko	Nie utrzymują służby stałej policyjnej z wyjątkiem gminy Radłowa, która utrzymuje stałego policyjanta a oprócz tego dwóch stróżów nocnych.	Straż nocną odbywają mieszkańcy kolejno.
14.	Tarnów	W kilku gminach wiejskich utrzymują płatnych: „posłusznych“ — do czuwania nad bezpieczeństwem i do spełniania poleceń zwierzchności gminnej. Gdzie są stróże nocni stali, tam spełniają polecenia zwierzchności gminnej asesorowie.	W większej części powiatu czuwają stróże nocni, stale płatni, w reszcie gmin straż nocną odbywają kolejno.

Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

2. W ilu gminach istnieje zaprzy siężona straż polna, utrzymywana przez gminę?

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

Wieliczka, Podgórze, Skawina i Dobczyce mają każde 1 inspektora policyi i odpowiednią liczbę umundurowanych policyantów. Warty nocne spełniają umyślni stróże, stale płatni. W Podgórzu istnieje prócz tego Ekspozytura c. k. policyi i oddział żołnierzy policyjnych, pełniących dniem i nocą służbę policyjną.

We wszystkich; lecz tylko w 10 gminach jest opłacaną. W innych zadowala się wynagrodzeniem za oszacowanie szkody lub za zajęcie bydła.

Żadnych innych czynności.

Bochnia ma 1 inspektora policyi, 1 sierżanta, 10 policyantów i 8 stróżów nocnych.

Wiśnicz 2 policyantów i 1 stróża nocnego.

Niepołomice, Uście solne i Lipnica murowana utrzymują po 1 policyancie i po jednym lub dwóch stróżów.

We wszystkich; lecz swoich obowiązków nie wykonywa wcale, a jeżeli to -- stronniczo lub niedokładnie.

Brzesko ma: 1 rewizora policyi, 3 policyantów i 2 stróżów gminnych.

Wojnicz: 2 policyantów, i 2 stróżów nocnych.

Zakliczyn: 1 rewizora policyi (z pensją 360 zlr.), 1 policyanta za 84 zlr. i 2 stróżów nocnych, oraz posłańca do posełek gminnych.

Czchów: 1 policyanta i 1 stróża gminnego. Służba policyjna w miasteczkach jest wykonywaną bardzo niedoleżnie. Funkcjonariusze są wątpliwej moralności.

W 75--80 gminach. Są to zazwyczaj gospodarze, którzy innych zadań z zakresu administracji gminnej nie spełniają. W największej części opłacają polowych sami właściciele gruntów.

Innych czynności nie spełnia.

Tarnów posiada biuro policyjne, którego urzędnicy czuwają nad wykonywaniem poleceń zwierzchności gminnej, a 1 inspektor policyi i 40 policyantów nad bezpieczeństwem publicznym.

Tuchów ma 1 kaprała, 6 policyantów oprócz stróżów nocnych -- nadto 2 policyantów utrzymuje inspekcję na strażnicy w urzędzie gminnym.

Przy wykonywaniu poleceń zwierzchności gminnej jest zawsze przytomny jeden z asesorów gminy.

Ryglice mają 1 policyanta, 2 stałych stróżów nocnych.

Straż nocną pełnią mieszkańcy kolejno.

We wszystkich gminach z wyjątkiem wsi: Dąbrówka infulacka, Golonka, Głów, Ostrów, gdzie z powodu nadzwyczaj małego obszaru ziem nie jest potrzebna. W praktyce nie wykazuje policya polowa żadnych rezultatów.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyjanta, strażnika, pacholka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
15.	Pilzno	27 gmin wiejskich utrzymuje stałego, płatnego policyjanta, 10 gmin zaś płatnego stróża nocnego.	W gminach odbywają straż nocną mieszkańcy kolejno.
16.	Ropczyce	Nie utrzymują stałej służby policyjnej. Tak zwany policyjant jest zazwyczaj posłańcem władzy gminnej.	Warty nocne tam odbywają się regularnie, gdzie nad tem czuwa c. k. żandarmerya. Mieszkańcy pełnią wartę nocną kolejno.
17.	Jasło	Wszystkie gminy wiejskie utrzymują stałych policyjantów, używanych do posług urzędów gminnych.	Zwykle odbywają wartę nocną stali stróże nocni.
18.	Rzeszów	Nie utrzymują formalnej straży policyjnej, lecz wysługują się w spełnianiu poleceń „posłusznymi“, którzy podlegają bezpośrednio wójtowi. Wyjątek stanowią: Ruska wieś pod Rzeszowem, Staromieście i Zgłobień, z których każda utrzymuje po jednym umundurowanym i zaprzysiężonym policyjancie.	Warty nocne pełnią mieszkańcy kolejno i stoją pod kontrolą c. k. żandarmeryi.
19.	Łańcut	Gminy wiejskie utrzymują albo stałą służbę policyjną dla czuwania nad bezpieczeństwem w gminie i dla spełniania poleceń zwierzchności gminnej lub takowe funkcje spełniają mieszkańcy kolejno.	—

<p>Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Pilzno ma 1 rewizora, 2 policyantów i 2 stróżów nocnych. Brzostek 2 policyantów, 2 stróżów nocnych, a funkcję rewizora policyjny pełni sekretarz gminy. Jodłowa utrzymuje 2 policyantów, warty zaś nocne odbywają mieszkańcy kolejno.</p>	<p>W 60 gminach. Tylko w jednej gminie Pilznionek nie ma straży polowej.</p>	<p>—</p>
<p>Ropczyce, Sędziszów i Dębica utrzymują policyantów umundurowanych i uzbrojonych.</p>	<p>Nigdzie. Są tylko zaprzysiężeni detaksatorowie szkód polowych ustanowieni.</p>	<p>—</p>
<p>Jasło 1 inspektor polic., 4 policyant. i 5 stróżów nocnych. Kołaczyce 2 polic. i 1 stróż nocn. Fryszak 2 " " 1 " " Żmigród 1 " " 1 " " Osiek 1 " " 1 " " Olpiny 1 " " 1 " " Dębowiec 1 " " 1 " " Policyanci są umundurowani.</p>	<p>W 135 gminach.</p>	<p>Strażnicy polowi spełniają różne inne obowiązki osobiste, — a sprawami polowymi nie zajmują się wcale.</p>
<p>Rzeszów, 1 inspektor polic. i 30 policyantów, którzy wykonywują służbę nocną i służbę poranną; Strzyżów, 2 policyantów zarazem i do wykonywania warty nocnej; Głogów, Jawornik, Niebylec i Tyczyn utrzymują po 1 policyancie i do wart nocnych; Czudec, 1 policyanta i 2 stróżów nocnych; Białów, na sposób wsi „posłusznego“ i 1 wartownika nocnego.</p>	<p>We wszystkich; lecz nie jest utrzymywana kosztem gminy i spełnia raczej obowiązki taksatorów szkód, aniżeli polowych; pól bowiem nie pilnuje wcale; a swe wynagrodzenie za ocenienie szkody pobiera od zaskarżonego szkodnika.</p>	<p>Innych czynności prócz taksonowania szkód nie spełnia.</p>
<p>Łańcut, 1 inspektor policyjny (za 660 zł.) 1 sierżant policyjny (za 180 zł.), 4 towarzyszy, pobierający po 150 zł., 2 stróżów nocnych, pobierający po 120 zł.; Przeworsk, 1 sierżant, 2 towarzyszy (z łącznym utrzymaniem rocznem 624 zł.); Leżajsk, 1 sierżant i 3 policyantów (za 476 zł.); Kańczuga, 2 policyantów (za 120 zł.); Żołyń, 2 policyantów (za 80 zł.); Grodzisko, 1 policyant (za 150 zł.) rocznie. (Straż umundurowana).</p>	<p>We wszystkich gminach, utrzymywana kosztem gminy.</p>	<p>Żadnych innych czynności nie spełnia.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
20.	Żywiec	Wszystkie gminy utrzymują stałą służbę policyjną, zwaną gdzieś pachołkami. Służba ta pobiera bardzo niskie wynagrodzenie.	Wszystkie gminy z wyjątkiem jednej (Radziechowa) spełniają straż nocną „okółkowo“.
21.	Limanowa	Nie utrzymują stałej służby policyjnej.	Funkcje wartowników nocnych spełniają mieszkańcy kolejno.
22.	Nowy Targ	Nie utrzymują stałej służby policyjnej — z wyjątkiem Zakopanego, gdzie jest jeden policyant dla czuwania nad bezpieczeństwem i dla wykonywania poleceń zwierzchności gminnej. Zresztą wszędzie spełniają funkcje policyjne członkowie zwierzchności gminnej, do wykonywania zaś poleceń utrzymują niektóre gminy posługaczy zwanych „biegaczami“.	Warty nocne odbywają mieszkańcy gmin kolejno po dwóch.
23.	Nowy Sącz	60 gmin na 162 utrzymują płatnych policyantów, którzy z małym wyjątkiem służą raczej do posług w gminie, jak do czuwania nad bezpieczeństwem w gminie.	Płatni warciarze nocni znajdują się w 5 gminach wiejskich; w innych mają się odbywać warty nocne kolejno; spełniane są niechętnie i niedostatecznie.
24.	Grybów	Nie utrzymują stałej służby policyjnej, a wrzekom policyanci są raczej posługaczami i posłańcami zwierzchności gminnej.	Warty nocne odbywają się kolejno, lecz nieregularnie i bez należytego nadzoru, w skutek czego wielu naczelników bywa pociąganych do odpowiedzialności.

Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

Żywiec utrzymuje oddział straży policyjnej, umundurowany, w pałasze i karabiny zaopatrzone (1 inspektor z płacą 400 zł. i 3 policyantów z płacą po 180 zł.)
Straż nocna istnieje stała;
Milówka, 2 policyantów, uzbrojonych w pałasze z płacą roczną 120 zł., nadto straż nocną umyślną;
Sucha, 2 policyantów, uzbrojonych w pałasze z płacą po 50 zł.;
Zabłocie, 1 policyant, uzbrojony z płacą 144 zł.

W 51 gminach.

W 20 zaś gminach nie ma żadnej straży polowej, gdyż od tego obowiązku zostały przez c. k. Starostwo uwolnione.

W Żywcu podczas jarmarków i targów bywa używaną dla utrzymania porządku.

Limanowa 1 stałego policyanta a na dnie jarmarczne dwóch pomocników i 4 pachółków do rewizji paszportów bydła i 2 stałych stróżów nocnych.
Tymbark 1 stały policyant i 2 stróżów nocnych.

We wszystkich gminach jest straż polowa, lecz w rzeczywistości nie funkcjonuje.

Nowy-Targ 1 inspektor policyjny i 5 zaprzysiężonych i umundurowanych policyantów, oraz 3 stróżów nocnych.
Krościenko 1 policyanta; warty nocne odbywają się kolejno.
Czarny Dunajec 1 policyanta; warty nocne odbywają się kolejno.

We wszystkich:

W niektórych gminach spełniają polowi także straż leśną.

Nowy Sącz 1 rewizor, 1 kapral, 12 policyantów i 6 stróżów nocnych.
Stary Sącz 1 rewizor, 1 kapral, 3 policyantów; 4 stróżów nocnych.
Piwniczna 2 policyantów.
Muszyna 1 policyant.
Tylicz 1 policyant.

Jest ustanowiona wszędzie z wyjątkiem 7 gmin od tego obowiązku zwolnionych, jednak w rzeczywistości nie pełni swych obowiązków.

W 4 gminach pełni straż polowa służbę dozorców wiklin.

Grybów i Ciężkowice po 1 rewizorze, po 2 policyantów i po 3 stróżów nocnych.
Bobowa 1 rewizor, 1 policyant i 2 stróżów nocnych.

We wszystkich gminach; z wyjątkiem kilkunastu gmin, zwolnionych od utrzymywania polowych. Na obszarach dworskich umyślni polowi.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachółka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
25.	Gorlice	Wszystkie gminy utrzymują stałą straż policyjną, która jednak nie ma cechy straży bezpieczeństwa, po największej części używana jest do posług zwierzchności gminnej.	Gminy zamożniejsze utrzymują stróżów nocnych, biedniejsze zaś gminy spełniają warty nocne kolejno. Warty nocne są prawie wszędzie w należyty sposób wykonywane, nad czem czuwa żandarmerya.
26.	Krosno	We wszystkich prawie gminach utrzymują policyantów (strażników), którzy w niektórych gminach za osobnem wynagrodzeniem pełnią zarazem obowiązki straży nocnej.	Z wyjątkiem kilku gmin, utrzymujących umyślną straż nocną za wynagrodzeniem, odbywa się ta czynność kolejno przez mieszkańców.
27.	Lisko	Nie utrzymują stałej służby policyjnej; funkcje te spełniają członkowie zwierzchności gminnej a czasami członkowie gminy.	Warty nocne odbywają mieszkańcy „okółką”.
28.	Turka	W części utrzymują stałą służbę policyjną, — w części pełnią te obowiązki przysiężni, umyślnie za to płatni.	Warty nocne odbywają się kolejno i prawidłowo — pod nadzorem i kontrolą żandarmeryi. Opieszalech karze Wydział powiatowy grzywną lub aresztem.
29.	Stryj	Wszystkie gminy wiejskie utrzymują po jednym stałym policyancie.	Warty nocne pełnią w pewnej części gmin wartownicy stali; w reszcie zaś gmin spełniają warty nocne mieszkańcy kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Gorlice 1 rewizor, 1 sierżant, 3 policyantów umundurowanych i 4 stróżów nocnych. Oprócz służby dziennej odbywa po dwóch policyantów inspekye w nocy. Nadto od 1. czerwca do 31. października kolejno czuwają sami mieszkańcy, dodani do pomocy ochotniczej straży ogniowej. Biecz utrzymuje straż policyjną tak, jak Gorlice, z wyjątkiem kolejnej nocnej straży. Uście ruskie i Rzepnik Strzyżewski utrzymują taką służbę policyjną jak po wsiach.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Innych czynności nie pełni.</p>
<p>W Krośnie 3 strażników do wykonywania służby policyjnej i 4 wartowników nocnych. W Korczynie 1 policyant, warta zaś nocna odbywa się kolejno w każdym, do tego miasteczka należącym, przysiółku.</p>	<p>We wszystkich prawie gminach jest ustanowiona i zaprzysiężona, atoli z powodu nader skromnego wynagrodzenia uchyla się od sprawowania poleconych jej obowiązków.</p>	<p>W kilku gminach ustanowiona straż polowa ma pełnić zarazem czynności nadzorowania lasów gminnych.</p>
<p>Lisko 3 policyantów umundurowanych i uzbrojonych w pałasze, i stałych stróżów nocnych. Ustrzyki dolne, Baligród i Lutówka po 1 (jednemu) policyancie, którzy są umundurowani i uzbrojeni w pałasze; oprócz tego utrzymują stróżów nocnych.</p>	<p>We wszystkich gminach. Jest wszędzie czynną.</p>	<p>W gminach, posiadających własne lasy ekwiwalentowe, spełnia także służbę strażników lasowych.</p>
<p>Turka (jedyne miasteczko w powiecie) 2 stałych policyantów, płatnych po 13 zł. miesięcznie z dodatkiem ryczałtowym na mundur i 2 stróżów nocnych; w lecie zaś posuszmem pełni warty nocne po 6-8 mieszkańców kolejno; na przedmieściach po 2 kolejno.</p>	<p>We wszystkich gminach są płatni z budżetów gminnych, miejscami tylko odbierają <i>relutum</i> w zbożu.</p>	<p>W niektórych gminach, posiadających mniejsze ekwiwalenta, polowi pełnią także obowiązki leśnych.</p>
<p>Stryj posiada zorganizowaną przez c. k. komisarza w r. 1886 służbę policyjną, składającą się z kilkunastu osób. Skole 4 policyantów rocznych, nadto nocnych stróżów także rocznych. Sokolów i Smorz po 1 policyancie; straż nocna odbywa się kolejno.</p>	<p>W 100 gminach są zaprzysiężeni polowi; 4 zaś gminy są zwolnione.</p>	<p>W mniejszych gminach polowi pełnią także służbę leśną.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
30.	Dolina	Utrzymują wprawdzie stałą służbę policyjną lecz bywa ona używaną najczęściej do posług i posylek.	Częściowo kolejno, po większej zaś części odbywają umysłni wartownicy.
31.	Nadwórna	Wszystkie gminy wiejskie utrzymują, odpowiednio do swej rozległości, — 1 lub 2 policyantów, zwanych pachołkami, którzy są stale płatni, lecz bywają używani więcej do posług i asystencyi przy rozmaitych okolicznościach, niż do czuwania nad bezpieczeństwem publicznem.	Warty nocne odbywają się kolejno.
32.	Bohorodczany	W 19 gminach na 37 gmin jest stała straż policyjna; w 9 gminach spełniają tę funkcję kolejno; w 6 gminach jest połowy zarazem policyntem; w 3 gminach nie ma straży policyjnej.	
33.	Kołomyja	Wszystkie prawie gminy wiejskie, z małymi wyjątkami, utrzymują stałą służbę policyjną, zazwyczaj płatną, z jednego policyanta, 1 posłańca a oprócz tego z bezpłatnego dziesiętnika składającą się.	Warty nocne pełnią mieszkańcy kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Dolina — 1 inspektor, 6 policyantów (umundurowani). Z tych 3 policyantów pełni służbę w mieście; 1 policyant ma być stale na strażnicy, 1 " " " " koło kasy, a 1 " " " " na usługach zwierzchności gminnej. Bolechów — 3 policyantów stałych umundurowanych i 1 sierżant. Rożniatów — 1 stale umundurowany policyant do posług zwierzchności gminnej służący. Perehińsko 1 stały policyant do posług zwierzchności gminnej.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W mniejszych gminach są zarazem leśnymi.</p>
<p>Nadwórna 1 kaprali 3 policyantów, umundurowanych zaprzysiężonych — oprócz najetych i płatnych stróżów nocnych. Delatyn 1 kaprali i 2 policyantów, umundurowanych i zaprzysiężonych, oprócz płatnych stróżów nocnych.</p>	<p>We wszystkich gminach; z wyjątkiem gmin górskich: Jamna, Jabłonica, Łuh, Mikuliczyn i Potok czarny, zwolnionych od utrzymywania straży polowej. W skutek niedostatecznej płacy nie spełniają swych obowiązków należycie.</p>	<p>W gminie Hwozd pełni polowy zarazem funkcję pobereźnika. W Delatynie jest w zimie pomocnikiem policyi.</p>
<p>Bohorodczany 2 policyantów umundurowanych i 1 stróż nocny. Sołotwina 1 policyant umundurowany i 2 stróże nocni. Łysiec 1 policyant nieumundurowany i 1 stróż. Wszędzie a szczególnie w Sołotwinie i w Łyscu straż policyjna więcej do posług i roznoszenia najrozmaitszych rezolucyj, niż dla bezpieczeństwa.</p>	<p>Według wykazów c. k. Starostwa znajduje się straż polowa we wszystkich gminach; według zaś relacyj od gmin znajduje się tylko w 24 gminach.</p>	<p>W 7 gminach bywa używany do innych celów, mianowicie w 6 gminach pełni funkcję policyanta, a w 1 gminie posłańca urzędowego.</p>
<p>Kołomyja 1 inspektor policyjny, 1 sierżant z-płacą 360 zł., 4 kaprali po 20 zł. miesięcznie, 32 szeregowców z żołdem dziennym po 50 ct., nadto wszyscy są umundurowani i uzbrojeni w pałasze — oprócz tego jest do użytku policyi 12 karabinów belgijskich. Peczeniżyn 1 sierżant policyjny z płacą r. 156 zł. i 3 policyantów, z których jeden pobiera 126 zł., drugi 114 zł. a trzeci 108 zł. (umundurowani i uzbrojeni w pałasze). Jabłonów 2 policyantów jeden umundurowany, uzbrojony pałaszem, drugi nieumundurowany; obaj mają po 102 zł. Gwoździec 2 policyantów nieumundurowanych po 84 zł. Kułaczkowce 1 policyant nieumundurowany z roczną płacą 20 zł. Służba policyjna jest w ogóle niedostateczną.</p>	<p>W 60 gminach. W 15 gminach zaś zwolniono mieszkańców od tego obowiązku. Policya polowa nie jest wykonywaną należycie.</p>	<p>Do żadnych innych czynności.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
34.	Kossów	Wszystkie gminy wiejskie utrzymują odpowiednio do rozległości gminy po 1, 2, 3 i 4 policyantów.	Obok służby policyjnej pełnią ci policyanci czynności nocnych wartowników, lecz tylko w gminach mniejszych, lub gdzie rada gminna nie życzy sobie uskutecznić tego w drodze pre-stacyi od mieszkańców.
35.	Sanok	Część gmin utrzymuje zwykle 1 policyanta, używanego do posług i zleceń zwierzchności gminnej. Z braku funduszków spełniają w biedniejszych gminach funkcje policyantów członkowie rady gminy.	Warty nocne pełnią mieszkańcy kolejno.
36.	Brzozów	W 46 gminach wiejskich są utrzymywani stali policyanci lub pachołcy; w 4 gminach spełniają służbę policyjną mieszkańcy gminy kolejno.	W 45 gminach wiejskich spełniają warty nocne kolejno. W 2 gminach wiejskich w Przysietnicy i Starejwsi jest po 2 umyślnych stózków nocnych, a tylko w 5 gminach spełniają te obowiązki policyanci gminni.
37.	Dobromil	Nie utrzymują żadnej straży policyjnej. Wyjątkowo w razie zachodzącej potrzeby używa zwierzchność gminna do tego członków gminy.	Warty nocne są ściśle i to przez członków gminy odbywane kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urzędzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Kossów, Kutry i Pistyń mają policyję jak najgorzej zorganizowaną.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W niektórych gminach spełnia dozór nad lasami.</p>
<p>Sanok ma należycie zorganizowaną służbę policyjną, która się składa z 8 ludzi, umundurowanych i uzbrojonych w pałasze i karabiny. Rymanów 2 policyjantów umundurowanych i uzbrojonych w pałasze. Mrzygłód 1 policyjant niezaprzysiężony, umundurowany i uzbrojony w pałasz. Tyrawa wołoska 1 policyjant niezaprzysiężony, nieuzbrojony i nieumundurowany. Nowotaniec 1 policyjant. Jaćmierz 1 policyjant. Bukowsko 1 policyjant zaprzysiężony, umundurowany i uzbrojony w pałasz. Zarszyn 2 policyjantów. Jaśliska 1 policyjant.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Tylko w gminach, posiadających lasy, pełnią służbę straży lasowej.</p>
<p>Brzozów ma 2 policyjantów i 2 stróżów nocnych. Dynów ma 2 policyjantów i 2 stróżów nocnych. Jasienica ma 1 policyjanta i 2 stróżów nocnych.</p>	<p>W 53 gminach jest po 1, 2, 3 i 4 nawet polowych; lecz po większej części nie są płatni.</p>	<p>We wszystkich pełnią gminach faktycznie tylko obowiązki detaksatorów gminnych, a w niektórych i detaksatorów sądowych.</p>
<p>Dobromil 4 policyjantów, 1 kaprała, 3 nocnych strażników; policyjanci mają umundurowanie i broń ręczną, wartownicy odznakę. Bircza 2 policyjantów w mundurze i z bronią ręczną. Rybotycze 2 policyjantów są zarazem strażnikami nocnymi. Nowemiasto 1 policyjanta i 1 wartownika.</p>	<p>Istnieje zaprzysiężona straż polowa w 91 gminach.</p>	<p>W kilku gminach polowi pełnią zarazem funkcję gminnego leśnego, a mianowicie tam, gdzie las gminny szczupły, gdyż przy lasach większych są ustanowieni umyślni leśni.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
38.	Przemysł	<p>Wszystkie prawie gminy utrzymują policyjanta; nie są to jednak stróże bezpieczeństwa osób i mienia, lecz posługacze naczelników gminnych, do spełniania ich poleceń przeznaczeni.</p>	<p>Przeważnie we wszystkich gminach warty bywają nocne spełniane kolejno. Tylko wyjątkowo w niektórych gminach są ustanowieni umyślni stróże nocni.</p>
39.	Jarosław	<p>W kilkunastu gminach są stali policyjanci nieumundurowani o zbyt niskiej płacy: — dopuszczają się wszelkich nadużyć często w porozumieniu i w spółce z naczelnikiem gminy, jako to np. „nakazują pogotowie do szarwarków i podwód, od czego potem za pewną sumę uwalniają“.</p>	<p>Po większej części warty nocne odbywają się kolejno i za pomocą sygnałowej trąby, która przechodzi od numeru do numeru. Wykonywa się kontrolę.</p>
40.	Mościska	<p>Wszystkie prawie gminy wiejskie utrzymują z pośród włościan tak zwanego policyjanta za roczną placą 2—5 zł., używanego zwykle i przeważnie do posług. Właściwych organów policyjnych w tutejszych gminach nie ma.</p>	<p>Warty nocne spełniają kolejno; tylko w kilku gminach są stali stróże nocni.</p>
41.	Staremiasto	<p>Nie utrzymują stałej straży z wyjątkiem Błozwy górnej, Struszewic i Grodowic, gdzie są stali wartownicy nocni za rocznym wynagrodzeniem.</p>	<p>Warty nocne pełnią mieszkańcy kolejno, tylko w Błozwie górnej Struszewicach i Grodowicach są stali wartownicy nocni za rocznym wynagrodzeniem.</p>

Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

2. W ilu gminach istnieje zaprzyęszona straż polna, utrzymywana przez gminę?

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

Przemysł 1 inspektor policyjny, 1 wachmistrz policyjny, 2 kaprali, 22 policyantów i 2 stróże nocni.

Niżankowice 2 policyanci i 2 stróże nocni.

Krzyweza 1 policyant i 2 stróżów nocnych.

Dubiecko 2 policyanci i 2 stróże nocni.

Babice 1 policyant i 2 stróże nocni.

Krasieczyn 1 policyant i 2 stróże nocni.

We wszystkich.

W niektórych gminach spełnia i inne zadanie, gdyż jest zazwyczaj bardzo nisko wynagradzana, z czego by się utrzymać nie mogła.

Jarosław ma 1 inspektora, 1 sierżanta i 2 policyantów (wszyscy umundurowani).

Straż dzieli się na dzienną i nocną.

W nocy patroluje po 2 policyantów.

Policyca czuwa nad żywnością, miarą i wagą, nad sprawami sanitarnymi i budowlanymi przy pomocy lekarza i inżyniera.

Radymno, Pruchnik i Sieniewa posiada policyantów umundurowanych, którzy spełniają swe obowiązki niedostatecznie.

Warty nocne spełniają stali stróże nocni.

We wszystkich.

W niektórych pełnią połowi zarazem obowiązki policyanta lub pośłańca pocztowego.

Mościska 1 rewizor, który jest zarazem sekretarzem gminnym, 1 kapral i 3 policyantów. Wszyscy umundurowani i uzbrojeni.

Nadto 1 stróż przy kasie miejskiej, 4 stałych stróżów nocnych. Oprócz tego wysyła co noc po 4 właściciele domów na wartę kolejno.

Sądowa Wisznia utrzymuje taki sam personal jak Mościska.

Krukienice utrzymują 2 policyantów, którzy niczem się nie różnią od wiejskich.

Hussaków ma organizowaną policję jak Krukienice, a może i gorszą.

We wszystkich.

Za wynagrodzeniem 2-5 złr. Zupełnie nie spełnia swych obowiązków, a kradzieży i szkody polne dokuczają mieszkańcom dotkliwie.

Czasem jest połowy zarazem i policyantem wiejskim.

Staremiasto 1 inspektor policyjny i 4 policyantów.

Starasól 3 policyantów.

Chyrów } po 1 policyancie.

Felsztyn }

Warty nocne spełniają stali stróże nocni.

W 51 gminach (na 57 gmin) znajduje się straż polowa, składająca się z 1, 2, 3 i 4 połowych. 2 gminy są uwolnione.

Tylko w niektórych wykonywa także służbę policyjną i lasową.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
42.	Sambor	Wszystkie utrzymują stałą służbę policyjną do pełnienia poleceń zwierzchności gminnej.	Warty nocne spełniają mieszkańcy kolejno.
43.	Gródek	Kilka gmin wiejskich utrzymuje stałą służbę policyjną, t. j. policyanta; wszędzie zresztą pełnią funkcję policyantów asesorowie, tak zwani przysiężni, w danym razie wójt lub jego zastępca.	Warty nocne pełnią mieszkańcy gmin kolejno; w kilkunastu gminach, przeważnie koloniach niemieckich, są stali wartownicy nocni.
44.	Rudki	Nie utrzymują stałego policyanta, lecz funkcje policyanta spełnia asesor czyli przysiężny. W niektórych wsiach zaprzysiężeni polowi.	Warty nocne odbywają po wsiach mieszkańcy kolejno.
45.	Drohobycz	Nie utrzymują stałej straży, z wyjątkiem Borysławia, który utrzymuje policję umundurowaną i uzbrojoną. W niektórych gminach są pachołkowie używani do posługi zwierzchności gminnej. Funkcję zaś policyjną w danych wypadkach spełniają naczelnicy sami, ich zastępcy, lub asesorowie.	Z wyjątkiem wsi Borysławia, i kilku gmin wiejskich, gdzie są stali wartownicy nocni, odbywają po wsiach wartę nocną sami mieszkańcy kolejno; atoli niedostatecznie, gdyż przy kolejnym spełnianiu tych funkcji sprawują często takową niedorożki a nawet dziewczęta.
46.	Żydaczów	Nie utrzymują stałej służby policyjnej. Wszystkie gminy utrzymują pachołka pod nazwą policyanta, który o przepisach służby policyjnej nie ma żadnego pojęcia, a używany bywa do posług kancelaryjnych zwierzchności gminnej.	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno, tylko w 5 gminach są stali stróże nocni, płatni z kasy gminnej.

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Sam b or 12 policyantów, należycie umundurowanych i uzbrojonych i 8 stróżów nocnych. Na przedmieściach, których jest 6, odbywają warty nocne mieszkańcy kolejno.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Spełnia służbę policyanta gminnego, a w niektórych i straży lasowej.</p>
<p>W mieście Gródku istnieje stała służba policyjna, składająca się z komisarza, sierżanta, 4 policyantów i kilku stróżów nocnych. Janów utrzymuje 1 policyanta i 2 stróżów nocnych.</p>	<p>Zaprzysiężona straż polowa istnieje w 66 gminach na 69 gmin w powiecie.</p>	<p>Żadnych innych obowiązków nie spełnia.</p>
<p>Rudki utrzymują 3 policyantów. Ci policyanci odbywają warty nocne kolejno. Komarno utrzymuje 2 policyantów a warty nocne odbywają umyślnie przyjęci, 4 wartownicy nocni.</p>	<p>W 72 gminach na 78 gmin.</p>	<p>—</p>
<p>Drohobycz utrzymuje stałą i zorganizowaną służbę policyjną. Nadto istnieją na każdym przedmieściu zaprzysięgli płatni delegaci. Nocne warty odbywają mieszkańcy przedmieść kolejno.</p>	<p>We wszystkich. Utrzymywana przez gminę.</p>	<p>Pełni czasem funkcję policyanta czyli pacholka w gminie.</p>
<p>Mikołajów 1 policyant z płacą 120 zł. rocznie. Rozdół 2 policyantów z płacą po 108 zł. rocznie. Żydaczów 2 policyantów z płacą po 96 zł. rocznie. Żurawno 2 policyantów z płacą po 120 zł. rocznie. Ruda i Nowesioło, które tylko z nazwy są miasteczkami, nie mają stałej służby policyjnej. W Mikołajowie, Rozdole i Żurawnie są po myśli §. 53 ust. gm.: „delegaci“, lecz pełnią swoje obowiązki niedostatecznie. W powyższych miastach są stali stróże nocni, tylko w Rudzie i Nowesiole pełnią warty nocne kolejno.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W niektórych gminach pełni polowy także i obowiązki pacholka gminnego.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pacholka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
47.	Stanisławów	Większe gminy wiejskie utrzymują policyanta i stróża nocnego. We wsi Knihinynie jest 3. policyantów.	W mniejszych gminach mieszkańcy pełnią kolejno warty nocne. W większych są stali wartownicy.
48.	Kałuż	Utrzymują stałą służbę policyjną z wyjątkiem gmin: Babina, Cwitowa, Dołżki, Dąbrowa, Dubowica, Jaworówka, Łuka, Moszkowce, Podhorek, Sereдне, Siwka, Wojniłów, Studzianka, Słobódka, Uhrynów stary, Wistowa, Zagórze, Zbora, w których służba policyjna odbywa się kolejno. W mniejszych gminach bywa po 1 policyancie. „ większych zaś „ „ 2 policyantów.	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno, albo przez stróżów nocnych, płatnych od gminy.
49.	Tłumacz	21 gmin utrzymuje stałych policyantów, 34 „ obchodzi się dziesiętnikami bezpłatnymi. Obok tego spełniają asesorowie polecenia zwierzchności gminnej.	Warty nocne odbywają się kolejno. W znaczniejszej zaś części gmin są przy cerkwiach prócz „okółki“ stali wartownicy płatni.
50.	Cieszanów	Gminy wiejskie utrzymują jedynie służbę do posług kancelaryi gminnej.	Warty nocne odbywają po wsiach i miasteczkach mieszkańcy kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzysiężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Stanisławów utrzymuje inspektora, 3 sierżantów, 7 kaprali i 23 policyantów. Prócz tego jest straż pożarna z 1 komendanta, 1 sierżanta, 1 kaprała i 18 strażaków. Nadto 12 latarników. Wszyscy powyżsi funkcjonariusze są umundurowani. Halicz utrzymuje 4 policyantów umundurowanych i 2 stróżów. Jezupol utrzymuje 2 policyantów i 2 stróżów nocnych. Maryampol utrzymuje 1 policyanta i 1 stróża nocnego.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Żadnych innych zadań nie spełnia.</p>
<p>Kałuż utrzymuje 6 policyantów, którzy także warty nocne pełnią. Wojniłów utrzymuje 2 policyantów, którzy zarazem i warty nocne spełniają.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W większej części gmin, gdzie lasy istnieją, pełni obowiązki leśnego.</p>
<p>Tłumacz 2 policyantów przy pałaszach, 3 wartowników nocnych, 1 strażnik dróg, 1 lampiarz i 1 nadzorca policyjny. Tyśmienica 1 kapral i 4 policyantów umundurowanych przy pałaszach. Ottynia 2 policyantów. Niżniów 2 policyantów umundurowanych przy pałaszach. Chocimierz 1 policyanta.</p>	<p>We wszystkich. Z wyjątkiem wsi Bortniki jest utrzymywana przez gminę, tudzież zaprzysiężona odznakami i certyfikatami zaopatrzona. W Bortnikach odbywa się straż polowa przez mieszkańców gminy kolejno.</p>	
<p>Lubaczów utrzymuje służbę policyjną umundurowaną. Oleszyce, Cieszanów i Narol ubierają policyantów w stare mundury c. k. żandarmeryi. Płazów i Lipsko nie utrzymują stałej policyi.</p>	<p>We wszystkich po 2, 3 i 4 polowych. — Obszary dworskie utrzymują swoich osobnych polowych.</p>	<p>Według relacji c. k. Starostwa pełni dozór nad ochroną ryb.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pacholka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
51.	Jaworów	Nie utrzymują stałej służby policyjnej, a do spełniania poleceń zwierzchności gminnej używają przysiężnych.	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno.
52.	Rawa	Nie utrzymują stałej służby policyjnej. Do posług używają zwierzchności gminne pacholków. Ważniejsze sprawy spełniają przysiężni.	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno.
53.	Żółkiew	Większe gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną, składającą się z 1 pacholka.	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno.
54.	Lwów	W 58 gminach na 133 gmin wiejskich — znajdują się budżetem objęte pozycje płac stałych dla policyantów, pacholków lub dziesiętników. Zresztą odbywają służbę policyantów i pacholków albo przysiężni, albo bezpłatni dziesiętnicy. W mniejszych gminach zazwyczaj przysiężny przeznaczony jest do wykonywania zarządzeń naczelnika gminy.	W większych gminach wiejskich stale opłacani stróże nocni (wartownicy), w innych straż nocną odbywają gospodarze kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzyjęta straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Jaworów 1 rewizor, 6 policyantów, umundurowanych i uzbrojonych, 5 stróżów nocnych, 2 konwojantów, 8 policyantów, 1 gajowy i 1 rakarz. Krakowiec 1 policyant, 2 stróżów nocnych, 2 policyantów i 1 gajowy. Wielkie Oczy 1 policyant, 1 posłaniec, 1 policyant i 1 gajowy. Warty nocne odbywają we wszystkich miastach kolejno.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Żadnych.</p>
<p>Rawa 4 umundurowanych policyantów i 1 kapral. Uhnów 3 nieumundurowanych pachołków. Niemirów 1 umundurowany pachołek i 2 stróżów, którzy także i służbę pachołków spełniają. Magierów, Potylicz i Lubyca po 1 nieumundurowanym policyancie.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Tylko w bardzo nielicznych i wyjątkowych wypadkach dozoruje lasy gminne.</p>
<p>Kulików 2 policyantów warty nocne od Mosty Wielkie 2 „ (bywają kolejno). Żółkiew 1 rewizor policyi, 6 policyantów i 4 stróżów nocnych płatnych.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Polowy jest często oraz i leśnym.</p>
<p>Jaryczów 2 policyantów o łącznej płacy 146 zł. rocznie, 2 stróżów nocnych z płacą 102 zł., 1 lekarz (chirurg), pełniący funkcję oglądacza zwłok z remuneracją 157 zł. 50 ct. (rocznie). Kukizów 1 policyant z płacą 14 zł. rocznie i umundurowaniem. Nawarya 1 policyant z płacą 40 zł. rocznie i umundurowaniem. Szczerzec 2 policyantów o łącznej płacy 216 zł. rocznie i umundurowaniem. W ogólności po wsiach czuwanie nad bezpieczeństwem mienia i osób zupełnie niedostateczne, jest głównym powodem powszechnych utyskiwań na urzędników gminne.</p>	<p>We wszystkich, z wyjątkiem kilku, uwolnionych od tego obowiązku.</p>	<p>Innych funkcji strażnicy polowi dotąd nie pełnią.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pacholka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
55.	Bóbrka	Gminy wiejskie nie utrzymują stałej służby policyjnej. Polecenia zaś zwierzchności gminnej wykonywują zwykle przysiężni	Warty nocne spełniają mieszkańcy kolejno.
56.	Rohatyn	Wszystkie gminy wiejskie utrzymują „policaję“, który sprawuje nadto czynność polowego lub stróża szkolnego.	Warty nocne odbywają zwykle mieszkańcy kolejno, tylko w kilku gminach utrzymują wartowników nocnych.
57.	Przemyślany	Nie utrzymują wcale żadnej służby policyjnej, lecz posługują się w tym względzie przysiężnymi, a polecenia zwierzchności gminnej wykonywują zwykle sami naczelnicy lub ich zastępcy. Różne zaś funkcje policyjne obowiązani są wykonywać członkowie gminy kolejno.	Warty nocne pełnią kolejno czeladź i parobcy dotyczących gospodarzy.
58.	Brzeżany	20 gmin wiejskich utrzymuje tak zwanych policyantów, używanych do wykonywania poleceń zwierzchności gminnej. 31 gmin opłacają tak zwanych „posłańców“, którzy stoją pod jurysdykcją pisarzy gminnych. W innych gminach spełniają funkcje policyanta za małym wynagrodzeniem przysiężni (dziesiątnicy).	Warty nocne odbywają mieszkańcy kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzyęszona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Bóbrka 3 policyantów umundurowanych i przy pałaszu. Strzeliska nowe 2 policyantów umundurowanych i przy pałaszu. Chodorów 2 policyantów umundurowanych i przy pałaszu. Brzozdowce 2 policyantów umundurowanych i przy pałaszu. W Mikołajowie i Wybranówce nie ma stałej służby policyjnej. Ustanowieni policyanci używani bywają do posług zwierzchności gminnej. Warty nocne odbywają się kolejno.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Żadnych.</p>
<p>Rohatyn 6 policyantów umundurowan. Bursztyn 2 " " Bolszowce 2 " Bukaczowce 2 policyantów. Podkamień, Stutyn, Podgrodzie, Firlejów, Konkolniki i Żurów, właściwie noszące cechę wsi, mają pachołków.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W niektórych gminach pełnią polowi służbę policyjanta, droźnika, posłańca pocztowego, lub stróża szkolnego.</p>
<p>Gliniany 2 stałych policyantów i 2 stróżów nocnych, spełniających także i polecenia zwierzchności gminnej. Przemysłany 2 policyantów stałych a 1 policyant prowizoryczny. Dunajów i Świerz nie mają stałej służby policyjnej. Warty nocne odbywają się kolejno.</p>	<p>We wszystkich. Tę funkcję pełnią mniej zamożni gospodarze, a tylko w rzadkich wypadkach osoby obce.</p>	<p>W niektórych gminach, szczególnie w zimie, pełnią polowi służbę policyjną. W Przemyslanach zaś dwóch polowych pełnią służbę konwojantów.</p>
<p>Brzeżany mają wzorowo zorganizowaną straż policyjną z 1 inspektora, 1 sierżanta, 1 kaprała i 11 policyantów, 2 płatnych pompierów, 1 droźnika i 8 stróżów nocnych, nadto 8 delegatów po przedmieściach. Kozowa 1 policyant umundurowany i 2 stróżów nocnych. Kozłów ma 2 policyantów nieumundurowanych czyli pachołków i 4 stróżów nocnych. Narajów ma 1 policyanta umundurowanego i 1 pachołka. W Rohaczynie spełnia naczelnik gminy wszystkie funkcje policyi sam osobiście. Warty odbywają się kolejno.</p>	<p>De nomine -- we wszystkich; de facto tylko w 46 gminach po 1, lub po 2 polowych.</p>	<p>Żadnych.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachółka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
59.	Podhajce	<p>Gminy wiejskie utrzymują przeważnie stałą służbę policyjną, płatną, po kilka złotych na rok. W rzadkich bardzo wypadkach są oni używani do czynności policyjnych; — głównie zaś są do spełnienia poleceń zwierzchności gminnej.</p>	<p>Warty nocne odbywają przeważnie mieszkańcy kolejno.</p>
60.	Złoczów	<p>We wszystkich prawie gminach jest urządzona służba policyjna, składająca się z 1 pachółka; lecz nie można powiedzieć, by wykonywała swoje obowiązki należycie.</p>	<p>W wielu gminach odbywają warty nocne kolejno. W innych zaś gminach są rocznie płatni stróże nocni.</p>
61.	Brody	<p>Oprócz gmin wiejskich: Łopatyn i Stare-Brody, które utrzymują policyantów, spełniają w innych gminach funkcje policyjne zazwyczaj przysiężni.</p>	<p>Warty nocne odbywają się po największej części kolejno.</p>
62.	Sokal	<p>Nie utrzymują stałej służby policyjnej. Służbę tę spełniają dziesiątnicy, polowi, lub posłańcy gminni. Istniejąca dotychczas służba policyjna odpowiada wymogom stosunków miejscowych.</p>	<p>Warty nocne odbywają kolejno.</p>

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzyjęta straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Jedynie w Podhajcach jest zorganizowana straż policyjna miejska: — z 2 szeregowców, 1 kaprała i 1 rewizora, — składająca się. Nadto opłaca gmina 2 stałych wartowników nocnych. W miasteczkach zaś: W Zawałowie, Wiśniowczyku, Horożance i Złotnikach są te same stosunki co do policyi i wartowników nocnych, jak w gminach wiejskich.</p>	<p>We wszystkich. Płatna w niektórych gminach rocznie z funduszków gminnych, przeważnie jednak szukają wynagrodzenia w karach od szkodników wyplacanych.</p>	<p>Po większej części spełnia polowy także straż policyjną.</p>
<p>Złoczów 1 inspektor, 1 wachmistrz, 1 kapral i 10 policyantów. Sassów 2 policyantów Olesko 2 „ Zborów 2 „ Jezierna 2 „ Pomorzany 2 „ Gologóry 2 „ Sokolówka 2 „ Białkamień 2 „</p>	<p>W miastach i miasteczkach wykonywują służbę policyjną sami naczelnicy gminy z pomocą policyantów.</p> <p>We wszystkich.</p>	<p>Po największej części jest używana i do innych posług, jak do dozoru lasów, do pełnienia służby policyjnej i t. d.</p>
<p>Brody utrzymują 1 inspektora 2 ćwiertników, 1 sierżanta, 1 kaprała, 3 gefreitrow, i 29 policyantów; ci ostatni odbywają także warty nocne. Załośce utrzymują 4 policyantów i 6 wartowników nocnych. Podkamień utrzymuje 2 policyantów i 1 wartownika nocnego. Lesznów, Stanisławczyk, Szczurowice i Toporów mają po 1 (jednym) policyancie. Markopol i Strzemilcze nie utrzymują policyantów, a funkcyje policyi spełniają przysiężni. Warty nocne odbywają kolejno: w Lesznie, Markopolu, Stanisławczyku, Strzemilczu, Szczurowicach i Toporowie.</p>	<p>We wszystkich gminach, z wyjątkiem miasta, Brody, które nie ma potrzeby utrzymywać straży polowej.</p>	<p>W niektórych spełnia ta straż nadto służbę gajowych w lasach gminnych.</p>
<p>W Sokalu i Bełzie istnieje należycie zorganizowana straż policyjna, umundurowana i uzbrojona. — Wartę nocną pełnią płatni wartownicy rocznie. Kontrolę wykonywuje miejski rewizor. Wartę nocną kontroluje nadto peryodycznie c. k. żandarmeryja. Krystynopol, Tartaków i Wareż utrzymują po 1 policyancie i po 2 wartowników nocnych.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>W niektórych spełnia nadto nadzór nad lasem, a w nieczęstych wypadkach służbę policyjną.</p>

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
63.	Kamionka Strumiłowa	<p>Gminy wiejskie nie utrzymują stałej służby policyjnej, takową spełniają przysiężni bez wynagrodzenia, lub za wynagrodzeniem; mianowicie opłaca gmina połowę podatków z dodatkami za nich, i uwalnia ich od robót gminnych.</p>	<p>Warty nocne odbywają się kolejno.</p>
64.	Tarnopol	<p>Wszystkie gminy utrzymują wprawdzie służbę policyjną, takowa jednak nie ma wyobrażenia o obowiązkach policyjnych policyant jest tylko zwykłym pachołkiem — do posług kancelaryjnych.</p> <p>Reforma w gminach wiejskich jest bardzo wskazaną mianowicie: przez ustanowienie np. osobnej straży ziemskiej, należycie uorganizowanej i władzy powiatowej podległej.</p>	<p>Warty nocne odbywają się z wielką niechęcią i bez kontroli kolejno.</p>
65.	Zbaraż	<p>W gminach mniejszych pełni służbę policyjną zazwyczaj jeden z najmłodszych członków rady gminnej za zwolnieniem go od ciężarów gminnych.</p> <p>Większe gminy wiejskie utrzymują jednego a nawet i więcej osobno płatnych pachołków do spełniania poleceń zwierzchności gminnej.</p>	<p>Warty nocne odbywają we wszystkich gminach kolejno.</p>

Jak ta służba policyjna urządzoną jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?

2. W ilu gminach istnieje zaprzyjęta straż polna, utrzymywana przez gminę?

Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?

Kamionka Str. utrzymuje: 1 rewizora za 336 złr. rocznie i 4 policyantów t. j. 1 kaprała z płacą 144 złr. rocznie, tudzież 3 policyantów po 120 złr. rocznie. Na umundurowanie łoży gmina 150—200 złr.

Busk utrzymuje 1 rewizora z płacą 250 złr. i 3 policyantów po 108 złr. rocznie.

Chojów utrzymuje 2 policyantów z płacą 60 złr. i umundurowaniem.

Dobrotwór utrzymuje 1 policyanta za 96 złr. i 2 stróżów nocnych, którym płaci po 40 złr.

Radziechów utrzymuje 1 policyanta za 120 złr. i na umundurowanie 20 złr., nadto dwaj asesorowie i zastępcza naczelnika, jako funkcyonaryusze policyjni, pobierają rocznie po 16 złr.

Stojanów utrzymuje policyanta za 72 złr., oprócz tego spełniają dwaj członkowie zwierzchności gminnej funkcyę polic. za płacę po 20 złr. rocznie.

Witków nowy utrzymuje 1 policyanta za 40 złr. w. a.

We wszystkich gminach; z tych posiada:

1 gmina 4 polowych;

1 " 3 "

12 gmin po 2 "

77 " " 1 połowemu.

W 27 gminach pełni nadto służbę gajowych.

W Mikulińcach jest 3 pachółków miejskich, niedoleżnych, źle płatnych, przez nikogo nie respektowanych, nie mających żadnego pojęcia o swych obowiązkach.

Służba policyjna w Tarnopolu jest znacznie lepszą, jest poniekąd zorganizowaną i ma regulamin służbowy.

W Tarnopolu składa się z naczelnika (rewizora polic.) i 26 ludzi; jest używaną do nadzoru propinacyi i t. p.

Potrzebuje zreformowania, by zajęła stanowisko poważne i od wpływów postronnych niezależne.

We wszystkich gminach kosztem funduszków gminnych;

w Tarnopolu zaś kosztem samych właścicieli gruntów, w stosunku do przestrzeni ich posiadłości.

W niektórych spełnia nadto służbę pachółków gminnych.

Zbaraż (jedyne miasto tego powiatu) utrzymuje 1 płatnego rewizora policyi i 5 umundurowanych, w broń sieczną zaopatrzonych policyantów.

Na przedmieściach odbywają się warty nocne kolejno.

W śródmieściu zaś właściciele domów i sklepów składają między sobą osobne datki i utrzymują swoich dwóch (2) stróżów nocnych, umyślonych.

We wszystkich gminach.

Straż ta rekrutuje się z pośród chałupników.

Jako chałupnicy utrzymują się w skutek nader skromnego wynagrodzenia — dziennym zarobkiem osobistym.

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyjanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
66	Skafat	<p>Wszystkie gminy wiejskie utrzymują stałą roczną służbę policyjną.</p> <p>W większych gminach, lub gdzie policyjant jest bardzo mało wynagrodzony, mają obowiązek zastępcy naczelników lub asesorowie dopomagać mu w tej czynności, za co są osobno płatni.</p>	<p>W 26 gminach wiejskich pełnią straż nocną mieszkańcy kolejno w stosunku do wielkości gminy po 2—4 ludzi.</p> <p>W 30 gminach wiejskich pełnią straż nocną wynajęci ludzie (2—4) za rocznem wynagrodzeniem. A tylko w jednej gminie wiejskiej o 600 osadach jest 6 stałych strażników za rocznem wynagrodzeniem pieniężnem pod nadzorem jednego starszego policyjanta.</p>
67.	Trembowla	<p>Większe gminy utrzymują pachołków policyjnych do spełniania orzeczeń zwierzchności gminnej.</p>	<p>Warty nocne pełnią we wsiach większych i w miasteczkach mieszkańcy kolejno.</p>
68.	Husiatyn	<p>Wszystkie gminy wiejskie utrzymują zazwyczaj 1 policyjanta. Są to atoli służy urzędu gminnego, który oprócz nich posiłkuje się jeszcze przysiężnymi.</p>	<p>Warty nocne odbywają się w niektórych gminach kolejno; — po większej części płatnymi przez gminę, rocznie najętymi wartownikami.</p>
69.	Czortków	<p>W 29 gminach wiejskich istnieje stała służba policyjna, lecz jest nieudolną, niedostateczną.</p> <p>W 12 gminach wiejskich pełnią służbę policyjną asesorowie lub dziesiętnicy kolejno.</p>	<p>W 37 gminach wiejskich i w miasteczku Ulaszkowce odbywają warty nocne kolejno. 7 gmin utrzymuje po 2 wartowników.</p>
70.	Borszczów	<p>Gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną w miarę rozległości z 1 lub 2 policyjantów składającą się.</p>	<p>W każdej gminie wiejskiej 2, 3, 4 lub 5 wartowników w miarę rozległości wsi, jeżeli mieszkańcy nie pełnią służby kolejno.</p> <p>Wynagrodzenie stałych wartowników wynosi 30 do 60 złr.</p> <p>Odbywanie wart nocnych kolejno okazało się mniej praktycznem.</p>

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzy siężona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Skalát utrzymuje 2 policyantów (pachołków) i jednego rewizora. Straż nocna składa się z 4 ludzi za rocznem wynagrodzeniem i jest pod nadzorem jednego policyanta, trzymającego inspekcję nocną. Grzymałów ma 1 policyanta (pachołka), 1 rewizora policyi. — Straż nocna składa się z 4 ludzi za rocznem wynagrodzeniem pod dozorem policyi Podwoleczyska 2 policyantów (pachołków) pod nadzorem inspektora policyi. Straż nocna składa się z 2 ludzi. Touste ma 1 policyanta (pachołka). Straż po 4 ludzi odbywa się kolejno. Tarnoruda ma 1 policyanta (pachołka). Straż nocna odbywa się kolejno po 2 ludzi.</p>	<p>We wszystkich po 2 do 4 ludzi.</p>	<p>Nadto nie spełniają połowi żadnych innych funkcyj.</p>
<p>Trembowla 1 sierżant, 4 policyantów i 4 stróże nocni; Budzanów 2 policyanci; Janów 2 " Strusów 2 "</p>	<p>We wszystkich prawie.</p>	<p>Żadnych.</p>
<p>Husiatyn 3 policyantów; Chorostków 3 " Probużno 2 " Kopyczyńce 2 " Suchostaw 1 policyant. Nadto posiłkują się przysiężnymi.</p>	<p>W 50 gminach (na 52 gmin w pow.) jest 175 połowych zaprzy siężonych.</p>	<p>Żadnych.</p>
<p>Czortków utrzymuje 3 policyantów umundurowanych i uzbrojonych, lecz z powodu ruchu na stacyi kolejowej stale stacyonowanego 1 batalionu piechoty siła jej jest niedostateczną. Jagielnica utrzymuje } służba poli- 2 policyantów } na jest nie- Ulaszkowce utrzymu- } nieudolna. 1 policyanta Czortków utrzymuje oprócz tego 3 stałych wartowników. Jagielnica utrzymuje 2 stałych wartowników.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Żadnych.</p>
<p>Borszczów utrzymuje 2 policyantów stałych, 2 wartowników nocnych. Krzywce górne 1 policyanta i 3 wartowników stałych rocznie. Kudryńce 1 policyanta i 3 wartowników na miasteczko i wieś. Korolówka 2 policyantów i 4 wartowników rocznych. Mielnica 2 policyantów i 6 wartowników. Jezierzany 1 policyanta i 4 wartowników. Okopy 1 policyanta i 3 wartowników kolejno z numerów domów. Skala 2 policyantów, 6 wartowników, na miasteczko, 3 wartowników na przysioleu Stara Skalę stałych. Uście utrzymuje 1 policyanta i 4 wartowników stałych i płatnych.</p>	<p>We wszystkich za pewne wynagrodzenie w snopie od każdego morga, nadto pilnują w całości sugówków i drożyn polnych od zaorywań.</p>	

Liczba porządk.	Powiat	1. Czy gminy wiejskie utrzymują stałą służbę policyjną (policyanta, strażnika, pachołka) dla czuwania nad bezpieczeństwem osób i mienia, spełniania poleceń i wykonywania orzeczeń zwierzchności gminnej?	Czy obok tego lub zamiast osobnej służby policyjnej mieszkańcy gminy kolejno spełniają podobne funkcje, a w szczególności odbywają warty nocne?
71.	Zaleszczyki	Wszystkie prawie gminy wiejskie mają służbę policyjną stałą.	Warty nocne odbywają kolejno w większych gminach stali wartownicy.
72.	Buczacz	W kilku gminach wiejskich jest stała służba policyjna. W innych zaś gminach spełniają funkcje policyantów, a raczej posługi z polecenia zwierzchności gminnej zazwyczaj przysiężni, jako młodszy wiekiem, zdolniejsi i pochośniejsi do takowej czynności.	Warty nocne wykonywują mieszkańcy wsi pod ścisłym dozorem c. k. żandarmeryi. W 10 gminach są zaprowadzeni wartownicy stali.
73.	Horodenka	37 gmin wiejskich na 46 gmin utrzymuje policyanta do posług zwierzchności gminnej. 9 gmin wiejskich nie utrzymuje żadnej służby policyjnej.	6 gmin utrzymuje stałych stróżów nocnych za roczną płacą 20—30 złr. Inne gminy odbywają wartę nocną kolejno.
74.	Śniatyn	Wszystkie gminy wiejskie bez wyjątku utrzymują stałą służbę policyjną w miarę wielkości gmin po 1, 2 lub więcej policyantów. Do posług kancelaryjnych utrzymują gminy osobną służbę.	Większe gminy mają stałych wartowników, mniejsze odbywają warty kolejno.

<p>Jak ta służba policyjna urządzona jest w każdym z miast lub miasteczek tamtejszego powiatu?</p>	<p>2. W ilu gminach istnieje zaprzyęszona straż polna, utrzymywana przez gminę?</p>	<p>Czy ta straż nie spełnia prócz tego jeszcze innych zadań i jakie?</p>
<p>Zaleszczyki utrzymują 1 inspektora policyi i 5ciu stróżów nocnych stale utrzymywanych. Koszta na policyę wynoszą 1.415 złr. 50 ct. Tłuste utrzymuje 3 policyantów i 3 stróżów za 400 złr. Uścieczko 1 policyanta za 80 złr. Pod względem urządzenia policyi, administracja Zaleszczyk może być wzorem dla każdej innej gminy miejskiej.</p>	<p>We wszystkich.</p>	<p>Żadnych innych czynności.</p>
<p>Buczacz 1 inspektor policyjny, 1 sierżant i 6 policyantów. Monasterzyska 1 inspektor i 5 policyantów. Uście zielone, Jazłowiec, Potok złoty i Barysz utrzymują po 2 licyantów. Wszyscy policyanci miejscy są zaprzyęszeni. Warty nocne odbywają kolejno, przez ludzi biednych lub wynajętych wartowników.</p>	<p>We wszystkich po 2, 3 i 4 połowych.</p>	<p>Nie spełnia żadnych innych czynności.</p>
<p>Horodenka 1 inspektor i 7 policyantów za 1.600 złr. Ozernelica 1 policyanta i 4 stróżów nocnych. Obertyn 3 policyantów i 5 stróżów nocnych. Wszyscy są opłacani rocznie. W Horodence spełniają warty nocne mieszkańcy kolejno w śródmieściu po 3 wartowników. Prócz tej usługi dają kolejno od 1. kwietnia do 31. października po 3 pary koni na każdą dobę jako stójkę do sikawki i 2 beczki z wodą. Nieposiadający koni wykupują się za 1 złr. Kolejne odbywanie warty oszczędza gminom wydatku, staje się atoli niesprawiedliwym, gdyż wszyscy dygnitarze wiejscy uwalniają się od posług.</p>	<p>—</p>	<p>—</p>
<p>Śniatyn utrzymuje 10 policyantów umundurowanych, 1 kaprała i 1 sierżanta, który jest oraz instruktorem i komendantem straży pożarnej. Obok czynności dziennych policyjnych pełnią i warty nocne. Dalej utrzymuje gmina 8 wartowników nocnych, którzy podczas pożaru obsługują sikawki; za konwojowanie szupaśników są osobno płatni. Nadto 3 wartowników nocnych przy kościele i cerkwiach; w końcu posługacza kancelaryjnego, który jest zarazem lampiarzem. Zabłotów utrzymuje 3 policyantów umundurowanych i 4 wartowników nocnych.</p>	<p>We wszystkich. Utrzymywana za tak zwane „sno-powe“; w Śniatynie zaś pobierają połowi stałą płacę.</p>	<p>Żadnych innych nie spełnia.</p>

Faint header text at the top of the page, possibly including a title or date.

First main section of faint text, appearing as several lines of a paragraph.

Second main section of faint text, continuing the narrative or list.

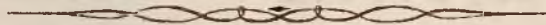
Third main section of faint text, possibly a separate entry or section.

Final section of faint text at the bottom of the page.

III.

Sądownictwo policyjno-karne w gminach

(§. 60. ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia 1866. dz. u. kr. Nr. 19. i §. 38. ustawy „o ochronie własności polnej“ z dnia 17. lipca 1876. dz. u. kr. Nr. 29.)

Liczba porządkowa	Powiat	<p>3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:</p> <p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p> <p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszu, na które są przeznaczane; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p> <p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno - karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p> <p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw połowych, popełnianych na obszarze dworkim?</p>	<p>Wykonywane rzadko i niechętnie z braku poczucia obowiązku; ze względu na pokrewieństwo lub z obawy przed zemstą najczęściej pobłażliwie; w rzadkich wypadkach za surowe.</p> <p>Oplaty za sądenie spraw nie bywają pobierane.</p>	<p>Wydział powiatowy nie otrzymał dotąd z tego tytułu żadnych zażaleń.</p>	
1.	Chrzanów	<p>We wszystkich gminach są zaprowadzone.</p>	<p>Jedynie tylko przez żandarmerję wykazane i przez Wydział powiatowy polecane kary pieniężne bywają egzekwowane i wpływają do funduszu ubogich, których ewidencję prowadzi Wydział powiatowy.</p> <p>Kary aresztu nie zawsze nakładane. Areszty znachodzą się tylko w Chrzanowie, Trzebinii, Krzeszowicach i Szezańskiej.</p>	<p>Wykonywane przez Starostwo, wpływają na fundusz ubogich. Kary nakładane przez zwierzchności gminne nie podlegają żadnej kontroli, i zapewne tylko w części są przez wójtów rozdzielane między ubogich.</p> <p>Tylko 4 gminy mają areszty gminne, lecz i w tych padkach bywają wykonywane kary aresztu.</p>	<p>Wykonywane przeważnie na polecenie c. k. Starostwa; jest zbyt pobłażliwe, gdyż wójtowie zwykle nie nakładają kar, lecz jedynie odszkodowania. Kary ściągają bardzo opieszale, skazanie na karę pieniężną nie odnosi żadnego skutku.</p>
2.	Kraków	<p>Istnieją we wszystkich gminach.</p> <p>W żadnej gminie nie są należycie prowadzone.</p>	<p>Zbyt pobłażliwe i stronnicze, podlegające wpływom pokrewieństwa, przyjaźni i koteryi.</p> <p>Interesowani muszą często przy szkodach połowych opłacać się wójtowi i taksatorom.</p>	<p>Z bardzo małymi wyjątkami sprawy te są zupełnie zaniedbywane, lub traktowane bez znajomości ustawy.</p>	
3.	Dąbrowa	<p>Sądownictwo bywa zaniedbywane lub wcale niewykonywane (z małymi wyjątkami).</p> <p>Naczelnik gminy obawia się wymierzać kar z obawy przed zemstą.</p>			

4. Mielec	<p>W miasteczkach i powiatach, gdzie są pisarze zdolniejsi, rejestry są utrzymywane należycie.</p> <p>W gminach wiejskich orzeczenia karne wydawane są ustnie.</p>	<p>Kary w miasteczkach bywają ściągane i właściwym funduszom przydzielane; w gminach wiejskich kary te kończą się głównie aresztem lub odrobieniem pewnej ilości dni przy naprawie dróg.</p> <p>Miasteczka posiadają areszty gminne. Gminom wiejskim służą spichlerze gminne za areszty.</p>	<p>W miasteczkach używa opinii dobrej. W gminach wiejskich zdobywa sobie obecnie coraz większe uznanie u ludności wiejskiej.</p> <p>Żadnych kosztów nie pociąga.</p>	<p>Dwory nie żądają interwencji władz gminnych w sprawach przestępstw polowych.</p> <p>W wypadkach zaś, gdzie obszary dworskie żądają tej pomocy, bardzo chętnie zzwierzechności gminne udzielają jej ku zadowoleniu obydwóch stron.</p>
5. Kolbuszowa	<p>Z wyjątkiem przypadkowych pomyłek lub pewnych niejasności w zapisywaniu z powodu nieodpowiedniego wykształcenia pisarzy — rejestry są należycie utrzymywane.</p> <p>Orzeczenia natychmiast wpisywane.</p>	<p>Kary należycie ściągane wpływają do funduszu ubogich.</p> <p>W wypadkach opieszłości naczelnika gminnego lustrator powiatowy ściąga zalegające grzywny.</p> <p>W 23 gminach są areszty ze spichlerzy gminnych przerozbione.</p> <p>W 40 gminach nie ma, a są sądowni odsiadują karę w komorach u wójtów.</p>	<p>Złą z powodu, że naczelnicy przekraczają swój zakres działania; w tych wypadkach nie zapisują orzeczeń w rejestry.</p> <p>Za sądownie spraw pobierają opłatę, a podsądny musi nadto pokryć i wydatki za napitek przy tej okazji.</p> <p>W 30 gminach (na 63 gminy) pobierają opłaty.</p>	<p>Nie zauważano pokrzywdzenia obszaru dworskiego.</p>
6. Tarnobrzeg	<p>Wszędzie z małymi wyjątkami.</p> <p>Tylko w kilku wypadkach nie zapisywano orzeczeń karnych.</p>	<p>Przeważnie nie wykonywane, a grzywny nie ściągane ze względu na miejscowe stosunki (skotogacenia z zwierzchnością gminną i ubóstwo).</p> <p>Prócz miast — gminy wiejskie nie posiadają aresztów.</p>	<p>Przeważnie dobrej opinii.</p> <p>Dość pobłażliwe i podlega wpływowi postronnym.</p> <p>Tylko w poszczególnych wypadkach i tylko w niektórych gminach wymagane są opłaty za sądownie spraw.</p>	<p>Po większej części zwierzchność gminna nie bierze udziału, ponieważ obszar dworski sam nakłada na szkodników kary pieniężne.</p>
7. Nisko	<p>Rejestrów karnych nie prowadzi się, lecz gdzie założony gminy uczciwy, tam wymiar kary prawidłowy.</p>	<p>Opłaty za sądownie spraw wybierane wszędzie.</p>	<p>Praktyce nie istnieje.</p>	
8. Biała	<p>W przeważnej części gmin — nie ma żadnych rejestrów — a cała administracja mieści się za obrazem na ścianie lub na przypięciu.</p> <p>Najlepiej są prowadzone w Białej i gminach wiejskich: Osiek i Brzeszcze.</p>	<p>W przeważnej części gmin zwierzchności gminne tylko zmuszone ściągają kary na cel przeznaczony. W wielu wypadkach grzywny przepadają.</p> <p>Z wyjątkiem kilku gmin aresztów nie ma, a gminy sprzeciwiają się stanowiącemu budowaniu aresztów gminnych.</p>	<p>Wykonywane tylko po miastach.</p> <p>Członkowie gminy pomijają zwykłe urząd gminny.</p> <p>Naczelnicy dopuszczają się częstokroć nadużyć — i wymagają opłat — oprócz napitku.</p>	<p>Obszary dworskie nie udają się weale w tych sprawach do urzędu gminnego.</p>

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba porządkowa	Powiat	<p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczane; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno - karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw połowych, popełnianych na obszarze dworskim?</p>
9.	Wadowice	<p>Rejestry prowadzą tylko w gminach miejskich, a z 105 gmin wiejskich tylko w Choczni, Jaroszowicach, Izdebniku, Inwałdzie, Przeciszowie, Podobnej, Byprzu, Smolicach, Wierzbicy, Zebrzydowicach i Tembrzycach — i tam orzeczenia są wpisywane.</p>	<p>Ściągają kary na polecenie Wydziału powiatowego i lokują w kasie oszczędności na fundusz ubogich. Areszty są tylko w gminach miejskich na pomieszczenie włóczęgów, pijaków i t. p.</p>	<p>Złej opinii. Z braku znajomości ustaw zwierzchności gminne nie chcą sądzić spraw, a w wypadkach sądenia pobierają po 50 ct, tytułem zapłaty za faktę.</p>	<p>Okazało się w praktyce jak najgorsze, zwierzchności gminne nie chcą zajmować się tego rodzaju sprawami. Obszary dworskie żalą się, że przestępca zwykle ani nie jest ukaranym, ani też na zwrot szkody zasądzone.</p>
10.	Myslenice	<p>Na 67 gmin ledwo kilkanaście prowadzi rejestry karne, w które zapisuje się orzeczenia. W innych orzekają o karze ustnie</p>	<p>Kary orzekają dopiero wten czas, gdy Wydział powiatowy na podstawie raportów zarządcy meryi zażąda zasądzenia i wyegzekwowania w korzyść funduszu ubogich. Zaledwie kilkanaście gmin posiada areszty i sąsądza na kary aresztu.</p>	<p>Pobłażliwe, stronnicze, zwykle wymuszone przez Wydział powiatowy, a w rzadkich tylko wypadkach z własnej inicjatywy. Zalecony przez Wydział powiatowy rodzaj sądów rozjemczych albo nic nie robił, albo obciążał strony bezprawnymi kosztami za sądenie spraw.</p>	<p>Okazało się łagodnym, stronniczym, niezadowolniającemu, dla tego obszary dworskie dążą do tego, aby sądownictwo w sprawach przestępstw połowych na gruntach dworskich zostało przekazane c. k. Starostwu.</p>
11.	Wieliczka	<p>W gminach miejskich wykonywane sądownictwo prawidłowo; a w niektórych tylko gminach wiejskich zaprowadzono rejestry.</p>	<p>Tylko przez Wydział powiatowy lub Starostwo nałożone kary ściągane wpływają do funduszu ubogich. Pomimo wywieranej presji ze strony Starostwa nachodzą się areszty tylko w miasteczku i w niektórych gminach wiejskich. Winnych służą za are- szty: spichrze lub komory.</p>	<p>Złej opinii a wójtowie nie chcą karać. Zawyczał doręcza naczelnik gminy polecenie ukarania dotyczącej stronie i pozbywa się tym sposobem aktu urzędowego — nie troszcząc się dalej o ukaranie winnego.</p>	<p>Zawyczał zawiera obszar dworski ze szkodnikiem dobrowolny układ. Zwierzchności gminne zaś sądzą rzadko kiedy bezstronnie, a to z powodu obawy narażenia się na zarzut: »s p r z y j a n i a d w o r o w i a«.</p>

<p>12. Bochnia</p>	<p>Rejestry utrzymywane nienależycie, wyjąwszy w mieście Bochni i w miasteczkach.</p>	<p>Kary pieniężne, ściągane przez zwierzchność gmin wiejskich, zwykle przepadają.</p>	<p><i>Niedołężne; — z małymi wyjątkami odbywa się w sposób zazwyczaj „brutalny”, a wynik tegoż najczęściej zawisł od osoby pociąganego do odpowiedzialności i od datków jego lub strony skarżącej. Dlatego to kosztą są stosunkowo bardzo znaczne.</i></p> <p>Strony nie mają zaufania do zwierzchności gminy.</p>	<p>Zwierzchności gminne usuwają się od dochodzenia i zasadzania przestępstw podobnych na obszarach dworskich i tylko zmuszone przez c. k. Starostwo przystępują do wypełnienia obowiązków.</p>
<p>13. Brzesko</p>	<p>Rejestry wyjątkowo tylko utrzymywane; dochodzenia karne tylko na wnieszone skargi wdrażane. Orzeczeń nie wpisują do rejestrow.</p>	<p>Wydział powiatowy nie ma ewidencji, na jaki cel kary pieniężne, ściągane przez zwierzchności gminne, bywają używane.</p> <p>Tylko przez władze wyższe nałożone kary wpływają do funduszu ubogich.</p> <p>Nie podobna sprawdzić, czy skazany karę swą odsiedział, pomimo, że zwierzchności gminne regularnie donoszą o wykonaniu nałożonej przez wyższą władzę kary.</p>	<p>Naczelnicy względnie zwierzchności gminne są niechętni albo bezwładni wskutek ducha niesforności w gminach panującego i braku poszanowania władzy.</p> <p>Nizki w ogóle stopień wykształcenia i moralności naczelnika gminy powodują raz pobłażliwość, to znowu surowość, stronniczość i niesprawiedliwość. Wypadki pobieraia opłat trafiają się. Poczucie indywidualności i wyłącznych indywidualnych interesów bierze górę nad dawną solidarnością gminną.</p>	<p>Okazały się wszędzie niechętni i niedołężni.</p>
<p>14. Tarnów</p>	<p>Rejestry prowadzą prawie wszędzie.</p>	<p>Ściągnięte kary pieniężne wpływają do funduszu ubogich. Kary aresztu bywają nadzwyczaj rzadko wykonywane, gdyż tylko kilka gmin ma areszty gminne.</p>	<p>Złej opinii. Ludność miejscowa nie boi się orzeczeń zwierzchności gminnej i z małymi bardzo wyjątkami prawie każdy zasadzony wnosi rekurs, byleby przewlec sprawę. Jest pobłażliwym z powodu pokrewieństwa, kumowstwa lub traktamentu.</p>	<p>Zupełnie nie odpowiednie.</p>
<p>15. Piłzno</p>	<p>Rejestry są tylko w gminach, w których znajduje się zdolny pisarz gminny, lecz orzeczenia rzadko kiedy wpisują.</p>	<p>Nałożone kary bywają rzadko kiedy ściągane. Kary pieniężne więcej skutkują, niż kary aresztu.</p>	<p>W miasteczkach, a szczególnie w Tarnowie, jest energiczne, bezstronne.</p> <p>Po wsiach pobłażliwym, częstokroć stronniczym, i jeżeli nie pociąga za sobą opłat w gotówce, to zawsze w napitku.</p>	<p>Ogranicza się na oszacowaniu szkody.</p> <p>O wydaniu orzeczenia lub o karze mowy nie ma.</p>

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba porządkowa	Powiat	<p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszy, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu, bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno-karne zwierzchności gminnych ulu-dności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw w polowych, popełnianych na obszarze dworskim?</p>
16.	Ropczyce	<p>Rejestry utrzymywane wyjątkowo w niektórych gminach wiejskich.</p>	<p>Rzadko kiedy orzeczenia są wykonywane. W niektórych gminach są areszty.</p>	<p>Nadzwyczaj wadliwe, a zwierzchność gminna zażywa zbyt małej powagi, ponieważ sama ma zbyt mało poczucia swej władzy i godności, by była w stanie wykonywać należycie swe obowiązki.</p>	<p>Przestępstwa polowe w ogóle nie są karane, albo tylko na interwencyę Starostwa.</p>
17.	Jasło	<p>Rejestry tylko w gminach wiejskich utrzymują i orzeczenia zapisują, gminy zaś wiejskie nie utrzymują żadnych rejestrów.</p>	<p>Tylko przymusowo przez Wydział powiatowy lub Starostwo zniewolone zwierzchności gminne ściągają kary pieniężne, które wpływają do funduszu ubogich. Tylko w miasteczkach i to bardzo rzadko są wykonywane kary aresztu. W gminach wiejskich wcale nie, gdyż nie ma nawet aresztów.</p>	<p>Najgorszej opinii; sądownictwa tego za nic nikt nie ma, bo jest nieudolne i niedołężne. Wykonywa się w karzynie lub szynku; tam rozstrząsają sprawę bez wszelkiej znajomości i przeświadczenia. Sentencya wyroku najczęściej taka: "winny skazany zostaje na grzywnę, którą cała gromada przepija w szynku".</p>	<p>Jak najgorsze, gdyż zwierzchność gminna nie chce ani szkód dochodzić, ani też karać szkodników.</p>
18.	Rzeszów	<p>Jakkolwiek utrzymują gminy wiejskie rejestry, wszelakoż nie wpisują do takowych orzeczeń karnych, lub wpisują tylko wtedy, gdy konieczność do tego zmusza, co uskutecznia się w formie nienależytej i niejasnej.</p>	<p>Ściągane zazwyczaj kary pieniężne używają zwierzchności gminne bądź jako wynagrodzenie dla poszkodowanych, lub za swoją fatywę, dla radnych i taksatorów — bądź jako jednorazowe datki rozdają między ubogich. Kary aresztu najczęściej bez wyroku bywają praktykowane i nawet ściśle wykonywane, zwłaszcza, że w przeważnej części gmin znachodzą się areszty gminne.</p>	<p>Cała rada gminna bierze w sądzie udział, co powodzią za sobą różnorodne wydatki, tytułem okupu w obec rady gminnej. Mimo to otoczone jest dostateczną powagą w gminie.</p>	<p>W miejscowościach, gdzie właściciel obszaru dworskiego sam mieszka — a dwór wywiera wpływ moralny i kształcący na ludność wiejską, sądownictwo policyjno-karne — w sprawie przestępstw polowych okazało się dotąd całkiem odpowiednie i na pobłażliwość lub niechęć w tym względzie uskarżać się nie można.</p>

19.

Łańcut

Rejestry karne nie we wszystkich gminach prowadzone.

W niektórych gminach wpływają kary pieniężne, nałożone przez zwierzchności gminne, do miejscowego funduszu ubogich, w wielu zaś gminach bywają przez radę gminną przepijane lub gina.

Kary pieniężne atoli, nałożone przez inne Władze, wpływają do funduszu ubogich poszczególńych gmin i są w przechowaniu Wydziału powiatowego.

Kary aresztu nie praktykują się po wsiach — z braku arestów. Bywają tylko po miasteczkach z wyjątkiem Grodziska, gdzie nie ma aresztu.

Polega na dowolności naczelnika gminy.
Często wymagane bezprawnie opłacenia kosztów napisu, spożytego przez sążących.

Zwierzchności gminne nader niechętnie do tych czynności przystępują.

20.

Żywiec

Są utrzymywane w gminach miejskich i w znaczniejszych gminach więcej, w których funkcjonują uzdolnieni i lepiej płatni pisarze gminni.
Inne gminy używają do każdej sprawy karnej osobnego arkusza rejestru, do którego wpisują odnośne orzeczenia mniej więcej — niedokładnie.

Tylko przy złośliwych szkodach nakładano grzywny dla funduszu ubogich miejscowych, a w innych wypadkach zasądzano tylko na odszkodowanie.

Kary aresztu odbywają się bardzo rzadko w aresztach gminnych, które istnieją we wszystkich prawie gminach.

Jakkolwiek pobłażliwe, jednakowoż nie podlega postronnym wpływom.
Po niezwołanem skarcewinu przez Wydział powiatowy w kilku wypadkach za pobieranie opłat — obecnie już nie powtarzają się opłaty.

45 gmin, należących do Arcyksięcia Albrechta, jest połączonych z dworem.
W innych gminach, jak w Suchej, Rychwałdzie, Okrajniku, Łodygowie i Rajczy obszary dworskie nie żądają interwencyi zwierzchności gminnej.

21.

Limanowa

S. 60. ustawy gminnej pozostaje martwą literą.
Wydział powiatowy poświadcza, że nie jest mu znanym był wypadek wykonania sądownictwa policyjno-karnego.

Istnieje dawny zwyczaj, że przez zajęcie bydła, robiącego szkodę, obszar dworski pobiera odszkodowanie wprost od właściciela bydła bez interwencyi zwierzchności gminnej.

22.

Nowy Targ

Rejestry karne w ogóle nie bywają utrzymywane, z powodu braku uzdolnienia zwierzchności gminnych.

Tylko przez Wydział powiatowy nałożone kary są ściągane.
Areszty znajdują się zaledwie w kilku gminach.

Nie wyrobilo sobie dotychczas poważania z powodu niezrozumienia ustaw lub z powodu pobłażliwości wójtów ze względu na miejscowe stosunki.

Obszary dworskie zostały po większej części zakupione przez włóścian, pozostałe zaś prowadzą przeważnie gospodarstwo lasowe; o przestępstwach powyższych nie ma więc mowy.

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba porządkowa	<p>Powiat</p> <p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno - karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków w sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw polowych, popełnianych na obszarze dworskim?</p>
23.	<p>Nowy Sącz</p> <p>Rejestry karne poszły prawie w zapomnienie a orzeczenia karne nie bywają zapisywane.</p>	<p>Kary pieniężne rzadko kiedy nakładane tylko pod naciskiem ściągane. Aresztów nie ma prawie w żadnej gminie.</p>	<p>Sądownictwo policyjno-karne prawie nie istnieje.</p>	<p>Zwierzchności gminne spełniają sądownictwo na obszarach dworskich bardzo niechętnie i to tylko pod naciskiem c. k. Starostwa. Zwykle obszary dworskie same wedle dawnego zwyczaju każą sobie szkodę wynagradzać bez interwencji jakiejkolwiek władzy.</p>
24.	<p>Grybów</p> <p>Utrzymują rejestry wprawdzie, lecz zapisują tylko te wypadki, w których przeprowadzenia dochodzenia i ukarania żąda władza wyższa.</p>	<p>Z wyjątkiem gmin miejskich nie przeprowadzają gminy wiejskie rozpraw za przemoczenia, a dokonane zasądzenia idą w niepamięć, gdyż egzekwowanie kary dla wójtów jest połączone nie tylko z trudem, lecz i z narażeniem własnym. Gminy wiejskie nie posiadają aresztów.</p>	<p>Niebałe, stronnice albo pobłażliwe z powodu beztrudności naczelnika gminy. W niektórych wypadkach kompensuje wódka, piwo — znaczniejsze przekroczenia.</p>	<p>Zasądzenie szkodników na obszarze dworskim rzadkie.</p>
25.	<p>Gorlice</p> <p>Nie we wszystkich gminach są rejestry, jednakowoż Wydział powiatowy nakazuje przy każdej sposobności zaprowadzanie rejestrow i porucza wpisywanie orzeczeń karnych</p>	<p>Nakładane grzywny i orzeczone kary aresztu prawie nigdy nie wykonywane. Areszty istnieją tylko w 4 gminach.</p>	<p>Niedość poważnej opinii używa. Opłaty zdarzają się w wyjątkowych wypadkach i są bardzo małe.</p>	<p>Wypadki stronnicości zdarzają się w dwojakim kierunku: raz sąd wypada na korzyść członków gminy, innym razem na korzyść obszaru dworskiego.</p>

Kary bardzo często nie bywają egzekwowane.

26.

Krosno

Rejestry orzeczeń karnych ledwo w połowie gmin bywają utrzymywane — i gdzie istnieją, tam orzeczenia są wpisywane.

O dokładnem prowadzeniu rejestrów i mowy być nie może, ponieważ wójt z przysiężnym zatacza wszelkie prawie sprawy ustnie i nakłada kary bez pisemnych najczęściej orzeczeń wedle tradycyjnego zwyczajn.

Pisarzami gminnymi są izraelici, diacy i t. p. ludzie bez wykształcenia.

Z wyjątkiem kilku gmin prawie nigdzie rejestru karnego nie prowadzono, dopiero obecnie wprowadza Wydział powiatowy rejestry pod zagrożeniem kar pieniężnych.

Rejestry są tylko w gminach wiejskich. Sądownictwo policyjno-karne w Stryju i Skolem — wykonywane prawidłowo, lecz grzywny nie są wszystkie ściągane.

W 102 gminach wiejskich nie jest według wymogów ustawy wykonywane.

27.

Lisko

Grzywny idą na światło do kościoła lub cerkwi.

Z wyjątkiem gmin miejskich — gminy wiejskie areztów nie mają.

Kary pieniężne, przez zwierzchności gminne nakładane, bywają ściągane i Wydziałowi powiatowemu odsyłane.

Kary areztu nie nakładane. Prócz gminy „Łomna“ nie ma areztu w żadnej gminie.

Bez należytej powagi u ludności. Nie jest wcale ani utrwalonem ani jednostajnem.

Za jedno i to samo przewinienie wymiar kary jest raz zbyt surowym, drugi raz zbyt pobłażliwym.

Kary bardzo często nie bywają egzekwowane z obawy względu na stosunki osobiste.

Tak samo dzieje się z karami areztu.

Z wyjątkiem miast i miasteczek, które posiadają aresztu — tylko w kilku większych gminach wiejskich podobowano kancelarye gminne, a obok nich aresztu.

28.

Turka

Obszary dworskie udają się do zwierzchności gminnej bardzo rzadko o interwencyę.

Nieskonstatowano atoli nigdzie ociągania się zwierzchności gminnej od oszacowania lub od orzeczenia co do popełnionych szkód polowych.

Sądownictwo gminne prawie wszędzie bywa poważane, czego dowodem: że w każdej drobiazgowej sprawie pokrzywdzeni „idą do wójta“.

Z powodu słabej inteligencyi — sądy bardzo stronicze i źle uzasadnione. Opłaty pobierają.

Sądownictwo policyjno-karne w Stryju i Skolem — wykonywane prawidłowo, lecz grzywny nie są wszystkie ściągane.

Mało kieldy wykonywane. Najczęściej obszar dworski fantuje sam i pobiera od szkodowanie wedle własnego uznania.

Stryj

Kary są natychmiast ściągane. Kary areztu również natychmiast wykonywane.

Ściągnięte grzywny przetrwania nieraz wójt z radnymi. Pozostałość idzie na urządzenia cerkwi.

Aresztu są.

Złej opinii, ponieważ zawsze ulega wpływom postronnym.

Powodem kar są przeważnie sprawy, należące do atrybucyi c. k. Sądów (obraz honoru, cielesne uszkodzenie, kradzież i t. p.).

Liczba porządkowa	3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:	b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczane; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?	c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno - karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?	d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw w polowach, popełnianych na obszarze dworskim?
30.	Powiat Z wyjątkiem gminy miejskiej Dolina i Bolechowa. Dolina i Bolechów prowadzą rejestry i zapisują orzeczenia; miasteczko Rożniatów i Perebińsko, tudzież gminy wiejskie nie prowadzą rejestrów.	Sądownictwo policyjno-karne pozostawia bardzo wiele do życzenia. Kary pieniężne często przez funkcyonaryuszów gminnych roztrwaniane. Kary aresztu rzadko kiedy wykonywane nawet w gminach miejskich, chociaż istnieją wszędzie areszty gminne.	Ze względu, że ten powiat mieści w sobie dobra skarbu Państwa, fundacyi Skarbka i metropolitalne z gospodarstwem lasowem, nie było wypadku, by zwierzchność gminna, kiedykolwiek wykonywała sądownictwo z powodu szkód polowych.	Nie ma uznania. Jest zbyt pobłażliwym i stronniczym. Zwykle pobiera sąd: „opłaty“ dla funkcyonaryusza.
31.	Nadwórna Rejestry chociaż istnieją, to nie są należycie prowadzone. Sprawy załatwiają się zwykle ustnie.	Ściągnięte kary wpływają do funduszów na ubogich. Kary aresztu są wykonywane. Areszty istnieją tylko w De-latynie i Nadwórnie.	Złej opinii, gdyż ulega wpływom postronnym. Opłacają się koszta „za fatygę“.	Nieodpowiedne, parcjalne i nieudolne.
32.	Bohorodczany Rejestry są w 12 gminach. Orzeczenia zapisują się tylko w 7 gminach.	Tylko w Bohorodczanach i Sototwinie wpływają do właściwych funduszów. W innych idą na wydatki ogólnej administracji. Kary polowe nie wpływają nigdzie do właściwych funduszów. W 15 gminach istnieją areszty, lecz zasądzenia zdarzają się nadzwyczaj rzadko.	W gminach miejskich sądownictwo policyjno-karne jest zbyt pobłażliwym dla żydów.	Zawsze skierowane na szkodę obszarów dworskich.
33.	Kotomyja Rejestry z małemi wyjątkami nie są wcale prowadzone, a orzeczenia karne nie bywają należycie zapisywane.	Nie zawsze ściągane i nie zawsze wpływają do przeznaczonych funduszów — często obracane na cele prywatne lub na potrzeby gminnego gospodarstwa. Areszty istnieją prawie we wszystkich gminach.	Złej opinii. Samowolne i stronnicze z powodów pokrewieństwa i t. p., opłaty zdarzają się rzadko.	Niedostateczne, a często samowolne.

34.	Kossów	Rejestry tylko w niektórych gminach utrzymywane, a orzeczenia tylko pobieżnie zapisywane.	Nie zawsze ściągane. Ściągnięte zaś wpływają do właśc. funduszów. Kary aresztu praktykują się. Areszty istnieją prawie w każdej gminie.	Złej opinii z powodu, że jest stronniczym. Opłaty pobierają.	Polowych przestępstw nie ma.
35.	Sanok	Przeważna liczba gmin w powiecie ma rejestry karne, lecz nie wszędzie zapisywują do nich orzeczenia karne.	Nie zawsze ściągane, lecz ściagnięte używają na wsparcie ubogich. Gminy wiejskie nie posiadają aresztów, więc i kary aresztu nie nakładają. Stosownie urządzone areszty są: w Sanoku, Rymanowie, w Bukowsku i Mrzygłodzie.	Złej opinii. Bywa w ogóle nieodpowiednio wykonywane. Nie ma właściwej miary. Za surowe lub za pobłażliwe i stronnicze. Opłat nie ma.	Zwierzchności gminne ociągają się z wykonywaniem sądownictwa w tych sprawach polowych.
36.	Brzozów	We wszystkich prawie gminach utrzymywane są rejestry orzeczeń karnych i zapisywane do nich orzeczenia.	Zwykle bywają ściągane i wpływają do funduszu ubogich; często jednak rozdzielają je radni między siebie za fatory. Kary aresztu rzadko kiedy nakładane, w danym zaś wypadku wykonywane. W gminach służą spichrze za areszt gminny.	Sądów zwierzchności gminnej lękają się, bo wyroki i kary wypadają nie według stopnia przewinienia, lecz zawiśnię od stosunku sędziów do oskarżonego. Koszta sądownictwa ponoszą sądowni.	Wcale niedostateczne.
37.	Dobromil	Rejestry bywają w gminach miejskich utrzymywane. W gminach wiejskich rejestrów nie ma nigdzie.	W Dobromilu, Birczy, Robotyczach i Nowemiejscie sądownictwo policyjno-karne bywa sprawowane w sposób należyty i w myśl przepisów ustawy a w Dobromilu i Birczy i energicznie. W gminach wiejskich kar się nie nakłada, albowiem nie ma sądu, kary aresztu nie praktykują się również, gdyż nie ma aresztów.	W Dobromilu, Birczy i Nowemiejscie zażywa opinii dobrej; w ogóle należyte sprawowanie zależy od energii i charakteru naczelników gminy. Po wsiach stronnicze, obydwie strony oplacają się wódką.	Nieodpowiednem. Mąci zaufanie wzajemne między gminą a obszarem dworskim; wykonywane niechętnie, a często niesprawnie wiedliwie.
38.	Przemysł	Od roku 1876 Wydział powiatowy zaprowadził we wszystkich gminach rejestry orzeczeń karnych, lecz nie zawsze orzeczenia bywają do nich wpisywane.	Nie zawsze i nie w każdej gminie bywają ściągane z powodu opiekałości zwierzchności gminnych. Kary aresztu bywają czasem zastosowywane -- i wykonywane. W niektórych gminach są osobne areszty -- w braku ich zasądzony odsiada karę w pierwszym lepszym spichrze lub komorze.	Nie zdobyło dotychczas należytego poszanowania. Naczelnik gminy wydaje tylko w porozumieniu z radą gminną orzeczenia -- na podstawie powziętej przez nią -- uchwały. Opłaty najczęściej w trakamentach.	Zazwyczaj niechętnie. Włóscianie bowiem podejrzewają wójta o porozumienie z dworem.

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba porządkowa	Powiat	<p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno - karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw poleowych, połączonych na obszarze dworskim?</p>
39.	Jarosław	<p>Rejestry istnieją w każdej gminie, lecz bardzo mała ilość orzeczeń karnych bywa do rejestrów zapisywana, przeważnie załatwiają sprawę ustnie i to w karzynie, a przysadzona grzywna idzie na trunki, tytoń i wynagrodzenie.</p>	<p>Ściągnięte grzywny wpływają na cel właściwy, lecz ściąganie odbywa się nadzwyczaj opieszale. Areszty istnieją, lecz wykonywanie kar aresztu nie bywa należycie przestrzegane.</p>	<p>Sądownictwo policyjno-karne jest stronnictwem, przez co lud czuje się być pokrzywdzonym. Najbardziej pokrzywdzeni są ubodzy, nie mogący się okupić.</p>	<p>Zawisłe od składu zwierzchności gminnej i stosunku do obszarów dworskich. Najczęściej obszary dworskie same sobie sprawiedliwość wymierzają.</p>
40.	Mościska	<p>Rejestry są tylko w niektórych gminach systematycznie prowadzone.</p>	<p>Bywają ściągane, lecz tylko przez Wydział powiatowy kontrolowane wpływają do właściwych funduszów. Areszty znajdują się w kilku gminach. Wyjątkowo służy spichrz gminny za areszt.</p>	<p>Złej opinii. Karząca sprawiedliwość zwierzchności gminnej dostęga prawie zawsze tylko proleta, wyjątkowo radnego, będącego u radnych w niełasce.</p>	<p>Zwierzchności gminne spełniają oszacowanie szkód polewnych niechętnie z powodu, aby nie popaść w podejście sprzyjania dworowi.</p>
41.	Staremiasto	<p>We wszystkich gminach zaprowadzono rejestry, lecz w skutek niedotężności piarszy gminnych nie zawsze zapisywane bywają orzeczenia.</p>	<p>Grzywny wpływają do właściwych funduszów. Areszty istnieją tylko w niektórych gminach.</p>	<p>Pobłażliwe — podlegające wpływom postronnym.</p>	<p>Zwierzchności gminne sądzą zwykle niesprawiedliwie. Dwory więc zadawałnają się zwykle odszkodowaniem, jeżeli się uda szkodnika zagrabieć.</p>
42.	Sambor	<p>Rejestry istnieją, wprowadzie we wszystkich gminach, lecz nie we wszystkich bywają zapisywane orzeczenia karne.</p>	<p>Grzywny po największej części nie bywają ściągane. Areszty gminne są niemal w każdej gminie.</p>	<p>Złej opinii, ponieważ nie zwierzchności gminne, lecz naczelnik gminy sądzi dowolnie i stronnictwo. Z małym wyjątkiem pociąga sądownictwo policyjno-karne — kosza.</p>	<p>Niedotężnem i stronnictwem.</p>

43.	<p>Gródek</p> <p>Rejestrów karnych wcale nie prowadzi, wyjątkowo wówczas tylko, gdy przełożona władza wkroczy i przedłożenia rejestru zażąda.</p> <p>W Gródku i Janowie utrzymuje zwierzchność gminna rejestry, zapisując do takowych orzeczenia karne.</p>	<p>Złej opinii, przekracza swój zakres działania i podlega różnorodnym wpływom.</p> <p>Wprawdzie nie bywają wymagane opłaty w gotówce za sądenie spraw, ale odwoływania się do sądownictwa pociąga za sobą bardzo znaczne wydatki na trunki, które interesowani zniewoleni są opłacać — przez cały czas rozprawy radnym gminnym przy rozprawie obecny.</p>	Opieszale i niedołężne.
44.	<p>Ródk</p> <p>Rejestry utrzymywane, ale orzeczenia bardzo rzadko są wpisywane.</p>	<p>Nalożone kary pieniężne bywają tylko wówczas ściągane, gdy przełożona Władza ściąganie grzywny na rzecz właściciela funduszu dopilnuje; zwykle grzywny używane na skutek ugoszczenia członków Reprezentacji gminnej, przeprowadzających dochodzenie policyjno-karne.</p> <p>Areszt istnieją w niektórych gminach.</p>	<p>Dwory same załatwiają przestępstwa polowe, a w nadzwyczajnych wypadkach odnoszą się do zwierzchności gminnych, które w takich razach bezstronny sąd wydają.</p>
45.	<p>Drohobycz</p> <p>Rejestry nie bywają nigdzie utrzymywane, a jeżeli nawet są, to prowadzą się niedbale i niedokładnie.</p>	<p>Nalożone grzywny ściągają zwierzchności gminne najczęściej na rachunek własny, które wójtowie dopiero przy szkodach zwracają.</p> <p>Z wyjątkiem Rudek i Komarna są tylko w kilku gminach areszty.</p>	<p>Nader rzadko sprawowane.</p> <p>W ogóle ludność tutaj nie czyni szkód na obszarze dworskim.</p>
46.	<p>Żydaczów</p> <p>Przeważnie nie utrzymują rejestrów, w następstwie czego i orzeczenia karne nie są uwidocznione.</p>	<p>Orzeczenia policyjno-karne; wydawane przez zwierzchności gminne, nigdy prawie nie bywają wykonywane.</p> <p>Jedynie przez Wydział powiatowy kontrolowane grzywny wpływają do funduszy przeznaczonych. Kary aresztu są częściej wykonywane.</p> <p>Areszty gminne znajdują się prawie wszędzie po gminach.</p>	<p>Ulega wpływom postronnym.</p> <p>„Sprawa“ pociąga kosztą jedynie tylko w razie przestępstw polowych, gdzie strona ocenicieli i rzeczoznawców opłacać musi.</p>
47.	<p>Stanisławów</p> <p>We wszystkich gminach zaprowadzone rejestry, lecz nie we wszystkich dokonywują zapisywania orzeczeń.</p>	<p>Grzywny przy lustracyach odszukane wpływają do funduszu ubogich.</p> <p>Kara aresztu rzadko się praktykuje.</p> <p>Prawie $\frac{2}{3}$ gmin mają areszty gminne.</p>	<p>Złej opinii, a mieszkańcy o ile możności uchylają się od sądów zwierzchności gminnej.</p> <p>Zwykle wójt samowolnie sądzi, grabiąc natychmiast pod sądne.</p> <p>Opłat nie wymagają.</p>
		<p>Grzywny wpływają do właścicieli funduszy ubogich.</p> <p>Kary aresztu bywają wykonywane.</p> <p>Areszty znajdują się w 30 gminach wiejskich.</p>	<p>W niektórych gminach używa dobrej opinii; u przeważnej liczby gmin jest zamiebanne.</p> <p>Jest więcej pobłażliwe i z wyjątkiem bezstronne, „Opłat“ nie wynagają.</p>

Liczba porządkowa	3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:	<p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno-karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw połowowych, popełnianych na obszarze dworskim?</p>
48.	Powiat	<p>W każdym urzędzie gminnym są rejestry. Orzeczenia bywają wpisywane prawie wszędzie.</p>	<p>Grzywny są ściągane i wpływają do właściwych funduszów. Kary aresztu rzadko kiedy zastosowują się, chociaż areszty są we wszystkich gminach.</p>	<p>Złej opinii. Jest stronniczym, zbyt po-dlegające wpływowi postron-nym.</p>	<p>Niekorzystnym; zwierzchności gminne nie spieszą się z wymierzeniem spraw-wiedliwości obszarowi dworskiemu.</p>
49.	Katusz	<p>Rejestry znajdują się wszędzie, orzeczenia karne z wyjątkiem miasteczek nie bywają wpisywane.</p>	<p>Są przeważnie zastosowy-wane kary aresztu, nie zaś kary pieniężne. Wyjątek stanowią gmina: Zakrzewce i kilka innych gmin. Areszty gminne istnieją wszędzie.</p>	<p>Zbyt surowe, a delikwent prosi o odstawienie go raczej do c. k. Sądu, niż do sądu gminnego. Zawsze bezstronne. Opłaty są. Zwierzchność gminna, mieszkańcy wiejska, wykonywa w licznych wypadkach sądy nawet w sprawach z kompetencyi c. k. Sądów, a obwinieni prawie zawsze przyjmują wyrok, dlatego rekursa są nad-rzadkie.</p>	<p>O wypadku sądownictwa na obszarze dworskim, Wydział powiatowy nie ma wiadomości.</p>
50.	Cieszanów	<p>Przeważnie nie prowadzą rejestrów i nie zapisują żadnych orzeczeń.</p>	<p>Grzywnien nie ściągają. Kary aresztu bywają wykonywane tylko w gminach miejskich, po wsiach zaś dla braku aresztów nie bywają wykonywane.</p>	<p>Nie zażywa należytej po-wagi. Zbyt pobłażliwe.</p>	<p>Nieprawidłowe.</p>
51.	Jaworów	<p>Rejestry są, we wszystkich gminach i orzeczenia zapisywane należyście.</p>	<p>Tylko w Jaworowie należyście ściągane i do właściwych funduszów składane. W innych gminach dopiero pod naciskiem upomnień Wydziału powiatowego do ściągnięcia grzywnien zawsze zwierzchność gminna żandar-mery. Kary aresztu wykonywują tylko w miastach i miasteczkach. Po wsiach nie ma</p>	<p>Pobłażliwym i prawie bez wyjątku bezstron-nym. Wyjątkowo: bywały opłaty, za które Wydział powiatowy pociągał winnych do odpowiedzialności.</p>	<p>Dopiero na przynaglenie od Starostwa wykonywane.</p>

52.	Rawa	Rejestrów nie ma i orzeczeń nie zapisują, tylko gdy strona zgłosi rekurs, dopiero wtenczas dopełniają formalnego spisania.	Nie ściągają z obawy przed zasądzonymi.	Najgorszej opinii, niedbałe i nieudolne.	Złe.
53.	Żółkiew	Rejestry bywają utrzymywane i orzeczenia po większej części do nich zapisywane.	Ściągane kary pieniężne wpływają do funduszów ubogich. Kary aresztu bywają wykonywane w 3 miastach, posiadających areszty.	Złej opinii, szczególniej po wsiach. Opłat nie pociąga za sobą.	Niewykonywane.
54.	Lwów	Wszystkie gminy są zapatrzone w rejestry „ex officio” — przez Wydział powiatowy, atoli rzadko kiedy zapisują w nie orzeczenia.	Grzywny zazwyczaj ściągane, lecz rzadko kiedy wpływają do gminnego funduszu ubogich, najczęściej są obrabowane na bieżące potrzeby gminne. Winowajca opłaca traktament dla wójta i asesorów sądu gminnego. Zaledwie w 6—7 gminach znajdują się areszty.	Tylko w wyjątkowych wypadkach bywa sprawowane w należyty sposób i według przepisów ustawy. Ma za sobą tradycyjną powagę: „Sądu gromadzkiego” w rzadkich też wypadkach właścianin odwołuje się do wyższych instancji przeciwko wyrokowi sądu gminnego. Orzeczenia naczelnika gminy, znanego z rzetelności i roztropności, mają poszanowanie i posłuch bezwarunkowy, wedle odwiecznego zwyczaju każdy poważniejszy członek gminy może brać udział w rozstrząsaniu sprawy, więc wyrok sądu gminnego posiada zazwyczaj cechę opinii publicznej: „votis populi”.	Sprawy z dworem bywają łagodniej sądzone, jak gdy chodzi o krzywdę; „biędnego” i t. d.
55.	Bóbrka	Z wyjątkiem gmin miejskich Bóbrka, Chodorów, Strzeliska nowe i Brzozdowce i 7 gmin wiejskich, które utrzymują rejestry i zapisują orzeczenia — nie ma nigdzie rejestrów.	Ściągnięte grzywny wpływają do funduszu ubogich; — często naczelnik używa grzywnien dla własnej potrzeby. Kary aresztu wykonywują się nader rzadko. Po wsiach nie ma aresztów.	Jest powodem ogólnego utyskiwania. W niektórych wypadkach wymagane są opłaty.	Niewykonywane.
56.	Rohatyn	Rejestry przeważnie są zaprowadzone, lecz wpisywanie orzeczeń dokonywa się dopiero pod naciskiem Inspektora.	Zdarzały się wypadki, że ściągnięte grzywny wójt dla siebie zachowywał, lub zużywał na bieżące potrzeby gminne. Areszty są we wszystkich gminach.	Wywołuje u ludu narzekania. Opłat nie wymagają zwierzchności gminne żądanych.	Niewykonywane.
57.	Przemyślany	Rejestry są w niewielu gminach i to niedokładnie utrzymywane, a orzeczenia rzadko kiedy wpisywane.	Grzywny prawie nigdy nie bywają ściągane. Areszt istnieje w kilku gminach.	Złej opinii — niedołężne. Opłat nie pobiera się.	Niewykonywane.

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba parządkowa	<p>a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?</p>	<p>b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczone; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?</p>	<p>c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno-karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakiem jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?</p>	<p>d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądownictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw połowyczych, popełnianych na obszarze dworskim?</p>
58. Brzeżany	<p>Rejestrów gminy nie prowadzą.</p>	<p>Grzywny grzezną po największej części w kieszeni naczelnika gminy, lub są obracane na traktamenta. Z małym wyjątkiem — nie ma w gminach prawie nigdzie aresztów.</p>	<p>Jak najgorszej opinii, jest bowiem stronnice i podlega wpływom zewnętrznym, a krewni wójta i bogacze są nietykalni; naród boi się sądów gminnych, które nadto pociągają kosztą pokrycia traktamentów z obu stron interesowanych.</p>	<p>Obszary dworskie sądzą sprawy połowe — same bez interwencji zwierzchności gminnej.</p>
59. Podhajce	<p>Rejestry wszędzie są prowadzone, lecz tylko w niektórych gminach są o rzezzenia prawidłowo zapisywane.</p>	<p>Grzywny nie zawsze są ściągane, a ściągnięte bywają nieraz rozdzielane pomiędzy urzędujących członków, jako to: taksatorów, połowycych itd. Aresztów brak w wielu gminach.</p>	<p>Złej opinii — stronnice. Sądy odbywają się przy „kielecku”. Opłaty są wymagane.</p>	<p>Właściciele obszarów dworskich sami sądzą i nakładają kary tytułem odszkodowania.</p>
60. Złoczów	<p>Rejestry prawie nie istnieją, pomimo ciągłych upomnień Wydziału powiatowego.</p>	<p>Grzywny rzadko kiedy są ściągane. Gminy wiejskie aresztów nie posiadają.</p>	<p>Złej opinii — stronnice i surowe. Kosztą sądów — wygórowane z powodu wspólnej uczyty.</p>	<p>Wyjątkowo zdarzają się wypadki formalnego przeprowadzenia sprawy, wyrok ogranicza się bowiem na przyznaniu częściowego pokrycia szkody.</p>
61. Brody	<p>Rejestry nie są utrzymywane.</p>	<p>Grzywny, które zwykle dopiero przy lustracjach przypadkowo wychodzą na jaw, wpływają często do funduszu ubogich. Areszty są niemal we wszystkich gminach.</p>	<p>Nie najlepszej opinii z powodu stronnictwośći. Opłaty pobierają się.</p>	<p>Niedostateczne, nie wymierzające właścicielowi odszkodowania.</p>
62. Sokal	<p>Rejestry rzadko kiedy bywają utrzymywane w gminach wiejskich.</p>	<p>Grzywny bywają prawie zawsze ściągane i na właściwy cel używane. Kary aresztu należą do rzadkich wypadków. Areszty są we wszystkich gminach wiejskich i w kilku gminach wiejskich.</p>	<p>Nakładane grzywny nie są zbyt wysokie.</p>	<p>Zwierzchności gminne wiejskie są chętnie w karaniu przestępstw popełnianych, dochodzenia bywają przeprowadzane, a wymiar odszkodowania następuje w wysokości przez taksatora lub połowego oznaczonej. Nadto bywają i grzywny nakładane (co one także)</p>

<p>63. Kamionka Strumitowa</p>	<p>Rejestry są utrzymywane i orzeczenia bywają wpisywane, a Wydział powiatowy prowadzi nad tem ścisłą kontrolę.</p>	<p>Ściągnięte grzywny wpływają do funduszów właściwych. Areszty gminne istnieją we wszystkich gminach miejskich i w wielu wiejskich, lecz kary aresztu bywają bardzo rzadko zastosowywane.</p>	<p>Jest w ogóle bezstronne i sprawiedliwe. Żądania ob. dw. nie przechodzą ponad odszkodowanie.</p>
<p>64. Tarnopol</p>	<p>Rejestry są prowadzone i orzeczenia zapisywane.</p>	<p>Grzywny są regularnie ściągane i wpływają do właściwych funduszów. Kary aresztu rzadko nakładane, lecz wykonywane. Areszty znajdują się w każdej gminie.</p>	<p>Dobrej opinii, i jest raczej za surowe, jak za pobłażliwe. Opłaty nie pobierają.</p>
<p>65. Zbaraż</p>	<p>Z wyjątkiem Zbaraża, gdzie rejestry prowadzą arkuszowo, nie zeszytami, pozostaje sądownictwo policyjne w zupełnem zaniedbaniu. W niektórych tylko gminach wiejskich zapisują sprowadycznie pewne wypadki.</p>	<p>Grzywny, zapisane w rejestrach, jak i te, które przez wyższe władze są nałożone, wpływają do funduszów właściwych. Aresztyznaczodzą się w każdej gminie.</p>	<p>Obszary dworskie nakładają same dowolne opłaty, bardzo niskie; trafiają się jednak wypadki żądania nadto wygórowanych opłat.</p>
<p>66. Skatlat</p>	<p>Gminy miejskie i kilkanaście gmin wiejskich prowadzą rejestry, i orzeczenia bywają zapisywane.</p>	<p>Ściągnięte grzywny wpływają do funduszu ubogich. Trafiają się jednak wypadki, że ściągnięte grzywny idą na: "mohorycz", czyli na zapisać sprawę". — Kary aresztu praktykują się. Areszty są: w 4 miastach i w 12 gminach wiejskich.</p>	<p>Gdzie sądzą zwierzchności gminne energicznie i uczciwie, tam sądy mają uznanie i są sprawiedliwe. W innych gminach są sądy stronnice, mimo tego ludność udaje się do sądów gminnych i zwykle poddaje się wyrokom ich, chociaż pociągają one za sobą kosztą.</p>
<p>67. Trembowla</p>	<p>Większe gminy prowadzą rejestry i orzeczenia zapisują. W mniejszych — kończy się sprawa zwykle starym zwyczajem: "zgoda", orzeczenia więc nie zapisują.</p>	<p>Grzywny wpływają do funduszów właściwych, lecz najczęściej stosuje się karę aresztu od 12—24 godzin. W miasteczkach i większych gminach znajdują się areszty. W mniejszych zaś zastępuje areszt: izba, nąjęta w bezpiecznej chałupie.</p>	<p>Na Podolu lud jeszcze nie dorósł do tego, aby mógł należycie oceniać cudzą własność. Najczęściej całą sprawę rozstrzyga c. k. Starostwo.</p>

3. Czy sądownictwo policyjno-karne w myśl §. 60. ustawy gminnej sprawowane bywa przez zwierzchności gminne tamtejszego powiatu w należyty sposób i według przepisów ustawy — mianowicie:

Liczba porządkowa

Powiat

a) czy utrzymywane bywają rejestry orzeczeń karnych? i czy zapisywane bywają do nich orzeczenia?

b) czy nałożone prawomocnymi orzeczeniami kary pieniężne bywają ściągane i wpływają do funduszów, na które są przeznaczane; czy nałożone kary aresztu bywają wykonywane i w jaki sposób? czy istnieje areszt gminny?

c) jakiej opinii używa sądownictwo policyjno-karne zwierzchności gminnych u ludności miejscowej i jakim jest w rzeczywistości, mając na względzie ogół, a nie pojedyncze wyjątki?

d) jakim okazało się dotychczas w przeważnej liczbie wypadków sądowictwo policyjno-karne, sprawowane przez zwierzchności gminne w sprawach przestępstw policyjnych, popełnianych na obszarze dworskim?

68. **Husiatyn**

Rejestra karne choć są prowadzone, po wsiach bywają zaniedbywane i nie-dokładne.
Po miasteczkach zaś rejestry są prawidłowo prowadzone.

Kary pieniężne są rzadkie — wpływają do kasy pożyczkowej gminnej dla celów funduszu ubogich.
Z wyjątkiem kilku gmin aresztów po wsiach nie ma, zastępuje je jakakolwiek obrona na to chata.

Sądownictwo policyjno-karne idzie w swym postępie równoległe z oświeceniem ludu; gdzie więcej rozgarnięty umysł przewodzi, tam obejmie łatwiej istotę sprawy, wytworzy sobie sąd o niej i zdoła z poczuciem słuszności o niej orzekać.
Ludność wiejska i małomiej-ska, na prymitywnem prawie stanowisku życia społecznego zostająca, miarą swych pojęć waży właściwość, surowość, pobłażliwość lub stronnictwo sądu dla siebie.
Ogół społeczny leży poza sferą jej myśli i rozważania.
Opinia też u ludności o sądownictwie policyjnym w powszechności nie istnieje żadna.

69. **Czortków**

W gminach wiejskich to sądownictwo policyjno-karne jest albo w zupełnem zaniechaniu, albo sprawowane bywa nieprawidłowo i najczęściej stronnice.
W gminie miasta Czortkowa sprawuje się sądownictwo policyjno-karne prawidłowo, i używa dobrej opinii.

W niektórych gminach prawidłowo i sumiennie.
Zawsze jednak sąd gminny bacznie głównie na to, co gmina o tem powie, jak w sprawie dworu wyda wyroki.

70. **Borszczów**

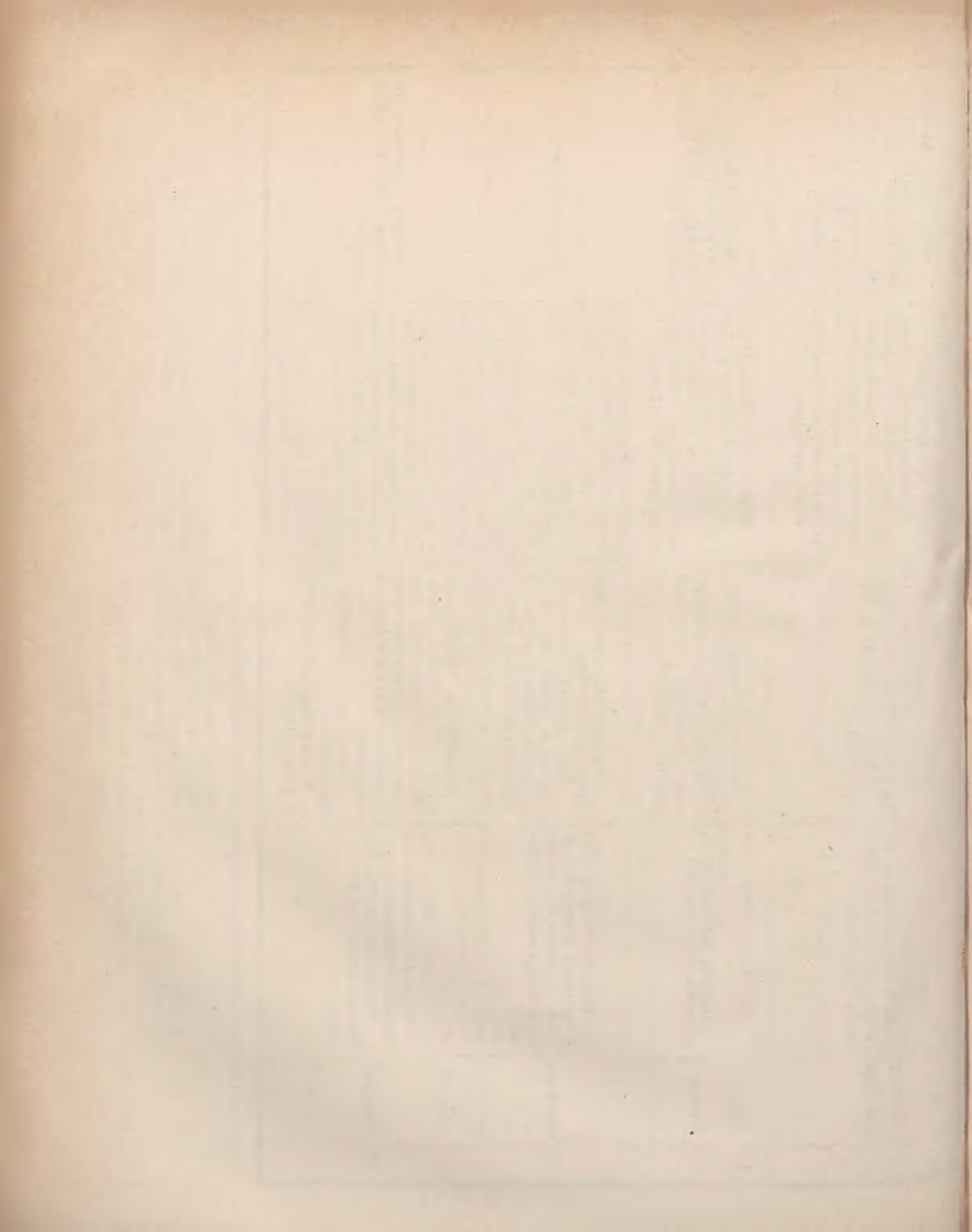
We wszystkich miasteczkach i większej części wsi istnieje rejestry.
Orzeczenia zapisują się.

Grzywny wpływają do funduszu ubogich czyli tak zwanego funduszu zapomogowego.
Większość gmin nie posiada aresztów.

Złej opinii; w ogóle stronnice, a z obawy przed zemstą: pobłażliwe.
Od interesowanych pobierają funkcyonaryusze po 50 ct. za fatygę i stratę czasu.

Okazało się dość znośnem.

71. Zaleszczyki	W kilku gminach są rejestry prowadzone i orzeczenia zapisywane.	Ściągnięte grzywny wpływają do funduszu właściwego. Areszty są niemal w każdej gminie.	Niemą powagi z powodu nieudolności naczelników. W miasteczkach: Zaleszczyki i Tluste — zupełnie prawidłowe; już mniej prawidłowe jest w Uścieczku; w kilku gminach wiejskich — jest sprawowane w sposób należyty. Pobierają opłaty.	Sądy, o ile one odnoszą się do szkód na obszarze dworskim nie okazują się stronnymi. Dwory jednak nie udają się do sądów gminnych.
72. Buczacz	Rejestry prowadzone są we wszystkich gminach.	Grzywny bywają ściągane skrupulatnie. W gminach, mających arestry, nakładają naczelnicy grzywny wyjątkowo.	Wykonywane bezstronnie, zjednało sobie opinię jak najlepszą. Prawie we wszystkich gminach bywa wykonywane z możliwą tylko dokładnością.	Szkody polowe na obszarze dworskim badane sumiennie i sumiennie osądzone.
73. Horodenka	Rejestry prowadzą tylko w sprawach polowych i to tylko w sprawach, co do których zgłoszono odwołanie.	Grzywny wpływają do funduszu pożyczkowego. Kary aresztu bywają wykonywane, gdyż w każdej gminie znajduje się areszt, lub upatrzona na ten cel chata.	Używa u ludności wielkiego wzięcia.	Zadawałajacem.
74. Śniatyn	Rejestry utrzymują w niektórych gminach. Orzeczenia, zwykle wydawane ustnie, rzadko zapisują.	Okazało się, że naczelnicy w niektórych wypadkach grzywny dla siebie zatrzymywali dając nieco i policjantowi za ściągnięcie. Areszty są: w Śniatynie i Zabłotowie. Z gmin wiejskich ma tylko 6 gmin areszty.	Nie jest bez pewnego znaczenia, gdyż członkowie gmin zwracają się z najrozmaitszemi sprawami do swych zwierzchności gminnych.	Obszary dworskie nie odwołują się do sądów gminnych.

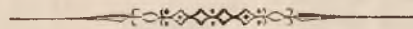
IV.

Działalność władz gminnych

w sprawach

własnego zakresu

(§. 27. lit. e—k, ust. gm. z dn. 12. sierpnia 1866).

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątania kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
1.	Chrzanów	Nie wykonywują nigdzie z wyjątkiem Krzeszowic i Jaworzna — i to najczęściej w skutek doniesienia c. k. żandarmeryi i polecenia Wydziału powiatowego.	W Chrzanowie i Trzebinii zdarzają się wypadki ukarania, najczęściej jednak dopiero w skutek doniesienia c. k. żandarmeryi i polecenia Wydziału powiatowego.	Z wyjątkiem miasteczka Chrzanowa nie istnieją w żadnej gminie.	Rzadko kiedy.	Policya zdrowia jest wielce zaniedbana. — Gminy nie czynią żadnych w tym kierunku starań lub nakładów. ad 1. Wsie obfitują w czystą i dostateczną wodę. ad 2. Chrzanów nie posiada żadnej kanalizacji, studnie są zaniedbane. Podobnie dzieje się w Trzebinii. ad 3. W kilku miejscowościach są cmentarze porządnie urządzone. W innych dość przyzwoicie.
2.	Kraków	Zwierzchności gmin wiejskich żadnego nadzoru nie wykonywują. Nadzór ten wykonywa tylko żandarmerya. Tylko pod naciskiem żandarmeryi działają zwierzchności gminne.	W Czernichowie i Liszkach utrzymują porządek podczas targów policyanci gminni.	Nigdzie.	Nigdy.	ad 1—2. Co do policyi zdrowia nie czynią żadnych nakładów tylko co do zapewnienia potrzebnej wody są stosowne zarządzenia. ad 3. Cmentarze są wszędzie odpowiednio utrzymywane przez Komitet kościelny i c. k. Starostwo.
3.	Dąbrowa	Nie wykonywują.	Tylko gminy miejskie mniej więcej dokładnie wykonywują dotyczącą ustawę.	Nigdzie.	Nigdy.	ad 1. Prawie cały powiat ma zaskórnaną wodę w swoich licznych studniach, do których ścieka częstokroć gnojówka. ad 2. Z wyjątkiem dwu gmin: Dąbrowej i Szczucina, w gminach wiejskich warunki są najgorsze. ad 3. W stanie dobrym po użyciu przymusu.
4.	Mielec	Nie wykonywują.	Zostawia wiele do życzenia.	W Mielcu, Przecławiu, Radomyślu i Rzochowie i w gminie wiejskiej: Borowej.	Tylko w miasteczkach.	Dążność ku lepszemu widoczna tak w gminach miejskich, jak i wiejskich. Miasteczka są przeważnie brukowane. Stosunki sanitarne nawet w gminach wiejskich poprawiły się: choroby nagminne pojawiają się z powodu bałgien okolicznych. ad 1. Wsie mają dobrą wodę, a miasteczka łożą nawet pewne fundusze na sprowadzenie wody zdrowej i w dostatecznej ilości. ad 2. Gminy posiadają grzebowskią ad 3. Cmentarze są wzorowo utrzymywane przez parafie.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g)</i> jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h)</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i)</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo? 	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Przeważnie źle. Kontrolują głównie czeladź i obcych. Niekiedy karzą winnych w skutek doniesienia c. k. żandarmerji i polecenia Wydz. pow.</p>	<p>Przeważnie mało o to dbają.</p>	<p>Ubodzy mają w kilku gminach opiekę i utrzymanie przy kościołach. W innych gminach bywają zaopatrywani kolejno, wedle dawnego zwyczaju: pożywieniem, mieszkaniem lub jałmużną. Nadto Wydział powiat. udziela wsparcia z funduszków ubogich.</p>	<p>Wszędzie, nie wyłączając miast, — jest zupełnie niedostateczne. Chrzanów ma 3 większe, 4-kołowe i 2 małe przenośne sikawki, oraz i inne przybory; mimo to: brak odpowiedniej organizacji i brak wody. Byczyna, Chełmek i Jeleń mają po 1 sikawce kołowej. Krzeszowice wysługują się sikawką dworską. Jaworznia ma sikawkę miejscowego gwarectwa. Reszta gmin posiada kilkanaście oskórków i sikawek ręcznych. Rekwizyta są corocznie przez lustratorów rewidowane. Straż ogniowa ochotnicza istnieje tylko w Chrzanowie.</p>	<p>Przepisy budowlane tylko w Chrzanowie bywają przestrzegane. W innych gminach mało je gdzie wykonywują a jeżeli — to nienależycie.</p>
<p>Bardzo opieszale. Po większej części dopiero na żądanie c. k. żandarmerji zwierzchności gminne starają się o książeczki służbowe i dają je służącym. Przekroczenia nie bywają karane przez wójtów.</p>	<p>W większej części czuwają w skutek ścisłej kontroli c. k. żandarmerji.</p>	<p>Działalność w tym względzie ogranicza się na udzielaniu wsparcia z funduszków ubogich. Żebractwu — gminy wcale nie zapobiegają.</p>	<p>Bardzo wadliwe. Właściciele domów nie posiadają umyślnych przyrządów, — natomiast wszystkie gminy posiadają odpowiednie przyrządy. Na 107 gmin jest w powiecie 60 sikawek ssąco-tłoczących. W innych gminach są sikawki ręczne. Rewizje i pouczenia odbywają się rok rocznie. W Zabierzowie, Pleszowie i Czernichowie są straże ochotnicze. Stałych straży nie ma.</p>	<p>Wójtowie wydają pozwolenie na budowę, jednak nie przestrzegają przepisów. Wydział powiatowy pilnie budowania kominów, w czym doznaje przeszkód w skutek opieszłości wójtów. W powiecie brakuje jeszcze 257 kominów. Zwierzchności gminne wydają zarządzenia budowlane bez zrozumienia przepisów, stąd częste rekursa.</p>
<p>Z wyjątkiem gmin miejskich książeczek po wsiach nie ma z powodu niedołności i niedoświadczenia zwierzchności gminnych.</p>	<p>Mieszkańcy wiejszy należą do trzeźwjszych i pracowitszych, przeto z wyjątkiem nielicznych karczem przedmiejskich w dniach targowych szynkownie nie bywają bardzo późno odwiedzane.</p>	<p>Gminy nie zajmują się temi sprawami.</p>	<p>W niewielu gminach znajdują się odpowiednie i dostateczne przyrządy pożarne. W gminach miejskich rewidowane są przyrządy przez delegata co roku. Ochotnicze straże istnieją tylko w Dąbrowie i Szczucinie.</p>	<p>Pozostawia jeszcze bardzo wiele do życzenia. W gminach wiejskich bywają przepisy bardzo mało i niedokładnie przestrzegane.</p>
<p>Książeczki służbowe są przez wszystkie gminy wydawane. Przekroczenia bywają w miasteczkach energiczniej karane, niż w gminach wiejskich.</p>	<p>Zwierzchności gminne czuwają bardzo energicznie. Gminy wiejskie stoją pod względem wstrzeźliwości wyżej od miasteczek.</p>	<p>Gminy tworzą na ten cel specjalne fundusze (z kilku już tysięcy składające się). Proletaryat żebrzący jawi się mniej po wsiach, więcej zaś po miasteczkach.</p>	<p>Wsie posiadają tylko tańsze przyrządy. Mielec i Radomyśl posiadają przyrządy ulepszone i mają straż ochotniczą. Rewizja przyrządów wypadła z rezultatem średnim.</p>	<p>Nowe budowy powstają na podstawie pozwolenia zwierzchności gminnej. W całym powiecie nie ma już budynków wadliwej konstrukcji lub bez kominów. W skutek prawidłowych orzeczeń i zarządzeń zwierzchności gminnych nie ma prawie rekursów.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez radę gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	1. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
5.	Kolbuszowa	Bardzo mało wykonywują. Cała działalność ogranicza się na przestrzeganiu wag i miar cechowanych. Rewizye odbywają się 4 razy do roku podczas peryodycznych relacyj wójtów. W razie przekroczenia spisują protokół i konfiskują ważki lub miary.	W miasteczkach wykonywany przez rewizora w towarzystwie jednego asesora.	w Kolbuszowej, Majdanie, Raniżowie i Sokołowie.	Często. Przekupnie są źle kontrolowani, wskutek czego artykuły kosztują w dwójnasób.	ad 1. Woda zdrowa i obfita. W tym względzie uczyniono wszystko, cokolwiek uczynić było można. Studnie ocembrowane i każdego roku czyszczone, z czego coroczna relacya idzie do Wydziału pow. od zwierzchności gminnych. Rewizye odbywa wójt z delegatem częścią z żandarmerją. ad 2. Ścieki nieczystości są po wsiach urządzone. — Kontrola po wsiach dwa razy do roku. Kontrola po miastach każdego miesiąca. Grzebowiska ogrodzone. Gminy miejskie pozostają w tyle z swoimi zaułkami żydowskimi. W tej mierze nawet kary pieniężne nie skutkują. Takowe zło dałoby się usunąć przez wprowadzenie krytych ścieków. Brak wychodków i śmietnisk.
6.	Tarnobrzeg	Gminy wiejskie zupełnie nie wykonywują nadzoru nad przedmiotami żywności. Nad miarami i wagami nadzór bywa wykonywany.	Nadzór w miast. nad przedm. żywności dość dobry, z wyjątkiem nadzoru pieczywem, które jest proporcjonalnie do cen zboża za małe i liche.	W miasteczku Baranowie, Radomyślu i Tarnobrzegu. Rozwadów ma regulamin zwyczajowy.	Trafiają się.	ad 1—2. Po gminach wiejskich bywają zaniedbywane — z braku fundusów. W gmin. miejsk. są starania widoczne i nakłady, w niektórych dość znaczne. ad 3. Cmentarze są należycie urządzone i utrzymywane.
7.	Nisko	Nie wykonywują.	Nie wykonywują.	Nigdzie.	Nie.	ad 2. W Ulanowie po pożarze w r. 1886. komitet ratunkowy wybudował dwie studnie z zebranych ofiar publicznych. ad 3. Gminy nie robią.
8.	Biała	W gminach wiejskich pod tym względem nie się nie dzieje.	W Białej i Oświęcimie policya podejrzane przedmioty żywności. W innych gm. miejskich spełniają te czynności pobieżnie i wyjątkowo.	Nigdzie.	Dorywkowo gminy postanawiają pewne rozporządzenia, ale te nie są wykonywane. Wypadki zasądzenia trafiają się.	ad 1—2. Zwierzchności gm. wiejskie nie czynią żadnych nakładów pod tym względem i nic nie robią. — W Kętach spoczywa uchwała o wybudowaniu studni gminnej już od lat kilku w akdach, pomimo 30 tysięcy rocznego dochodu. W Oświęcimiu ma istnieć komitet sanitarny — (bezczylny). Z wyjątkiem Białej — brudy i kady podtapiają piwnice. ad 3. Brak trupiarni. Cmentarz ewang. w śródmieściu w Białej.
9.	Wadowice	Nie wykonywują.	Sprawują komisarzy targowi przy pomocy organów polic. prawidłowo.	W Wadowicach, Andrychowie, Kalwarii i w Zatorze.	Wypadki zasądzenia trafiają się; konfiskata artykułów pojedynczych zdarza się.	ad 1—2. Podjmują wyłącznie gm. miejskie — gminy wiejskie ciornią na brak studziennej wody — w bardzo wielu miejscowościach, z czego panują choroby nagminne. ad 3. Cmentarze prawie wszędzie są należycie urządzone i utrzymywane.

W sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zanledbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>W urzędzie gminnym prowadzi się ewidencya sług. Książeczki są należycie wydawane. Zapasy książek są w każdej gminie. Zwierzch. gm. karają przestępstwa. Takich jednak wypadków było bardzo mało.</p>	<p>W gminach miejskich czuwa policya miejscowa. W gminach wiejskich jest zbędna taka kontrola: lud tutejszy nie siedzi po szynkach. W bardzo wielu gminach stoją karczyny puste. W niektórych karczem weale nie ma. — Pod dozorem dwóch członków zwierzchności gminnej odbywają się zabawy we wsiach po karczniach, takie zabawy są jednak rzadkością. Zwierzchności gminne prowadzą dobrze kontrolę karczem. Obszary dworskie wykonują kontrolę gorzej.</p>	<p>Gminy czynią wszystko, co jest możliwe. W gminach wiejskich widzi się rzadko ubożego, za to w gminach miejskich jest ich sporo. — W gminach miejskich urządzono Towarzystwa wstydzących się żebrak. W Majdanie, Raniszowie i Sokolowie żebracy — codziennie nawiedzają domy prywatne. W Kolbuszowej co soboty zbierają jałmużnę. — W niektórych miastach ubodzy otrzymują wsparcie stałe.</p>	<p>Wszystkie gminy posiadają przepisane przyrządy (nie ma atoli sikawek ręcznych po domach); mieszkańcóm gmin podzielono na cztery oddziały: 1. oddział do gaszenia pożaru; 2. do dostarczania wody; 3. do ratowania mienia — 4. do strzeżenia wyrotowanych rzeczy. Wszyscy stoją w ewidencji i pod kontrolą na wypadek pożaru. — Rewizye odbywa zwierzchność gminna 2 razy do roku, nadto lustrator rewiduje przyrządy do gaszenia. Straż ochotnicza istnieje: w Kolbuszowej, Majdanie i Raniszowie. W zawiązku: w Sokolowie.</p>	<p>W miasteczkach odbywa urzędnik Wydziału powiatowego rewizyę 4 razy do roku; rewizyę kominów, ognisk i pieców odbywa zwierzchność gminna raz w rok, w gminach miejskich zaś kwartalnie. Przepisy na budowę są przestrzegane jedynie w miasteczkach. Pożądaniem jest: przedkładanie Wydziałowi powiatowemu planów przyszłych budowli w miastach i po wsiach. Po wsiach udzielają na ustne żądanie konsensa na piśmie.</p>
<p>Pod kontrolą żandarmerji przestrzegają wszędzie. Zwierzchności gm. starają się, by wszyska służba miała książeczki służbowe. Przekroczenia karzą.</p>	<p>Wskutek ścisłego dozoru żandarmerji zwierzchności gminne czuwają wszędzie surowo.</p>	<p>Bardzo nieznaczna w skutek braku funduszów. Zwierzchności gminne po miastach nadzorują żebraków.</p>	<p>W gminach miejskich przyrządy istnieją, lub sporządzają się i uzupełniają. Po wsiach prawie w każdym domu są sikawki ręczne; — gminy zaś jako takie nie posiadają przeważnie żadnych przyrządów ogniowych. Tylko w Tarnobrzegu istnieje straż ochotnicza.</p>	<p>Po miasteczkach przepisy budownictwa wszędzie ściśle przestrzegane. Zwierzchności gminne wiejskie wydają tylko wyjątkowo konsensa, a budowa nie bywa nadzorowana. W gminach miejskich wydają orzeczenie z zrozumieniem obowiązków. Rekursa bywają rzadkie.</p>
<p>Bardzo opieszale, tak jakby to je nie obchodziło.</p>	<p>Zamykanie szynkowni zależy od indywidualności przełożonego gminy. Przepisy o muzykach z tańcami są dość przestrzegane.</p>	<p>Żadna. Gościnność zaopatruje żebraka.</p>	<p>Gminy nie nie robią. Wydział powiatowy przez swych delegatów zarządza rewizyę.</p>	<p>—</p>
<p>Pobieżnie z wyjątkiem Białej i to tylko na doniesienie żandarmerji wykonują; po wsiach — z wielkimi nadużyciami i wyzyskiwaniem przy wydawaniu książ. słóżb., za które zwierzchność gminna pobiera zamiast 11—35 ct. 50—80 ct. a nawet jak w Dankowicach i 5 złr w s. Nie prowadzą ewidencji sług, nie zasądają za przekroczenia, chyba rzadko kiedy.</p>	<p>Nie czuwają. W Porąbkach, gdzie żyd jest radnym, posiedzenia Rady gminnej odbywają się u tego karczmarza-radnego. W Bukakowie wójt jest sam szynkarzem. Z wyjątk. Białej i w miastach nie dzieje się lepiej.</p>	<p>Z wyjątkiem 2—3 gmin reszta gmin posiada niejaki fundusze ubogich. Lecz z wyjątkiem Białej i Oświęcimia mało która gmina rządzi się dobrze. W Kątach nie można się na ulicy nawet opędzić przed żebrakami. W ogóle — żebractwo kwitnie w całym powiecie. Z wyjątkiem Osiaka reszta gmin wiejskich jest niedołężna.</p>	<p>Z wyjątkiem tylko kilku gmin miejskich i gminy wiejskiej Osiek, która posiada większą sikawkę — reszta gmin nie posiada nawet ręcznych sikawek. O rewizyi przyrządów w gminach wiejskich nie ma mowy z wyjątkiem gminy Osiek, gdzie rewizya odbywa się przy lustracji majątków gmin. Podobnie ma się rzecz po miasteczkach z wyjątkiem Oświęcimia, Kąt i Białej, która ma straż ochotniczą z przyrządami do gaszenia ognia.</p>	<p>Przepisy budownicze z wyjątkiem Białej nie są nigdzie przestrzegane. Wilanowice mają dachy pod słomą. W Kątach wiele domów bez kominów, w wielu wadliwie zbudowane. Oświęcim słynie z zakamarków i swoich anormalnych budowli, powstałych szczególnie po pożarze r. 1881, a któreby bezzwłocznie należało zamknąć lub przebudować. Licencye wydają się ustnie. W gminie wiejskiej budują tak i to, jak i co — komu się podoba.</p>
<p>Zwierzchności gmin większych postępują prawidłowo — a zwierzchności gmin mniejszych starają się swym obowiązkiem zadość uczynić.</p>	<p>Postępowanie musi być prawidłowym, gdyż nie doszły żadne skargi — do Wydziału powiatowego.</p>	<p>Wadowice utrzymują swych ubogich z funduszów właściwych. W innych gminach choć otrzymują ubodzy od czasu do czasu wsparcie — nie może to jednak zapobiedz żebractwu.</p>	<p>Prawie we wszystkich gminach nie niedołężne. Właściciele domów nie posiadają przyrządów. Z wyjątkiem gmin miejskich posiada tylko Chocznią przyrządy do gaszenia ognia. — Rewizya odbywała się w 1886 r. w gminach miejskich przez Wydział powiatowy. Straż ochotnicza istnieje: W Wadowicach, Andrychowcie i Kalwaryi.</p>	<p>Przepisy przestrzegają się: W Wadowicach, Kalwaryi, Andrychowcie i Zatorze. W gminach wiejskich nie są przestrzegane. Rekursa były z Brzeźnicy, tudzież z Wadowic i Andrychowa.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,				
		<i>ad e.</i> czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?	w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	<i>ad f.</i> czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i u-przątania kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?	
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
10.	Myślenice	Nie wykonywują.	Wykonywują tylko w Myślenicach i Jordanowie w czasie targów lub jarmarków. W Drogini, Lubieniu i Rabce dopiero na wezwanie żandarmeryi.	Istnieją: w Myślenicach, Jordanowie i Rabce.	Trafiały się zaraz po wprowadzeniu metrycznych miar i wag; obecnie rzadko kiedy zdarzają się przekr. i zasądzenia. Nadzór zw. gm. miejskiej i wiejsk. z pomocą c. k. żandarm. zapobiegł mnożeniu się przestępstw w tym dziale.	<i>ad 1—2.</i> Gminy miejskie dokładają wszelkich starań, nie szczędzą nakładów i mogą być wzorem dla wielu innych miast. Po wsiach jest wody zdrowej w dostatkim. Skutkiem górzystego położenia są naturalne ścieki. Na kał — osobne i zagrodzone miejsca 2 razy do roku wywożone. „Ścierwiska“ istnieją. <i>ad 3.</i> Cmentarze są należycie utrzymywane.
11.	Wieliczka	W kilku gminach wiejskich, w których odbywają się targi tygodniowe i jarmarki miesięczne, dozór pozostawia wiele do życzenia.	Nie w każdym mieście dostatecznie. Wyjątek stanowią Wieliczka i Podgórze	W Wielicze, Podgórzu i Dobczycach, w Gdowie zaś dopiero w toku.	Rzadko.	<i>ad 1—2.</i> Jedynie: Wieliczka, Podgórze, a w mniejszym stopniu Skawina czynią nakłady. W gminach wiejskich policya zdrowia leży odłogiem. <i>ad 3.</i> Cmentarze doznają starania pod względem porządku.
12.	Bochnia	Wyjąwszy Bochnię i miasteczek zwierzchn. gminne bardzo mało zajmują się nadzorem nad artykułami pożywienia, nad miarą i wagą.	—	Regulaminy są przeważnie zwyczajowe.	W miejscach targowych zdarzają się zasądzenia za przestępstwa policyjne.	<i>ad 1—2.</i> Tylko w Bochni i Wiśniczu znane są uśiłowania pod względem wody. Również utrzymują w porządku ścieki i t. p. tylko Bochnia i miasteczka. Padliny bywają zakopywane na unyślnie ku temu przeznaczonych placach. <i>ad 3.</i> Cmentarze są utrzymywane należycie.
13.	Brzesko	Gdyby nie żandarmerya — cały ten dział policyi zupełnie byłby zaniedbany.	Oglądanie mięsa bywa przestrzegane w gminach miejskich.	Nigdzie.	Kary zdarzają się niekiedy, osobliwie podczas targów.	<i>ad 1.</i> Studnio są bardzo pierwotnie urządzone. Jedynie w Wojniczu są porządne studnie miejskie. <i>ad 2.</i> Zwierzchności gminne nie troszczą się zupełnie o to. Ścierwiska są wszędzie. <i>ad 3.</i> Cmentarze znajdują się w względnym porządku.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g)</i> jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h)</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i)</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni załość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczey?</p>
<p>Należycie.</p>	<p>Nadzór nad zamykaniem szynkowni niedostateczny; nad muzykami i tańcami ścisły.</p>	<p>Wsparcia z funduszów ubogich zapobiegają żebractwu. Mysłenice i Jordaków mają domy ubogich, w skutek czego dziś już żebractwo ustaje.</p>	<p>Obecnie lepsze. Właściciele domów, jak i wszystkie gminy, posiadają przyrządy do gaszenia ognia. W miarę funduszków zakupują sikawki ssące-tłoczące. Rewizye przyrządów odbywają się każdego roku przez delegata Wydziału powiatowego. Straż ochotnicza istnieje w Mysłenicach od 13 lat, Jordanowie od 4 lat — organizuje się w Makowie.</p>	<p>Ścisłe po miastach. Mniej ścisłe po wsiach, dla tego, że lud uznaje budowane przepisy za zbędne. Największy opór stawiają przy naglaniu do stawiania komisjów, które często przez kilka lat nawet przewleka się.</p>
<p>W skutek ciągłej kontroli c. k. żandarmeryi wystawiają nawet zwierzchności gmin wiejskich książeczki służbowe — nie prowadzą jednak potrzebnej ewidencji, wskutek czego posiadają niektóre po 2 i 3 książeczki, co znowu stają się powodem rozmaitych malwersacyj. Karę za przekroczenia wymierzają ściśle miasta, gorzej wsie. — W Podgórzu zaś prowadzi kontrolę nad służbą i czeladzią Ekspozytura c. k. policyi.</p>	<p>W gminach wiejskich nie rozwijają żadnej czynności. Kary na szynkarzy są załagodne. Zdarzają się nadużycia godzin przepisanych. W gminach miejskich trafiają się takie wypadki rzadko.</p>	<p>Gminy nie rozwijają żadnej działalności. Wyjątkiem są miasta: Wieliczka i Podgórze, gdzie są umyślnie domy ubogich, i gdzie nie pozwalają włóczyć się żebrakom. Zresztą czujność nad żebractwem roztacza straż c. k. żandarmeryi.</p>	<p>Tylko w miastach posiadają właściciele domów przyrządy najniezbędniejsze. W gminach wiejskich leży ta sprawa odłogiem. Przyrządy znajdują się: w Wieliczce, Podgórzu, Dobczycach i Skawinie; nadto we wsi: Świątnikach górnych. Gminy te posiadają przyrządy najnowszej konstrukcyi. — Rewizye tylko w Wieliczce i Podgórzu. Straże pożarne istnieją w Wieliczce, Dobczycach i Świątnikach górnych. — W Skawinie i Tyńcu dopiero organizują się. — Nadto posiada Podgórze straż stałą: 8 ludzi i 4 sikawki 4-kółowe. Zawarty jest układ z Krakowem, mocą którego Kraków ma za pewną opłatą posilkować Podgórze.</p>	<p>Po wsiach żadne. Podgórze ma swego inżyniera, w Wieliczce plany przedłożone celem wyjednania konsensów, oceniają salinarni technicy. Inne zw. gminne miast udzielają konsensa każdemu, kto li zażąda, i nie troszczą się dalej o budowie.</p>
<p>Nie ma należytej kontroli i ewidencji, niejeden bowiem posiada po kilka książeczek. Ukarania przekroczeń trafiają się bardzo rzadko.</p>	<p>Zwierzchności gminne czuwają głównie z obawy przed żandarmeryą.</p>	<p>Z wyjątkiem Bochni i miasteczek, gminy wiejskie nie zapobiegają żebractwu.</p>	<p>Niedostateczne. W żadnej gminie wiejskiej nie ma przepisanej ilości przyrządów. Rewizye przyrządów odbyto w Bochni i miasteczkach w roku 1886 — w bież. roku odbywa się powtórnie. Straż ochotnicza istnieje: w Bochni, Wiśniczu i Lipnicy murowanej. — Stałej straży ogniowej nie ma nigdzie.</p>	<p>Po miastach prawidłowo. Po wsiach z powodu nieudolności wójtów tylko w rzadkim wypadku należyto. Nad budowaniem kominów ogniotrwałych czuwa żandarmerya. W braku zastosowania konsensów — nie ma rekursów.</p>
<p>Książeczki wydają jedynie na żądanie interesowanych. Obecny bywają przyjmowani tylko wtenczas, jeżeli mają książeczki służbowe. Kary rzadko kiedy zdarzają się.</p>	<p>W niewielu gminach jest pod tym względem porządek.</p>	<p>Żadna. Żebrak wychodzi i wchodzi do gminy bez wszelkiej legitymacyi.</p>	<p>Nieudolne. Właściciele domów po wsiach nie posiadają żadnych przyrządów, jak się po zrewidowaniu około 40 gmin okazało. Stała straż ochotnicza: w Brzesku, Wojniczu, Zakliczynie i Okocimie; organizuje się zaś w Radłowiu; lecz wszystka jest niedołężną z powodu braku potrzebnych przyrządów. Wydział powiatowy zamówił w bieżącym roku dla 26 gmin wiejskich sikawki przenośne w fabryce Chylewskiego w Tarnowie.</p>	<p>Konsensa wydają dosyć regularnie — atoli bez przedłożenia przepisami wymaganego planu. — Oględziny na placu są wystarczające. — Pobierają się opłaty, albo pocestne przy wydawaniu orzeczeń. Kominy i ogniska w gminach w zupełnem zaniedbanu.</p>

Liczba porządkowa		Powiat		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,			
				<i>ad e.</i> czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?				
14.	Tarnów	W gminach wiejskich dział ten zupełnie zaniedbany	<p>W Tarnowie jest osobny komisarz targowy, lekarz miejski i weterynarz, jako wykonujący nadzór.</p> <p>W Tuchowie: jeden asesor, sekretarz gminy i lekarz miejscowy, ostatni o remuneracyi 480 złr.</p> <p>W Ryglicach nad mięsem dozorował do roku 1887 burmistrz z jednym asesorem, a od r. 1887 dozoruje lekarz miejski.</p>	W Tarnowie i Tuchowie.	W Tarnowie bardzo liczne zasądzenia; w Tuchowie i Ryglicach rzadsze.		<p><i>ad 1.</i> Gminy wiejskie nie czynią żadnych starań.</p> <p>Gminy zaś miejskie podejmują starania i nakłady.</p> <p>Tarnów: posiada własne wodociągi i kilkanaście studziń miejskich z czystą i dobrą wodą.</p> <p>Tuchów od 2 lat wyłożył znaczne kapitały na studnie miejskie.</p> <p>Ryglice nie wiele łożą na zapewnienie sobie dobrej wody, ponieważ tu nie brak studni gminnej.</p> <p><i>ad 2.</i> Tarnów posiada w $\frac{1}{3}$ części kanał zaczyn muirowaną i uprzątuje kał i padliny miast.</p> <p>W Ryglicach i Tuchowie bardzo mało przestrzegają czystości.</p> <p>We wszystkich gminach miejskich istnieją osobne komisye sanitarne.</p> <p>W gminach wiejskich nie ma urządzonych ścieków. Padliny zakopywują w grzebowiskach.</p> <p><i>ad 3.</i> Cmentarze w gminach miejskich są zupełnie odpowiednio urządzone i utrzymywane.</p> <p>W gminach wiejskich są ogrodzone lub rowem okopane.</p>
15.	Pilzno	<p>Wykonywanie nadzoru nad przedmiotami żywności wiele pozostawia do zyczenia nawet w gminach miejskich i w miejscach targowych.</p> <p>Konfiskowanie n. p. małego i nieodpowiedniego pieczywa jest niu-dolne.</p> <p>Cena mięsa wyrąbywanego nie stoi nigdy w stosunku należytych do cen i do jakości bydła rzeźnego.</p>		Nigdzie.	Rzadkie są wypadki zasądzenia.		<p><i>ad 1.</i> Gminy ile możliwości starają się o za pewnienie sobie potrzebnej wody.</p> <p><i>ad 2.</i> Czyszczenie ścieków, uprzątnięcie kałów wiele pozostawia do zyczenia.</p> <p><i>ad 3.</i> Cmentarze w ogólności są należyście urządzone i odpowiednio utrzymywane.</p>
16.	Ropczyce	Nie wykonywują wcale.	Wykonywują tylko formalnie.	W miasteczkach: Ropczycach i Wielopolu, lecz mało kiedy bywają przestrzegane.	Wypadki zasądzenia są rzadkie.		<p><i>ad 1—2.</i> Ani o zdrową wodę, ani o utrzymanie czystości w gminach wiejskich urzędy gminne nie dbają.</p> <p>Więcej dbałości po miasteczkach—lecz tylko pod naciskiem i ścisłą kontrolą żandarmeryi.</p> <p><i>ad 3.</i> Na cmentarzach prawie wszędzie porządek.</p>
17.	Jaśło	Nie wykonywują wcale.	W gminach miejskich daje się tylko nader słaba czynność spostrzegać i to li w główniejszych, miejscowościach jak Jaśło i Kołaczyce.	W Jaśle, Frysztaku, Żmigrodzie, Osieku i Kołaczycach.	O wymierzanych grzywnach Wydział powiatowy nie posiada prawie żadnej wiadomości.		<p><i>ad 1—3.</i> W gminach wiejskich nie tylko że nie nie robią, ale nawet nie mają najsłabszego wyobrażenia o tem wszystkim; nieczystości, gnojówki i t. p. usuwają tylko pod groźbą kar i egzekucyi politycznej.</p>

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g)</i> jak wykonywane przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h)</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i)</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadłość przepisom, w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo? 	<p>Jakiem jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>W miastach wolno jedynie za książeczkami przyjmować służbę, a przekroczenia bywają odpowiednio karane.</p> <p>W gminach wiejskich wydają wprawdzie książeczki służbowe dochodzącym na służbę z gminy do innych miejsc, lecz u miejskich — z wyjątkiem sług dworskich — nie znajduje się książeczek weale.</p> <p>Przekroczenia bywają łagodnie karane, z powodu, iż sąd w tej mierze podlega różnorodnym wpływom postronnym.</p>	<p>Czuwają tak miejskie gminy; karają przestępców, i ściągają grzywny.</p>	<p>W gminach wiejskich ogranicza się na rozdaniu kwot z funduszu ubogich.</p> <p>Właściwych żebraków miejskich gminy nie mają, a obcych — wydalają.</p> <p>Gminy miejskie starają się własnymi funduszami zaopatrywać ubogich; nadto istnieją osobne fundusze; w Tarnowie istnieje utworzony z łona Rady gminnej komitet ubogich, i liczne fundacje na korzyść ubogich.</p> <p>Żebractwu zapobiega się tutaj przez energiczne wykonywanie przepisów, przez karanie niepoprawnych i wydalanie obcych.</p>	<p>Ani w jednej gminie nie posiadają właściciele domów przepisanych przyrządów. Po wsiach znajdują się tylko konewki i osęki. Tak samo po dworach. Tarnów posiada dostateczną ilość fundusze na ten cel.</p> <p>Tuchów ma co najpotrzebniejsze.</p> <p>Rygliec oprócz jednej sikawki, kilku drabin i osęków nie mają nic więcej.</p> <p>5 gmin wiejskich posiada sikawki, a reszta zupełnie zaniedbana.</p> <p>Wydział powiatowy stara się o fundusze na zakupienie tanim kosztem na raty sikawek dla gmin wiejskich.</p> <p>Rewizye w Tarnowie odbywają się w lecie prawie każdego miesiąca, a w zimie dwa lub trzy razy.</p> <p>Delegaci odbyli nadto rewizye po miastach, a lustratorowie po wsiach.</p> <p>W Tarnowie istnieje straż pożarna stała i ochotnicza; w Tuchowie — straż ochotnicza; w innych gminach — nie ma żadnej.</p>	<p>Dostateczne.</p> <p>Przepisy budowlane, jak i przepisy o ogniskach i kominach, bywają po miastach ściśle przestrzegane; — po wsiach tylko w ogólnikowych zarzysach.</p> <p>Orzeczenia i zarządzenia w sprawach budowniczych świadczą w ogóle o należytem zrozumieniu obowiązków.</p>
<p>We wszystkich gminach przepisy o służbie w ogólności, a mianowicie co do książeczek służbowych, bywają wykonywane — dzięki ścisłemu nadzorowaniu — przez c. k. żandarmeryę.</p> <p>Przekroczenia służbowe nie zawsze bywają karane.</p>	<p>Nawet w gminach miejskich nie czuwają.</p> <p>Przepisy o muzykach również przy ścisłym nadzorowaniu przez c. k. żandarmeryę bywają w ogólności przestrzegane.</p>	<p>Żebractwo jest niestety zwyczajem powszechnym; a działalność w sprawach ubogich jest niedostateczną z powodu ubóstwa ludności.</p>	<p>Jest w ogóle niedostateczne. W gminach wiejskich redukują się przyrządy, które właściciele domów posiadają. — W dwóch gminach miejskich są należyte i dostateczne przyrządy. Rewizye odbywają się po miastach przez delegata Wydziału pow.; po wsiach przez zwierzchnika gminnego.</p> <p>Pilźno posiada straż pożarną ochotniczą.</p> <p>W Brzostku straż ochotnicza ma się zawiązać.</p>	<p>Wydawanie konsensów na budowę rzadko praktykuje się szczególnie po wsiach, z powodu obojętności wójtów i nieudolności pisarzy gminnych.</p> <p>Na doniesienie żandarmeryi o brakujących kominach zwierzchności gmin uniwinia się ubóstwem właścicieli domów.</p>
<p>Książeczki służbowe bywają wydawane, jednak bez należytej kontroli i porządku.</p> <p>Przekroczenia służbowe uchodzą zbyt często bezkarnie.</p>	<p>Z powodu ogromnego postępu w trzeźwości w gminach wiejskich przekroczenia pod tym względem są rzadkie; gdy tymczasem w gminach miejskich przekroczenia są częstsze, a przestrzeganie porządku przez urząd gminny pozostawia wiele do życzenia.</p>	<p>Żadna.</p>	<p>Gminy wiejskie nie posiadają przyrządów przepisanych.</p> <p>Gminy miejskie posiadają wprawdzie sikawki i inne narzędzia ogniowe, lecz nie w takiej ilości i jakości, jakby należało.</p> <p>Rewizye odbywają się przez delegata Wydz. pow. od czasu do czasu.</p> <p>Ochotnicza straż pożarna jest w Dębicy i Sędziszowie.</p>	<p>Przepisy budownicze bywają przestrzegane tylko co do formy; a orzeczenia i zarządzenia świadczą tylko o niezrozumieniu przepisów i obowiązków z nich wpływających.</p>
<p>Książeczki służbowe najczęściej wydają naczelnicy gmin z obawy przed odpowiedzialnością.</p> <p>Książeczki służbowe najczęściej są wydawane bez podpisu wójta i pieczęci.</p> <p>Jeden sługa niewa po kilka książeczek.</p> <p>Zwierzchność spisu sług nie utrzymują w żadnej gminie.</p> <p>Przekroczenia nie karzą weale.</p>	<p>Zwierzchności gminne weale nie czuwają, wskutek czego Wydział powiatowy od lat 10 liczne wymierza kary na wójtów i zmusza ich do karania szynkarzy; lecz to wszystko bezskutecznie, gdyż właśnie ton dział policyi gminnej jest nadzwyczajnie protegowany przez wójtów.</p>	<p>Gminy nie kompletnie nie czynią ani w sprawach ubogich, ani przeciw zapobieganiu żebractwu.</p>	<p>Prawie nie istnieje, a liczne rozporządzenia, okólniki, kary nawet pozostają bez skutku, z powodu braku zrozumienia przepisów i zarządzeń.</p> <p>Gminy wiejskie nie posiadają żadnych narzędzi; z pośród właścicieli domów, tylko niektórzy, mają liche ręczne sikawki.</p> <p>Rewizye w gminach i po domach od roku przeprowadza lustrator. Tylko w Jaśle istnieje ochotnicza straż ogniowa, dobrze zorganizowana.</p>	<p>Liczne kary dowodzą, że przepisy o pozwoleniu na budowę i t. d. są w zupełnem zaniedbanu.</p> <p>W sprawach budowy zwierzchności gminne samodzielnie nie robią, tylko na polecenie Wydz. pow.</p>

Liczba porządkowa		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych				
		Powiat	<i>ad e.</i> czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?	w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	<i>ad f.</i> czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach polioy zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejsze? 2. co do ścieków nieczystości i uprzężania kałów, padlin i t. p. 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
18.	Rzeszów	Zwierzchności gmin wiejskich nie wykonywują bynajmniej żadnego nadzorowania, chyba wskutek wezwania c. k. Starostwa.	Jedynie w Rzeszowie i poniekąd w Tyczynie przestrzegają przepisów i wykonywują nadzór.	W Rzeszowie, Tyczynie, Błażowej, Jaworniku, Niebylcu, Strzyżowej, Czudeu i Głogowie, w których to miejscowościach odbywają się targi.	Nie.	<i>ad 1.</i> Bardzo słaba daje się widzieć staranność w tym względzie ze strony gmin wiejskich. Takowo nie czynią żadnych nakładów w kierunku zapewnienia sobie potrzebnej o należytej czystości wody, a znajdujące się po wszechstudnie są wyłączną własnością pojedynczych gospodarzy. <i>ad 2.</i> Nie tworzą ścieków ani też nie zajmują się z urzędu uprężaniem kałów. Pod presją wydziału powiatowego urządzone „zagrzebowisko“ dla padlin. <i>ad 3.</i> Cmentarze są utrzymywane dosyć starannie.
19.	Łańcut	Nie wykonywują.	Po miastach przestrzegają przepisy i wykonywują nadzór prawidłowo; trafiają się niekiedy wymuszenia przez dzierżawcę opłaty targowego od włościan, przybywających na targ.	W Łańcutcie, Przeworsku, Leżajsku i Kańczudzie.	Trafiają się dość często.	<i>ad 1—2.</i> Podejmują starania tylko gminy miejskie w Łańcutcie i Kańczudzie. Co do ścieków pozostaje we wszystkich gminach wiele do życzenia. We wszystkich gminach są oddzielne grzebowniki. <i>ad 3.</i> Cmentarze są należycie utrzymywane w Łańcutcie, Leżajsku i Przeworsku. W innych gminach, szczególnie wiejskich, — pozostaje wiele do życzenia.
20.	Żywiec	Wykonywują w sposób odpowiedni.	W Żywcu, tudzież w Miłowcu, Rajczy i Sucheju, jako miejscowościach targowych, jest wykonywany nadzór przez policję miejską pod przewodnictwem naczelników; w Żywcu przez wybranych do tej sekcji radnych. W gminach targowych od czasu do czasu, w innych — 2 razy do roku odbywają się rowizye miar i wag.	W Żywcu, Miłowcu i Sucheju.	Przestępstwa są rzadkie. Grzywny z zasądzeń wpływają do funduszu ubogich.	<i>ad 1.</i> W skutek zarządzeń c. k. Starostwa, poleceń Wydziału pow. i na podstawie spoztrzeżeń lekarza powiatowego gminy czynią, co mogą. Miasto Żywiec ma oddawna zaprowadzony wodociąg, a od trzech lat kanalizację śródmieścia, także wybrukowany rynek kosztem 5.000 złr. <i>ad 2.</i> Ścieki nieczystości szczególnie w Żywcu są uporządkowane; w Miłowcu i Sucheju — tylko na targowiskach. Kaźda gmina posiada ścierwiska. <i>ad 3.</i> Cmentarze są wszędy należycie urządzone i utrzymywane.
21.	Limanowa	Nie wykonywują żadnego nadzoru.	—	W Limanowej.	Wyjątkowo.	<i>ad 1—3.</i> Nie wiadomo Wydziałowi powiatowemu o żadnych w tej mierze zarządzeniach, z wyjątkiem zarządzeń gminy Limanowa.
22.	Nowy Targ	Nadzór we wszystkich gminach miejskich i wiejskich zaniedbany.	W Nowym Targu wykonywuje nadzór policya miejska z inspektorem targowym, z pośród radnych wybieranym, i weterynarzem.	W żadnej.	Zdarzają się rzadko.	<i>ad 1.</i> W skutek położenia górskiego jest wszędy dobrej wody podostatkiem. <i>ad 2.</i> Co do usuwania padlin i nieczystości gminy przedsięwzięte są zarządzenia. <i>ad 3.</i> W niektórych miejscowościach są cmentarze niedbałe utrzymywane, a w niektórych położone za blisko od osad.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g.</i> jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h.</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i.</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo? 	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Zupełnie zaniedbywają; gdyż przeważna ilość służb, aczkolwiek składa się po większej części z miejscowych, nie posiada wcale książeczek służbowych. Przekroczenia bywają tolerowane lub nienależycie karane.</p>	<p>Po gminach wiejskich troszczą się dosyć nad przestrzeganiem przepisów policyjnych; — zaś w miasteczkach, gdzie prawo propinacji stanowi dochód miasta, tam przepisy te przestrzegane nie bywają ściśle.</p>	<p>Nie objawiają żadnej działalności. Ani nie starają się z wyjątkiem Rzeszowa zapobiegać żebractwu.</p>	<p>Złe. Z własnej inicjatywy nie starają się o przyrządy, chyba pod naciskiem władz wyższych. Rewizji również nie odbywają, chyba zmuszone przez Wydz. pow. zaopatrują się w niektóre przyrządy tylko gospodarze pojedynczy. Stała służba pożarna istnieje w Rzeszowie. Ochotnicza: w Strzyżowie, Głogowie i Tyczynie.</p>	<p>Przepisów budowniczych przestrzega tylko Rzeszów, mniej Tyczyn. Zresztą zarządzenia w sprawach budownictwa nie pojawiają się żadne, gdyż gminy nie mają o tem żadnego pojęcia.</p>
<p>Zaprowadzenie książeczek po gminach wiejskich prawie nie istnieje, z wyjątkiem obszarów dworskich, a po miastach gdzie indziej. Przekroczeń nie karzą, a ugodzonemu służy na cały rok, po odejściu przedwczesnem, zatrzymują placę.</p>	<p>Prawie wszystko zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynków i gospod po godzinach policyjnych, oraz nad przepisami o muzykach z tańcami.</p>	<p>Działalność przeciw żebractwu jest widoczną. Rzadko kiedy spotyka się włóczących się żebraków. Ubodzy są zasilani z funduszów właściwych, a w gminach miejskich także z funduszów gminnych.</p>	<p>Z wyjątkiem Łańcuta i Leżajska jak najnieodlegniejsze. Przepisanych przyrządów gminy nie posiadają. Rewizje odbywają się coroku przez delegata Wydz. pow., nadto przez lustratora. Straż ochotnicza jest tylko w Łańcutie.</p>	<p>Przepisy budowlane są przestrzegane tylko w Łańcutie, Leżajsku i Przeworsku. Zarządzenia i orzeczenia zwierzchności gminnych z wyjątkiem Łańcuta — nie świadczą o należytem zrozumieniu przepisów. Rekursa bywają bardzo rzadkie.</p>
<p>We wszystkich gminach ściśle, a c. k. Starostwo dostarcza potrzebnej ilości książeczek. Przekroczenia jednak nie wszędzie bywają ściśle karane.</p>	<p>Zwierzchności gminne zaniedbywują dopilnowania.</p>	<p>Nie rozwijają prawie żadnej działalności, stosunkowo jednak jest mało żebraków.</p>	<p>Tylko w Żywiec i Suchej posiadają prawie wszyscy właściciele domów przepisane przyrządy, a lubo w gminach wiejskich i miasteczku Miłowiec posiadają przyrządy niektórzy mieszkańcy, to wydział powiatowy zaopatrzył te gminy także odpowiednią ilością sikawek tłoczących, t. zw. „Handkrückenspritzen“. W Żywiec: 2 kolowe sikawki (najnowszego systemu), 1 przenośna. Nadto w kilku domach wodociągi, które w razie pożaru wielkie usługi oddać mogą.</p>	<p>Rewizje coroczne: w Żywiec przez Prezesa Rady powiatowej z burmistrzem; w Miłowiec i Suchej przez delegata Wydziału pow., w gminach zaś wiejskich przez zwierzchności gminne. Sprowadzone sikawki zostały rozdane po 1, 2 i 3, — a 5 w największej gminie Ujszoły. W Żywiec od 1870 r. straż ochotnicza składa się z 50 członków, a w Suchej z 43. Plany budowlane nie bywają przedkładane. — Było tylko 2 rekursa.</p>
<p>Zupełnie nie są wykonywane. W wyjątkowych wypadkach wydaje c. k. Starostwo skuteczne (względnie) zarządzenia.</p>	<p>Z wyjątkiem w Limanowej dozór prawie nigdzie nie wykonywany, nawet czujność c. k. żandarmerji nie odnosi skutku.</p>	<p>Prawie żadna.</p>	<p>Z wyjątkiem Limanowej i Tymbarku, gdzie przyrządy są niedostateczne, nie posiada żadna gmina ani poszczególne właściciele domów przepisanych przyrządów. Straż ochotnicza tylko w Limanowej. Rewizje odbywają się od czasu do czasu.</p>	<p>Z wyjątkiem Limanowej bywają przestrzegane przepisy budowlane tylko w wypadkach grożącego sporu. Wydział powiatowy nie może przeszkodzić wadliwemu budownictwu.</p>
<p>W ogóle są wykonywane; w gminach wiejskich jednak za mało. Książeczki niewiele wchodzi w użycie, a karanie przestępstw bywa sporadyczne z powodu, że do służby bywają przyjmowani miejscowi, dla których wystarcza władza ojcowska lub opiekunka. Wybierający się w dalszą służbę otrzymują książeczki.</p>	<p>Tylko o tyle, o ile c. k. żandarmerja dopilnuje.</p>	<p>Nowy Targ posiada dom przytulku dla podupadłych mieszkańców i fundusze ubogich. Inne gminy nie mogą zapobiedz żebractwu.</p>	<p>Nowy Targ ma cztery sikawki: dwie wozowe i dwie przenośne (ręczne). Krościenko i Czarny Dunajec — po jednej, z gmin wiejskich — zaledwie kilka posiada sikawki. Straż ochotnicza istnieje w Nowym Targu, należyście zorganizowana, umundurowana i w przyrządy zaopatrzona — w sile 50 ludzi.</p>	<p>W gminach miejskich bywają przepisy budowlane wykonywane. W gminach wiejskich zabudowania są przeważnie porządne. Rekursa zdarzają się.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
23.	Nowy Sącz	Nadzór w tym dziale prawie zupełnie nie istnieje.	W Nowym Sączu i Starym Sączu nadzór bywa wykonywany dość odpowiednio; w mniejszych miasteczkach niedostatecznie.	W Nowym Sączu i Starym Sączu.	W r. 1886 było około 200 zasądzeń i to przeważnie w Nowym Sączu.	ad 1-2. Z wyjątkiem gmin miejskich nigdzie zresztą nie przedsiębierze się niczego. ad 3. W wypadkach utworzenia nowych cmentarzy natrafia się na wielkie trudności z powodu niedostatecznego w tej mierze ustawodawstwa.
24.	Grybów	--	Tylko miasta wykonywują dostatecznie. Szczególnie Grybów i Ciężkowice wykonywują dozór co do mięsa i pieczywa, tak pod względem jakości, jakoteż i ilości według ustanowionej taryfy. Rewizye odbywają się dwa razy do roku wspólnie z żandarmeryą.	W Grybowie i Ciężkowicach.	Przekroczenia nader rzadkie, i bywają przez urzęda miejskie w krótkiej drodze karcone.	ad 1-2. Grybów i Ciężkowice są w wodę należycie zaopatrzone. Grybów zamierza urządzić wodociąg rurami żelaznymi. W gminach wiejskich wcale się tą sprawą nie zajmują. Co do czystości tylko Grybów i Ciężkowice czynią jakoweś starania. ad 3. Z wyjątkiem wsi Kraźlowej i Korzennej, które posiadają cmentarze niedostateczne i bez trupiarni, zresztą są takowe uporządkowane. Tylko okopiska są wadliwe, gdyż zwłoki spoczywają na ledwie na 20 do 25 centim. pod ziemią.
25.	Gorlice	Gminy wiejskie nie mają sposobności wykonywania tego nadzoru. Porządku na targach po wsiach pilnuje żandarmerya.	Nadzór jest uregulowany. Gorlice, Biecz, Uście ruskie mają od roku taryfy dla sprzedawcy chleba, bułek i mięsa. Miasteczko Rzepiennik Strzyżewski nie ma tego.	W Gorlicach, Bieczu, Uściu ruskim, Nieznajowej i Zdynii.	Tylko w gminach miejskich.	ad 1-3. Tylko gminy miejskie wykonywują przepisy jako tako; gminy wiejskie wcale nie podejmują żadnych starań w tym kierunku.
26.	Krosno		Bywa wykonywany należycie w Krośnie i Dukli; mniej ściśle w gminach Korczynie i Jedliczu.	w Krośnie i Dukli.	Dosyć częste wypadki zasądzenia w gminach miejskich.	ad 1. Czynią: gminy Krosno i Dukla, mianowicie co do zapewnienia sobie potrzebnej wody. ad 2. Urządzanie ścieków nieczystości, uprzątnięcie kałów, padlin etc. bywa przestrzegane dosyć ściśle po gminach miejskich. ad 3. Cmentarze są należycie urządzone i utrzymywane.
27.	Lisko	Nie bywa wcale wykonywany.	Gminy miejskie gorliwie działają przez swoje organa; nadto odbywa c. k. żandarmerya w czasie targów i jarmarków miejscowe patrole.	W Lisku, Ustrzykach dolnych, Baligrodzie, Lutowiskach i Woli michowej.	Trafiają się często.	ad 1 2. Są starania, lecz niedostateczne i wymagają większej sprężystości. Zwierzchności gminne wiejskie dozoriają studzien i zakopywania padlin przy pomocy poszczególnych członków. ad 3. Cmentarze są utrzymywane w stanie zadowalającym.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g)</i> jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h)</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i)</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zażość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Prawie zupełnie nie są wykonywane. Książeczek albo wcale nie mają, albo aż po 2 i 3 egzempl., ponieważ nie przywiązują do nich żadnej wagi. Zasadzenia zdarzają się czasem.</p>	<p>Zupełnie niedostatecznie po wsiach.</p>	<p>Żadna.</p>	<p>W gminach wiejskich nie ma przyrządów prawie żadnych lub są w nieładzie. Nowy Sącz posiada sikawki i inne narzędzia bardzo dobrej jakości. Straże ochotnicze istnieją w Nowym i Starym Sączu, w Muszynie i Krynicy. Nadto w Nowym Sączu jest 6 płatnych pompierów.</p>	<p>Wydział powiatowy miał rażąco przykłady prywaty. Miasta wykonywują przepisy budowlane odpowiednio, a sprawowanie policyi budowniczej po wsiach prawie żadne lub przewrotne. Zarządzenia trafiają się w wypadkach, gdzie Zwierzchność gminna z własnego interesu lub z osobistej niechęci chce komu dokuczyć.</p>
<p>Każda sługa musi być w książkę służbową zaopatrzoną. W gminach wiejskich regulamin służbowy wcale nieznany. Naczelnik z obawy przed zemstą nie zważa na zbiegłego sługę, a często go i ukrywa.</p>	<p>W miastach przestrzegają. W gminach wiejskich wcale nie, z wyjątkiem poszczególnych wypadków w skutek doniesienia c. k. Żandarmerji do c. k. Starostwa.</p>	<p>Grybów i Ciężkowice czynią wszystko, w miarę starczyjących funduszy. Gminy zaś wiejskie zupełnie zaniedbują swe obowiązki. Uzbierane kapitały procentują się w kasach oszczędności, a kalecy są ciężarem poszczególnych mieszkańców.</p>	<p>Wszyscy mieszkańcy gmin miejskich posiadają przyrządy ogniowe. W gminach zaś wiejskich są takowe bardzo niedostateczne. W Grybowie odbywa Zwierzchność gminna corocznie dwa razy rewizje. Straż ochotnicza jest w Grybowie i Ciężkowicach, obecnie zawiązuje się w Bobowej.</p>	<p>Tylko w Grybowie i Ciężkowicach bywają przepisy budowlane przestrzegane. Natomiast w Bobowej i w innych gminach wcale nie lub dowolnie. Gminy wiejskie nie wydają orzeczeń. Wadliwym urządzeniem kominów i ognisk odszczególnia się Bobowa.</p>
<p>Wszystkie gminy należą. Przekroczenia karają tylko gminy miejskie.</p>	<p>Przeważnie czuwają przy pomocy żandarmerji. Często dzieją się nadużycia: nie uważają na godzinę, do której na muzykę z tańcami dozwolono.</p>	<p>Ogranicza się do rozdania pieniędzy między ubogich z właściwego funduszu. Chorych ubogich bez dachu pielęgnują mieszkańcy kolejno, dając przytułek i pomoc. Żebractwo jest przywiązane do miejscowości, i żebracy są stali. Włóczęgow zaś obcych wydalają.</p>	<p>Właściciele domów przeważnie posiadają przyrządy odpowiednie, gminy zaś nie posiadają. W Gorlicach i Bieczu przyrządy są w zupełnym porządku. Straż ochotnicza istnieje w Gorlicach, a od roku — w Bieczu. Rewizje przyrządów odbywa umyślny lustrator.</p>	<p>Konsensa na budowę bywają przestrzegane należą, przepisy zaś o budowaniu ognisk i kominów jeszcze niedostateczne. Orzeczenia świadczą o zrozumieniu obowiązków przez Zwierzchności gminne.</p>
<p>Jedynie w gminach miejskich bywają zachowywane; w gminach wiejskich cała czynność w tym dziale ogranicza się zwykle tylko do odesłania zbiega służbowego na miejsce pierwotnego pobytu.</p>	<p>Czuwają gminy wiejskie o tyle, o ile do tego ciągłymi rozporządzeniami i przypomnieniami Wydziału powiatowego bywają przynaglane. Opieszalność w tym dziale trafia się czasem w Dukli i w Korzynie.</p>	<p>Wprawdzie gminy miejskie i wiele wiejskich wspierają miejscowych ubogich z funduszy właścicielskich, jednak przepis o zapobieganiu żebractwu zupełnie nie bywa przestrzegany.</p>	<p>Przeważnie tylko w gminach wiejskich znajdują się przyrządy w nieźle utrzymanym stanie. Straż ochotnicza należą uorganizowana znajduje się w Krośnic; w Dukli zaś dopiero zawiązuje się. W gminach wiejskich (z wyjątkiem może tylko kilku gmin) znajdują się najniebezpieczniejsze przyrządy: sikawki ręczne, drabiny i t. d., jednak w razie pożaru mieszkańcy z niezwykłą obojętnością uchylają się od gaszenia i dopiero za przybyciem żandarmerji przystępują z pewną energią do gaszenia. Rewizje odbywają się od czasu do czasu z własnej inicjatywy zwierzchności gminnej; nadto zarządza i Wydział powiatowy raz w rok.</p>	<p>Policya budownicza po wsiach jest niedbałą. Rekursa są rzadkością.</p>
<p>Zwierzchności gmin miejskich wykonywują i karają przekroczenia. Zwierzchności gmin wiejskich wydają rzadko książeczki służbowe, i to tylko wychodzącym po za ich obręb sługom.</p>	<p>Zwierzchności gmin miejskich wykonywują przepisy, zaś Zwierzchność gmin wiejskich wyręcza żandarmerja.</p>	<p>Ograniczona. Tylko żandarmerja przytrzymuje żebraków i odstawia do c. k. Sądów powiatowych.</p>	<p>Prócz sikawek ręcznych, drabin i konewek zwyczajnych, gminy wiejskie nie posiadają innych przyrządów; gminy miejskie Lisko i Ustrzyki dolne posiadają dobre sikawki, beczki na wodę, konewki, haki i drabiny. Straż ochotnicza istnieje w Lisku (umundurowana).</p>	<p>Przestrzegają przepisy budowlane tylko w dwóch gminach Lisku i Ustrzykach dolnych. W innych gminach budują domy mieszkalne bez kominów, po wsiach budują bez zezwolenia, wskutek tego rzadkie rekursy.</p>

Liczba porządkowa		Powiat		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,			
				ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?				
28.	Turka	Nie wykonywują.	Zwierzchność gmina urządza straż z policyantów, stróżów nocnych i jednego asesora. W razie większej frekwencji nadzór ten bywa niedostateczny.	—	Wykroczenia bywają karane aresztem lub grzywną.		ad 1. W Turce i gminach wiejskich pozostaje wiele do życzenia. Oprócz rzeki, do której spływają wszystkie nieczystości, są 4 studnie, z których jedna zanieczyszczona i zamknięta, druga w rynku daje wodę cuchnącą, trzecia podływa gnojówką, tylko czwarta daje zdrową wodę. ad 2. Po wsiach nie rozwijają żadnej działalności, w Turce zaś najgłośniejsza ulica jest zbiornikiem kału i nieczystości. ad 3. Po wsiach tylko gdzieś indziej utrzymują w porządku cmentarze. — W Turce jest cmentarz należycie utrzymany i ogrodzony.
29.	Stryj	—	Nadzór wykonywują bez należytej sprężystości.	W Smorzem.	Stosunkowo mało zasądzeń.		ad 1-3. Z wyjątkiem Stryja w tym kierunku nie podejmują zwierzchności gmine żadnych starań.
30.	Dolina	Nie wykonywują.	W Dolinie inspektor polic. z jednym asesorem ma wykonywać nadzór, lecz nie spełnia, gdyż jest obciążony pracą biurową. W Bolechowie sierż. połowi wykonywują dostatecznie. W Roźniatowie i Perechińsku wcale nie wykonywują.	—	Zasądzenia przekroczeń wykonywują się tylko w Dolinie i Bolechowie, gdzie w tym celu prowadzą się osobne protokoły.		ad 1-2 Z powodu braku wody robią się w Dolinie starania: od lat kilku wydano już przeszło 13.000 zł! lecz mimo to funkcjonuje w śródmieściu tylko 2 studnie. Bolechów jest lepiej położony pod tym względem, i starania tu nie pozostawiają nic do życzenia. Wszystkie gminy mają osobne grzebawiska. ad 3. Cmentarz w Dolinie leży w śródmieściu. — Reszta gmin nie zwraca uwagi na zaniedbane cmentarze.
31.	Nadworna	Nie tylko nie wykonywują, lecz nie rozróżniają nawet miar i wag.	W Delatynie i Nadwornie wykonywują ten nadzór policyanci. Oględziny bydła wykonywuje lekarz miejscowy. Żywność nie zdrową, konfiskują.	W Nadwornie i Delatynie.	Bywają karane.		ad 1. W Nadwornie i Delatynie są studnie z pompami. ad 2. W kierunku czystości nie czynią Zwierzchności gmine wiejskie nic, a wody mają podostatkiem. Na padliny są okopano miejsca. ad 3. Cmentarze w wielu miejscach nie są zamknięte.
32.	Bohorodczany	Nie wykonywują.	Tylko w Bohorodczanach, Sołotwinie i Łyścu wykonywują słaby, niedoleżny nadzór nad bydłem, do rzezi przeznaczonem. Niekiedy konfiskują owoce niedojrzałe. Zresztą nie ma żadnego nadzoru.	W Sołotwinie.	Nie ma zasądzeń.		ad 1. Bardzo mało. Czyszczenie i restauracja studzien przeprowadza się pod naciskiem władz wyższych. ad 2. Co do ścieków nieczystości dotąd nie nie zdziałano, a kał i odpady z zabitych bydła leżą po podwórzaach, ponieważ Żydzi, zasiadający większością w radach miejskich, nie dopuszczają do żadnego nadzoru, i ułatwiają rzęźnikom, jako współwyznawcom, popelnianie nadużyć. ad 3. Cmentarze bywają prawidłowo zakładane i utrzymywane.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przestępstw służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo? 	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Zwierzchności gminne wykonywują dostatecznie i karają przestępców w grzywną.</p>	<p>Czuwają. Obyczajność w ogóle w powiecie jest zadowalająca. Rzadkie wykroczenia bywają karane grzywną.</p>	<p>Żebraków w ogóle mało. Włóczęgi są rzadkością, a ubodzy bywają utrzymywani datkiem własnej gminy.</p>	<p>Ilość przyrządów jest niedostateczną. Właściciele domów, szczególnie w Turco, po największej części mają przepisane przyrządy. W Turco jest straż ochotniczą z 14 członków. Dwie kolowe sikawki. Rewizje nie odbywały się dotychczas, dopiero obecnie zostały przez Wydział powiatowy zarządzane.</p>	<p>Po wsiach żadne. Tylko w Turco i to od niedawna dopiero jest należyte. Orzeczenia są w Turco prawidłowe i dobrze umotywowane, a rzadkie rekursa przez wyższą instancję znoszone. W gminach wiejskich niewykonywane.</p>
<p>Przepisy wydawania książek bywają przestrzegane, natomiast przepisy co do karania sług za przestępstwa nie bywają przestrzegane.</p>	<p>W miastach Stryju, Skolem i Sokołowie i w większych gminach wiejskich przepisy są dostatecznie przestrzegane. W innych zaś gminach wcale nie.</p>	<p>Żadna gmina nie troszczy się o przynależnych do niej ubogich, i wcale nie zapobiega żebractwu.</p>	<p>W Stryju i Skolem właściciele domów posiadają przyrządy ogniowe; gminy te również mają odpowiednie przyrządy. W dwóch miasteczkach przyrządy posiadają tylko mieszkańcy. Rewizje przyrządów odbywają się w gminach miejskich przez delegata, w gminach wiejskich przez naczelnika gminy. Straży nie ma nigdzie.</p>	<p>Stryj i Skole odpowiednio. W innych zaś gminach wcale żadne.</p>
<p>Dolina i Bolechów posiadają ewidencję tylko sług zgłaszających się. W innych gminach miejskich, jak Roźniatowie i Perechiński, i w gminach wiejskich — Zwierzchności gminne nawet nie mają książeczek, i tylko dostarczoną przez stronę książeczkę wypełniają.</p>	<p>W Dolinie nader stroniście. W innych gminach zachowują się Zwierzchności gminne biernie. Przepisy o muzykach z wyjątkiem Doliny i Bolechowa nigdzie nie są wykonywane.</p>	<p>W Dolinie postanowiono wzbronąć żebranie; urząd gminny rozdaje między ubogich gminy tygodniowo po 20 ct., postanowienie to nie zostało wykonane, a fundusze ubogich bywają w ogóle dowolnie zużytkowane.</p>	<p>Jedynie w Bolechowie jest dobre. Dolina posiada 3 sikawki i kilka beczek, lecz brak tu funkcjonariuszy zorganizowanych. Roźniatów posiada 1 sikawkę. Gminy wiejskie Weldziarz i Mizuń po 1 sikawce, które źle funkcjonują. W innych gminach Zwierzchności gminne zaniedbują przepisów zupełnie. Rewizje przyrządów dokonano w zeszłym roku. Straży ogniowej nie ma nigdzie.</p>	<p>Żadne.</p>
<p>Sługi, w ewidencji utrzymywane, są w książki zaopatrzone. Przekroczenia — z należytą surowością nie bywają karane.</p>	<p>Czuwają pod kontrolą żandarmeryi.</p>	<p>Ubogich i okaleczonych zapomagają bardzo szczupłe z funduszy właścicielskich, natomiast zamożniejsi gospodarze zaopatrują biednych w żywność. Włóczęgostwo żebraków ustało cokolwiek.</p>	<p>Nadwórna i Delatyn posiadają sikawki na kołach, z węzami, tudzież beczki na wodę i t. p. Ochotnicza straż istnieje w Nadwórnie i Delatynie, umundurowana, subwencjonowana z funduszy gminnych i dobrowolnych datków. Rewizje przyrządów po wsiach odbywają się tylko wyjątkowo; w gminach zaś miejskich częściej do roku. Gminy wiejskie posiadają tylko drabiny, konewki zwykłe i nieco haków.</p>	<p>W Nadwórnie i Delatynie, tudzież większych gminach wiejskich mniej więcej prawidłowe. Po wsiach tylko wtenczas, gdy budynek ma stać przy gościńcu rządowym, a o takowy starają się starozakonni. Orzeczenia wydają się nieprawidłowe.</p>
<p>Bardzo słabo, a karanie przestępstw służbowych jest nadzwyczajną rzadkością. W gminach miejskich wydają książeczki tylko udającym się do większych miast na służbę. Ewidencję prowadzą tylko gminy: Dzwiniacz i Starunia, i to tylko co do robotników, zatrudnionych w szybach nafty i wosku ziemnego.</p>	<p>Wcale nie czuwają. W tym względzie panuje największa dowolność i nie ma ani jednego szynku w całym powiecie, któryby przestrzegał godziny policyjnej. — Muzyki zaś odbywają się za przyzwoleniem i opłatą pełnej taksy. Opłaty te obracane bywają na wydatki ogólnej administracji gminnej.</p>	<p>Ogranicza się na rozdaniu między ubogich grzywnien, nadsyłanych przez Starostwo lub c. k. Sąd powiatowy. Dalszych starań na rzecz ubogich nie ma. Żebractwu nie zapobiegają nigdzie.</p>	<p>Miasteczka są w rekwiizyty dostatecznie zaopatrzone, a kontrolowane przez delegata Wydziału powiatowego. Straż ochotnicza jest tylko w Bohorodczanach. Innych straży, prócz nocnych wartowników, — nie ma nigdzie. W gminach wiejskich bywają pod naciskiem Wydziału powiatowego wprowadzane pewne kwoty na sprawianie rekwiizytów, co jednak spotyka się z twardym uporem gmin wiejskich.</p>	<p>Mniej więcej skuteczne, chociaż w gminach wiejskich pobudowano dużo domów wbrew przepisom. Orzeczenia i zarządzenia w gminach miejskich świadczą o mniej więcej należytem pojmowaniu obowiązków. Rekursów mało. W gminach wiejskich jest porządek absolutnie niemożliwy.</p>

		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,				
Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
33.	Kołomyja	Nie wykonywują.	Z wyjątkiem Kołomyi, gdzie nadzór jest niedostateczny, nigdzie nie ma żadnego nadzoru.	W Kołomyi, Jabłonowie i Penczeniżynie.	Nie ma zasądzeń.	ad 1--3. Nie podejmują żadnych starań ani nakładów w żadnym kierunku.
34.	Kossów	Nie wykonywują ani po wsiach, ani po miastach.		W Kutach i Kossowie.	Wypadki karnia są nader rzadkie.	ad 1-3. Żadnych starań — żadnych nakładów nie czynią.
35.	Sanok	Nie bywa wykonywany. Rewizye miar i wag odbywają się wszędzie	Tylko w Sanoku, Rymanowie i Bukowsku.	W Sanoku, Rymanowie, Bukowsku, Jaćmierzu i Mrzygłodzie. W Zarszynie pomimo targów nie ma regulaminu.	Dość często w Sanoku i Rymanowie.	ad 1. Jaśliska posiadają wodociąg, który nieraz bywa zanieczyszczony. ad 2. Ścieki dla nieczystości i kanały są tylko w Sanoku. Miejsca na padliny są po za miastem i po za osadami. W gminach wiejskich nawozy uprzątnięte lud wiejski na gnojarnie, które są u każdego gospodarza. ad 3. Cmentarze są utrzymywane odpowiednio.
36.	Brzozów	Nie wykonywany.	W Brzozowie wykonywany przez lekarza miejskiego; w Dynowie i Jasionicy przez delegata zwierzchności gminnej; w Haczowie przez zwierzchność gminną.	W Brzozowie, Dynowie, Jasionicy i Haczowie.	Trafiają się w Brzozowie, gdzieindziej bardzo rzadko.	ad 3. Tylko w Brzozowie niezmarne nakłady poczyniono; zrosną paruje w tym względzie we wszystkich gminach porządek.
37.	Dobromil	Nie wykonywany.	w Dobromilu i Nowem Mieście wykonywują ten nadzór policyjanci, a nadto delegaci specjalni Rad gminnych.	W Birczy, Dobromilu, Nowem Mieście i Rybotyczach.	W razie dostrzeżonych przestępstw winni bywają pociągani do odpowiedzialności.	ad 1 3. Starania przedsięwzięto tylko w gminach miejskich.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p><i>ad g</i>) jak wykonywane przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h</i>) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i</i>) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k</i>) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś</p> <p>1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom, w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia?</p> <p>2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>W części tylko. Przekroczenia służbowe zawsze uchodzą bezkarnie.</p>	<p>Wcale nie czuwają, przestrzeganie przepisów zawsze zaniedbywane.</p>	<p>Prawie żadna; z tego powodu żebractwo ciągle się wzmacnia.</p>	<p>Kołomyja posiada dostateczne przyrządy; nadto posiadają 4 miasteczka: Gwoździec, Jabłonów, Kułaczkowce i Peczyniżyn po 1 sikawce.</p> <p>W gminach wiejskich nie ma żadnych przyrządów.</p> <p>Rewizje odbywają się w miasteczkach przez delegata Wydziału powiatowego.</p> <p>Oprócz Kołomyi nie ma służby pożarnej w żadnej gminie.</p>	<p>W Kołomyi nienależyte; gdzie indziej wcale żadne.</p> <p>Orzeczenia i zarządzenia z wyjątkiem Kołomyi świadczą o nienależnym zrozumieniu obowiązków.</p>
<p>Książeczki zupełnie zaniedbane, a o ukaraniu za przekroczenia nie ma mowy.</p>	<p>Wcale nie czuwają; dotrzymywanie ustanowionych godzin zamknięcia od samego szynkarza.</p>	<p>Żadna.</p>	<p>Gminy miejskie posiadają niedostateczne przyrządy, gminy wiejskie żadnych przyrządów nie posiadają.</p> <p>Ochotnicze straże znachodzą się w Kossowie i Kutach. Stałych nie ma.</p> <p>Rewizje odbywają się pod naciskiem Władz wyższych.</p>	<p>W ogólności bardzo niedołączne.</p> <p>Orzeczenia i zarządzenia świadczą o niezrozumieniu obowiązków.</p>
<p>Książeczek służbowych zwierzchności gminne nie mają w zapasie. Tylko w Sanoku bywają przekroczenia karane. W innych gminach miejskich i wiejskich ograniczają się na dostawieniu zbiegłego sługi do pracodawcy.</p>	<p>Czuwają niedostatecznie. Czuwanie nad zwierzchnością gminną w spełnianiu nadzoru nad muzykami z tańcami daje c. k. żandarmeryi i Wydziałowi powiatowemu wiele do czynienia.</p>	<p>Ogranicza się na udzieleniu wsparcia z funduszy ubogich. Żadna zwierzchność gminna nie zapobiega żebractwu.</p>	<p>W ogóle niedołączne. Tylko Sanok i Rymanów posiadają przyrządy przepisane.</p> <p>Straż pożarna jest tylko w Sanoku i takowa stanowi oraz straż policyjną.</p> <p>Ochotnicze straże istnieją w Sanoku, Rymanowie i Bukowsku.</p> <p>W innych gminach nie ma przyrządów przepisanych.</p>	<p>Z wyjątkiem Sanoka i Rymanowa u innych gmin miejskich niedostateczne, w gminach zaś wiejskich zwierzchności wcale nie przestrzegają przepisów budowlanych. Chałupy po wsiach są zazwyczaj „dymne“.</p> <p>Orzeczenia i zarządzenia świadczą o niezrozumieniu obowiązków.</p> <p>Rekursa po miastach rzadkie, po wsiach zaś nigdy nie zdarzają się.</p>
<p>Wydają książeczki, przekroczenia bywają rzadko kiedy karane.</p>	<p>W niektórych gminach.</p>	<p>Po największej części pozwalają waleśać się żebrakom po wsiach.</p>	<p>Brzozów, Dynów i Jasienica posiadają przepisane przyrządy, mniejsza ilość gmin czyni zadość przepisom.</p> <p>W Brzozowie istnieje ochotnicza straż pożarna.</p> <p>Rewizje przez lustratora i c. k. żandarmeryę.</p>	<p>Nie przestrzegają przepisów budowlanych, a orzeczenia i zarządzenia bez zrozumienia obowiązków spotykają się z dość częstymi rekursami stron interesowanych.</p>
<p>Tylko w gminach miejskich wykonywane przepisy i co do książeczek służbowych, i co do karania przekroczeń.</p>	<p>W miastach Dobromilu, Birczy i Nowem mieście godziny policyjne bywają przestrzegane pilnie, tak samo przepisy o muzykach z tańcami.</p> <p>W Rybotyczach zaś, tudzież po wsiach o tyle, o ile tego dopilnuje c. k. żandarmerya.</p>	<p>Tylko Dobromil posiada własny fundusz ubogich, z którego regularnie, miesięcznie swoich biednych wspiera; zapobiega zaś żebractwu przez przymusowe zniewalanie do robót publicznych za opłatą, lub przez karanie aresztem; obcy zaś żebracy bywają wydalani.</p> <p>Zresztą zdane jest ubóstwo i żebractwo powiatu na opiekę dobroczytności publicznej.</p>	<p>Policya ogniowa i budownicza jedynie w miastach i miasteczkach bywa prawidłowo sprawowana, w tychże posiada znaczna część właścicieli domów przepisane przyrządy pożarne, gminy zaś wiejskie w liczbie 96 oprócz zwykłych narzędzi, jak widel, haków i konewek, nie posiadają prawie żadnych przyrządów ogniowych.</p> <p>W Dobromilu istnieje stała straż pożarna, utrzymywana kosztem gminy i straży ochotniczej, subwencyonowana przez gminę.</p> <p>W Birczy prócz wartowników straży nie ma, straż zaś ochotnicza zawiązuje się.</p> <p>W Rybotyczach nie ma żadnej straży.</p> <p>W Nowem mieście jest rodzaj straży ochotniczej, złożonej z mieszczan.</p>	<p>Przepisy o pozwoleniu na budowę i t. p. bywają przestrzegane ściśle w Dobromilu, Birczy i Nowem mieście; w Rybotyczach i w gminach wiejskich od czasu do czasu.</p> <p>Orzeczenia w sprawach budowlanych z wyjątkiem Dobromila, Birczy i Nowego miasta bywają najczęściej powodem nieskończonych sporów, a rekursy są na porządku dziennym. Zwierzchności gminne po wsiach przeważnie nie mają należytego pojęcia o tem.</p>

		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,				
Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez radę gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzętań kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
38.	Przemysł	W gminach wiejskich nie ma należytego nadzoru.	W Przemysłu jest odpowiednia kontrola. W mniejszych miasteczkach także zaprowadzono stosowny nadzór.	W Przemysłu.	Trafiają się wypadki zasądzenia.	ad 1-3. W Przemysłu jest systematyczna kontrola nad porządkiem; mniej ścisła w mniejszych miasteczkach. Zaniedbywanie dostrzegać się daje bardzo często w gminach wiejskich.
39.	Jarosław	Żadnego nadzoru.	W Jarosławiu czuwa lekarz z inspektorem policyi. W Pruchniku, Radymnie i Sieniawie sami burmistrz, czasem i komisarz targowy.	W żadnej gminie.	Bardzo często.	ad 1. Tylko gminy miejskie podejmują starania, wiejskie wcale nie czynią. Połć studzien jest niedostateczną. ad 2. Ścieki nieczystości tylko w Jarosławiu i to bardzo niedostateczne. Padliny bywają wywożone na grzebowiska. ad 3. Cmentarze są w najopłakalszym stanie, i służą za pastwisko dla bydła i nierogacizny, szczególnie w Jarosławiu.
40.	Mościska	Żadna gmina nie wykonywa nadzoru.	Nadzór wcale nieodpowiedni.	W Mościskach.	Zasądzenia dość częste przez władze policyjne.	ad 1. Z wyjątkiem Mościsk i Sądowej Wiszni, które wszystko możliwe czynią, inne gminy nie nie robią; brak wody panuje wszędzie. ad 2. Uprzątają nieczystości dopiero w skutek interwencji żandarmerji. ad 3. Cmentarze, zaszczipłe w niektórych gminach, są utrzymane odpowiednio.
41.	Stare miasto	Nie wykonywany.	W Starem mieście i w Starej soli nadzór wykonywa policya z lekarzem, w Chyrowie i Felsztynie — policya miejska.	—	W gminach miejskich trafiają się wypadki karania.	ad 1. Gminy wiejskie posiadają za mało studzien, które w lecie, zwykle około św. Jana, bywają czyszczone. Ludzie po wsiach piją z potoków. Gminy miejskie mają studzien po dostatkiem. ad 2. Wszędzie zaniedbane. ad 3. Cmentarze wszędzie zaniedbane.
42.	Sambor	Nie wykonywany.	—	W Samborze.	W Samborze bywają wypadki zasądzenia.	ad 1. Sambor tylko w dzielnicach miejskich podejmuje starania co do dostarczenia potrzebnej wody i utrzymania porządku; w 6 dzielnicach przedmiejskich nie czyni żadnych starań. Z gmin wiejskich tylko 8 gminy starają się o wodę i czystość. ad 2. Co do padlin z wyjątkiem Sambora i kilku gmin wiejskich — w innych gminach nie widać w tym względzie starań i nakładów. ad 3. Cmentarze są należycie utrzymywane i urządzone.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g. jak wykonywają zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h. czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i. jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Tylko w Przemysławiu i po części w mniejszych miasteczkach wykonywane.</p>	<p>W gminach wiejskich nie zawsze i nie w każdej miejscowości przestrzegane.</p>	<p>We wszystkich gminach miejskich i wiejskich istnieją fundusze na zaopatrywanie ubogich przeznaczone i w osobnej ewidencji prowadzone. W gminach wiejskich atoli takie zapomogi rzadko bywają rozdawane. Co do zapobieżenia żebractwu, obowiązujące przepisy nie bywają zastosowywane.</p>	<p>Jest zabiedbane. Właściciele domów w Przemysławiu nie posiadają przepisanych przyrządów, pomimo czujności i kontroli miejsc. policyi. W innych miastach i miasteczkach są pewne braki, a w gminach wiejskich przyrządy są zupełnie niedostateczne, budynki są w znacznej części bez kominów i słomą kryte. Rewizye odbywa Wydział powiatowy w Przemysławiu i po innych miasteczkach, zaś po gminach wiejskich misły takową odbywać Zwierzchności gminne. Straż pożarna i straż ochotnicza jest w Przemysławiu; straż ochotnicza jest w Niżankowicach i Krasiczynie.</p>	<p>W Przemysławiu ścisłe, w innych miastach niedostateczne, a najgorsze po wsiach, gdzie budują domy bez kominów, bez planów i bez konsensu. Częste rekursa znoszą orzeczenia i uchwały zwierzchności gminnych z powodu braku zrozumienia przepisów.</p>
<p>Jak najniebezpieczniej: bez kontroli i ewidencji sług.</p>	<p>Gminy miejskie czuwają. Zwierzchności gminne wiejskie wcale nie czuwają. Jedynie c. k. żandarmerya pilnuje.</p>	<p>W Jarosławiu, Pruchniku i Sieniawie są dla kalek domy przytułku. Inni, zdrowsi żebracy, mogą żebrać tylko w każdą sobotę. W innych gminach żebractwu nie zapobiega się.</p>	<p>Kilka gmin miejskich posiada odpowiednie sikawki. Straż ochotnicza i stała jest w Jarosławiu, Radymnie i Sieniawie; we wsi Ostrowie i Łankach.</p>	<p>Jest niedostateczne. Po wsiach rzadko kiedy kto stara się o koncesyę. W Pruchniku wiele budynków bez kominów. Zato w Jarosławiu, Radymnie, Sieniawie i Pruchniku żadna nowa budowa, czy przebudowa bez koncesyi podjęta być nie może. Rekursa bardzo częste.</p>
<p>Zaledwo od roku bywają wykonywane, jednakowoż niejednostajnie i nienależycie. Niektóre zwierzchności gminne pobierały dość wysokie opłaty za książeczki.</p>	<p>Tylko w niektórych gminach czuwają.</p>	<p>Z wyjątkiem Mościsk i Sądowej Wiszni, inne gminy nic nie czynią, a przez udzielanie świadectw ubóstwa zwierzchności gminne nawet wspierają żebractwo.</p>	<p>Z wyjątkiem Mościsk, Sądowej Wiszni i Krukienic, inne gminy nie posiadają przepisanych przyrządów. Straż ochotnicza istnieje w Sądowej Wiszni i Krukienicach. W Mościskach zaś dawna straż ochotnicza reorganizuje się.</p>	<p>Z wyjątkiem 4 gmin miejskich i kilku wiejskich nie należyte. Z powodu niewydawania orzeczeń i zarządzeń budowniczych nie ma i rekursów.</p>
<p>Tylko sługi obce są zaopatrzone w książeczki służbowe. Karanie przez zwierzchności gminną następuje dopiero wskutek wkroczenia władz przełożonych.</p>	<p>Niedostatecznie czuwają nad zamykaniem szynków; przepisy o muzykach bywają jeszcze mniej wykonywane.</p>	<p>Zwierzchności gminne nie rozwijają żadnej działalności.</p>	<p>Tylko gminy miejskie posiadają przepisane przyrządy. Straż ochotnicza istnieje w Starem mieście. Rewizye odbywają się przez delegata Wydziału powiatowego.</p>	<p>Niedbałe. Przepisy budownicze bywają przestrzegane tylko po miasteczkach i w kilku gminach wiejskich. Kominów i ognisk z powodu ubóstwa mieszkańców bardzo często brakuje. Zwierzchności gminne nie rozumieją obowiązków, z ustawy budowniczej na nie włożonych.</p>
<p>Z wyjątkiem Sambora inne gminy wykonywują przepisy niedostatecznie.</p>	<p>Wcale nie czuwają.</p>	<p>Prawie żadna. Oprócz rozdania wsparć z funduszów ubogich w Samborze i kilku innych gminach, reszta gmin nie czyni zgola nic i dozwała na włóczenie się żebraków po ulicach, i po domach.</p>	<p>Sambor ma dostatecznie przyrządy, właściciele zaś domów nie posiadają takich, lub posiadają niedostateczne, kilka gmin wiejskich posiada sikawki ręczne i t. p., lecz niedostateczne. Stała służba pożarna istnieje tylko w Sauborze z 6 ludzi, nadto straż ochotnicza z 25 członków. Rewizye po wsiach odbywane przez delegatów, Prezesa Rady powiatowej lub Zastępcę tegoż.</p>	<p>Przepisy budownicze tylko w Samborze w miejskich dzielnicach bywają przestrzegane, mniej w dzielnicach przedmiejskich, wcale zaś zaniedbaną jest ta gałąź policyjna w gminach wiejskich. Niedostateczne orzeczenia i zarządzenia powodują częste rekursa.</p>

		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych				
Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p. 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
43.	Gródek	W gminach wiejskich nie wykonywują zwierzchności gm. żadnego nadzoru, zastępuje je w tej mierze wyłącznie c. k. żandarmerya.	W Gródku bywa od czasu do czasu wykonywany nadzór nad przedmiotami żywności, lecz jest niedostateczny.	W Janowie i Gródku.	Nigdy.	ad 1. Gminy wiejskie nie dbają o zapewnienie sobie potrzebnej i czystej wody. ad 2. Tak samo co do uprzątnięcia nieczystości, padlin i kałów. ad 3. Cmentarze są po wsiach urządzone i utrzymywane odpowiednio. W sprawach policyi zdrowia czyni gmina Gródek dość znaczne nakłady. Zapewnia dostateczną ilość wody zdrowej, utrzymuje czystość w mieście; cmentarz wzorowy.
44.	Rudki	Wykonywują dość niedbale.		—	—	ad 1. W Rudkach przedsięwzięto wiele w tym kierunku. Komarno zapatruje się w wodę rzeczna. ad 2. W Rudkach więcej, w Komarnie mniej utrzymują porządek, główną przeszkodą są Żydzi. ad 3. Cmentarze są utrzymywane przez komitety parafialne.
45.	Drohobycz	Wcale nie.	W Drohobyczu wykonywa nadzór lekarz miejski, 1 weterynarz, rewizor policyjny przy współdziałaniu rządowego urzędnika cementniczego; nad targami zaś — wydelegowany w tym celu przez Radę gminną urzędnik. Nadzór nad temi przedmiotami wykonywuje w pierwszym stopniu także gmina Borysław, Medenice, Podbuż i Truskawiec.	—	Gminy wiejskie nie podejmują w tym względzie żadnych starań.	ad 1. Drohobycz w ogóle cierpi w czasach posuchy, pomimo znacznej ilości studzien gminnych i prywatnych, na brak wody, a szczególnie i zawsze na brak dobrej źródłanej wody, ponieważ studnie głęboko kopane nie można, gdyż trafia się na surowicę nafty. Gminy zaś wiejskie, przez które potok lub rzeka płynie, nie posiadają zwykle ani jednej studni; tu czepią wodę z potoku. Wyjątek stanowią kolonie niemieckie, które mają studnie kopane. ad 2. Drohobycz posiada w obrębie miasta kanały, których sieć ma być rozszerzoną. Zarządza dwa razy do roku czyszczenie podwórzy. ad 3. Cmentarze przeważnie są odpowiednio urządzone i utrzymywane.
46.	Żydaczów	Nie wykonywują.	Gminy miejskie wykonywują nadzór dorywczo i bez systemu, w wypadku, gdy zdarzy się jakieś niezwykłe nadużycie.	—	—	ad 1. Znacznie większa część gmin wiejskich i wszystkie gminy miejskie posiadają studnie gminne, dość należyście utrzymywane. ad 2. Co do uprzątnięcia nieczystości — panuje wielka niedbalskość. Brak kanalizacyi. Uprzątnięcie padlin odbywa się należyście. ad 3. Wszystkie cmentarze bez wyjątku są należyście utrzymywane.
47.	Stanisławów	—	Gminy miasta Stanisławowa i Halicza wykonywują nadzór przez organa policyjne; w Stanisławowie nadto przez komisarza targowego. Rewizje miar i wag odbywają się peryodycznie.	W Stanisławowie i Haliczu.	Zasądzenia trafiają się rzadko.	ad 1. Gminy podejmują starania a poniekąd i nakłady około zaprowadzenia studzien, które bywają peryodycznie czyszczone. ad 2. Ścieki są mniej więcej zaprowadzone w Stanisławowie, Haliczu i w Jezupolu przy drodze krajowej. Uprzątnięcie kałów, padlin etc. jest niedostateczne. ad 3. Cmentarze są utrzymywane dość przyzwocie.

W sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo? 	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Przepisy służbowe nie bywają po wsiach wcale wykonywane; książki służbowe bywają o tyle tylko wydawane, o ile po takowe zgłaszają się, mający ochotę szukania służby po za obrębem powiatu. Karanie przekroczeń służbowych nie zdarza się. W Gródku przepisy o służbie niedostatecznie wykonywane.</p>	<p>Zwierzchności gmin wiejskich nie czuwają nad zamykaniem szynkowni ani nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami. W Gródku czuwa nad tem zwierzchność gminna.</p>	<p>W sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu Zwierzchności gmin wiejskich niczego nie przedsięwzięją. Dla ubogich świadczy gmina w Gródku wiele, udziela zapożyczeń, zapewnia opiekę lekarską, dostarcza bezpłatnie lekarstw, utrzymuje dom ubogich, jednak nie widać najmniejszych usiłowań zapobieżenia żebractwu.</p>	<p>Sprawowanie policyi ogniowej i budowniczej po wsiach prawie żadne. Wprawdzie posiadają gminy i właściciele domów przyrządy pożarne, lecz są zwykle w złym stanie, lub nieodpowiednio przechowywane, tak, iż w danej chwili pod ręką ich nie ma. Rewizje odbywają się tylko w akutek nakazu Wydziału powiatowego lub c. k. żandarmerji. Straż pożarna ochotnicza istnieje w Gródku. W Gródku właściciele domów posiadają niezbędne rekwizyta do gaszenia ognia, gmina sama posiada kilka sikawek i beczek, tudzież haki, drabiny i t. p., i przynajmniej raz w roku odbywa się rewizja przyrządów.</p>	<p>Niedostateczne. Przepisy budownicze nie bywają po wsiach przestrzegane, a zwierzchności gminne wcale się nie troszczą o zaprowadzenie w tym dziale ładu. W Gródku przepisy budownicze bywają lepiej wykonywane w śródmieściu, gorzej w dzielnicy żydowskiej; na przedmieściach. Orzeczenia nie świadczą o należytem zrozumieniu obowiązków i zadań, rekursa rzadkie.</p>
<p>Niezbyt ściśle.</p>	<p>Dość pilnie.</p>	<p>Ogranicza się na rozdzielaniu wsparć z funduszków ubogich, powstałych z grzywien, a nadużycia, przy tem popełniane, bywają karane.</p>	<p>Służba pożarna istnieje tylko w Rudkach. Przyrządy ogniowe znachodzą się w gminach miejskich i wiejskich. Rewizje przyrządów odbywają się przez Wydział powiatowy podczas skontra kas.</p>	<p>Żadne. Tylko przy sporach sąsiedzkich bywają przepisy budownicze przestrzegane.</p>
<p>Jedynie gmina Drohobycz i Borysław przestrzegają pilnie pod tym względem obowiązujących przepisów, co w Borysławiu, ze względu na napływ ludności z całego prawie świata, — jest nicodownie potrzebnem. Zwierzchności zaś gmin wiejskich nie mają o tem pojęcia — o karach za przekroczenia służbowe nie ma też mowy.</p>	<p>W gminach wiejskich: Litynia, Raniowice, Tuśtanowice i innych, bywają przepisy o zamykaniu szynkowni po godzinach policyjnych, jak najmniej o muzykach z tańcami przestrzegane.</p>	<p>Prawie wszystkie gminy mają fundusze ubogich, jedne większe, drugie mniejsze. Kapitały lokują częścią na książeczki powiatowej kasy pożyczkowej, częścią w kasach gminnych pożyczkowych; kapitały te wzrastają wprawdzie, lecz nie na pożytek ubogim. — Z wyjątkiem Drohobycza i Borysławia jest rzadkim wypadkiem, by z tych funduszków ubogiemu jakie wsparcie udzielono.</p>	<p>Kłeski ogniowe z ostatnich czasów spowodowały, iż gminy mającej się posprawyły sikawki i inne odpowiednie przyrządy do gaszenia pożaru, biedniejsze zaś zaopatrują się na razie przynajmniej w ręczne sikawki i inne przyrządy. Straż pożarna stała, jak nieminiej i straż ochotnicza znajduje się w Drohobyczu i jest wzorową. Przyrządy utrzymywane są w wzorowym porządku. Rewizje przyrządów pożarnych po wsiach wykonywuje Wydział powiatowy przez swego delegata przy sposobności szkoni i lustracji majątków gminnych.</p>	<p>Przepisy budownicze są tylko przez gminę miejską w Drohobyczu i gminę wiejską w Borysławiu przestrzegane. O należytem zrozumieniu obowiązków i zadań w tym dziale przez zwierzchności innych gmin nie można jeszcze jasnego wyrobić sobie sądu. O ile zauważyć można było, ludność wiejska uznaje potrzebę i korzyści z tych zarządzeń wpływające i chętnie się takowym poddaje, przestrzegając sama ich należytego wykonywania.</p>
<p>Na żądanie sług wystawia i doręcza im zwierzchność gminna potrzebne książeczki służbowe. Karania za przekroczenia są rzadkie.</p>	<p>W wielu gminach przestrzegają godzin przepisanych; w niektórych zaś sam wójt przesiaduje po godzinie policyjnej w karczmie. Przepisy o muzykach z tańcami nie zawsze bywają przestrzegane.</p>	<p>Ubodzy są wspierani z funduszków właściwych, które wynoszą obecnie 10.000 złr. — i stoją pod kontrolą Wydziału powiatowego.</p>	<p>W gminach miejskich jest sprawowanie policyi ogniowej dość odpowiednie. Z gmin wiejskich jedna tylko Wołomin zakupiła wspólnie z obszarem dworskim sikawkę. — Mikołajów, Żydaczów i Żurawno posiadają dostateczne przyrządy pożarne. Rozdół, Ruda i Nowosiółko — nie mają żadnych przyrządów.</p>	<p>Policyja budownicza znajduje się we wszystkich gminach w zupełnem zaniedbaniu. W wyjątkowych wypadkach przepisy budownicze znachodzą zastosowanie.</p>
<p>Wykonywują niedostatecznie, a służbodawcy przyjmują sługi bez książeczek. Przekroczenia bywają karane tylko po miastach.</p>	<p>Czuwają — a opłaty za muzykę idą na fundusz miejscowych ubogich.</p>	<p>Nie zawsze dostateczna. Ubogich zasilają z funduszu właściwego. Obcych wydalają.</p>	<p>Przepisane przyrządy ogniowe posiadają Stanisławów, Halicz, Jezupol, wieś Knihinin i kolonia Knihinin; inne gminy nie czynią zadość przepisom. Rewizje odbywają się. Stała i ochotnicza z 40 członków straż pożarna istnieje w Stanisławowie i posiada 3 sikawki ssące nowej konstrukcji i 6 beczek wozowych, utrzymuje w pogotowiu 1 parę koni, a 2 pary do dyspozycji.</p>	<p>Nie ściśle; a w mniejszych gminach nawet bardzo mało przestrzegają przepisów budowniczych. Orzeczenia nie zawsze świadczą o należytem zrozumieniu obowiązków, w skutek czego częste rekursa.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzatania kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
48.	Kałuż	Wcale żadnego.		W Kałuszu.	W Kałuszu było kilka wypadków zasądzenia.	ad 1. W Kałuszu jest sprawa studziń w toku. W innych gminach czerpią z potoków obok istniejących studziń. ad 2. W Kałuszu i Wojniłowie istnieją kanały i ścieki, ale w niedostatecznej ilości i źle zbudowane. ad 3. Cmentarze są z bardzo małym wyjątkiem w samej wsi.
49.	Tłumacz	W gminach wiejskich nie istnieje.	W gminach miejskich komisarze targowi nadzorują niedostatecznie.	W Tłumaczu.	Nie wiadomo o tem Wydziałowi powiatowemu.	Wszystkie gminy dokładają starań i czynią wedle możliwości nakłady. ad 1. Woda czysta jest wszędzie zapewnioną. ad 2. Padliny bywają wywożone, a co do czystości pozostaje szczegółnie w Tłumaczu, Ottynii i Tyśmienicy wiele do życzenia. ad 3. Cmentarze są urządzone należyście.
50.	Cieszanów	Gminy nie wykonywują prawie żadnego nadzoru.		—	Wcale się nie trafiają.	ad 1. Gminy mają po największej części jedną studnię gminną, inne zaś studnie są utrzymywane kosztem grup użytkujących. ad 2. Nie ma żadnych porządków z braku funduszów; dla zakopywania padlin są urządzone grzebowiska. ad 3. Cmentarze są odpowiednio urządzone i utrzymywane.
51.	Jaworów	Wykonywują zwierzchności gminne i c. k. żandarmerya.	Bywa wykonywany przez organa policyjne i c. k. żandarmeryę.	—	W Jaworowie bardzo często.	ad 1. Bardzo małe i to dopiero po przynagleniu przez Wydział powiatowy założono nowe studnie, gdyż poprzednie były położone przy drogach lub przepędach bydła, przez co bywały zanieczyszczane ściekiem brudnej wody i gnojówki. ad 2. Ścieki — w skutek braku kanalizacji — utrudnione. ad 3. Cmentarze odpowiednio urządzone, lecz nie są okopane i ogrodzone.
52.	Rawa	—	Niedbale. Niekiedy na interwencyę żandarmeryi bywa konfiskowane mięso. Owoce niedojrzałe policya sama często konfiskuje. Piekarze nie bywają dozorowani. Rewizyo miar i wag odbywają się peryodycznie dwa razy do roku, nadto niekiedy niespodziewanie.	W Rawie, Magierowie, Niemirowie i Uhnowie.	Bardzo rzadko.	ad 1. Czyszczenie i utrzymywanie studziń bywa przestrzegane, chociaż niedostatecznie. ad 2. Nieczystości i kały bywają uprzątywane, o ile tego ustawa drogowa wymaga. Ścierwiska istnieją wszędzie. ad 3. Cmentarze znajdują się w porządku, tylko na okopiskach chowają zbyt płytko i bez trumien.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś: 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczey?</p>
<p>Dział ten jest nieodpowiednio wykonywany. Karamiem sług niechętnie zajmują się zwierzchności gminne.</p>	<p>Przestrzegają w niewielu tylko wypadkach.</p>	<p>Niedostateczna.</p>	<p>Kałuż, Wojniłów i Landestreu posiadają sikawki i beczi konne, nadto posiada Kałuż i inne przyrządy. W innych gminach są sikawki ręczne. Straż ochotnicza istnieje tylko w Kałuzu, lecz jest zaniedbaną. Rewizje przyrządów odbyły się w gminach miejskich przez delegatów Wydziału powiatowego.</p>	<p>Policyja budownicza przestrzegana. Dość ściśle w Kałuzu, Wojniłowie mniej, a w innych gminach prawie wcale nie wykonywują przepisów budowniczych. Tylko w Kałuzu i Wojniłowie świadczą orzeczenia i zarządzenia o należytem zrozumieniu zadań i obowiązków. W innych gminach wcale nie.</p>
<p>Książeczki służbowe otrzymują tylko sługi, po za gminą służący. Kary aresztu za przekroczenia bywają nakładane.</p>	<p>Wszystkie zwierzchności gminne z wyjątkiem rzadkich wypadków — czuwają i przestrzegają. Muzyki po wsiach nigdzie się nie odbywają; a i po miastach obecnie ustały.</p>	<p>Ogranicza się po wsiach: na odesłaniu chorych do szpitalu, i grzebaniu zmarłych ubogich kosztem gminy z rubryki „Nieprzewidziane wydatki.“ Gminy miejskie utrzymują swoich ubogich. Żebractwu nie zapobiegają, a wsie niechętnie wydają żebraków (czynią z tego skrupuły).</p>	<p>Policyja ogniowa poczyna funkcjonować prawidłowo. Wszystkie gminy i wszyscy gospodarze posiadają przepisane przyrządy. Rewizje po miastach odbywają się przez Prezesa, po wsiach zaś przez członków Wydziału powiatowego. Straż ochotnicza jest tylko w Tyśmienicy i Ottyni. Wsie Podpieczary i Tarnawica zamierzają kupić sikawki i urządzić u siebie straż pożarną wiejską.</p>	<p>Wcale niedostateczne. Przepisy budownicze, z wyjątkiem Tyśmienicy, kilku innych miasteczek i kilku wsi — nie bywają przestrzegane. Na wsi komin jest rzadkością. Rekursów było kilka.</p>
<p>Z winy służbodawców i sług przepisy służbowe nie bywają przestrzegane.</p>	<p>Czuwają.</p>	<p>Ubóstwo gmin pozostawia sprawy ubogich i żebractwa li tylko na łasce ofiarności prywatnej.</p>	<p>Mało który z właścicieli, i to tylko dwory i fabryki, tudzież dworce kolejowe posiadają przepisane przyrządy ogniowe. Lubaczów ma 4 sikawki, Cieszanów 1 własną, a 1 straży pożarnej; Narol i Oleszyce po 1 sikawce własnej. 23 gmin wiejskich mają po 1 sikawce, sprowadzonej przez Wydział powiatowy. Straże pożarne ochotnicze są w Lubaczowie, Oleszycach i Cieszanowie.</p>	<p>Odpowiedne. Przestrzegają przepisy budownicze przeważnie w gminach miejskich, rzadziej zaś w gminach wiejskich. Orzeczenia odpowiadają wymogom i rzadko spowodowują rekursa.</p>
<p>Wykonywują prawie tylko gminy miejskie.</p>	<p>Czuwają.</p>	<p>Jaworów posiada dla ubogich osobną fundację, a ubodzy są starannie zaopatrywani. — Żebractwu zapobieżono zupełnie.</p>	<p>Tylko gminy miejskie posiadają przepisane przyrządy; gminy zaś wiejskie mają tylko ręczne sikawki. Straż ochotnicza istnieje w Jaworowie; w Krakowcu zaś rozwiązała się przed dwoma laty. Stalej służby pożarnej nie ma nigdzie. Z powodu ubóstwa gmin nie można przynaglić takowych do zaopatrzenia się w przepisane przyrządy. Rewizje odbywają się.</p>	<p>Dostateczne. Przy udzielaniu konsensów na nowe budowle wymaga się postawienia kominów po nad dach, (jak to miało miejsce po pożarze w Rudzie Krakowieckiej). Orzeczenia świadczą w ogóle o należytem zrozumieniu obowiązków, w skutek tego upadają rekursa, jako nieuzasadnione.</p>
<p>Księgi meldunkowe dla sług istnieją w gminach miejskich, lecz mało kto z nich korzysta; w gminach wiejskich wcale nie. Karamie przekroczeń zdarza się tylko wyjątkowo.</p>	<p>Zwierzchności gminne mało czuwają, lecz w skutek ustawy o pijaństwie sami szynkarze z obawy przed karami przestrzegają przepisów. Muzyki odbywają się za konsensem, a przekroczenia bywają karane.</p>	<p>Żebracy przebywają stale w gminach, do których należą: nie wloczą się, i żyją z miłosierdzia publicznego. Wydział powiatowy administruje grzywnami od sądów i starostw.</p>	<p>W powiecie jest 26 gmin, które posiadają sikawki dobre, między temi 22 gminy, nadto niektóre dwory i 6 stacyj kolejowych mają sikawki nowszego systemu i została część właścicieli domów posiada osęki, wszyscy — konewki, a bardzo wielu — drabiny, natomiast po miastach brak konewek i drabin. Stalej straży ogniowej nie ma nigdzie. Rewizje po miastach odbywają się peryodycznie. Po wsiach szczególnie je odbywa żandarmerja.</p>	<p>Nieudolne. Ustawa budownicza nie bywa wykonywaną nawet po miastach. Zwykle okazuje się, że zwierzchności gminne konsensu nie wydały, lub wydawszy go, o nic więcej się nie troszczyły.</p>

Liczba porządkowa		4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,				
		Powiat	<i>ad e.</i> czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?	w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	<i>ad f.</i> czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania ementarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
53.	Żółkiew	W gminach wiejskich nie wykonywują żadnego nadzoru z powodu, iż po wsiach nie ma po temu sposobności.	Wykonywany nadzór.	W Żółkwi, Kulkowie i Mostach Wielkich.	O zasądzeniach za przestępstwa policyjne w tym dziale tu niewiadomo.	<i>ad 1.</i> O uzyskanie dobrej wody są gminy dosyć dbałe. <i>ad 2.</i> O urządzenie ścieków, uprzątnięcie nieczystości i kałów gminy wiejskie wcale się nie troszczą, a miejskie nie wiele; padliny zaś zakopują dosyć daleko od siedzib. <i>ad 3.</i> Urządzenie i utrzymanie ementarzy odbywa się dość prawidłowo.
54.	Lwów	O nadzorze nad przedmiotami żywności nie ma mowy. Rewizye miar i wag odbywają się czasem zaledwie tylko w kilku gminach — trzech lub czterech.	Dozór nad targami jest nader niedostateczny, ogranicza się bowiem niemal wyłącznie tylko do tego, ażeby uczestnicy targu właściwe miejsca zajmowali, i zapłacili placowe. Właściwą służbę bezpieczeństwa w dniu targowe i jarmarczne spełnia c. k. żandarmerja.	—	W Szczercu, Jaryczowie Nowym i Nawaryi odbywają się targi i zdarzają się czasem wypadki zasądzenia. Lecz w ogólności działalność władz gminnych jest nader niedostateczną.	<i>ad 1.</i> Studnie znajdują się w niedostatecznej ilości, często bez ocembrowania należytego; — gdzie tylko potoki lub stawy nie są zbyt błotniste, tam one zastępują właścicielom studnie; <i>ad 2.</i> O ścieki nieczystości, uprzątnięcie kałów i t. p. nikt nie dba więcej, jak tylko o tym, o ile zapobiegliwość prywatna pragnie spożytkować je dla celów gospodarczych lub przemysłowych; władze gminne do tego nie mierzają się; <i>ad 3.</i> Cmentarze chrześcijańskie w porządku. Cmentarze izraelskie są porzucane na tak dalekich przestrzeniach, iż zwałki zmarłych bywają do nich przewożone nieraz z oddaleniem o kilka mil miejscowości bez żadnej kontroli nad zachowaniem istniejących, co do przewożenia zwłok w dalsze strony, przepisów policyjno-sanitarnych. Władze gminne nie czują się powołanemi do jakiegokolwiek ingerencji w tej sprawie. Ogólnie zwłok są we wszystkich gminach.
55.	Bóbrka	—	W miasteczkach jest niedostateczny.	W Bóbrce.	Zasądzenia są rzadkością.	<i>ad 1.</i> Prawie po wszystkich gminach powiatu są porządzane studnie i źródła i porządek co do czystości jest utrzymywany. <i>ad 2.</i> Uprzątnięcie kałów i padlin jest wykonywane — choć nie we wszystkich miasteczkach. <i>ad 3.</i> Cmentarze dosyć dobrze utrzymane, i we wszystkich są kosztnicy.
56.	Rohatyn	Gminy wiejskie nie wykonywują nadzoru nad przedmiotami żywności, natomiast wykonywują nad miarą i wagą.	Bursztyn, Bołszowce, Bukaczowce i Rohatyn wykonywują nadzór przez delegata Rady gminnej, t. z. „dozorcę targowego“.	W Bołszowcu i Rohatynie.	—	<i>ad 1.</i> Wszystkie w ogóle gminy czynią nakłady i dokładają starań około wody, zapewnienia dostatecznej. <i>ad 2.</i> O uprzątnięcie kałów i padlin, jak i o ścieki mało się troszczą, i potrzebują przynaglenia. <i>ad 3.</i> Cmentarze utrzymują należyście wszędzie.
57.	Przemysławny	W gminach wiejskich jest prawie niewykonywany.	Nadzór co do miar i wag jest w miasteczkach dobry; nadzór zaś nad przedmiotami żywności pozostawia wiele do życzenia, szczególnie co do pieczywa i mięsa. W Przemysławnie, Glinianach, Dunajowie i Świerzu przestrzega miejscowa policja gminna z żandarmami; w Uniowie zaś podczas 14-dniowego jarmarku wykonywa policję miejscową delegowany urzędnik c. k. Starostwa.	—	Zwierzchności gminne załatwiają przekroczenia policyjne. Zasądzeń było w samym Uniowie kilkanaście wypadków.	<i>ad 1.</i> Zwierzchności gminne prawie nie podejmują starań ani nakładów. Studnie, gdzie są urządzone odpowiednio, to są zresztą płytkie, nieocembrowane, a woda bywa zanieczyszczona nieocembrowaniem, a woda bywa zanieczyszczona odpyłem — kanały po miastach są budowane tam, gdzie nie często uprzątnięcie kałów następuje. Na uprzątnięcie padlin są należycie urządzone. Miasteczka pomimo komisji sanitarnych stoja pod tym względem o wiele niżej od wiel-

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś: 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Zaprowadzenie książeczek służbowych i karanie przekroczeń służbowych odbywa się niedbale.</p>	<p>Zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej, jak również przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami (rzadkich w tym powiecie) zwierzchności gminne dosyć się troskliwie zajmują, a i żandarmi na to uważają.</p>	<p>Prawie żadna, a żebractwu głównie żandarmerya zapobiega.</p>	<p>W większej części powiatu — w skutek niustannych starań Wydziału — właściciele domów i gminy posiadają przyrządy do gaszenia pożaru; mniejsza część nie czyni pod tym względem zadość przepisom. — Co do sikawek, starania Wydziału, aby przynajmniej większa część gmin była w nie zaopatrzona, są w toku. — Miasta i kilka większych gmin już je mają. Służba pożarna ochotnicza istnieje w Żółkwi i w Mostach Wielkich.</p>	<p>Nienależyta. Przepisy o pozwoleniu na budowę i o budowaniu ognisk i kominów w większej części bywają przestrzegane — głównie w skutek zabiegów żandarmeryi. — Orzeczenia i zarządzenia zwierzchności gminnych w sprawach budowniczych bywają często dowolne, świadczą w ogóle o nienależytem zrozumieniu obowiązków i zadań tychże zwierzchności gminnych i dają powód do częstych rekursov.</p>
<p>Przepisy o służbie wykonywują zwierzchności gminne w sposób niewystarczający. Przy wydawaniu książeczek służbowych postępują nie dość oględnie, a naczelnicy gmin usuwają się z zajęciem od wszelkiego mieszania się w sprawy, zachodzące pomiędzy służbodawcami a sługami, obowiązując się służyć, ażeby nie popadli w kolizyę co do przekroczenia granic swojej kompetencyi.</p>	<p>Coraz częściej objawia się u zwierzchności gminnej chęć rozciągania dozoru policyjnego nad karczmami i szynkowniami, a to co do zamykania ich w właściwej porze i co do przepisów o muzykach z tańcami.</p>	<p>Nader ograniczoną; zdarza się tylko w takim razie, gdy gminy przez władzę do jakiegoś działania w zakresie opieki nad ubogimi przymusowo zostaną zniewolone.</p>	<p>Właściciele domów i gminy są zaopatrzone w bardzo niedostatecznej mierze. — Iłaki są w przeważnej ilości gmin. Zaledwie Szczerzec i wieś Zniszenie posiadają dostateczną ilość sikawek, tudzież i innych przyborów pożarnych, które są w dobrym stanie utrzymywane. W trzech innych gminach są sikawki kołowe ale zaniedbane. W r. 1886 odbyła się pierwsza rewizya przyrządów przez delegata Wydziału powiatowego w miastach i miasteczkach powiatu.</p>	<p>Z wyjątkiem Dublin — nie ma straży pożarnej w żadnej gminie. Przepisy o wydawaniu konsensów bywają tylko wyjątkowo przestrzegane. Orzeczenia i zarządzenia zwierzchności gminnej — rzadko kiedy wydane z zrozumieniem obowiązków, — nie dają powodu do rekursu, bo skoro się nie podobają — to nie bywają wykonywane.</p>
<p>Niedbale.</p>	<p>Tylko w niektórych gminach bywają wykonywane. Przepisy o muzykach z tańcami są dostatecznie wykonywane.</p>	<p>Prawie żadna.</p>	<p>W ogóle niedostateczne. Właściciele domów posiadają przeważnie przepisane przyrządy ogniowe. Straż ochotnicza istnieje tylko w Bóbrce, a w Chodorowie rozwiązuje się. Stałej straży nie ma w żadnej gminie. Rewizye odbywają się jedynie pod naciskiem Wydziału powiatowego.</p>	<p>Przepisy budownicze są bardzo niedostatecznie i wadliwie wykonywane, rekursu są rzadkością. Nie ma należytego zrozumienia obowiązków i zadań.</p>
<p>Książeczki służbowe na każdorazowe żądanie bywają wydawane, a przekroczenia karze władza polityczna.</p>	<p>We wszystkich gminach bywają przestrzegane należycie.</p>	<p>Gminy miejskie zaopatrzą ubogich zasiłkami z funduszw ubogich i starają się nieco zapobiedz żebractwu; gminy zaś wiejskie, pomimo funduszw, mało niemi obdzielają ubogich, a żebractwu wcale nie zapobiegają.</p>	<p>Z wyjątkiem Bursztyna, Boiszowca, Bukaczowiec i Rohatyna żadna gmina nie ma przepisanych przyrządów, pomimo, że Wydział powiatowy proponował i nalegał na nabycie przyrządów tanim kosztem. Straż ochotnicza istnieje od 10 lat tylko w Rohatynie, wspierana dla zachęty datkami z funduszu powiatowego. Rewizye przyrządów odbywają się przez delegatów Wydziału powiatowego.</p>	<p>Przepisy budownicze nie są należycie wykonywane. Udzielanie konsensów bywa przewlekane, a to z pobudek prywaty, załatwienia takich spraw przeciąga się latami ze szkodą interesowanych.</p>
<p>Ograniczają się na wydawaniu książeczek i na sprowadzeniu zbiegłego sługi. Zwierzchności gminne nie prowadzą żadnej ewidencji sług.</p>	<p>Wcale nie czuwają, a pozwolenia na prośbę szynkarzy i starszej młodzieży co do muzyki z tańcami wydają zwierzchności gminne za opłatą 50 ct. w. a.</p>	<p>Ubodzy są pozostawieni na łasce dobroczynności prywatnej, którą ludność w ogóle odznacza się.</p>	<p>20 gmin posiada taczkowe sikawki; część gmin wykonywa przepisy obowiązujące. Straż ochotnicza istnieje w Glinianach i Przemyślanach — bez statutu. Szczególnie w Przemyślanach służby straży ochotniczej tylko dla pozorów. Rewizye przez Wydział powiatowy odbywają się mało kiedy.</p>	<p>W wielu gminach nie wydają konsensów na budowę, a dowolność i swoboda w budowaniu panuje powszechnie tak po wsiach, jak i po miasteczkach. Orzeczenia nie spowodują rekursów.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejsze? 2. co do ścieków nieczystości i uprzążania kałów, padlin i t. p? 3. co do należytego urzędzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
58.	Brzeżany	Naczelnicy gmin wiejskich nie wykonywują prawie żadnej kontroli nad przedmiotami żywności z tego powodu po wsiach ogromne nadużycia.	W miasteczkach są wprawdzie ustanowieni lekarze do oględzin bydła i mięsa, lecz na tem kończy się cała ich działalność.	W Brzeżanach.	Po miasteczkach trafiają się częste zasądzenia za przestępstwa, po gminach zaś wiejskich nigdy, lub tylko pod presją Władz wyższych.	ad 1. Mało w której gminie jest dobra, a w wielu gminach piją wodę z potoków lub stawów. ad 2. W każdej gminie są grzobowiska na padlinę. ad 3. Cmentarze są dość dobrze utrzymywane.
59.	Podhajce	Nie jest wcale wykonywany.	Z wyjątkiem Podhajec i w gminach miejskich nie jest wcale wykonywany.	W Podhajcach.	Jedynie w Podhajcach trafiają się zasądzenia.	ad 1-2. Z wyjątkiem Podhajec nie czynią żadnych starań ani nakładów pod względem wody, jak i uprzążania nieczystości i kałów. ad 3. Cmentarze są w ogóle dość dobrze utrzymywane.
60.	Złoczów	Wszystkie gminy zaniedbują tę sprawę, a nadzoru nad targami nie ma zupełnie.	Nawet w Złoczowie nadzór w tej mierze jest bardzo słaby.	—	Nie wiadomo Wydziałowi powiatowemu.	Zupełnie zaniedbaną jest policya zdrowia. ad 1. O dobrej wodzie myślą tylko sami właściciele studziń. ad 2. Nieczystości i kał bywają uprzążywane, o ile właściciele czują potrzebę to uskutecznić. — Nadzoru żadnego. Złoczów posiada rakarza, lecz i tu — co do czystości — wiele jest do życzenia. ad 3. Cmentarze w dosyć dobrym stanie, lecz brak trupiarni.
61.	Brody	—	Z wyjątkiem Brodów, gdzie lekarz wykonywa nadzór nad przedmiotami żywności, zostaje ta część policyi bez wykonywania tak w gminach miejskich, jak i w gminach wiejskich.	W Załuszczach.	Czasem karane.	ad 2. Z wyjątkiem Brodów podejmują wszystkie gminy bardzo mało starań; co do nieczystości i kałów — żadnych. ad 3. W niektórych gminach znajdują się jeszcze nieogrodzone cmentarze.
62.	Sokal	Gminy wiejskie nie przychodzą w to położenie, gdyż nie ma tam handlarzy.	Gminy miejskie przeważnie wykonywują.	W Bełzie, Sokalu, Krystynopolu, Tartakowie, Wareżu.	—	ad 1-3. Przepisy policyi zdrowia są przeważnie przestrzegane.

W sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś: 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają, przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizje przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>W gminach wiejskich przepisy te są mało wykonywane. W gminach zaś miejskich są z większą sprężystością wykonywane, a dotyczy to głównie Brzeżan.</p>	<p>W gminach miejskich, przede wszystkim w Brzeżanach, czuwają nad wykonywaniem przepisów; tak samo co do muzyki. W gminach wiejskich zupełnie nie czuwają.</p>	<p>Działalność gmin miejskich a mianowicie: Brzeżan ogranicza się na rozdzielaniu grzywnien, jakie wpływają do kasy gminnej. Nadto istnieje w Brzeżanach szpital ubogich, fundacji prywatnej, pod nadzorem miejscowego rz. kat. proboszcza. Gminy wiejskie nie czyniły. Zapomogli zaś z grzywnien gmin wiejskich rozdała Wydział powiatowy w porozumieniu z Zwierzchnością gminy.</p>	<p>W gminach wiejskich są sikawki ręczne, lecz nie do użycia. W Brzeżanach i Kozowej są sikawki w odpowiedniej ilości na kolach, tudzież i inne przyrządy. W Narajowie i Kozłowie są także sikawki na kolach, lecz nie do użycia. Mieszkańcy i właściciele realności w Brzeżanach mają po większej części: haki, wiaderka i kadzie z wodą. Straż ochotnicza istnieje tylko w Brzeżanach i składa się z 36 członków nadto jest 2 pompierów gminnych — używani są jako trębaczcy w celu dawania sygnałów.</p>	<p>Policyja budownicza bywa przestrzegana w Brzeżanach, mniej w Kozowej. Oprócz wydawania konsensów rozpoznawane bywają plany. W Narajowie i Kozłowie przepisy te nie zawsze przestrzegane. W gminach wiejskich panuje dowolność nieograniczona.</p>
<p>Po wsiach nie są wcale wykonywane. W gminach miejskich wydają zgłaszającym się książeczki, lecz przekroczenia mało kiedy bywają karane.</p>	<p>W gminach miejskich i wiejskich czuwają.</p>	<p>Ogranicza się na rozdaniu zasiłków z funduszu ubogich. W Podhajcach zaś widać pewną staranność w zapobieganiu żebractwu.</p>	<p>Właściciele domów i gminy posiadają rozmaite przyrządy. Straż ochotnicza istnieje tylko w Podhajcach. Rewizje przyrządów odbywają się przez delegatów i prezesa powiatowego.</p>	<p>Miejscami bywają przepisy budownicze przestrzegane, przeważnie jednak budują się po wsiach bez policyjnego pozwolenia. Orzeczenia i zarządzenia zwierzchności gminnej nie wskazują na zrozumienie przepisów obowiązujących. Rekursów wpływa w ogóle mało.</p>
<p>Prawie nie są wykonywane. Książki służbowe są wtedy wydawane, jeżeli służbodawca tego od sługi wymaga.</p>	<p>Nie jest ściśle przestrzegana sprawa szynkowni. Przepisy o muzyce z tańcami bywają w niektórych gminach przestrzegane i pobierają się opłaty.</p>	<p>W Złoczowie żebracy mają odznakę blaszaną z literą M. Z, i wolno im co piątku chodzić po jałmużnę. Zresztą nie ma żadnej działalności w żadnej gminie powiatu.</p>	<p>Jest w wielkim zaniedbaniu. Złoczów ma zupełnie porządne sikawki i inne przyrządy. Miasteczka zaś mają wszędzie sikawki. Z gmin wiejskich tylko cztery posiadają sikawki. Rewizje odbywają się co roku przez delegata Wydz. pow. Straż ochotnicza istnieje w Złoczowie. Ma być zawiązaną w Zborowie, Sassowie i Pomorzach za staraniem Delegatów powiatowych.</p>	<p>Przepisy budownicze nie bywają przestrzegane, z wyjątkiem Złoczowa. O tych przepisach gminy wiejskie najniższego pojęcia nie mają. Można się tylko spotkać z jakimś zakazem lub nakazem, jeżeli sprawa tyczy się osoby niemiełej gminie, lecz najczęściej niesłusznie.</p>
<p>Zwierzchności gminne wiejskie nie wykonywują wcale. Przekroczeń nie karzą, ani zwierzchności gminne wiejskie, ani miejskie.</p>	<p>W ogóle bardzo rzadko pozwalają na muzyki, jeżeli to za złożeniem opłaty pewnej.</p>	<p>Żadna.</p>	<p>Z wyjątkiem Brodów, Załoziec i Toporowa, inne gminy nie posiadają przyrządów ogniowych. Tak samo i właściciele domów. Stała i ochotnicza straż pożarna istnieje tylko w Brodach. Założce zaś postanowiły ją zorganizować. Rewizje nie odbywają się nigdzie.</p>	<p>Nader często natrafia się na taki opór, że zwierzchności gminne nie są w stanie poskromić go i przepisy budownicze pozostają nie wykonane. Przepisy o zezwoleniu na budowy, o odbudowaniu ognisk, komińów i tp. bywają rzadko kiedy przestrzegane. Orzeczenia i zarządzenia zwierzchności gminnych wcale nie świadczą o zrozumieniu obowiązków i zadań. Pretensje sąsiadów lub członków rodziny, natury prywatnej, dają najczęściej powód do rekursów i zażaleń.</p>
<p>Zupełnie prawidłowo. Przekroczenia są rzadkie; bywają zwykle karane.</p>	<p>Dosyć odpowiednio. Pozwolenia na muzyki wydają się na piśmie.</p>	<p>Zwierzchności gminne wspierają ubogich, przynależnych do gminy, którzy wsparcia z funduszu gminnych niezbędnie potrzebują. Ilość takich ubogich nie jest wcale znaczną. Zapobieganie żebractwu jest nieco ospale, czuwa więcej od zwierzchności gminnej nad tem c. k. żandarmerya.</p>	<p>Gminy Sokal, Beż i Krystynopol posiadają własne sikawki, beczki na wodę i haki. Inne zaś gminy tylko beczkowsy. Wydział powiatowy przeprowadził w r. 1887 zbiorową asekurację budynków włościańskich w 61 gminach. Straż ochotnicza istnieje w Sokalu, Beżu, Krystynopolu, Tartakowie i Siebierzowie.</p>	<p>Przepisy budownicze przestrzegają wszystkie gminy. Przy udzielaniu konsensów na budowę trzymają się przeważnie przepisów. Rekursa bywają rzadko kiedy.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez radę gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
63.	Kamionka Strumiłowa	Nie wykonywują wcale.	W gminach miejskich konfiskuje policyant podejrzane przedmioty żywności. Wagi i miary kontroluje żandarmerya.	W Kamionce Strumiłowej i Busku.	—	ad 1. Gminy starają się o stosowną ilość studziń. ad 2. Uprzątnięcia nieczystości itd. zaniedbują gminy zupełnie. ad 3. Cmentarze są należycie utrzymane.
64.	Tarnopol	Gminy wiejskie nie wykonywują żadnego nadzoru.	Gminy miejskie, a w szczególności gmina Tarnopol sprawuje nadzór przez swego komisarza targowego.	W Tarnopolu i Mikulińcach.	W Tarnopolu często.	Gminy wiejskie i Mikulińce robią mało, albo wcale nie. Tarnopola działalność jest zadowolająca. ad 1. Gminy wiejskie z małymi wyjątkami nie mają wcale studziń. ad 2. Ścierwiska dopiero teraz zaprowadzono. — Co do ścieków nieczystości i kałów nawet Tarnopol pozostawia wiele do życzenia. Całe dzielnice miasta nie mają wychodków, a ścieki nieczystości istnieją nawet na ulicach pierwszorzędnych. ad 3. Cmentarze są w należytnym stanie.
65.	Zbaraż	W gminach wiejskich jest dozór nad mięsem; nad innymi przedmiotami żywności, tudzież nad miarami i wagami dozoru wcale nie ma.	W Zbarażu bywa przestrzegany nadzór nad mięsem, mniej nad innymi przedmiotami pożywienia.	W Zbarażu.	Rzadko.	ad 1. Mało w której gminie istnieje porządna studnia. ad 2. W gminach wiejskich o ściekach nieczystości nie ma nawet mowy. W samym Zbarażu pozostaje wiele do życzenia. Do zakopywania padlin są ścierwiska. ad 3. Na cmentarzach brak trupiarń, zresztą utrzymywane dobrze.
66.	Skalát	—	Tylko w 4 miasteczkach podczas targów wykonywują zwierzchności gminne przez organa swej służby policyjnej (formalnie i bezskutecznie).	W Skalacie, Grzymałowie i Podwołoczyskach.	Rzadko.	ad 1. Gminy często zaopatrują się w studnie, lecz bywają one zanieczyszczone, a oczyszczenie ich następuje dopiero w skutek środków przymusowych. ad 2. W miasteczkach wszelkie osiągnięte zarządzenia tylko za użyciem środków przymusowych uzyskane zostały. Nie wszędzie są grzebowniki na padlinę. ad 3. Cmentarze przy opiece duchowieństwa należycie utrzymane — zresztą zaniedbane.
67.	Trembowla	Nie wykonywują.	Wykonywują tam, gdzie policya jest lepiej zorganizowaną.	W Trembowli, Janowie i Strusowie.	W gminach wiejskich rzadko. W Trembowli zdarzają się często.	ad 1. Gminy wiejskie, zamożniejsze, starają się o wodę studzienną. Gminy, położone nad rzekami, używają wody z rzek. ad 2. Najgorsze zaniedbanie co do nieczystości, które gniją po rowach. ad 3. Cmentarze są dostatecznie urządzone i utrzymane, lecz trupiarnie są tylko w miastach.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g. jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>ad h. czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>ad i. jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadoseć przepisom w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Na żądanie wydają zwierzchności gminne książeczki służbowe. Nie karzą dla braku skarg.</p>	<p>Czuwają ściśle nad zamykaniem szynków i przestrzegają przepisów o muzykach z tańcami.</p>	<p>Zwierzchności gminne nie rozwijają należytej działalności. W wypadkach rzadkich udziela Wydział powiatowy z zawiadywanych przez się funduszy gminnych wsparcia ubogim dotychczas gmin.</p>	<p>Właściciele domów mają przeważnie potrzebne przyrządy. Gminy wiejskie nie posiadają wcale żadnych przyrządów. Gminy miejskie Busk, Kamionka strumiłowa, Radziechów i Stojanów mają sikawki. Straż pożarna istnieje w Kamionce i Radziechowie. Rewizye przyrządów odbywają się corocznie przez urzędników Wydziału powiatowego.</p>	<p>Niedbałe. Przepisy budownicze bywają przeważnie przestrzegane. Orzeczenia zwierzchności gminnych świadczą o nienależytem zrozumieniu obowiązków i o niedbałości zupełnej. Rekursa rzadkie.</p>
<p>Po wsiach i po miastach nie są należycie wykonywane. Po miastach mało kto na książeczki zważa. Pokątni stręczyciele sług nie podlegają należytemu nadzorowi, wyzyskują sługi do celów przysporzenia sobie zarobku, nakłaniają je do ciągłej zmiany służby. Karanie sług zdarza się w wyjątkowych wypadkach.</p>	<p>Gminy wiejskie odpowiadają swym obowiązkom. Gminy zaś miejskie — ze względu na dochód propinacyjny, którego właścicielami są dotyczące gminy — tym obowiązkom wcale nie odpowiadają.</p>	<p>W gminach wiejskich prawie żadna. Tarnopol zaś posiada własny dom ubogich i osobny komitet ubogich, tudzież dość znaczny fundusz ubogich.</p>	<p>W gminach wiejskich jest zupełnie zaniedbana, a przyrządów nie ma prawie żadnych. Rewizye nie przyniosą korzyści, dopokąd nie powstaną miejscowe straże pożarne. Tarnopol posiada dobrze zorganizowaną straż pożarną stałą i ochotniczą z dobrymi przyrządami.</p>	<p>Z wyjątkiem Tarnopola i w części Mikuliniec przepisy budownicze nie są wykonywane ani po wsiach, ani po obszarach dworskich. Zwierzchności gminne w umyślnie częstokroć nie wydają konsensu, a to w wypadkach, gdy sobie nie życzą czyjśoga zamieszkania lub gdy chcą ze wsi kogokolwiek pozbyć się.</p>
<p>Na obszarach dworskich jest służba za książeczkami służbowymi. U mniejszych właścicieli, a nawet w Zbarażu, sługi wyjątkowo mają książeczki służbowe. Karanie przekroczeń załatwia prawie wyłącznie c. k. Starostwo.</p>	<p>Po wsiach wielka wstrzeźliwość; przepisy bywają przestrzegane. Wręcz przeciwnie dzieje się w samym Zbarażu. Przepisy o muzykach dosyć przestrzegane.</p>	<p>Żadna.</p>	<p>Jedynie w Zbarażu są przyrządy w porządku. Straż ochotnicza istnieje tylko w Zbarażu, umundurowana i w potrzebne rekwizyta zaopatrzona. Rowizya odbyła się zeszłego roku przez specjalną komisję Wydziału powiatowego.</p>	<p>W gminach prowadzą budowy dowolnie, a sprawy załatwiają się ustnie. Nawet w Zbarażu nie wykonywują przepisów budowlanych. Rekursa trafiają się bardzo rzadko.</p>
<p>Stosownie do indywidualności wójtów i pisarzy — i przepisy służbowe są przestrzegane. Żądają wylegitymowania się książeczką. Kary za przekroczenia tylko wyjątkowo bywają zastosowywane.</p>	<p>Gdzie wzięła się wstrzeźliwość od trunków, tam zapomniano o starych zwyczajach długotrwałych wesel, chrztów, pogrzebów i innych podobnych uroczystości, tam i przepisy policyjne znajdują ściśle zastosowanie z przestrzeganiem godzin.</p>	<p>Włoczęgostwo żebractwem uzbrojone. Biednych gminy utrzymują mieszkańcy sami. W nadzwyczajnych tylko wypadkach udziela zwierzchność gminna wsparcia z funduszu ubogich, który mniej więcej znajduje się w każdej gminie.</p>	<p>W 24 gminach wiejskich są sikawki metalowe ssąco-tłoczące przenośne lub na kółku. W 4 gminach wiejskich są czterokątne konne sikawki konstrukcyi większej, do każdej jest 8—10 beczek na teligach i inne przyrządy. Nadto winien według dawnego zwyczaju każdy spieszyć z przyrządami do ratowania, a każda gmina wiejska ma po kilka beczek na teligach, które bywają zwyczaj rozpólyczane z warunkiem dostawienia takowych w razie pożaru. Rewizye odbywają się kilka razy do roku.</p>	<p>W ogóle nie starają się mieszkańcy o konsensa na budowę u zwierzchności gminnych — przeto zwierzchności gminne nie wydają żadnych orzeczeń, w skutek czego nie ma rekursów.</p>
<p>Zwierzchności gminne wydają książeczki tylko tym sługom, którzy udają się na służbę w obce gminy. Wiejskie zwierzchności gminne wcale nie karzą sług. W miejskich zaś gminach spełnia tę czynność c. k. Starostwo lub c. k. Sąd pow.</p>	<p>Czuwają dostatecznie; zresztą obecnie zmniejszyło się pijaństwo, a przeto i szynkownie nie mają potrzeby być otwarte w noey. Muzyki są rzadkie w szynkowniach.</p>	<p>Z wyjątkiem miasteczek — żadna. Utrzymuje się stary zwyczaj: ubodzy chodzą od domu do domu i zbierają jałmużnę.</p>	<p>Trembowla posiada 4 sikawki, 6 beczek i inne rekwizyta. Strusów — 2 sikawki i rekwizyta. Janów — 1 sikawkę. Budzanów — 1 sikawkę. 12 gmin wiejskich posiada sikawki fabryczne. Nadto mają gospodarze własne sikawki ręczne, drabiny, haki i t. p. Straż pożarna ochotnicza w Trembowli z 20 osób. W innych miastach niektórzy mieszkańcy są przyuczeni do gaszenia.</p>	<p>Przepisy budownicze przestrzegane tylko w miasteczkach. Po wsiach zaś nie wykonywują przepisów budowniczych; wszyśkie domy mają kominy w miastach z cegły, we wsiach z gliny lepione. Orzeczenia wydają się tylko w miasteczkach. We wsiach budują dowolnie. Rekursa bardzo rzadkie.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych,

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zaszędzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i u-przątania kałów, padlin i t. p.? 3. co do należytego urządzenia i utrzymania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
68.	Husiatyn	Wykonywuje urząd gminny przy pomocy przysiężnych i policyantów.		—	—	ad 1. Po wsiach i miasteczkach urządzają dzielnicami studnie dość liczne. ad 2. Ścieki i t. p. bywają w miarę potrzeby zarządzane. ad 3. Cmentarze są utrzymywane od dawna trybem zwykłym.
69.	Czortków	Działalność zwierzchności gminnych w sprawach wymienionych w §. 27. ust. gm. lit. e — k jest Natomiast w innych gminach wiejskich i miejskich przestrzeganie dotyczących				
70.	Borszczów	Niedostatecznie.	Po miasteczkach są zwykle oglądacze bydła rzeźnego a od czasu do czasu do czasu naczelnik gminy kontroluje wagi i miary.	Nie podano w których gminach. Regulaminy targowe ograniczają się zwykle na wskazaniu miejsc dla każdego rodzaju bydła.	Czasem.	ad 1-2. Z powodu dobrego położenia nad rzeką, mieszkańcy mniej dbają o studnie, a czerpią wodę przed świtem z rzek. Utrzymują domostwa w schludności. Natomiast miasteczka, z powodu wstrętnej niechlujności Żydów, pomimo co tygodniowego zamiatania ulic i placów targowych z urzędu, zachodzą się w daleko gorszym stanie. Mieszkańcy miasteczek czerpią wodę ze źródeł (krynio). Ścieki murowane tylko w miastach i przy drogach krajowych. ad 3. Cmentarze z trupiarniami i okopiska w śródmieściu budzą wstręt i wytwarzają szkodliwe miazmy.
71.	Zaleszczyki	Zaniedbany.	Zaleszczyki i Tluste spełniają ściśle.	W Zaleszczykach i Tlustem.	Dawniej bywały częste, dziś są dosyć rzadkie.	W miasteczkach, które mają lekarzy, zdrowie mieszkańców ma dostateczną opiekę. Po wsiach niedołęstwo naraża lud na choroby. ad 1. Krynice źle zaopatrzone. Źródła bywają zanieczyszczone przez pojenie bydła, pranie; (przewlekłe choroby wywiązują się przy tej sposobności z dworem.) ad 2. Wszelkie niedbalstwo. ad 3. Cmentarze dość porządne — brak atoli ogrodzenia.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie:

<p>ad g) jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p>adh) czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p>adi) jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p>ad k) jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach, w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom, w tej mierze obowiązującym, a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Czeladź służbowa rekrutuje się przeważnie z miejscowej ludności i rząd książki służbowe rzadko są w używaniu. Urzędy gminne w razie potrzeby używają swej władzy karania.</p>	<p>Gdzie niegdzie przestrzegane, a muzyki z tańcami zostają pod dozorem policyjnym.</p>	<p>Żebractwo jest bardzo nieznaczące i nie zachodzi potrzeba szczególnych urządzeń dla zapobieżenia ubogich.</p>	<p>Miasteczka zaopatrują się w przyrządy ogniowe. Chorostków ma sikawkę kołową i beczkę na wodę. Kopeczyńce mają starą sikawkę kołową i 3 beczki kołowe. Husiatyn ma 1 lichą sikawkę kołową i 12 beczek. Probużna ma kilka ręcznych sikawek kołowych i kilka beczek. Suchostaw ma kilka ręcznych sikawek i kilka beczek. Mieszkańcy mają po miasteczkach haki i konewki, po wsiach zaś nie mają tych przyrządów. Straży nie ma w żadnej gminie.</p>	<p>Należyte w miasteczkach. Policya budowlana przestrzega się po wsiach tylko w razie sporów sąsiedzkich. Rekursa bywają nader rzadkie.</p>

w gminie miasta Czortkowa i Jagielnicy staranna. Na dobrych chęciach osobiwie w Czortkowie niezbywa. przepisów policyjnych odznacza się zupełnem zaniedbaniem.

<p>W gminach miejskich i wiejskich mało się troszczą o przepisy służbowe; w poszczególnych zaś wypadkach i na żądanie służbodawcy udzielają książeczki służbowe.</p>	<p>W wypadkach zabaw z tańcami wydają zwierzchności gminne pozwolenia po za 10 godziną wieczór za opłatą.</p>	<p>W gminach wiejskich nie ma żebractwa, a kaletki utrzymują gminy z własnych funduszków. Po miastach jest żebractwo liczniejsze, a 15 - 30 żebraków znajduje co soboty wsparcie z funduszków gminnych.</p>	<p>Z wyjątkiem wsi Korolówki i Uścia biskupiego, które zakupiły sikawki, inne gminy tylko sikawki ręczne posiadają. Straże ochotnicze istnieją w Jezierzanach i w Skale, w Borszczowie zaś organizuje się. Rewizye odbywały się w r. 1886. ze skutkiem niezadowalającym z powodu braku odpowiednich przyrządów.</p>	<p>Po wsiach nie ma zrozumienia, że można zabronić komuś postawienia jakiegos budynku na jego własnym gruncie i wedle jego możliwości. Po miasteczkach szczególnie w śródmieściach lub przy bndynkach, stawianych przy gościńcach krajowych zastosowują przepisy budownicze.</p>
<p>Po wsiach brak pasów książeczek służbowych.</p>	<p>Rzadko.</p>	<p>Niedbała.</p>	<p>W miasteczkach całkiem prawidłowo. Po wsiach inaczej; mają tylko ręczne sikawki i niedostateczne przyrządy, z wyjątkiem wsi Nyrków. Straż ochotnicza w Zaleszczykach upadła z powodu braku funduszków. Nyrków jedynie po pożarze zaprowadził większy ład co do straży nocnej. Rewizye przez zwierzchności gminne spełniane niedbale.</p>	<p>W miarę uzdolnienia i sprężystości naczelnika gminy wiejskiej. Po miasteczkach świadczy postępowanie zwierzchności gminnej o należytem zrozumieniu przepisów budowniczych. Zaalenia i rekursa częste.</p>

4. Jaka jest działalność władz gminnych, w szczególności zwierzchności gminnych

Liczba porządkowa	Powiat	ad e. czy i w jaki sposób wykonywują gminy nadzór nad przedmiotami żywności, nad miarą i wagą, nad targami?		w których gminach istnieją uchwalone przez rady gminne regulaminy targowe?	czy trafiają się wypadki zasądzenia za przestępstwa policyjne w tym dziale?	ad f. czy gminy podejmują starania i czynią nakłady w sprawach policyi zdrowia? mianowicie: 1. co do zapewnienia potrzebnej wody i należytej czystości tejże? 2. co do ścieków nieczystości i uprzątnięcia kałów, padlin i t. p. 3. co do należytego urządzenia i utrzymywania cmentarzy?
		1. w gminach wiejskich?	2. w gminach miejskich i miejscach targowych?			
72.	Buczacz	Zwierzchności gminne wsi starają się wykonywać nadzór ściśle, w czym ze skuteczną pomocą przychodzą im rewizye przez c. k. cechmistrza ze Stanisławowa.	Oprócz Buczacza, gdzie nadzór przez lekarza miejskiego bywa ściśle wykonywany, starają się i inne miasteczka wykonywać takowy sumienie i gorliwie.	W Buczaczu. Monasterzyska zaś zamierzają postarać się o regulamin.	Mniejsze przestępstwa załatwiają zwierzchności gminne bezzwłocznie.	ad 1. Krynico w dobrym stanie. ad 2. Władze natrafiają na największe przeszkody po wsiach. W gminach zaś miejskich z powodu wrodzonego niechlujstwa Żydów starania Władz nie odnoszą żadnego skutku. ad 3. Co do cmentarzy wszystkie gminy czynią przepisom zadość.
73.	Horodenka	Wykonywują zwierzchności gminne.	W gminach miejskich czuwa lekarz miejski i rewizor policyi nad przedmiotami żywności, komisarz targowy zaś nad miarą i wagą — nad targami komisya targowa.	—	Zdarzają się; a kary wpływają na fundusz ubogich. Jednakże i w tych wypadkach gminy nie zastosowują kar porządkowych.	ad 1. Studnie są dobre. ad 2. Urządzenie ścieków po miasteczkach bardzo niedostateczne. Kanalizacja żadna. ad 3. Cmentarze w dość dobrym stanie.
74.	Śniatyn	—	W Śniatynie i Zabłotowie bywa wykonywany nadzór nad przedmiotami żywności przez lekarza miejskiego, nad mięsem przez weterynarza, nad miarą i wagą przez cementniczego z inspektorem policyi.	W Śniatynie.	Zasądzenia trafiają się.	ad 1—3. W Śniatynie sprowadzają wodę z oddalenia na pół mili rurami; a na przedmieściu posiada prawie każdy mieszkaniec studnię na podwórzu. Tak samo w gminach wiejskich. — Czyszczenie miasta co tygodnia, lecz jest nie nieznaczącem wobec nieczystości w około domów izraelskich, dla której brak określenia. Kanałów nie ma, choć łatwo byłoby przeprowadzić bodaj ścieki. Cmentarze odpowiednie.

w sprawach wymienionych w §. 27. ustawy gminnej pod literami e—k, a mianowicie :

<p><i>ad g)</i> jak wykonywują zwierzchności gminne przepisy o służbie, w szczególności: co do książeczek służbowych? co do karania przekroczeń służbowych?</p>	<p><i>ad h)</i> czy zwierzchności gminne czuwają nad zamykaniem szynkowni i gospod po godzinie policyjnej? nad przestrzeganiem przepisów o muzykach z tańcami?</p>	<p><i>ad i)</i> jaka jest działalność zwierzchności gminnych w sprawach ubogich i zapobieganiu żebractwu?</p>	<p><i>ad k)</i> jakim jest sprawowanie policyi ogniowej w gminach w szczególności zaś 1. czy właściciele domów i czy gminy posiadają przepisane przyrządy do gaszenia pożaru? ewentualnie ile gmin czyni zadość przepisom w tej mierze obowiązującym a ile zaniedbuje ich dopełnienia? 2. czy odbywają się w gminach rewizye przyrządów pożarowych i przez kogo?</p>	<p>Jakim jest sprawowanie policyi budowniczej?</p>
<p>Przestrzegają ściśle, pociągając winnych do odpowiedzialności.</p>	<p>Surowo przestrzegane. Zasadzenia bywały bardzo częste na grzywny i na karę aresztu.</p>	<p>Nie pozostawia nic do życzenia. Wypadki żebractwa po gminach są rzadkie. Tułających się żebraków obcych bezzwłocznie wysyłają do gmin przynależnych, swoich wspierają z funduszków właściwych lub zatrudniają przy zgartywaniu błota, śniegu etc.</p>	<p>Tylko majątniejsi zaopatrują się w potrzebne przyrządy ogniowe, biedniejszych mieszkańców trudno do tego nakłonić. Straż ogniowa ochotnicza istnieje tylko w Buczaczu. Rewizye przyrządów odbywają się przez urzędników Wydziału powiatowego.</p>	<p>Przepisy budownicze bywają przez wszystkie gminy, szczególnie miejskie, przestrzegane z należytem zrozumieniem rzeczy, skrupulatnością i sumieniem, jak to widać z rzadkich rekursów.</p>
<p>Odpowiednio wymogom ustawy. Karania niedostateczne i tylko pod naciskiem Władz.</p>	<p>Niedbale.</p>	<p>Niedostateczna. Żebracy przeciągają od wsi do wsi, a zwierzchności gminne nie starają się o zmuszenie ich do pozostania w miejscu swej przynależności.</p>	<p>Horodenka i Obertyn posiadają przyrządy. Straż ochotnicza istnieje w Obertynie. Tylko niektóre gminy wiejskie posiadają sikawki. Rewizye przyrządów odbywa Wydział powiatowy.</p>	<p>Miasteczka (siedziby żydowskie), nakryte jakby jednym dachem, utrudniają izolowanie pożaru. Przestrzeganie przepisów budowniczych, orzeczenia i zarządzenia świadczą o nienależytem zrozumieniu obowiązków i zadań, wskutek tego częste skargi i rekursa.</p>
<p>Sługi obce mają książeczki wszyscy bez wyjątku; sługi miejscowe — jeżeli wydalają się po za gminę na służbę. Po wsiach rzadko, we dworach bez wyjątku mają sługi książeczki służbowe. Przekroczenia służbowe trafiają się bardzo rzadko.</p>	<p>W Śniatynie i Zabłotowie czuwa głównie żandarmerya. Wobec wpływów postronnych, by tańce odbywały się w miejscach odpowiadających i w stosownym czasie, pozwolenia na muzykę udzielają się rzadko.</p>	<p>W Śniatynie udziela zwierzchność gminna prawdziwie ubogim dziennie po 10 ct. stałego wsparcia, nie mającym schroniska daje przytułek w domu cmentarnym. Prawdziwie ubodzy mają nadto pozwolenie żebrania co soboty, zwierzchność gminna atoli stara się usunąć powoli ten zwyczaj. Z funduszu ubogich chce Wydział powiatowy wybudować w Śniatynie dom przytulku dla ubogich. Włóczęgostwu zapobiega zwierzchność gminna i c. k. żandarmerya.</p>	<p>Śniatyn i Zabłotów posiadają przepisane przyrządy, a służbę pożarną pełnią policyjanci i stróże. Rewizye przyrządów po domach odbywają przy współudziale asystencyi c. k. żandarmeryi.</p>	<p>W gminach wiejskich udzielają konsensa na budowę ustnie; budowania ognisk i kominów wcale się nie przestrzegają. W Śniatynie czyni zwierzchność gminna widoczne starania ku ścisłemu przestrzeganiu przepisów, następstwem czego było kilka rekursów od orzeczeń zwierzchności gminnej.</p>

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU

THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU

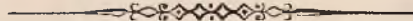
THE UNIVERSITY OF CHICAGO LIBRARY
1215 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILLINOIS 60637
TEL: 773-936-3000
WWW.CHICAGO.LIBRARY.EDU

Działalność władz gminnych

w sprawach

poruczonego zakresu działania.

(§. 28. ust. gminnej z d. 12. sierpnia 1866).

Liczba porządk.		5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw											
		Powiat											
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania.										
1.	Chrzanów	<p>Koszta poruczonego zakresu działania:</p> <p>I. Trzebinia (miasteczko) połowa ogólnych wydatków 48 zł.</p> <p>II. Nowojowa (wieś) koszta rekrutacyi 30 zł. wydatki drobne 17 „ 47 zł.</p>	<p>Własny zakres zaniedbywany, gdyż wójtci poświęcają czas na:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. wybieranie podatków i należności rządowych; 2. asystowanie urzędnikom rządowym przy różnych komisjach, egzekucjach, sekwestrach, rewizjach sądowych i podatkach; 3. stawanie na terminach w sprawach podatkowych i sądowych; 4. sprawy wybierania rekruta; 5. na spisy pospolitego ruszenia i wykazy statystyczne; 6. wreszcie osobiste sprawy rolnicze. 										
2.	Kraków	<p>Koszta te nie są znaczne i nie przechodzą sił finansowych gmin.</p> <p>I. W Rybnem (wieś): koszta podróży wójta przeważnie z powodu czynności poruczonego zakresu działania 10 zł. koszta rekrutacyi 8 „ = 18 zł.</p> <p>II. W Liszkach (większa wieś) koszta podróży 12 „ 81ct. koszta rekrutacyi . . 11 „ — „ = 23 zł. 81ct.</p> <p>Powyższe kwoty we wszystkich gminach mało się od siebie różnią.</p>	<p>Zatrudniają organa gminne, nie tyle ze szkoda czynności własnego zakresu działania, ile ze szkoda majątkową i moralną wójtów lub ich zastępców z powodu częstego przebywania w mieście.</p>										
3.	Dąbrowa	<p>Pociąga za sobą zwiększenie pensyi wójtom i pisarzom gminnym.</p> <p>W gminie miejskiej Dąbrowa nie podano wydatków, spowodowanych sprawami poruczonego zakresu działania.</p> <p>W gminie wiejskiej Wietrzychowice w roku 1886:</p> <table> <tr> <td>koszta rekrutacyi, losowania, reklamacyi, kontroli</td> <td>11 zł. 80 ct.</td> </tr> <tr> <td>koszta podróży</td> <td>34 „ 13 „</td> </tr> <tr> <td></td> <td>45 zł. 93 ct.</td> </tr> </table> <p>nadto wydatki drobne.</p>	koszta rekrutacyi, losowania, reklamacyi, kontroli	11 zł. 80 ct.	koszta podróży	34 „ 13 „		45 zł. 93 ct.	<p>Przeciążony czynnościami poruczonego zakresu działania tak dalece, że urząd gminy nie pełni własnego zakresu, lecz cały czas poświęca sprawom poruczonego zakresu.</p>				
koszta rekrutacyi, losowania, reklamacyi, kontroli	11 zł. 80 ct.												
koszta podróży	34 „ 13 „												
	45 zł. 93 ct.												
4.	Mielec	<p>Powstałe koszta są bardzo nieznaczne, jak wskazuje kilka przytoczonych cyfer z roku 1886:</p> <table> <thead> <tr> <th>Miasteczko Radomyśl:</th> <th>Gmina wiejska Zurawka:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Za taksy wojskowe 7 zł.</td> <td>. . . 2 zł. 20 ct.</td> </tr> <tr> <td>„ spis rekrutów 3 „ 48 ct.</td> <td>. . . 2 „ 49 „</td> </tr> <tr> <td>„ sporządzenie listy pospolitego ruszenia . . 13 „ — „</td> <td>. . . 1 „ 79 „</td> </tr> <tr> <td>Razem . 23 zł. 48 ct.</td> <td>. . . 6 zł. 48 ct.</td> </tr> </tbody> </table>	Miasteczko Radomyśl:	Gmina wiejska Zurawka:	Za taksy wojskowe 7 zł.	. . . 2 zł. 20 ct.	„ spis rekrutów 3 „ 48 ct.	. . . 2 „ 49 „	„ sporządzenie listy pospolitego ruszenia . . 13 „ — „	. . . 1 „ 79 „	Razem . 23 zł. 48 ct.	. . . 6 zł. 48 ct.	<p>Wykonywanie spraw poruczonego zakresu nie zawiera ujemnego wpływu na załatwianie spraw własnego zakresu działania.</p>
Miasteczko Radomyśl:	Gmina wiejska Zurawka:												
Za taksy wojskowe 7 zł.	. . . 2 zł. 20 ct.												
„ spis rekrutów 3 „ 48 ct.	. . . 2 „ 49 „												
„ sporządzenie listy pospolitego ruszenia . . 13 „ — „	. . . 1 „ 79 „												
Razem . 23 zł. 48 ct.	. . . 6 zł. 48 ct.												

<p>poruczonego zakresu działania, a mianowicie:</p> <p>c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności</p>	<p>Opinie c. k. Starostw</p>
<p>Nader ujemne.</p>	<p>W spełnianiu przez Władze gminne czynności w poruczonym zakresie działania nie można dojrzeć żadnej niechęci lub złej woli, okazuje się jednak niedołęstwo spowodowane brakiem uzdolnionych pisarzy gminnych i prawie w regule stosunkowo niskim stopniem oświaty przełożonych gmin. — C. k. starostwo jest zdania, że gdyby fachowe osobistości posiadające wyższy stopień oświaty za odpowiedniemi wynagrodzeniem ustanowione zostały pisarzami dla kilku lub kilkunastu gmin, nastąpiłby stanowczy zwrot ku lepszemu, a c. k. Władze polityczne I. instancyi i Wydziały powiatowe miałyby znaczne ułatwienie w swych czynnościach.</p>
<p>W ogóle mało są uzdolnione z wyjątkiem kilku większych gmin, jak Zwierzyniec, Półwsie, Zwierzynieckie i Liszki.</p>	<p>Przypadające gminom w poruczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracyi sądowej, spełniają gminy bardzo niedołęźnie, jednak spełniać je muszą, o ile przy braku inteligencyi zrozumienia rzeczy, nieumiejętności pisania i czytania poddać mogą pod naciskiem żandarmeryi i starostwa. Obowiązki te gminy uważają sobie za wielki ciężar i dla tego spełniają je z musu, ale niechętnie, a jeżeli pojawia się w tym kierunku oziębłość, to pochodzi ona zapewne ztąd, że obowiązki poruczone zakresu działania przyrastają urzędowi gminnym każdego roku w bardzo znacznej progresyi, a wynagrodzenia za nie gminy nie otrzymują żadnego.</p>
<p>Brak należytego uzdolnienia.</p>	<p>Pomocnicze czynności dla administracyi rządowej bardzo niedołęźnie i opieszale, albo wcale nie bywają spełniane.</p>
<p>Gminy nie mające uzdolnionych pisarzy udają się w sprawach asenterunkowych, reklamacyjnych, pospolitego ruszenia o pomoc do c. k. starostwa na swój koszt.</p>	<p>Pobór podatków w ogóle odbywa się prawidłowo, chociaż nie bez tego, aby nieuczciwy pisarz łącznie z wójtem nie pobierali od kontrybuentów po kilka centów za zbieranie, albo też ich nie oszukiwali. W sprawach wojskowych na prośby gmin zmuszone jest c. k. starostwo sporządzać spisy popisowych, prowadzić dochodzenia reklamacyjne i z powodu wymiaru taks wojskowych, wreszcie sporządzać spisy należących do pospolitego ruszenia przez swych urzędników. W podobny sposób postępuje się przy zbieraniu wszystkich ważniejszych dat statystycznych. Tylko drobniejsze sprawy poruczonego zakresu działania załatwiają zwierzchności gminne same, lecz tak niedbale, że potrzeba po kilkakroć w końcu przez posłanców karnych urgować. — Przyczyną złego jest nieudolność wójtów i brak dostatecznie wykształconych i sumiennych pisarzy gminnych.</p>

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania, co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
5.	Kolbuszowa	<p>Wydatki, ponoszone w sprawach poruczonego zakresu działania, są zbyt wygórowane.</p> <p>Członkowie zwierzchności gminnej mają przez Rady gminne przyznane koszta podróży, w miarę odległości od siedziby c. k. Starostwa, korzystają więc z tego przy każdej nadarzającej się sposobności, załatwiając często własne prywatne interesy, a Wydział powiatowy nie może tych kosztów skontrolować.</p> <p>Nadto władze rządowe wzywają ustawicznie zwierzchności gminne do różnorodnych wyjaśnień, sprawdzeń, sprostowań tabel płatniczych, a takie wezwania wychodzą często od c. k. Starosty, jak niemniej od każdego z urzędników politycznych, kasowych, nawet od sierżanta powiatowego.</p>	<p>Zagrożeni ustawicznie karnym posłańcem lub grzywną nawet za opóźnienie w przedłożeniu jakiejkolwiek relacji, tem bardziej za zaniedbanie jakiej poruczonej czynności — załatwiają zwierzchności gminne sprawy własnego zakresu dopiero wówczas, gdy wymagania c. k. władz rządowych są zaspokojone. Zatrudniano pisarzy gminnych całymi tygodniami w kasie podatkowej w celu sporządzenia tabel i nakazów płatniczych.</p>
6.	Tarnobrzeg	<p>Prawie we wszystkich gminach powiatu połowa wydatków gminnych przypada na poruczony zakres działania.</p>	<p>Tak gminy miejskie, jak wiejskie są bardzo przeciążone (por. z dz.), w skutek czego zmuszone są zaniedbywać czynności własnego zakresu działania.</p>
7.	Nisko	<p>Poruczony zakres działania sprowadza głównie koszta utrzymania w gminach pisarza i kancelaryi.</p> <p>Jedną z najgłówniejszych przeszkód rozwoju autonomicznego jest poruczony zakres działania, — albowiem stoi na przeszkodzie staraniom autonomii na polu moralnego i materialnego polepszenia stosunków w gminie.</p>	<p>Organa gmin, zajęte ciągle wykonywaniem poleceń c. k. władz, marnują czas na wybieraniu podatków rządowych.</p>
8.	Biała	<p>W Oświęcimie w r. 1883—1886 (za trzy lata) suma łączna 1385 zł. 39 ct. przeciętna w jednym roku 541 " 79 "</p> <p>W Komorowicach (wieś) od r. 1881—1886 suma łączna . 405 " 84 " suma przeciętna . 67 " 64 "</p> <p>W obec obecnych stosunków urzędy gminne są raczej funkcyonaryuszami c. k. urzędu podatkowego i c. k. władzy politycznej i sądowej, aniżeli wykonawcami spraw własnych; — a służba więcej używaną do wykonywania spraw poleconych, aniżeli własnych, pomimo, że z funduszu gminnego bywa opłacaną.</p> <p>C. k. sąd w Kętach zdążył do tego, by urzędy gminne doręczały stronom cytacye.</p> <p>Sprawdzenie mylnych parcel, spis czynszowników, sprawdzenie przynależności, klasyfikacya domów, klasyfikacya koni, spis koni, wozów i t. p. (w Komorowicach) wszystko to spełniają gminy w formie poruczonego zakresu działania.</p>	<p>Wójci głównie wybierają podatki rządowe, na czem cierpią pojedynczy kontrybuenci.</p> <p>Sprowadza zastój w sprawach własnych.</p> <p>Przy poborze w powiecie podatków wybierają „haracz“ po 5 ct. i więcej od każdej książeczki, któremi to kwotami dzieli się wójci z pisarzem.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Opinie c. k. Starostw

Brak uzdolnionych pisarzy gminnych.

Czynności poruczone urzędom gminnym do wykonywania w poruczonej zakresie, wykonywują naczelnicy gmin chętnie i ściśle. Atoli w każdym niemal wypadku trzeba im z powodu, iż nie posiadają dostatecznego wykształcenia i dokładnej wiedzy przepisów administracyjnych wydawać dokładne instrukcje i często wójtów do urzędu powoływać, aby ich pouczyć jak sobie mają postępować, co praktykowanym bywa, a szczególnie w sprawach prowadzenia ewidencji urlopników, sporządzenia wykazów zaległości podatkowych, do uzupełnienia armii i sporządzenia licznych wykazów statystycznych. Winą tego, krom wyżej wspomnianego powodu, są również nieuzdolnieni pisarze gminni.

W gminach miejskich pełnią czynności poruczonego zakresu pisarze gminni, po większej części nieuzdolnieni.

Przypadające władzom gminnym w poruczonej zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej, bywają należycie sprawowane.

Władze gminne spełniają przypadające im w poruczonej zakresie działania pomocnicze czynności dla administracji rządowej całkiem niedbale i opieszale, tak że nieraz zachodzi potrzeba kilkakrotnie wzywać dotyczące zwierzchności gminne, aby przekazane im z mocy ustawy czynności załatwili. — Przyczyna tego leży w braku uzdolnionych organów służbowych gminnych, naczelnicy gmin bowiem są tu po największej części ludzie, nieumiejący ani pisać, ani czytać, i dla tego zmuszeni są w tej mierze zdać się zupełnie na łaskę i niełaskę pisarzy gminnych, którymi po największej części zwłaszcza w gminach wiejskich mniejszych są gospodarze gruntowi z tej samej gminy, którzy nie są w stanie podjąć zadania pisarza.

Z wyjątkiem kilku gmin wiejskich okazuje się największe niedołęstwo; w gminach miejskich funkcyonaryusze nie odpowiadają w zupełności wymogom.

Czynności poruczonego zakresu działania spełniają zwierzchności gminne w miastach stosunkowo dość spiesznie i ze zrozumieniem rzeczy, w gminach zaś wiejskich z nielicznymi wyjątkami opieszale i niedołężnie a często dopiero pod groźbą kar porządkowych; wina leży przeważnie w nieudolności wójta gminy, lub co główna rzecz — pisarza gminnego.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
9.	Wadowice	<p>Koszta zakupna druków w sprawach poruczonego zakresu działalności wynoszą:</p> <p>w Zatorze 28 zł. 52 ct.</p> <p>w Przytkowicach 6 „ 20 „</p> <p>Koszta asenterunku, podróży i spis pospolitego ruszenia w Zatorze 44 zł. 66 ct.</p> <p>Koszta asenterunku, podróży i spis pospolitego ruszenia w Przytkowicach 11 „ — „</p>	<p>Poruczony zakres działania stanowi główne zajęcie zwierzchności gminnej; nie wpływa to ujemnie na sprawy własnego zakresu działania, gdyż przy dobrej woli i należytem zrozumieniu przepisów ustawy, gminy są w stanie podolać sprawom tak jednego jak i drugiego zakresu.</p>
10.	Myślenice	<p>Sprowadza przedewszystkiem koszta podróży urzędników c. k. starostwa celem sprawowania spisów popisowych i t. p. od zwierzchności gminnej:</p> <p>Sulkowice (wieś) w roku 1886 (za czynności sporządzone) 97 zł. 36 ct.</p> <p>Myślenice (miasto) w roku 1886 (za czynności sporządzone) 673 „ 91 „</p>	
11.	Wieliczka	<p>Sprawy poruczonego zakresu działania bywają spełniane stosunkowo najlepiej, z powodów: 1) że są to sprawy więcej szablonowe, do których od lat niepamiętnych gminy wdrożone zostały; 2) że dotyczącej Władzy nadzorczej przysługuje moc egzekucyjna i bez rekursu; 3) odjęta możność rekursów bez końca. Poruczony zakres w miastach przysparza o mniejszą połowę wydatków, po wsiach zaś przysparza większą połowę wydatków, niżeli na sprawy własnego zakresu przypada.</p>	
12.	Bochnia	<p>Koszta bardzo znaczne</p> <p>Zwierzchności gminne, jak dotąd, nie są władzami autonomicznymi, lecz wykonawcami poruczonych czynności, które są tak liczne, że na zajęcie własnymi nie ma już czasu.</p>	<p>Poruczony zakres działania pochłania prawie całą czynność zwierzchności gm., w skutek czego nie mają czasu do należytego działania we własnym zakresie.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Opinie c. k. Starostw

Z wyjątkiem gmin Chocznią, Wieprz, Izdebnik, Inwałd i kilku innych — reszta mają niedostatecznie uzdolnionych naczelników gminnych.

Czynności pomocnicze dla administracyi rządowej w poruczo-
nym zakresie działania spełniają władze gminne w ogólności z ma-
łymi wyjątkami należycie; z tej woli przypisać im nie można, nie-
poradność i nieznamość przepisów jest nieraz powodem, że roz-
porządzenia c. k. starostwa nie są odpowiednio wykonywane i odnośne
sprawozdania muszą być urzędom gminnym zwracane do uzupełnie-
nia, lub sprostowania.

W wielu wypadkach okazały się zwierzch-
ności gmin wiejskich szczególnie w latach 1884
i 1885 przy wyrównaniu nadpłat w podatkach
nierzetelnymi. Raźniejszego załatwiania
spraw z poruczonego zakresu powodem są
i osobiste korzyści materialne (pobór
podatków), szczególnie w tych gminach, w któ-
rych naczelnicy pisać nie umieją; lecz usta-
wa i niepisemnych przypuszcza do godności
naczelników gmin.

Z wyjątkiem kilku gmin wykonanie zakresu poruczonego w spra-
wach administracyjnych jest prawie żadne, a c. k. starostwo zmu-
szone jest niemal wszystkie czynności wykonywać w zastępstwie
zwierzchności gminnych, — a to z powodu, że gminy nie mając
dostatecznych funduszy nie mogą utrzymywać żadnych pisarzy.

Wielką ulgę przyniosłoby gminom za-
stosowanie §. 96 ust. gm., a mianowicie: by
gminy wiejskie do wypełniania obowiązków,
wypływających z poruczonego zakresu działa-
nia drogą ustawy krajowej z sąsiednimi gmi-
nami zostały połączone, gdyż natenczas dwie
lub trzy gminy ponosiłyby te same wydatki,
jakie obecnie każda z nich osobno ponosi, a
i na pracy biurowej ulżyłoby się im.

Nader niskiego uzdolnienia.

Czynności pomocnicze dla administracyi rządowej, przypadające
zwierzchnościom gminnym w poruczo-
nym zakresie działania, należą
do rzędu tych, które jeszcze stosunkowo najlepiej są spełniane.

Nieodpowiedne.

Z wyjątkiem gmin miejskich prawie wszystkie gminy wiejskie
tutejszego powiatu spełniają przypadające na nie w poruczo-
nym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracyi rządowej
według udzielonych im wskazówek tylko o tyle, o ile do tego znie-
wolone bywają pod zagrożeniem kar pieniężnych, a nawet i w tym
razie spełnione czynności są niedokładne i niedostateczne, a przy-
czyny tego szukać należy w tem, że zwierzchności gminne i organa
tychże nie znają zupełnie ustawy przepisów i takowych dla braku
wiedzy zrozumieć nie mogą.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
13.	Brzesko	Wydatki znaczne; w oddalonych gminach od c. k. Starostwa sięgają $\frac{1}{4}$ części ogólnych wydatków gminnych.	Pobór podatków daje sposobność do licznych nadużyć. Przeciążenie zwierzchności gm. czynnościami poruczonego zakresu działania jest tak wielkie, że zwierzchności gm. nie są w stanie podolać wszystkiemu, a wykazy (statystyczne) muszą być pobieżne.
14.	Tarnów	Koszta wynoszą $\frac{1}{4}$ część ogólnej sumy wydatków gminnych. Wiele bardzo gmin utrzymuje umyślnego kasyera do ściągania podatków. Koszta poruczonego zakresu działania. Zalasowa w r. 1886. 128 zł. 50 ct. Jodłówka tuchowska w r. 1886. 102 „ 91 „	Egzekucya przy ściąganiu podatków, dostawianie zagrabionych przedmiotów na przetarg publiczny ujmują godności i powadze urzędników autonomicznych. Sprawy poruczonego zakresu działania wywierają zgubny wpływ na załatwianie spraw własnych.
15.	Piłzno	Koszta poruczonego zakresu działania: Januszkowice w r. 1886. 13 zł. 90 ct. Brzostek (miasteczko) w r. 1886. . 32 „ 42 „	Spreżysty wójt i zdolny pisarz zawsze pedolaliby obydwom zakresom. O ustanowieniu osobnych funkcyonaryusz dla spraw poruczonego zakresu działania bez obciążania gmin, jęczących pod ciężarem podatków i nędzy — niepodobna nawet myśleć.
16.	Ropczyce	Nie zauważono, by poruczony zakres działania był powodem zbytich i uciążliwych dla gminy wydatków, ani też by wywierał ujemny wpływ na wykonywanie własnego zakresu działania.	Urzędy gminne w odpowiedniejszy sposób sprawują poruczony zakres działania niż własny, gdyż sprawując go, czują nad sobą władzę administracyjną, posiadającą siłę wykonawczą.
17.	Jasło	Wybieranie podatków wywiera na gminy wpływ zły i w wysokim stopniu demoralizujący. Koszta poruczonego zakresu działania: Jasło w r. 1887. Koszta rekrutacyi 25 zł. wydatki publiczn. bezpieczeństwa . 2.320 „ 2.345 zł. Osobnica (wies) w r. 1887. wydatki rekrutacyi . . . 8 zł. koszta podróży do Starostwa. . . 10 „ = 18 zł.	Zwierzchności gminne pod naciskiem Władz przełożonych są czynne.

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

e) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Opinie c. k. Starostw

Obawa kar podnieca gorliwość.
Powszechnie niski stan moralności wójtów i pisarzy jest powodem bardzo licznych nadużyć.

Zwierzchności gminne spełniają sprawy zakresu administracji rządowej prawidłowo i należycie, co przypisać należy większej inteligencji ludności, w części odpowiedniejszej niż gdzieindziej organom pisarskim, a w znacznej części wykonywaniu od lat ścisłego i bardzo korzystnego w tej mierze nadzoru i rygoru ze strony władzy rządowej i autonomicznej. Jeżeli okazują się braki, i to wcale nieliczne, to winą — nieudolność pisarzy gminnych.

Uzdolnienie posiadają jedynie urzędnicy w miastach; w gminach wiejskich nieodpowiednie.

Czynności pomocnicze dla administracji rządowej spełniają nieodolnie; wykonywanie odbywa się jedynie pod ustawiczną presją c. k. Starostwa, co przysparza mu czynności, a to tem więcej, że oprócz wywierania presji musi Starostwo ułatwiać władzom gminnym wykonanie spraw poruczonego zakresu działania radą i pomocą. Przyczyna określonego wyżej stanu leży w niedołęstwie organów gminnych, braku oświecenia i znajomości ustaw, jako też braku dobrych urzędników gminnych. W miastach jest pod tym względem stan cokolwiek lepszy, wszelkim jednak wymogom dobrej administracji nie odpowiada.

Nieodpowiedne.

Władze gminne spełniają przypadające im w poruczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej poniekąd ociężale, zawsze jednak ściśle według otrzymanych poleceń; powodem niedokładnego wykonania lub całkowitego zaniedbania przepisów jest nie tyle zła wola zwierzchności gminnych, jak raczej wielka ich nieporadność, niedbałość i brak środków, pozwalających na utrzymanie rutynowanych, kwalifikowanych referentów, t. j. sekretarzy lub pisarzy gminnych i porządnej, płatnej służby policyjnej, jak niemniej odpowiedniego wynagradzania naczelników gmin i asesorów, którzy urzędy swe uważają tylko za ciężar, robiący im niewątpliwy uszczerbek w ich gospodarstwie lub rzemiośle.

W ogólności spełniają władze gminne przypadające im czynności pomocnicze dla administracji rządowej dość chętnie i zadawalniająco, jednakowoż tylko wtenczas, gdy czują nad sobą energiczny i ciągły nadzór organów rządowych. Powód tego przypisać należy brakowi inteligencji wójtów i członków zwierzchności gminnych, jako też temu brakowi u pisarzy gminnych, którzy się zwykle rekrutują z niedouków i istot wykołajonych, przytem tak skąpo są płatni, że trudno od nich wymagać należytego spełniania tak różnorodnych i ważnych obowiązków, jakie na nich ustawa gminna nakłada.

Z wyjątkiem Jasła wszystkie inne organa gminne są zupełnie nieudolne i nieodpowiedne. Wszelkie ważniejsze czynności poruczonego zakresu działania załatwia zawsze c. k. Starostwo przez swoich urzędników — w imieniu gminy — a kosztą ztąd wynikłe płaci gmina.

Spełnianie czynności pomocniczych dla administracji rządowej jest jedynym objawem dodatnim; podnieść należy dobre chęci, których w ogóle gminom w załatwianiu nie tylko w poruczonym, lecz i we własnym zakresie spraw odmówić nie można. Większej wagi sprawy, jak spisy, stanowiące podstawę operatów rekrutacyjnych, wykazy obowiązanych do służby w pospolitem ruszeniu, konskrypcje i t. p., muszą być przez organa c. k. Starostwa na koszt gmin sporządzane, w przeciwnym bowiem razie nigdy nie byłyby w przepisany terminie według wymogów istniejących postanowień ustaw wykonane. Powodem ogólnie wadliwego postępowania i bezczynności we wszystkich sprawach gmin wiejskich, a z wyjątkiem miasta powiatowego także i gmin miejskich, jest bezgraniczna nieudolność i brak choćby małego wykształcenia, które nie pozwalają dotyczącym organom gminnym zrozumieć i wykonać choćby w najprostszej formie postanowionych żądań, ani ocenić ważności sprawy; o samoistnem zastosowaniu zaś ustaw i mowy być nie może.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
18.	Rzeszów	<p>Sprowadza znaczne wydatki i stanowi uszczerbek w majątku gminnym.</p> <p>Koszta poruczonego zakresu działania: Tyczyn (miasteczko) w r. 1886. . 436 zł. 95 ct. Godowa (wieś) " " . 87 " 50 "</p>	Na własny zakres działania szkodliwie działa.
19.	Łańcut	<p>Koszta poruczonego zakresu działania: Leżajsk w r. 1886. na rekrutacye — zł. 85 ct. Kuryłówka (wieś) na podróże wójta do c. k. Starostwa 63 " 87 "</p>	Sprawy poruczonego zakresu działania są przed innemi spełniane, czego następstwem jest zaniedbywanie spraw własnego zakresu działania.
20.	Żywiec	<p>Nie przysparza żadnych wydatków, albowiem czynności poruczonego zakresu działania spełniają władze gminne chętnie i bezinteresownie.</p>	Nie wpływają ujemnie.
21.	Limanowa	<p>Zwierzchności gminne spełniają czynności poruczonego zakresu działania dobrze.</p> <p>Wydatki ztąd nie są zbyt wielkie.</p> <p>Koszta takowych: Limanowa w r. 1886 przy ogólnej potrzebie 1843 zł. 41¹/₂ ct. na poruczony zakres działania 41 " — " Laskowa (wieś) przy ogólnej potrzebie 251 " 80 " na poruczony zakres działania 25 " 92 "</p>	Nie wywiera niekorzystnego wpływu, gdyż sprawy własnego zakresu działania nie są wykonywane.
22.	Nowy Targ	<p>Nie naraża na wydatki z wyjątkiem Nowego Targu, którego zwierzchności gminnej oddaje władza polityczna zatrzymywanych przez siebie żebraków i włóczęgów — których utrzymywanie w ciągu roku przeszło 100 zł. kosztuje.</p>	

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Opinie c. k. Starostw

Najmniejszego uzdolnienia.

W obec ustawicznych pouczeń i ścisłych a jasnych informacji w każdym wypadku, spełniają naczelnicy gmin i zwierzchność gminna pomocnicze czynności dla administracyi w poruczonym zakresie działania w miarę sił i zdolności swoich ściśle, chociaż nie rzadko zdarzają się wypadki, iż muszą być do spełniania takowych przywołane środkami przymusowymi. Wykonanie przez organa gminne obowiązków, w ten zakres wchodzących, jest jednak przeważnie mniej lub więcej niedokładne i wadliwe, powodujące najczęściej rozległą pisaninę i częste zwracanie sprawy do uzupełnienia lub przeobrażenia, a to nie tyle z opieszałości lub niechęci, ile raczej w skutek nieuctwa i niedoświadczenia wójtów i członków zwierzchności gminnych, jako też pisarzy gminnych, nie posiadających z bardzo małymi wyjątkami odpowiedniego wykształcenia i zasobu wiadomości.

Z małymi wyjątkami albo wcale nie posiadają uzdolnienia, albo w małym stopniu.

Spełniają opieszale i niedołącznie i dopiero w ostatnich czasach daje się czuć zwrot ku lepszemu. Przyczyny tego należy szukać w niskim stopniu wykształcenia i braku poczucia obowiązków u naczelników gmin, zaś u gmin wiejskich nadto w tem jeszcze, że gminy są ubogie i nie mają środków materyalnych do utrzymywania należycie płatnych funkcyjonaryuszów.

Zachodzą czasem nieprawidłowości z powodu nieudolnych pisarzy gminnych.

Czynności, wypływające z poruczonego zakresu działania gmin, spełniają władze gminne w ogólności dobrze i chętnie, a wydzierżawiając się w niektórych gminach wiejskich nieprawidłowości przypisać należy brakowi inteligencyi członków zwierzchności gminnych i nieudolności pisarzy gminnych. W szczególności wypełniają gminy ściśle ciążące na nich obowiązki przy oddawaniu popisowych na plac poboru.

Nie posiadają dostatecznego uzdolnienia.

Czynności poruczonego zakresu działania wykonywują gminy niemal zadowalniająco w przekonaniu, że c. k. starostwo posiada dostateczną władzę do wymuszenia wykonania swoich postanowień i pociągnięcia opieszalych do surowej odpowiedzialności, zawsze jednak zachodzi potrzeba nieustannego czuwania nad prowadzeniem tych czynności i ciągłego pouczenia o ważności i doniosłości tych spraw, ku czemu nadaje się c. k. starostwu najlepsza sposobność przy rokach urzędowych, przynajmniej raz w miesiąc przypadających.

Nie są uzdolnione.

Czynności poruczonego zakresu działania nie są tak spełniane należycie, jak być powinny, a przyczyna tego leży w braku ludzi, odpowiednio uzdolnionych, chociaż dobrymi nieraz przejętymi chęciami.

Liczba porządk.		5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		Powiat	a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?
23.	Nowy Sącz	Wydatki są znaczne, zwłaszcza w gminach wiejskich.	Nie wpływa niekorzystnie, gdyż i bez tego gminy wiejskie spraw własnego zakresu działania — w żadnym razie załatwiłyby nie umiały i nie potrafiły.
24.	Grybów	Dosyć znaczne, dochodzą do $\frac{1}{3}$ części wszystkich wydatków. W gminach wiejskich, gdzie własny zakres działania niedbale bywa wykonywany, — zwierzchność gminna tylko w sprawach poruczonego zakresu działania jest czynną.	Obarcza gminy w wysokim stopniu — z uszczerbkiem dla własnego zakresu działania.
25.	Gorlice	Koszta por. zakresu działania: Lipinki (wieś) roku 1887 . . . 37 zł. tj. 20% datków ogólnych w sumie . 193 " — ct. Gorlice 1886 koszta rekrutacyi. 7 " 81 "	W pewnym względzie wpływa korzystnie, dodając energii wójtowi w wykonywaniu zleceń, a przez to samo i większej powagi w obec członków gminy. Nie zezwała im jednak należycie wykonywać obowiązków własnego zakresu działania.
26.	Krosno	Koszta por. zakresu działania: Myscowa w r. 1885 76 zł. 61 ct.	Czynności poruczonego zakresu działania gminy wykonywują z trudnością i z ujmą własnego zakresu działania.
27.	Lisko	Spełniają chętnie, gorliwie i bez zaliczania jakichkolwiek wydatków.	Nie przeszkadzają — w spełnianiu własnego zakresu działania.
28.	Turka	W gminach wiejskich nie ponoszą żadnych wydatków. W Turce zatrudniają na wysyłkach jednego sługę urzędu gminnego.	Nie przeszkadzają załatwianiu spraw własnego zakresu działania.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania.
29.	Stryj	Nie sprowadza znacznych wydatków.	Nie przeszkadzają w załatwianiu spraw własnego zakresu działania.
30.	Dolina	<p>Koszta por. zakresu działania: W Perehińsku w r. 1886 wynosiły 131 zł. 31 ct. w Rakowie (wsi) 39 „ 72 „ Nadto opłacano funkcyonaryuszy kwotą w wysokości $\frac{3}{4}$ części ogólnych wydatków. Są jednak gminy wiejskie, które o wiele większe koszta z czynności porucz. zakresu — wykazują.</p>	Spowodowuje zaniedbanie spraw własnego zakresu działania.
31.	Nadwórna	Koszta por. zakresu działania wynoszą 75% ogólnej sumy wydatków gminnych.	Oddziaływa nader niekorzystnie na załatwianie spraw własnego zakresu działania.
32.	Bohodorczany	<p>Koszta por. zakr. dz.: Sołotwina w r. 1886. . . 118 zł. 50 ct., nie wliczając w to wydatków na rekwizyta piarskie i na utrzymanie policyanta (72 zł. płacy rocznej). Rosulna (wieś) 1886. r. . . 60 zł. 38 ct.</p>	Stają się przyczyną zaniedbywania spraw własnego zakresu.
33.	Kołomyja	Główny wydatek w gminach stanowi pełnienie spraw por. zakr.	Przy poborze podatków dzieją się wielkie nadużycia.

poruczonego zakresu działania, a mianowicie :

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Opinie c. k. Starostw

Są z bardzo małymi wyjątkami — uzdolnione.

Działalność władz gminnych w poruczonym zakresie przedstawia się źle. Z wyjątkiem bowiem spraw, dotyczących uzupełnienia siły zbrojnej, t. j. rekrutacyi i prowadzenia ewidencyi osób do stanu armii należących, które to sprawy z dostateczną starannością bywają przeprowadzane, wszelkie inne czynności poruczonego zakresu działania bywają zupełnie zaniedbywane. Osobliwie w ściąganiu podatków i innych należności rządowych, okazuje się największa opieszałość i tylko przy nieustannem czuwaniu i na napominaniu odpowiadają władze gminne swemu zadaniu. Przyczyną tego brak odpowiednich pisarzy gminnych.

Z powodu ubóstwa tutejszych gmin — nie mogą mieć pisarzy uzdolnionych, opłacając takowych po 30 100 zł. rocznie.

Władze gminne spełniają w ogólności przypadające im w poruczonym zakresie czynności pomocnicze dla administracyi rządowej jak najgorzej. Nieco lepiej wywiązują się z tego zadania urzędy gminne w miasteczkach, jednakowoż pozostawia jeszcze wiele do życzenia. Przyczyną nienależytego spełniania poruczonych czynności jest z jednej strony ciemnota członków zwierzchności gmin wiejskich, którzy nie umieją ani czytać ani pisać i nie mają pojęcia o żadnych ustawach, z drugiej brak porządnych pisarzy gminnych. Reforma w tym kierunku, aby przynajmniej naczelnik gminy musiał umieć czytać i pisać i aby pisarz gminny był więcej wykształconym i więcej odpowiedzialnym, byłaby bardzo pożądaną.

Brak uzdolnionych organów.

Działalność w tym kierunku jest wydatną, co przypisać należy temu, że sposób wykonywania czynności jest już z góry rozporządzeniem władzy określony, a nadto czynności pomocnicze dla administracyi państwowej ze strony gmin powtarzają się peryodycznie i zwierzchności gminne do ich wykonywania mechanicznie się przyzwyczyły.

Tylko w Bohorodczanach, Sołotwinie i Łyścu posiadają organa zwierzchności gminnej mierne uzdolnienie do spraw poruczonego zakresu. Po wsiach szukają zwierzchności gm. zewnętrznej pomocy, opłacając za to cichaczem znaczne wynagrodzenia z funduszków gminnych.

Władze gminne z wyjątkiem Bohorodczan i Sołotwiny spełniają przypadające im w poruczonym zakresie działania czynności bardzo niedbale. Przyczyna tego leży nie tyle w braku dobrych chęci, ile w braku inteligencyi i zrozumieniu swego powołania.

Niedostateczne.

Władze gminne spełniają poruczone im czynności pomocnicze dla administracyi rządowej względnie dobrze; wiele ważnych czynności, mających się dokonywać w gminie, musi przeprowadzać c. k. Starostwo. Pobór podatków nastęrcza nieraz pole do nadużyć. Przeprowadzenie jakiegokolwiek czynności w drodze korespondencyi ulega wielkim trudnościom z powodu braku zrozumienia rzeczy. Nieraz musi c. k. Starostwo do załatwienia najprostszej sprawy wzywać strony do przesłuchania. Przyczyny tego szukać należy w nierozwiniętej jeszcze inteligencyi ludności i w braku zdolnych i wykształconych pisarzy gminnych.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
34.	Kosów	—	Przeciążają gminy i spowodowują zaniedbywanie spraw własnego zakresu.
35.	Sanok	<p>Wydatki na sprawy por. zakr. dz. przewyższają znacznie wydatki na sprawy własnego zakresu działania.</p> <p>Koszta por. zakr. dz.:</p> <p>W Rymanowie w r. 1886 . . . 999 zł. 09 ct. to jest $\frac{2}{3}$ ogólnej kwoty wydatków.</p> <p>W Zagórzcu (wieś) w r. 1886 256 „ 09 „ stanowi $\frac{2}{3}$ części ogólnej kwoty wydatków.</p>	Powodują zaniedbywanie spraw własnego zakresu działania.
36.	Brzozów	<p>Koszta por. zakr. dz.:</p> <p>Brzozów w r. 1885. 79 zł. 38 ct. t. j. $1\frac{1}{10}\%$ ogólnych wyd. Harter (wieś) w r. 1885 20 „ 05 „ t. j. $4\frac{5}{10}\%$ ogólnych wyd</p>	Funkcyonaryusze zajmują się przeważnie sprawami por. zakr. dz. — a własny zakres zaniedbują.

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

e) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Opinie c. k. Starostw

Uzdolnione.

Władze gminne spełniają czynności pomocnicze dla administracji rządowej bardzo niedostatecznie i nieudolnie, a często zachodzi potrzeba przynaglenia zwierzchności gminnych za pomocą kar pieniężnych i pośłańców karnych. Przyczyną tego jest nawał czynności i włożonych na gminy obowiązków, którym takowe przy braku zasobów materyalnych i sił intelektualnych żadną miarą poddać nie są w stanie.

Dla lichej płacy brak uzdolnionych pisarzy.

Zwierzch. gm. starają się wedle możności jak najlepiej spełniać przypadające im w poruczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej. Jeżeli te czynności nie są w danym wypadku należycie przez władze gminne spełnione, to przyczyny tego są te same, co i przy sprawowaniu czynności własnego zakresu działania, a mianowicie:

1. Brak należytego uzdolnienia. Naczelnicy gmin większych i członkowie zwierzchności gminnej nie umieją ani czytać ani pisać. Obeznanie się przeto należyte takich urzędów z obowiązującymi ustawami i przepisami i z treścią ustnie wydanych im poleceń jest prawie niemożliwe, a pomoc, jaką dają peryodyczne roki urzędowe i współdziałanie pisarza gminnego, nie są w stanie tego braku uzupełnić.

2. Brak niezawisłości i należytej powagi. Członkowie reprezentacji gminnej, jako wybrani z grona mieszkańców gminy, mają tak różnorodne stosunki z tymi mieszkańcami, iż w obec nich w danym razie z całą energią i niezawisłością wystąpić nie mogą.

3. Brak należytego honorowania członków zwierzchności gminnej, a szczególnie naczelnika gminy.

4. Brak uzdolnionych i sumiennych pisarzy gminnych i należytej płacy dla tychże.

Nieodpowiedne.

Przy dość niskim poziomie oświaty ludowej i dążności gmin po największej części do wybierania na wójtów najmniej oświeconych, wykonywanie obowiązków, ciężących na zwierzchnościach gminnych tak we własnym jako też w poruczonym zakresie działania, w największej części zależy od uzdolnienia fachowego, uczciwości i pracowitości pisarza gminnego.

W tutejszym powiecie na 57 gmin wiejskich jest tylko 14 wójtów, którzy pisać, a względnie tylko podpisać się umieją, zaś na 4 naczelników gmin miejskich tylko 3 pisać umieją.

Należyte spełnianie czynności poruczonego zakresu zależy od dobrego pisarza gminnego.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
37.	Dobromil	<p>Koszta bardzo wielkie; wypełnienie zadań dla mało uzdolnionych organów uciążliwe.</p> <p>Koszta por. zakr. dz.:</p> <p>Nowe miasto w r. 1886. 18 zł.</p> <p>Piątkowa (wieś) „ „ 32 „</p> <p>Dla odebrania poleceń c. k. Starostwa jeżdżą naczelnicy gmin przynajmniej 12 razy do roku z Dobromilskiego i Brzeskiego powiatu sądowego do Dobromila.</p>	<p>Mnogość spraw z porucz. zakresu dz. sprawia ostatecznie zaniedbywanie spraw własnego zakresu działania.</p>
38.	Przemysł	<p>Szczególnie ściąganie podatków sprowadza na gminy znaczne koszta.</p>	<p>Ściąganie podatków jest głównym źródłem nadużyć i sprzeniewierzeń, które jako niełatwe do wysledzenia zbyt często pozostają bezkarnymi.</p> <p>Wpływa niekorzystnie na załatwianie spraw własnego zakr. dz.</p>
39.	Jarosław	<p>Koszta por. zakr. dz.:</p> <p>W Cieplicach w r. 1886. 323 zł.</p> <p>W gminach miejskich stosunek korzystniejszy; funkcyonaryusze bowiem są zdolniejsi i obchodzą się bez cudzej pomocy, za którą wsie opłacać się muszą; z tem wszystkiem koszta te wynoszą $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ ogólnych wydatków.</p>	<p>Do czynności zw. gm. należą nawet wykazy stanu zdrowotnego w gminie, wysokości wody w opustach i t. p.</p> <p>Oddziaływa bardzo szkodliwie na własny zakr. dz., nadto pociąga za sobą rozliczne kary i zarządzenia na koszt gminy i t. p.</p>
40.	Mościska	<p>Wydatki są dość znaczne, stanowiąc większą połowę ogólnych wydatków gminy.</p>	<p>Wywiera wpływ dwojaki: korzystny i szkodliwy.</p> <p>Korzystny: ponieważ funkcyonaryusze gminni nabywają pewnej znajomości ustaw i przepisów administracyjnych i wyrabiają w sobie poczucie pewnej godności urzędowej.</p> <p>Szkodliwy: ponieważ zaniedbują własny zakres działania.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Z wyjątkiem miast i miasteczek organa gminne nie rozumieją nawet danych poleceń.

Czynności pomocnicze dla administracji rządowej spełniają zwierzchności gminne tutejszego powiatu chętnie i odpowiednio o tyle, o ile leży w ich siłach i środkach.

Współdziałanie zwierzchności gminnych w sprawach podatkowych w ogóle zupełnie jest zadowolniające. Naczelnicy gmin z małym wyjątkiem zajmują się bardzo pilnie poborem podatków, a w rozmaitych stadyach egzekucji podatków i należytości udzielają z ochotą czynnej pomocy.

Szczególnie zaś gorliwymi są naczelnicy gmin w sprawach poboru wojskowego i innych sprawach do wojskowości się odnoszących.

W bieżącym roku na 2.022 popisowych zaledwie trzydziestu kilku nie stanęło na plac poborn głównego, a ten pomyslny rezultat głównie przypisać należy naczelnikom gmin.

W zestawieniu i ewidencji spisów pospolitego ruszenia zwierzchności gminne nie zupełnie jeszcze odpowiedziały swemu zadaniu, czemu się jednak dziwić nie można, gdyż rzecz to dla nich nowa. Tu wiele czynności Starostwo w zastępstwie gmin przeprowadzić musiało.

Przypadające gminom w poruczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej sprawują gminy wiejskie w stosunku do obecnego ustroju gmin wiejskich dość dobrze.

W obec smutnego stanu oświaty w naszym kraju naczelnicy zaledwie trzech gmin wiejskich umieją czytać i pisać. Czynności te są tylko w tych gminach zupełnie dobrze załatwiane, w których pisarze gminni odpowiadają tak pod względem wykształcenia, jak i charakteru obowiązkowi swego stanowiska, dającego im w obec braku kontroli ich postępowania często sposobność do nadużyć. Skuteczne współdziałanie gmin w sprawach administracji rządowej wymaga atoli ciągłej czujności c. k. Starostwa, w usuwaniu niewłaściwości i w uzupełnianiu braków.

Co się tyczy miast i miasteczek przypadające gminom w poruczonym zakresie działania czynności pomocnicze dla administracji rządowej — sprawuje gmina w Przemyślu wzorowo, miasteczko Niżankowice prawidłowo, a miasteczko Babice dostatecznie.

Brak uzdolnionych organów gminnych.

Władze gminne spełniają przypadające im czynności pomocnicze dla administracji rządowej chętnie — bardzo często nie są jednak w stanie swoim obowiązkiem w tym względzie zadość uczynić dla braku odpowiednich sił pisarskich.

Pobór podatków, w dotychczasowy sposób praktykowany przez gminy, daje powód do licznych sprzeniewierzeń. W połowie gmin powiatu zachodzą malwersacje w podatkach.

Brak organów zdolnych.

Spełnianie przypadających władzom gminnym w poruczonym zakresie działania czynności pomocniczych dla administracji rządowej jest niejednostajne. Zależy takowe od stopnia oświaty i dobrych chęci naczelników gmin i pisarzy gminnych.

Przeważna część naczelników gmin okazuje dobre chęci do spełniania wypływających z poruczonego zakresu działania czynności; dobre chęci te jednakowoż nie mogą być często urzeczywistnione, z powodu ciemnoty samych naczelników gmin, którzy nie umieją ani czytać, ani pisać, a częściej jeszcze z powodu nieudolności, lenistwa i niechęci pisarzy gminnych, którzy najczęściej do prowadzenia pisarstwa są zupełnie nieukwalifikowani.

Brak uzdolnionych funkcyjaryuszy.

Liczba porządk.		5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		Powiat	<p>a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?</p> <p>b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania.</p>
41.	Staremiasto	<p>Nie podaje wydatków z powodu spraw poruczonego zakresu działania wynikłych.</p>	
42.	Sambor	<p>Koszta porucz. zakresu działania: W Biskowicach w roku 1887 15 zł. W Samborze $\frac{1}{4}$ część z 10.946 zł. ogólnych wydatków.</p>	<p>Zajmuje wiele czasu i utrudnia załatwianie spraw własnego zakresu działania.</p>
43.	Gródek	<p>Pociąga za sobą znaczne koszta. Kwot wydatków nie podaje Wydział powiat., albowiem sposób prowadzenia rachunków przez gminy nie daje w tej mierze należytej ewidencji.</p>	<p>Sprawy własnego zakresu działania cierpią z powodu zajmowania się sprawami poruczonego zakresu działania.</p>
44.	Rudki	<p>Wydatki na sprawy porucz. zakresu działania nie są uwidocznione.</p>	<p>W mieście obie czynności równoległe postępują. Po wsiach z powodu poruczonego zakresu działania sprawy własnego zakresu działania nie są spełniane.</p>
45.	Drohobycz	<p>Wydatki są bardzo znaczne, gdyż personal urzędników, tak w gminie miejskiej Drohobyczu, jakoteż i w gminie wiejskiej Borysławiu dałby się znacznie zmniejszyć, gdyby zwierzchności gminne i organa tychże nie były obciążone sprawami poruczonego zakresu działania.</p>	<p>Władze polityczne i urzędy podatkowe obciążają w każdym kierunku zwierzchności gminne i tychże organa. Wpływ jest niekorzystnym, gdyż czynności z poruczonego zakresu działania, jak przymusowe ściąganie kar i taks wojskowych i t. p. wyrażają złość i niechęć ludności ku członkom zwierzchności gminnej i oddziałują destruktywnie przy załatwianiu spraw własnego zakresu działania.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Z wyjątkiem Staregomiasta i Starejsoli nie ma nigdzie uzdolnionych organów.

Spełnianie przez władze gminne czynności pomocniczych dla administracyi rządowej jest niedostatecznem.— Jeżeli bowiem w miastach tutejszych środki ustawą gminną wskazane zaledwo wystarczają, aby przynaglić gminy do należytego spełniania tych czynności, to w gminach wiejskich środki te do celu doprowadzić nie mogą, dlatego też władza rządowa sama bezpośrednio czuwać musi nad wykonaniem lub często i całą czynność na siebie przyjąć, aby dojść do pożądanego skutku.

Przyczyny tego smutnego stanu rzeczy szukać trzeba przede wszystkim w braku oświaty u naczelników gmin, głównie jednak w nieudolności i bezczynności pisarzy gminnych, którzy raczej o wyzyskiwaniu ludności wiejskiej, aniżeli o sumiennem spełnianiu swych czynności myślą.

Z małym wyjątkiem posiadają organa gminne należyte uzdolnienie.

Władze gminne z wyjątkiem Sambora spełniają przypadające im czynności pomocnicze dla administracyi rządowej niedbale i niedokładnie.

Powodem tego anormalnego stanu jest brak materyalnych środków na utrzymanie inteligentnych i z ustawami obeznanych pisarzy gminnych. Jeżeli w gminach wiejskich roczna płaca pisarza gminnego za wszystkie agendy sprawowane tak we własnym, jak i w poruczonym zakresie działania, wynosi od 20 do 80 zł. w. a., to przecież nie można wymagać, aby za taką lichą płacę sprawował ten urząd człowiek, obeznany cokolwiek z ustawodawstwem i administracją publiczną, skoro w każdym innym zawodzie znajduje za pełnienie innych obowiązków większą zapłatę.

Z wyjątkiem gmin Gródka i Janowa, gdzie organa gminne posiadają uzdolnienie do sprawowania czynności poruczonego zakresu działania, reszta gmin tut. pow. jest pod tym względem bardzo źle uposażoną.

Czynności poruczonego zakresu działania spełniają władze gminne w ogóle nieodpowiednio, po większej części tylko pod naciskiem środków przymusowych.

Przyczyną tego objawu jest zupełna prawie nieudolność naczelników gmin i pisarzy gminnych.

Należałoby ustanowić dobrze płatnych pisarzy okręgowych.

Czynności pomocnicze dla administracyi rządowej w poruczonym zakresie działania spełniają zwierzchności gminne nader niedbale i upornie, co spowodowuje wysyłanie w nader licznych wypadkach posłańców karnych na koszt odnośnych naczelników gmin.

Przyczyna złego leży częścią w zupełnej nieumietności i nieporadności wójtów, w części zaś w niedołęstwie pisarzy gminnych.

Uzdolnienie organów w gminach jest niedostateczne.

Przypadające władzom gminnym czynności pomocnicze dla administracyi rządowej są w ogóle w tutejszym powiecie przez zwierzchności gminne, zniewalane groźbą a nieraz zarządzeniami kroków przymusowych, dość punktualnie wykonywane.

Zdarzają się wprawdzie wypadki przeciwnie, nie pochodzą one jednak z niedbałości, lecz z powodu niedołęstwa wójtów i pisarzy gminnych. — Jednakże Starostwo w porozumieniu z Wydziałem powiatowym, jeżeli tylko w dotyczącem miejscu można dostać odpowiedniego pisarza, stara się w zastosowaniu noweli do §. 102 ust. gminnej złemu zaradzić.

5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw

Liczba porządk.	Powiat	a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania, co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
46.	Żydaczów	Wydatki bardzo znaczne. W Drohowyżu $\frac{2}{3}$ części ogólnych wydatków przypada na sprawy por. zakresu działania.	Prócz zwykłych czynności poruczonego zakresu działania, poruczają nadto c. k. Sądy zwierzchnościom gminnym bez jakiegokolwiek wynagrodzenia doręczenie stronom wezwań w sprawach karnych, podczas, gdy wezwania w sprawach cywilnych doręcza woźny sądu za opłatą 17 $\frac{1}{2}$ ct.
47.	Stanisławów	Wydatki por. zakresu działania obciążają gminy — znacznie.	Utrudniają załatwianie spraw własnego zakresu działania.
48.	Kałusz	Sprawowanie czynności z poruczonego zakresu działania jest o wiele kosztowniejszem, niż spełnianie własnego zakresu działania.	Cierpi na tem własny zakres działania.
49.	Tłumacz	Koszta są wielkie. Wszyscy naczelnicy gmin wiejskich pobierają 1317 zł. Wszyscy pisarze gmin wiejskich pobierają 2622 „ z czego przypada z wszelką pewnością $\frac{2}{3}$ części na porucz. zakres działania.	Zwierzchności gminne są zupełnie oddane sprawom por. zakresu działania tak, że nie załatwiają spaw własnego zakresu.
50.	Cieszanów	Wydatki są nader znaczne. Koszta por. zakr. działania: Lubaczów w roku 1886 4000 zł. Staresioło „ „ 1886 200 „	W skutek egzekutywy władz politycznych — są sprawy por. zakr. dział. wykonywane z ujmą własnego zakresu działania.

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Na 67 gmin wiejskich tylko 12 naczelników umie pisać i czytać.
W gminach miejskich zaś nie zadają sobie naczelnicy pracy w kierunku zaznajomienia się z ustawami i przepisami.

Czynności poruczonego zakresu działania spełniają zwierzchności gminne, chociaż często wadliwie, ze znaczną mitręgą czasu i pod zagrożeniem grzywien.

Z powodu nieznamości ustaw — nie odpowiadają swojemu zadaniu.

W sprawach poruczonego zakresu działania jest główną zawadą brak odpowiednio ukwalifikowanych pisarzy gminnych. Ztąd też w sprawach gminie poruczonych głównym miernikiem należytego lub mniej prawidłowego spełniania jej obowiązków jest stopień inteligencji i przymioty osobiste samego naczelnika gminy, jakoteż uzdolnienie i pilność pisarza gminnego.

Bardzo źle.
Pisarze gminni — samouki, przewrotni i ludzie szkodliwi, przyczyniają się do nieporządków w gminie.

Załatwianie poruczonych zwierzchnościom gminnym czynności pomocniczych dla administracji rządowej jest w wiejskich gminach nieudolne i wadliwe.

W dziedzinie administracji publicznej pozostają różnorodne nowe instytucje, ustawodawstwo administracyjne atoli zmienia się i uzupełnia, — zaczem też czynności dla administracji zmieniają się, lub powstają nowe. — Przeprowadzenie tych czynności wymaga znajomości ustaw i przepisów, a nawet wymaga pewnej wprawy. — Naczelnik (wójt) nie rozumie ustawy i przepisów, lub tylko ma pobieżną z opowiadania lub pouczenia nabytą wiadomość.

Sprawowanie urzędu gminnego polega tedy na organie piśmiennym, jaki wójt lub rada gminna sobie przyjmie, t. j. na pisarzu gminnym, — niezależnym ani od Starostwa, ani od Wydziału powiatowego. — Instytucja pisarzy czy sekretarzy gminnych winna być przeto ujętą w ustawę, — któraby też stanowiła, że do zajmowania takiej posady potrzeba pewnej kwalifikacji, że kandydaci powinni poddawać się egzaminowi i by przyjęcie pisarza podlegało zatwierdzeniu przełożonej władzy.

Uzdolnione.

We względzie spełniania przez władze gminne przypadających im czynności pomocniczych dla administracji rządowej zwierzchności gminne spełniają poruczone im w tej mierze czynności chętnie i należycie.

Brak pisarzy uzdolnionych z powodu niskiej płacy 50—80 zł. rocznie.
Nader pożądanem jest: Stworzenie w drodze ustawodawczej osobnego statutu wszystkich urzędników autonomicznych — zapewniającego także pisarzom gminnym awans.

Czynności poruczonego zakresu działania są z wyjątkiem kilkunastu gmin bardzo niedołąźnie sprawowane, a przyczyna tego leży w tem, że gminy nie mają ukwalifikowanych pisarzy, a naczelnicy gminni sami są w najwyższym stopniu nieudolni.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
51.	Jaworów	<p>Koszta poruczonego zakresu działania: W Jaworowie w r. 1886. ogółem 5.015 zł. 33¹/₂ ct. Nadto kwaterunek wojska. 600 " — " 5.615 zł. 33¹/₂ ct.</p> <p>W Jaworowie było w r. 1886. na 2.640 spraw, protokołem objętych: 990 spraw poruczonych przez c. k. Starostwo, 319 " " " c. k. Sądy pow., nadto 1.267 wezwań c. k. urzędu powiatowego. Z tego wynika, że przeszło połowa ogólnych wydatków przypada na poruczony zakres działania i t. d., i t. d. Żmijowiska (wieś) wydały w r. 1886. 134 zł. 40 ct.</p>	<p>Wpływa źle na załatwianie spraw własnego zakresu działania.</p>
52.	Rawa	<p>Koszta poruczonego zakresu działania: Niemirów w r. 1886. 142 zł. 98 ct. Lubycza (wieś) 45 " 48 "</p>	<p>Przeciąża gminy; sprawy własnego zakresu tylko o tyle się załatwiają, o ile do tego zwierzchności gminne zniewolone są koniecznością.</p>
53.	Żótkiew	<p>Koszta poruczonego zakresu działania: W Żótkwi z r. 1885. 870 zł. W Żółtańcach (wieś) z r. 1886. 175 "</p>	<p>Oddziaływa szkodliwie na załatwianie własnego zakresu działania, głównie z powodu narzuconego gminom ciężaru wybierania podatków.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

e) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

W skutek ustanowienia przez Wydział powiatowy sekcji gmin (zbiorowych) dla utrzymania wspólnego pisarza gminnego — odpowiednio.

Przypadające władzom gminnym w poruczonym zakresie działania czynności sprawowane bywają z wyjątkiem gmin miejskich przeważnie nieudolnie.

Przyczyny szukać należy w niskim poziomie oświaty członków zwierzchności gminnych, przeważnie nieumiejących ani czytać, ani pisać i zdanych we wszystkich czynnościach na pisarzy gminnych, którzy tylko w nielicznych wypadkach wywiązują się należycie ze swego zadania.

Organa gminne wcale nie nadają się do poboru podatków.

Czynności pomocnicze dla administracji rządowej spełniają władze gminne w poruczonym zakresie działania z możliwym pospiechem — z obawy przed odpowiedzialnością i egzekucją.

Czynności te jednak przeważnie nie są należycie spełniane, a przyczyna tego leży w tem, że zadania takie przechodzą zdolność, wiedzę i możność zarówno naczelnika gminy, jak i pisarza gminnego.

W powiecie rawskim można to zarówno twierdzić o gminach wiejskich, jak i miejskich.

Należałoby instytucji pisarzy gminnych poświęcić większą uwagę, a mianowicie poczynić kroki dla ich kształcenia.

Czynności pomocnicze dla administracji rządowej spełniają władze gminne z wyjątkiem Żółkwi i Mostów nader nieudolnie, a w szczególności:

a) Nie wykonywują prawie zupełnie czynności, wskazanych w §. 4. ustępu a) i g) ustawy o organizacji publicznej służby zdrowia z dnia 30. kwietnia 1870. l. 68 dz. u. p.

b) Nie spełniają wcale czynności przygotowawczych do poboru wojskowego, wskazanych w III. rozdziale instrukcji do ustawy wojskowej, które to czynności dla uchronienia tej ważnej sprawy od wadliwości spełnia bezpośrednio c. k. Starostwo.

c) Nie spełniają czynności, które poruczyła i ustawa z dnia 6. czerwca 1886. l. 90 dz. u. p. i rozporządzenie ministeryalne z dnia 17. sierpnia 1886. l. 135 dz. u. p. względem sporządzania spisów obowiązanych do pospolitego ruszenia z młodszych klas wieku, a które to czynności spełniało również c. k. Starostwo przez własne organa.

d) Sprawy ewidencji urlopników rezerwy i obrony krajowej prowadzone są w małej tylko części dość zadowolniająco.

e) Wreszcie sprawy poboru podatków, należytości szkolnych, kościelnych i innych podobnych prowadzone są przez organa gminne zupełnie beładnie i chaotycznie.

Przyczynami tego złego stanu są:

1. Brak potrzebnej inteligencji u członków zwierzchności gminnych, którzy nie są w stanie ani przyjść do świadomości praw i atrybucyj, jakie im przysługują, ani też zrozumieć owych obowiązków i zadań, jakie na nich ciąży.

2. Nieudolność a często i zła wola pisarzy gminnych, którzy, rekrutując się z niedokończoną inteligencją i pobierając przy tem nader skromne wynagrodzenie, bądź nie umieją, bądź też nie chcą wprawić się do należytego spełniania poruczonych im czynności.

Należytego uzdolnienia do spełnienia spraw poruczonego zakresu działania organa gminne z wyjątkiem Żółkwi — nie posiadają.

poruczonego zakresu działania, a mianowicie :

Opinie c. k. Starostw

e) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Kwalifikacje pisarzy gminnych pozostawiają wiele do życzenia. Przeciętne wynagrodzenie pisarzy gminnych wynosi około 60 zł. rocznie.

Czynności pomocnicze dla administracji rządowej w poręczonym zakresie spełniają wprawdzie zwierzchności gminne, ale pomimo wskazówek i objaśnień bardzo niedokładnie, a to z powodu braku sił roboczych i zupełnej nieświadomości ustaw, prócz 3 miasteczek: Szczerca, Jaryczowa i Nawaryi, tudzież 3 wsi: Zamarstynowa, Zniesienia i Winnik.

Złemu zaradzić mógłby naczelnik gminy, ile możliwości piśmienny, i pisarz gminny, dający pewne rękojmie pod względem moralnym i politycznym, tudzież uzdolniony w zawodzie administracji we własnym i przekazanym zakresie działania. Pisarz gminny powinien być przez Wydział powiatowy i c. k. Starostwo zatwierdzony.

Brak należytego uzdolnienia.

Sprawy poruczonego zakresu działania bywają dość zadowolniająco załatwiane, zachodzi jednak bardzo często potrzeba przynaglenia opieszłych zwierzchności do rychłego załatwienia sprawy.

Brak należytej kwalifikacji.
Byłoby bardzo pożądanem, by przy projektowanej reformie samorządu gminnego, gminom nadanym był sekretarz, ukwalifikowany i odpowiedzialny Wydziałowi powiatowemu, a płatny przez Wydział powiatowy z funduszu gminy.

Władze gminne, posiadające uzdolnionych pisarzy, wywiązują się ku zadowoleniu z zadania, przypadającego im z poruczonego zakresu działania, zwłaszcza, że ono ogranicza się jedynie na wykonaniu poleceń władz rządowych.

Tam zaś, gdzie te polecenia niedokładnie lub mylnie są wykonywane, szukać należy złego właśnie w nieudolności pisarza gminnego.

Brak inteligencji i nieporadność.

Władze gminne w ogólności przy spełnianiu poleconych im w poręczonym zakresie działania czynności pomocniczych dla administracji rządowej, objawiają w każdym razie dobre chęci i starania, by odpowiedzieć zadaniu.

Tam, gdzie te czynności nienależycie bywają spełniane, przyczyny szukać należy w nieporadności i niskim stopniu inteligencji.

Siły nieudolne. — Nadmiarowi czynności gminy nie są w stanie sprostać.

Czynności pomocnicze, przypadające władzom gminnym w poręczonym zakresie działania, wykonywują te władze nieodpowiednio, chociaż ze strony c. k. Starostwa ciąglej ulegają kontroli. Główną przyczyną złego jest brak zdolnych pisarzy gminnych, których gminy wiejskie należycie opłacić nie są w stanie.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw	
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
59.	Podhajce	<p>Koszta poruczonego zakresu działania. W Horożance (miasteczko) w 1885 r. 28 zł. 30 ct. Hnilcze (wieś) w 1886 roku 24 „ 61 „</p>	<p>Wpływ ujemny: „Dwom panom równocześnie służyć nie można“, stąd krzywdą tego, — który za mniejszego pana jest uważanym.</p>
60.	Złoczów	<p>Koszta poruczonego zakresu działania. Pomorzany (miasteczko) w r. 1886 80 zł. Hodów (wieś) w roku 1886 23 „</p>	<p>Zakres poruczony pochłania wszystkie siły gminy tak, że tylko najważniejsze sprawy własnego zakresu są wykonywane.</p>
61.	Brody	<p>Dwie trzecie części ogólnych czynności zwierzchności gm. zaliczyć należy na karb przekazanego gminom zakresu działania, to też i wydatki za czynności porucz. zakr. działania wynoszą $\frac{2}{3}$ części ogólnych wydatków. Koszta por. zakr. dz.: Założce (miasteczko) w r. 1885. (w $\frac{2}{3}$ części) 1.216 zł. 72 ct. Czernica (wieś) w r. 1885. (w $\frac{2}{3}$ części) 157 „ 14 „</p>	<p>Sprawy własnego zakresu działania w skutek tego całkiem zaniedbywane.</p>
62.	Sokal	<p>Koszta porucz. zakr. dz.: Tartaków (wieś) na rekrutację 1886. r. 14 zł. Siebieczów (wieś) „ „ „ 11 „ Wydatki te są w rzeczywistości daleko większe.</p>	<p>Wpływają niewątpliwie ujemnie na dokładne i szybkie załatwianie spraw wł. zakr. dz. Zwierzchność gminna wykonywana ściśle czynności porucz. zakresu działania.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Na posady pisarzy przeważnie rzucają się Izraelici.
Stan rzeczy pod tym względem przedstawia się bardzo smutnie.

Władze gminne nie spełniają wcale przypadających im w poręczonym zakresie działania czynności pomocniczych dla administracji rządowej, tak że Starostwo zmuszone jest je przez własne organa w zastępstwie gmin skutecznie np. — spisy przynależnych i obcych popisowych, a nawet listy obowiązanych do służby wspólitego ruszenia.

Niektórych zdolniejszych pisarzy gminnych używa się jako siłę pisarską pod nadzorem urzędnika Starostwa do tych czynności.

Przyczyna złego leży w braku wszelkiej kwalifikacji pisarzy gminnych i dałoby się temuż tylko w ten sposób zaradzić, gdyby dla tych funkcyonaryuszy przepisano przed dopuszczeniem do tego stanowiska co najmniej jednoroczną praktykę, odbytą bądź w Wydziale powiatowym lub u Władzy politycznej i wykazanie świadectwa z złożonego egzaminu praktycznego w obec komisji, składającej się w równej liczbie członków Wydziału powiatowego i urzędników władzy politycznej.

Nie odpowiedni.

Pomimo najenergiczniejszych i wyteżonych usiłowań c. k. Starostwa, aby tok spraw administracyjnych szedł prawidłowo, stan taki z trudnością daje się osiągnąć w skutek opieszałości zwierzchności gminnych w wykonywaniu pomocniczych czynności dla administracji rządowej.

Brak wszelkiego uzdolnienia.

Przypadające władzom gminnym czynności pomocnicze dla administracji rządowej spełniają gminy po większej części należycie, a to z powodu, iż się je ciągle porusza, przypomina, karze i w ogóle ustawiczny nad nimi utrzymuje nadzór.

Jeżeli są tu jeszcze pewne wadliwości, to łatwo dałyby się one usunąć przez ustanowienie odpowiednich pisarzy gminnych.

W ogóle instytucya pisarzy gminnych potrzebuje koniecznie reformy.

Organa gminne posiadają odpowiednie uzdolnienie do spełniania tych czynności.

Przy spełnianiu czynności pomocniczych dla administracji rządowej, mianowicie przy poborze rekrutów, podatków, prowadzeniu ewidencji wojskowej, dostarczaniu podwód i t. p. okazują wszystkie zwierzchności gminne bez wyjątku dobre chęci — powolność i uległość tak, że w tej mierze przeciw nim zarzutu podnieść nie można. Ta gałąź poruczonego zakresu działania gminom, kierowana przez Władze rządowe, jest zawsze należycie spełnianą, jeżeli instrukcyje zwierzchnościom gminnym dane, są dla nich zrozumiałe.

Liczba porządk.	Powiat	5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw													
		a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania, co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?												
63.	Kamionka strumiłowa	<p>Niektóre wydatki, jakie gminy z powodu porucz. zakresu dz. ponoszą, dadzą się cyframi przedstawić, jak koszta rekrutacyi i poboru podatków.</p> <p>Koszta porucz. zakr. działania:</p> <table> <tr> <td>Suszno w r. 1886. na rekrutacyę</td> <td>10 zł. 82 ct.</td> </tr> <tr> <td>na pobór podatków</td> <td>7 " 50 "</td> </tr> <tr> <td>razem</td> <td>18 zł. 32 ct.</td> </tr> <tr> <td>Cholojów (miast.) na rekrutacyę</td> <td>21 " 24 "</td> </tr> <tr> <td>na pobór podatków</td> <td>45 " — "</td> </tr> <tr> <td>razem</td> <td>66 zł. 24 ct.</td> </tr> </table> <p>Inne koszta nie dadzą się ująć w cyfry, gdyż wyrażają się w zdwojeniu ogólnych wydatków gminnych.</p>	Suszno w r. 1886. na rekrutacyę	10 zł. 82 ct.	na pobór podatków	7 " 50 "	razem	18 zł. 32 ct.	Cholojów (miast.) na rekrutacyę	21 " 24 "	na pobór podatków	45 " — "	razem	66 zł. 24 ct.	<p>Wywiera wpływ szkodliwy na zajęcie się sprawami własnego zakresu działania.</p>
Suszno w r. 1886. na rekrutacyę	10 zł. 82 ct.														
na pobór podatków	7 " 50 "														
razem	18 zł. 32 ct.														
Cholojów (miast.) na rekrutacyę	21 " 24 "														
na pobór podatków	45 " — "														
razem	66 zł. 24 ct.														
64.	Tarnopol	<p>Wzrastają znaczne koszta.</p> <p>W Tarnopolu przypada większa część czynności na sprawy porucz. zakr. działania.</p>	<p>Gminy miejskie załatwiają nadto: sprawy przemysłowe, paszportowe i t. p.</p> <p>W szczególności uciążliwym i demoralizującym jest pobór podatków.</p>												
65.	Zbaraż	<p>Koszta rekrutacyjne i koszta podróży do c. k. Starostwa wynoszą we wszystkich gminach wiejskich tutejszego powiatu rocznie około 1.400 zł.</p> <p>W 61 gminach wiejskich jest 26 pisarzy gminnych z roczną płacą w ogóle dla wszystkich 3.265 zł., więc na jednego przeciętnie 130 zł. rocznie.</p>	<p>Sprawy własnego zakresu działania w zupełnem zaniedbaniu.</p>												
66.	Skalát	<p>Koszta poruczonego zakresu działania:</p> <p>W 8 kałacie (miasteczko) w r. 1885. 114 zł. 40 ct.</p> <p>„ Kałaharówe (wieś) „ 1885. 62 „ 90 „</p>	<p>Pochłania tyle czasu, że mało pozostaje na własny zakres działania.</p>												
67.	Trembowla	<p>Koszta poruczonego zakresu działania:</p> <p>Janów (miasteczko) w r. 1886 30 zł.</p> <p>Podhajczyk (wieś) w r. 1886 14 „</p>	<p>Najwięcej zabiera czasu dla administracyi w gminie:</p> <p>pobór podatków rządowych, gruntowego i domowego.</p> <p>Załatwianie spraw własnego zakresu odbywa się niechętnie, niedbale, niedokładnie i ze stratą czasu.</p>												

poruczonego zakresu działania, a mianowicie :

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Opinie c. k. Starostw

Brak dostatecznego uzdolnienia.

Na pytanie, jak w ogólności spełniają władze gminne przypadające im czynności poruczonego zakresu działania, odpowiedź da się co do gmin wiejskich i miasteczkach streścić w krótkich słowach: źle, niedołążnie, bezpożytecznie, a w wielu wypadkach ze szkodą służby publicznej.

Wyjątek stanowią gminy miejskie, które mają naczelników inteligentniejszych i środki do utrzymywania rutynowanych funkcyonaryuszy pomocniczych.

Przyczyną złego stanu rzeczy w gminach wiejskich i miasteczkach jest ciemnota ludu, z której wyboru wychodzi równie ciemna rada gminna, a z jej łona niemniej ciemna, do postawionych jej zadań niedorośla zwierzchność gminna; dalej wielkie ubóstwo gmin, nie pozwalające na utrzymywanie do załatwiania spraw poruczonego zakresu działania funkcyonaryuszy do tego zawodu ukwalifikowanych.

Dla ludności, stojącej na tak niskim stopniu oświaty, jak nasz lud wiejski, wybierający z pośród siebie reprezentację równie ciemną, bez poczucia obowiązków dla dobra ogółu, nie mogącej pozbyć się samolubstwa i stawiającej na swem czele naczelnika, nieumiejącego ani czytać, ani pisać, związanego w pośród nielicznej ludności różnorodnymi węzłami prywatnych interesów, familijnych i majątkowych, kierującego się względami pokrewieństwa i powinowactwa, nie umiejącego ująć w karby — namiętności, przyjaźni i nienawiści — ramy dzisiejszej ustawy gminnej, o ile postanowienia jej odnoszą się do kwestyj powyżej poruszonych — są za szerokie.

Organa gminne są uzdolnione do zadowalniającego spełniania tych czynności.

Przy spełnianiu czynności pomocniczych administracyi z poruczonego zakresu działania na gminach ciężących, dostrzec tylko można wiele dobrych chęci i posłuszeństwo.

Brak jednak inteligencyi u członków zwierzchności gminnej i u pisarzy są powodem, że wykonywanie czynności poruczonego zakresu nie mogą być uważane za należyte spełnianie.

Naczelnicy gminni są przeważnie niewykształceni i polegają na pisarzach gminnych, którym z bardzo małym wyjątkiem brak potrzebnego uzdolnienia.

Zwierzchności gminne starają się wprawdzie spełniać przypadające im czynności z poruczonego zakresu działania, jednakowoż należyte spełnianie tych obowiązków w praktycznym wykonywaniu okazuje się więcej zawisłym od pisarza gminnego, jak od zwierzchności gminnej; uczyniono doświadczenie, że dzisiejszy ustrój wytworzył tę anomalię, iż zwierzchność gminna popadła w zawiłość od pisarza gminnego.

Są uzdolnione.

Sprawy w poruczonego zakresie gminnym przypadające bywają należyte załatwiane; do tego zadowalniającego rezultatu przyczyniają się z jednej strony dokładne pouczenia na rokach urzędowych i na stylizacyi poleceń, a z drugiej strony powaga Władzy rządowej, która posiada dostateczne środki, aby rozporządzeniom swoim zapewnić wykonanie.

Po największej części nieuzdolnione: Naczelnicy nieumieją czytać ani pisać, a pisarze gminni nierozumieją ustaw i przepisów.

Władze gminne spełniają przypadające im w poruczonego zakresie działania czynności pomocnicze dla administracyi rządowej stosownie do sił swoich zadowalniająco, a to z obawy przed karami, oraz z powodu, że ważniejsze sprawy bez względu na pisemne polecenia zawsze ustnie przy sposobności roków urzędowych ogłaszane bywają.

Jeżeli czynności te nie są zawsze należyte spełniane, przyczyną jest brak wykształcenia i nieporadność naczelników, oraz brak znajomości ustaw i brak dobrych chęci u pisarzy gminnych.

5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw

Liczba porządk.	Powiat	a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania co do załatwiania spraw własnego zakresu działania.												
68.	Husiatyn	Zapiski w dzienniku poborowym, w księżeczkach podatkowych i tabeli płatniczej są nie-dokładne. Nie można na nich polegać.	Poruczony zakres działania najuciążliwiej przedstawia się: 1) w doręczeniach pism sądowych i politycznych władz, 2) w poborze podatków.												
69.	Czortków	<p>Szczególniej gminy miejskie są nad siły obarczone.</p> <p>Koszta poruczonego zakresu działania:</p> <table border="0"> <tr> <td>Czorków stary płaci</td> <td>40 zł.</td> </tr> <tr> <td>Czortków (miasto)</td> <td>60 "</td> </tr> <tr> <td>Jagielnica (miasto)</td> <td>100 "</td> </tr> <tr> <td>Wygnanka</td> <td>100 "</td> </tr> <tr> <td>Czerkawszczyzna } wieś</td> <td>15 "</td> </tr> <tr> <td>Uhryń</td> <td>20 "</td> </tr> </table>	Czorków stary płaci	40 zł.	Czortków (miasto)	60 "	Jagielnica (miasto)	100 "	Wygnanka	100 "	Czerkawszczyzna } wieś	15 "	Uhryń	20 "	Zatrudnia gminy nad miarę, tak — że nie są w stanie (szczególnie po miastach) załatwiać należycie spraw własnych.
Czorków stary płaci	40 zł.														
Czortków (miasto)	60 "														
Jagielnica (miasto)	100 "														
Wygnanka	100 "														
Czerkawszczyzna } wieś	15 "														
Uhryń	20 "														
70.	Borszczów	<p>Połowa ogólnych wydatków idzie na pokrycie spraw poruczonego zakresu działania.</p> <p>Koszta poruczonego zakresu działania:</p> <table border="0"> <tr> <td>Mielnica (miast.) w roku 1886 (4 mil od Borszczowa)</td> <td>566 zł. 06 ct.</td> </tr> <tr> <td>Bilcze (wieś) w roku 1886</td> <td>269 " — "</td> </tr> </table>	Mielnica (miast.) w roku 1886 (4 mil od Borszczowa)	566 zł. 06 ct.	Bilcze (wieś) w roku 1886	269 " — "	Gminy w skutek obarczenia poruczonym zakresem działania nie mogą podolać sprawom własnego zakresu.								
Mielnica (miast.) w roku 1886 (4 mil od Borszczowa)	566 zł. 06 ct.														
Bilcze (wieś) w roku 1886	269 " — "														

poruczonego zakresu działania, a mianowicie :

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności

Opinie c. k. Starostw

Pośród zwierzchności gminnych nieumiejących ani czytać ani pisać — gospodarują pisarze gminni nieudolni lub nieuczciwi.

Ściąganie podatków w skutek premii dla wójtów wyznaczonej bywa wprawdzie dość energicznie przeprowadzanem, jednak i w tym dziale zachodzą liczne niedokładności w prowadzeniu ksiąg kasowych.

Inne czynności bywają zwykle bardzo niedbale wykonywane, wina leży z jednej strony w stronnicości wójtów, z drugiej strony w doborze złych pisarzy, którzy zwłaszcza w poruczonym zakresie działania wójtom kierują. — Gdzie dobry i sumienny pisarz, tam także i administracya gminy jest w poruczonym zakresie działania względnie dobrą, lepszą niż w miasteczkach, gdzie jest zawsze stronnica i w tym dziale wielce niedbała.

Reforma obecnego wadliwego ustroju administracyjnego wymaga w pierwszym rzędzie ustanowienia odpowiednich organów do bezpośredniego zarządu sprawami gminnymi.

Reforma tego rodzaju jest pilną i tem bardziej wskazaną, ileż gminy w terażniejszym ustroju już żadną miarą sprostać nie mogą komplikującym się z każdym rokiem wymogom administracyjnym.

Czortków i Jagielnica posiadają uzdolnionego sekretarza.

W innych gminach nie są organa gminne odpowiednio uzdolnione.

Władze gminne spełniają w ogólności sprawy, przypadające im w poruczonym zakresie działania z wszelką gotowością, lecz chcąc pewny wynik osiągnąć c. k. starostwo udziela im prawnych wskazówek, gdyż dla braku zdolnych i z ustawami obznajomionych pisarzy nie byłyby one w stanie temu zadaniu prawidłowo odpowiedzieć.

Pisarzem jest zwykle jakiś dymisyonowany strażnik, umiejący zaledwie czytać.

Czynności, przypadające gminom do załatwiania w poruczonym zakresie działania, spełniają władze gminne w ogólności w sposób dość niedbały i niedołężny. Przyczyny zaś złego należy szukać w tem, że naczelnicy gmin, nie umiejący zazwyczaj ani czytać ani pisać, zmuszeni są wyłącznie wyřęcać się we wszystkim pisarzami gminnymi, w których skład wchodzi przeważnie nie tylko indywidua nie najlepszej konduity, lecz nadto ludzie zupełnie nieudolni i nieobeznani z przepisami ustawy. Ludzie ci dla braku jakiegokolwiek inteligencji nie są w stanie nigdy sobie przyswoić i najelementarniejszych wiadomości.

Z drugiej jednak strony brak fundusów, nie tylko że nie pozwala gminom wywiązać się z zadania, które na nich ustawa tak w sprawach własnego, jakoteż poruczonego zakresu wkłada, lecz nawet wynagrodzić odpowiednio pracę ludzi zdolnych i uczciwych, którzyby jako funkcjonariusze gminy niezaprzeczone usługi gminom oddać i należytego ładu, jak niemniej wykonywania obowiązujących ustaw i przepisów prawnych przestrzegać mogli.

5. Jakie spostrzeżenia poczynił Wydział powiatowy co do spełniania przez gminy spraw

Liczba porządk.	Powiat	a) co do wydatków, jakie spełnianie tych spraw sprowadza dla gminy?	b) co do wpływu zajęcia się sprawami poruczonego zakresu działania, co do załatwiania spraw własnego zakresu działania?
		71.	Zaleszczyki
72.	Buczacz	<p>Wydatki są bardzo znaczne.</p>	<p>Stanowią wielką przeszkodę w spełnianiu spraw własnego zakresu działania, sprowadzają częste nadużycia.</p>
73.	Horodenka	<p>Koszta porucz. zakr. działania: Miejska gmina Horodenka wydała w r. 1886. na pokrycie kosztów poruczonego zakresu dział. ogółem 156 zł. 02 ct. Wydatek ten zwiększy się od r. 1887. przez obowiązek utrzymywania ewidencji obrony krajowej — (180 zł.; doręczanie orzeczeń i zawezwań c. k. Władz zatrudnia cały rok jednego sługę gminnego = 150 zł.) Horodenka przeto prelimitowała w 1887. roku 486 zł. 02 ct. Gmina Horodenka opłaca 14.100 zł. podatku bezpośredniego, przeto wydatek powyższy wymaga nałożenia 3·2% dodatku gminnego na załatwianie spraw poruczonego zakresu działania. Kolanki (wieś) w r. 1886. 42 zł. Gmina Kolanki opłaca 1.250 zł. podatku bezpośredniego, przeto na pokrycie powyższego wydatku płacą mieszkańcy 3·4% dodatku gminnego.</p>	<p>Gminy są obarczone nad siły narzuconym zakresem działania, t. j. ściąganiem podatków rządowych, połączonem z nadużyciami i zawsze ze szkodą płacących podatki.</p>
74.	Śniatyn	<p>Koszta, jakie spełnienie poruczonego zakresu działania pociąga dla gmin, nie dadzą się ściśle określić, albowiem w budżetach gminnych nie ma odpowiednich ku temu rubryk. Jedynie z rubryki „koszta podróży w interesach gminy“ można uzyskać pewien pogląd na te wydatki.</p>	<p>Wpływa ujemnie na załatwianie spraw własnego zakresu działania.</p>

poruczonego zakresu działania, a mianowicie:

Opinie c. k. Starostw

c) co do uzdolnienia organów gminnych do należytego spełniania swych czynności?

Brak uzdolnienia.
W całym powiecie nie ma ani jednego naczelnika piśmiennego.

Władze gminne spełniają czynności, przypadające im w poruczonego zakresie działania, zadowalniająco, ale to tylko dla tego, że do tego przez c. k. Starostwo są zmuszone.

Nieudolność funkcyjaryuszy gminnych jest w wielu ważniejszych wypadkach do tego stopnia posunięta, iż nie pozostaje nic innego, jak takie czynności przez organa Starostwa przeprowadzać.

Przyczyna złego leży w zupełnym braku wykształcenia i poczucia obowiązków ludzi, w skład rady i zwierzchności gminnych wchodzących, tudzież ludzi, przybranych za pisarzy, których uzdolnienie, poczucie obowiązków, a nawet i moralność jest po największej części tak zwicnięta, iż stają się zamiast doradców, uwodzicielami swych przełożonych.

Prawie wszystkim zwierzchnościom gminnym zbywa na odpowiedniej znajomości rzeczy.

Zwierzchności gminne w spełnianiu czynności pomocniczych dla administracji rządowej na każdym kroku ile możności starają się zadość uczynić odnośnym poleceniom.

Są działy, które wymagają wprawdzie znajomości ustaw i rutyny urzędowej, którym wprost zwierzchności gminne mimo najlepszych chęci nie mogłyby zadość uczynić — ale w takich wypadkach c. k. Starostwo, czy to na rokach urzędowych, czy przy innych sposobnościach, stara się zwierzchności gminne pouczyć, a względnie pisarzy gminnych obznajomić z odnośnym przedmiotem, poczem takowi dane im polecenia z zadowoleniem Władz przełożonych spełniają.

W Michalczu pisarz gminny ściągnął w r. 1883. od kontrybuentów 40 zł. więcej, jak należało.

W ójt zaś sprzeniewierzył tamże w 1886.

z podatków i taks wojskowych . . . 180 zł.
W Tyszkowcach w latach 1883/4. pisarz i ójt sprzeniewierzyli 386 zł. 08 ct. z podatków.

W Dąbkach 1884. r. — pisarz i kasyer 220 zł. z podatków.

W Czernolicy 1885. r. — pisarz i ójt 550 zł. z podatku.

W Hawrylaku pisarz w 1885 r. 112 zł. wybrał więcej.

Ogółem 1½ tysiąca zł. w 3 latach sprzeniewierzono.

Czynności w poruczonego zakresie spełniają gminy odpowiednio, a jeżeli zajdą jakie braki, usuwają je bez trudności po stosownem pouczeniu.

Brak uzdolnionych pisarzy. Tylko w większych gminach obsadzono posady pisarzy gminnych ludźmi, ukwalifikowanymi ze strony Wydziału powiatowego, w porozumieniu z c. k. Starostwem.

Niemal wszystkie gminy tutejszego powiatu załatwiają sprawy poruczonego zakresu bardzo niedokładnie.

Wiele spraw tego rodzaju muszą załatwiać urzędnicy c. k. Starostwa w urzędzie, a w tym celu muszą wzywać do urzędu naczelników gmin, mężów zaufania, świadków i t. p.

Brak poparcia administracji rządowej przez gminy nie pochodzi jednak z ich niechęci.

Przyczyna złego leży w niskim poziomie inteligencji u ójtów, a w zupełnej nieznanomości ustaw i przepisów u pisarzy gminnych.

Dodatek 1.

Zestawienie kosztów, poniesionych z powodu zajęcia się sprawami poruczo- nego zakresu działania:

według

Wyciągu

I. z zamknięcia rachunków w gminie wiejskiej Myscowej (w powiecie krosnieńskim) w roku 1885.

1. Z podatkiem do Krosna	4 zł. 50 ct.
2. za sporządzone wykazy podatkowe w drodze przymusowej przez c. k. Starostwo .	9 " — "
3. koszta podróży do komisji hipotecznej	1 " — "
4. za podróż do Dukli w sprawie podatku	— " 60 "
5. z podatkiem do Krosna	2 " 60 "
6. rekrutowi na drogę	— " 60 "
7. koszta podróży dla wójta na sesję „Amtstagi“ do Dukli po 20 ct. co miesiąc .	2 " 40 "
8. koszta podróży dla urlopników do kontroli	— " 50 "
9. za dziennik podatkowy	— " 22 "
10. z podatkiem do Krosna	2 " 20 "
11. za tablice graniczne	3 " — "
12. koszta podróży wójta i pisarza i dwudniowy pobyt przy sprostowywaniu list po- pisowych i taks wojskowych	2 " — "
13. z podatkiem do Krosna	4 " — "
14. wójt i dwóch ludzi do sprawdzenia kalek popisowych	2 " — "
15. z podatkiem do Krosna	4 " — "
16. druki wojskowe	— " 26 "
17. koszta podróży wójta z powodu rozpisanej licytacji na zagrabione rzeczy za podatki	1 " — "
18. podwoda dla wójta na podróż do Krosna po tabele podatkowe i odwiezienie podatków	4 " — "
19. wydatek w czasie asenterunku	7 " — "
20. wójt za podwodę w sprawie urzędowej	1 " 30 "
21. podróż wójta do Dukli	— " 50 "
22. koszta wniesienia podania o zwłokę w poborze podatków	— " 57 "
23. wydatki przy komisji z powodu gradobicia	— " 60 "
24. koszta komisji hipotecznej	1 " 60 "
25. podróż do Krosna w sprawie wyboru posła do Rady państwa	4 " — "
26. odwiezienie pieniędzy do Starostwa "	1 " 20 "
Razem	60 zł. 65 ct.

II. W gminie miejskiej Dukli (powiatu Krosnieńskiego).

1. Koszta kwater oficerskich	3 zł. 68 ct.
2. koszta rekrutacyi	25 " — "
3. podwody i podróże	13 " 50 "
4. pomoc kancelaryjna	17 " 90 "
5. koszta komisji delegatów Starostwa przy sprawdzaniu list popisowych	16 " 53 "
Razem	76 zł. 61 ct.

Dodatek 2.**W Y K A Z**

kosztów, poniesionych przez gminy powiatu czortkowskiego z powodu zajęcia się
sprawami poruczonego zakresu działania.

Liczba porządkowa	Gmina	Wysokość kosztów		Liczba porządkowa	Gmina	Wysokość kosztów	
		złr.	ct.			złr.	ct.
1	Antonów	18	.		Z przeniesienia	998	.
2	Bazar	72	.	23	Polowce	23	.
3	Biała	90	.	24	Polowce kolonia	17	.
4	Białobożnica	27	.	25	Romaszówka	36	.
5	Biały Potok	50	.	26	Rosochacz	30	.
6	Byczkowce	59	.	27	Rydoduby	45	.
7	Chomiakówka	6	.	28	Salówka	30	.
8	Czerkawszczyzna	15	.	29	Siemakowce	26	.
9	Czortków m.	60	.	30	Skorodyńce	54	.
10	Czortków stary	40	.	31	Słobódka dzuryńska	50	.
11	Dawidkowce	77	.	32	Sosolówka	45	.
12	Dolina	40	.	33	Strusówka	13	.
13	Dżuryn	50	.	34	Szmańkowce	14	.
14	Jagielnica m.	100	.	35	Szmańkowczyki	13	.
15	Jagielnica stara	50	.	36	Szulhanówka	20	.
16	Kalinowszczyzna	20	.	37	Szwajkowce	11	.
17	Kolendziany	17	.	38	Swidowa	75	.
18	Kosów	45	.	39	Uhryń	20	.
19	Krzywołuka	16	.	40	Ułazkowce	25	.
20	Muchawka	66	.	41	Wygnańka	100	.
21	Nagórzanka	60	.	42	Zablotówka	35	.
22	Pauszówka	20	.	43	Zalesie	37	.
	Do przeniesienia	998	.	44	Zwiniacz	85	.
					Razem	1802	.

Wykaza

wydatków gminnych, przypadających na poruczony zakres działania w powiecie wielickim, zestawiony według budżetów z roku 1887.

Liczba porządkowa	Okręg sądowy	Gmina	Z obok wykazanych wydatków przypada na sprawy poruczonego zakresu działania													Uwaga.		
			złote reńskie w walucie austriackiej															
I.	II.	III.	IV.	Wydatki													XVI.	XVII.
				V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	Razem			
			Suma wydatków preliminowanych na r. 1887 wynosi	biurowe	na koszt podróży	na umieszczenie urzędniczych	rekursywnych	kwaterunkowe	przy odwożeniu podatków	Podatki rządowe	ekwiwalenta	Dziennik praw państwa	Pozostałe na sprawę własnego zakresu działania					
1.	Wieliczka	Wieliczka	39.382	125	25	—	—	—	25	700	—	3.500	800	2	8.674	30.708		
2.		Siepraw	196	7	—	—	—	12	—	—	28	17	—	2	118	78		
3.		Czechówka	65	22	2	3	—	5	—	—	—	—	—	2	34	31		
4.		Rożnowa	20	7	2	—	—	1	—	—	—	—	—	2	12	8		
5.	Podgórze	Podgórze	68.360	200	75	—	—	80	100	—	—	3.500	2.000	2	11.582	56.778		
6.		Płaszów	924	175	7	—	—	18	—	10	—	384	—	2	606	318		
7.		Rajsko	93	35	3	—	—	4	—	4	—	—	—	2	51	42		
8.	Dobczyce	Olszowice	43	13	7	—	—	5	—	—	—	—	—	2	28	15		
9.		Dobczyce	22.657	944	30	—	—	50	—	—	—	2.200	800	2	4.121	18.536		
10.		Wisniowa	217	27	5	—	—	10	—	20	—	50	12	2	126	91		
11.		Bilczyce	57	22	3	—	—	3	—	4	—	—	2	2	36	21		
12.	Skawina	Bojanczyce	20	7	—	—	—	3	—	—	—	—	—	2	13	7		
13.		Skawina	10.894	90	36	300	145	—	—	—	—	1.350	180	2	3.295	7.599		
14.		Tyniec	189	51	8	—	—	15	—	12	—	—	26	2	114	75		
15.		Łagiewniki	88	29	2	—	—	15	—	4	—	—	2	2	54	34		
16.		Brzeźczyna dolna	36	12	1	—	—	3	—	5	—	—	1	2	24	12		

Rubryki: V, VI, VII, VIII, wyrażają tylko połowę preliminowanych wydatków, t. j. że na sprawy własnego zakresu działania przypadają takie same wydatki, czyli: druga połowa.

VI.

Zastosowanie środków zaradczych na koszt gminy

(§§. 107. i 108. ust. 2. ustawy gminnej.)

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła		
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?	
1.	Chrzanów	Nie było powodów, dla którychby Wydział powiatowy zmuszony był użyć środków zaradczych na koszt gminy, z §. 107 ust. gm. lub na podstawie §. 108. ust. gm. ust. 2-go ustanowić na koszt gminy inny organ wykonawczy.		
2.	Kraków	Środki zaradcze, na koszt gminy na zasadzie §. 107. ust. gm. były zastosowane w kilku tylko drobnych wypadkach, nie mających żadnej doniosłości.	Przepis ustępu drugiego §. 108. ust. gm. nigdy nie był zastosowywanym.	
3.	Dąbrowa	Potrzeba zachodziła nieraz, jednakowoż nie zastosowywano przepisów §§. 107 i 108 ust. gm. z przyczyny wielkich kosztów.		
4.	Mielec	Nie było wypadku.		
5.	Kolbuszowa	Potrzeba zastosowania przepisu z §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy, zachodziła dotąd jedynie w trzech wypadkach, mianowicie: 1. w gminie Krządce, która przyznaniem jej w drodze serwitutowej lasem i pastwiskiem administrować nie chciała i tolerowała rozliczne kradzieże w lesie. — 2. w gminie Ostrawach tuszowskich, która dopuszczała się niszczenia lasu gminnego. — 3. na obszarze dworskim w Mazurach, który materiału na mosty w r. 1884 dostarczyć nie chciał.	Nie było wypadku.	
6.	Tarnobrzeg	Bardzo rzadko, — a ma to miejsce zwykle wtedy, gdy zwierzchność gminna wzbrania się wykonać rozporządzeń Wydziału powiatowego.	Obecnie wydarzyło się w powiecie kilka wypadków, iż gminy oświadczyły wprost, że nie będą wykonywać przepisów noweli drogowej z r. 1885., w skutek czego powyższe postanowienie będzie musiało być zastosowane.	
7.	Nisko	Nie było wypadku.		
8.	Biała	W jednym tylko wypadku musiał Wydział powiatowy udać się do c. k. Starostwa, ażeby w gminie Kobiernice ustanowić z urzędu pisarza gminnego, Rada gminna bowiem nie chciała pozbyć się pisarza gminnego, gminie zbyt szkodliwego, i stawiała ciągły opór Wydziałowi powiatowemu.	§. 108. ust. gm. miał zastosowanie w r. 1885. w gminie Kenty, przeto Wydział powiatowy był zniewolony udać się o pomoc do c. k. Starostwa, ażeby innym organem posada naczelnika zastąpioną była na koszt gminy. Stosunek ten ustał w styczniu 1886 r.	
9.	Wadowice	Nie było wypadku.		
10.	Myślenica	W r. 1886. c. k. Starostwo wezwało Wydział powiatowy do dokonania nasypu na drodze gminnej, z Krzywaczki do Radziszowa wiodącej, na koszt gminy (koszta 153 złr. 72 ct.) z powodu, że na kilkakrotne prawomocne polecenia Wydziału powiatowego gmina Krzywaczka odmówiła wykonania tej czynności.	Nie było wypadku.	

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

—

—

—

—

W wypadkach wyżej wymienionych nie stawała na przeszkodzie kwestya kosztów, gdyż Wydział powiatowy zaliczał takowe, a następnie ściągał przez c. k. Starostwo w drodze przymusowej.

Nie bywa wcale zastosowywany, gmina bowiem prawie żadna nie byłaby w stanie pokryć kosztów ustanowienia tymczasowego zarządu.

—

—

—

—

—

—

Zdaniem c. k. Starostwa w Krakowie §. 107. rzadko bywa zastosowywany, gdyż c. k. Starostwo nie posiada funduszów, aby taką robotę wykonywać, zanim ten koszt będzie od gminy przez włożenie go do budżetu na rok następny ściągnięty. Władza pod tym względem jest bezsilną, gdyż musi się ograniczać do groźby.

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła	
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
11.	Wieliczka	Nie było wypadku w ostatnich latach.	
12.	Bochnia	Nie było wypadku.	W roku 1887 postanowił Wydział powiatowy rozwiązać reprezentacje gminne w Stanisławicach i Cikowicach, z powodu systematycznego sprzeciwiania się tych gmin wszystkim poleceniom Wydziału powiatowego.
13.	Brzesko	Kilka razy w sprawach drogowych, w skutek ociągania się gmin w wykonywaniu ciężących na nich prestacyj.	Raz jeden zastosowany względem gminy Wojnicza, gdzie ustanowiono ze strony c. k. Rządu urzędnika do załatwiania spraw gminnych na koszt gminy, a to w skutek rozlicznych nadużyć finansowych.
14.	Tarnów	Nie było wypadku.	
15.	Pilzno	Nie było wypadku.	
16.	Ropczyce	Przepis §. 107. musiał być w ostatnich latach 2 razy zastosowany z powodu niewykonywania prestacyj drogowych.	Nie było wypadku.
17.	Jasło	Nie było wypadku.	
18.	Rzeszów	W wypadkach zachodzącej potrzeby — używa się kar porządkowych na wójtów, lub posyła się na koszt tychże posłańców karnych.	—
19.	Łańcut	W roku 1887 — dwa razy, a to z powodu nieprawidłowego prowadzenia gospodarki gminnej w mieście Przeworsku, i z powodu, że poszczególne gminy powiatu nie chcą się zastosować do obecnie obowiązującej ustawy drogowej.	—
20.	Żywiec	Nie było wypadku.	Nie było wypadku.
21.	Limanowa	Nie było wypadku.	

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

—

—

Wydział powiatowy jest zdania, że koszta przy skutecznej i energicznej administracyi zawsze się wróca.

—

—

—

—

Głównym powodem niezastosowania tych §§. była kwestya kosztów.

Kwestya kosztów nie była na przeszkodzie.

—

Wydział powiatowy sądzi, że wzgląd na koszta stoi na przeszkodzie.

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła	
		a) przepisów §. 107 ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
22.	Nowy Targ	Nie było wypadku.	
23.	Nowy Sącz	Nie było wypadku.	
24.	Grybów	Nie było wypadku.	
25.	Gorlice	Jakkolwiek okazuje się potrzeba niejednokrotnie zastosowania §. 107., jak również i §. 108. ust. 2. ust. gm., jednakże, gdy wedle ustawy koniecznym jest poprzednie porozumienie się z władzą polityczną, która nieraz zasadniczo sprzeciwia się wnioskom Wydziału powiatowego (jak to przed rokiem było z wójtem w gminie Wojtowa), dzieje się z reguły, że postanowienia te pozostają niewykonane.	
26.	Krosno	Bardzo rzadko zostały zastosowywane.	Nie było wypadku.
27.	Lisko	Nie było wypadku.	
28.	Turka	W roku 1887. przeprowadzało c. k. Starostwo prawie w połowie gmin wybory rad i zwierzchności gminnych przez delegowanych urzędników, co znaczne koszta dla gmin spowodowało.	Nie wkraczała w żadnej gminie Władza polityczna.
29.	Stryj	Nie było wypadku.	W mieście Stryju rozwiązano radę gminną, za zaniechanie obowiązków własnego zakresu działania.
30.	Dolina	Nie było wypadku.	
31.	Nadwórna	Nie zachodziła potrzeba.	

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

W sprawie ustanowienia innego organu do sprawowania czynności wójta — kwestya kosztów stała wykonaniu takiego zamiaru na przeszkodzie.

Wzgląd na koszta, zapewne także obok wielu innych przeszkód, nie dozwala zastosowania tych postanowień.

Choćby zachodziła potrzeba, kwestya kosztów staje na przeszkodzie.

Z wielu powodów z trudnością można zastosowywać przepisy §§. 107 i 108.

Niemożliwe do zastosowania przez wzgląd na koszta, których gminy nie byłyby w stanie pokryć.

—

—

—

—

—

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła	
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
32.	Bohodorczany	Nie było wypadku.	
33.	Kołomyja	W ostatnich dziesięciu latach oprócz ustanowienia osobnego delegata dla osady Słobody rungurskiej nie zachodziła potrzeba zastosowania przepisów §. 107.	Były dwa wypadki względem ustanowienia osobnego organu, a to w miasteczku Jabłonowie i w gminie Ispas
34.	Kossów	Pomimo zachodzącej potrzeby — zastosowywano mniej kosztowne środki, któremi również cel zamierzony osiągnano.	
35.	Sanok	Tylko w trzech wypadkach zaszła potrzeba zastosowania przepisu tak §. 107, jak i §. 108. Mianowicie w r. 1872. z powodu zupełnego zaniedbania obowiązków przez radę miasta Sanoka w r. 1874. c. k. Namiestnictwo rozwiązało radę miejską. — Dla sprawowania czynności naczelnika gminy ustanowiono na koszt gminy inny organ. W r. 1874. ustanowiono osobny organ do sprawowania czynności naczelnika gminy w gminach wiejskich: Wujskie i Załuż na koszt tych gmin, a to z powodu, że wszyscy członkowie zwierzchności gminnej zaniedbywali zupełnie i niewykonywali poleceń Wydziału powiatowego. Nie układano budżetu ani rachunku, nie naprawiano dróg gminnych i zaprzestano nawet odbierać polecenia władz wyższych z pocztowego urzędu.	
36.	Brzozów	—	—
37.	Dobromil	Zastosowanie przepisu §. 107. ustawy gminnej następowało dosyć rzadko, przeważnie zaś w sprawach dróg gminnych.	Nie było wypadku.
38.	Przemyśl	§. 107. zastosowywano w rzadkich wypadkach, a głównie tylko w sprawach drogowych.	Nie było wypadku.
39.	Jarosław	§. 107. ustawy gminnej ma często swe zastosowanie, przeważnie z powodu niewykonywania przepisów ustawy drogowej.	§. 108. nie był nigdy zastosowany, jedynie przez wzgląd na znaczne koszty, jakieby na gminę spaść musiały, trudno zaprzeczyć jednakże zastosowanie tego przepisu w bardzo wielu gminach byłoby wskazaniem.
40.	Mościska	Nie było wypadku.	
41.	Stare miasto	Zachodziła potrzeba zastosowania przepisu §. 107. ustawy gminnej w Starem mieście w dwóch wypadkach — z powodu opieszałości dotyczących organów zwierzchności gminnej.	Sprawa o zastosowanie §. 108. ustawy gminnej w Chyrowie jest właśnie w toku.

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

Przez wzgląd na zły stan finansowy w ogóle wszystkich gmin tutejszego powiatu nie zastosowano.

Wzgląd na koszta stał na przeszkodzie wdrożeniu takich zarządzeń.

Ze względu na koszta, których by gminy nie były w stanie ponieść — nie zastosowano §§. 107. i 108.

Wzgląd na koszta nieraz stał na przeszkodzie zastosowaniu tych przepisów.

Głównie ze względu na koszta, jakie by z tego powodu mogły być dla gmin urosnąć, nie zastosowano tych §§.

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodzą	
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
42.	Sambor	Nie było wypadku.	
43.	Gródek	W rzadkich wypadkach zastosowywane.	
44.	Rudki	Nie było wypadku.	
45.	Drohobycz	Nie było potrzeby.	
46.	Żydaczów	Zastosowanie §. 107. ustawy gminnej zdarzyło się tylko raz jeden, mianowicie: gdy gmina Smuchów stanowczo wzbraniała się odbudować most na potoku „Olszynie“ na drodze Żurawno-Bortniki.	Potrzeba zastosowania §. 108. ustawy gminnej miała miejsce już w kilku wypadkach, mianowicie w gminie wiejskiej Rozwadowie i Sulatyczach, jak i w gminach miejskich Żurawnie i Rozdole — z powodu rażących usterek.
47.	Staniśławów	Nie zachodziła potrzeba.	
48.	Kałuż	§. 107. ustawy gminnej nigdy nie może przyjść do zastosowania, albowiem władze rządowe, uważając, jakoby on dla nich wyłącznie tylko istniał, na żądanie Wydziału powiatowego w żadnym wypadku nie chcą go stosować.	§. 108. był w Kałuzi dwa razy zastosowany.
49.	Tłumacz	Zastosowanie przepisu §. 107. ustawy gminnej zachodziło tylko w jednym wypadku, — w gminie Czarnołożce, która zobowiązań, wpływających z orzeczenia przez wszystkie instancje przeprowadzonego, wykonać nie chciała. Kosztem 150 zł. zwieziono 90 przyz szutru.	Zastosowanie §. 108. ustawy gminnej ustępu 2. miało miejsce w Tyśmienicy, gdzie c. k. Starostwo w porozumieniu z Wydziałem powiatowym przed kilku laty ustanowiło czasowego naczelnika gminy.
50.	Cieszanów	Zaszła potrzeba przy zakupie sikawek dla 23 gmin wiejskich.	Nie było wypadku.
51.	Jaworów	Zastosowywano z powodu zarządzeń co do dróg.	Zastosowanie §. 108. ustawy gminnej ze strony c. k. Starostwa w kilkunastu wypadkach z powodu niewykonywania sądownictwa policyjno-karnego.
52.	Rawa	Nie zachodziła potrzeba.	Wydarzały się wypadki zawieszenia naczelników gmin w urzędowaniu.
53.	Żółkiew	Nie było wypadku.	

potrzeba zastosowania

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

U w a g i.

—
—
—
—
Tylko wzgląd na koszta wstrzymywał władzę powiatową od zastosowywania postanowień ustawy.

—
—
—
—
§. 108. rzadko kiedy wchodzi w zastosowanie, albowiem pociąga zbyt wielkie koszta.

—
—
—
—
—
—
—
—
—
—
Czynności przygotowawcze do poboru wojskowego oraz do sporządzenia spisów pospolitego ruszenia, spełniają na koszt gminy organa c. k. Starostwa.

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła	
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
54.	Lwów	Zastosowanie §. 107. zdarza się kilka razy do roku, — najczęściej w sprawach drogowych, częściej zaś z powodu spraw poruczonego zakresu działania szczególnie w sprawach podatkowych.	Raz jeden zdarzyła się konieczność ustanowienia delegata rządowego w mieście Jaryczowie nowym, a to w celu doprowadzenia do ładu rachunkowości i spraw majątkowych gminy.
55.	Bóbrka	Nie zachodziła potrzeba.	—
56.	Rohatyn	Nie było wypadku.	
57.	Przemysły	Nie zachodziła potrzeba.	
58.	Brzeżany	Ponajwiększej części §. 107. ustawy gminnej zastosowywany bywa w sprawach poruczonego zakresu działania, a to w razie spostrzeżenia niedbałości w wykonywaniu poleceń.	Nie było potrzeby.
59.	Podhajce	Nie było potrzeby.	
60.	Złoczów	Nie było wypadku.	
61.	Brody	Potrzeba zastosowywania §. 107. zachodziła przeważnie w wypadku oporu przy naprawie dróg gminnych.	Nie zachodziła potrzeba.
62.	Sokal	§§. 107. i 108. ustawy gminnej nie były zastosowywane, natomiast zastosowano w gminie miejskiej Bełz §. 109. teje ustawy, gdzie przez przeszło pół roku pełnił funkcję naczelnika gminy komisarz rządowy.	
63.	Kamionka Strumiłowa	Z powodu większego zaniedbywania obowiązków przez naczelników gmin i niewłaściwości w administracji majątkiem gminy ustanowiono w Busku i Chołojowie z urzędu funkcyjarsza do sprawowania czynności naczelnika gminy.	Nie zastosowywane §. 108.

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

—

—

§. 108. ustawy gminnej nie znachodził dotychczas zastosowywania; natomiast rozwiązano radę gminną w Chodorowie na podstawie §. 109. z powodu bezprawnego działania zwierzchności i rady gminnej, a do czasu przeprowadzenia wyboru, został inny organ celem sprawowania czynności naczelnika gminy ustanowiony; oprócz tego złożono z urzędu jedynastu naczelników gminy.

—

—

—

—

—

—

Wzgląd na koszta nigdy nie stawał na przeszkodzie wydawaniu zarządzeń w tej mierze.

—

—

—

—

Liczba porz.	Powiat	6. Czy i z jakich przeważnie powodów zachodziła	
		a) przepisów §. 107. ust. gm. co do środków zaradczych na koszt gminy?	b) przepisów ustępu drugiego §. 108. ust. gm. co do ustanowienia na koszt gminy innego organu do sprawowania czynności naczelnika gminy?
64.	Tarnopol	Zarządzenie środków zaradczych na podstawie §. 107. ustawy gminnej było potrzebne wyłącznie przy wprowadzeniu noweli i regulaminu drogowego. Przyczyny złego szukać należało nie w uporze naczelnika gminy, lecz w jednoznacznej uchwale rady gminnej.	Przepisów §. 108. ustawy gminnej nie zastosowywano.
65.	Zbaraż	Nie było wypadku.	§. 108. ustawy gminnej nie zastosowywano dotychczas. W ostatnich dwóch latach jednak zawieszono trzech naczelników gminnych w urzędowaniu i usunięto dwóch pisarzy gminnych, jako niezdolnych pełnić tej funkcji na przeciąg lat trzech.
66.	Skałat	Nie było wypadku.	W jednym tylko wypadku, mianowicie w miasteczku Skałacie zachodziła potrzeba zastosowania przepisów §. 108. z powodu opieszałości zarządu gminnego, jednakowoż c. k. Władze polityczne nie przychyliły się do odnośnych wniosków Wydziału powiatowego.
67.	Trembowla	Nie było wypadku.	Co do §. 108. ustępu II. ustawy gminnej tylko w jednej gminie został na koszt gminy organ do sprawowania czynności ustanowionym, mianowicie z powodu niewłaściwego zarządzania majątkiem gminnym.
68.	Husiatyn	Wysyłano posłańców karnych.	W roku 1880. rozwiązano radę gminną w Trembowli i ustanowiono c. k. Komisarza.
69.	Czortków	Nie było wypadku.	W mieście Czortkowie został w r. 1886. naczelnik gminy z powodu zupełnego zaniedbania obowiązków złożonym ze swego urzędu i sprawowanie czynności naczelnika gminy poruczono aż do ukonstytuowania się nowej zwierzchności gminnej tegoż zastępcy.
70.	Borszczów	Nie było wypadku.	
71.	Zaleszczyki	Nie było wypadku.	W moc §. 108. ustawy gminnej usunięto w roku 1883. naczelnika gminy w Capowcach i Sinkowie, a zawieszono w urzędowaniu w Nagorzanach. W r. 1885. usunięto z posady naczelnika gminy miasteczka Tłuste i wsi Bedrykowce. W r. 1886. zasuspendowano naczelnika gminy Zaleszczyki stare.
72.	Buczacz	Nie było potrzeby zastosowywania przepisów §§. 107. i 108. ustawy gminnej.	

potrzeba zastosowania

U w a g i.

Czy kwestya kosztów, połączonych z tego rodzaju zarządzeniami nie stawała na przeszkodzie wydawania takowych?

Powodem niezastosowania §§. był wzgląd na koszta, jakieby zaprowadzenie administracyi wyjątkowej za sobą pociągnęło.

Wzgląd na koszta nie stawał na przeszkodzie.

Wzgląd na koszta nie stawał na przeszkodzie. Zwykle oskarżający składają w Starostwie zaliczkę na pokrycie kosztów komisyjnych.

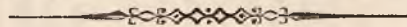
1870
The Board of Directors of the
City of New York

Resolved, That the sum of
\$100,000 be appropriated for
the purpose of purchasing
land for a park in the
City of New York.

VII.

Zarząd majątkiem gminnym.

(§. 27 lit. a §§. 65 — 68 ust. gminnej z d. 12 sierpnia 1866 dz. u. kr. Nr. 19).

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
	<p>a) ruchomym:</p> <p>Zarząd majątkami ruchomymi pozostawia wiele do życzenia. Takie majątki posiadają gminy wprawdzie w bardzo skromnych cyfrach.</p> <p>Jest jednak w powiecie około 30 gmin, które mają kapitały od 100 do 2.000 złr. w. a. w papierach (obligacjach), pochodzące z wykupna serwitutów i z pożyczki rządowej. Procenta od tych kapitałów bywają albo przez pojedynczych członków pobierane, albo obracane na cele gminne. — Ogólną bez wyjątku tendencją ludności, rad i zwierzchności gminnych jest, aby obligacje te spieniężyć i gotówką się podzielić, i tylko stanowczemu oporowi Wydziału powiatowego kapitały te zawdzięczają swoją dotychczasową egzystencję. Mimo to w kilku gminach Wydział powiatowy zmuszony był zezwolić na spieniężenie takich obligacji, celem pokrycia nieodzownych kosztów budowy kościołów i szkół ludowych.</p> <p>Oprócz powyższych ruchomych majątków znajdują się jeszcze w 4 gminach kasy pożyczkowe z kapitałem zakładowym od 500 do 1.500 złr. i jeden spichlerz zbożowy gromadzki.</p> <p>Dotychczasowy zarząd tymi zakładami jest niedostateczny i nieodpowiedni, i tak: prowadzenie rachunkowości jest nadzwyczaj niedokładne i utrudnia wszelkie obliczenia i kontrolę. — Zwykle się dzieje, że znajdującą się w kasie gotówkę wypożyczają sobie najpierw wójt, kasyer i członkowie zarządu, a następnie przez protekcję ich najbliżsi krewni lub inni członkowie, więcej w gminie wpływów używający. — W ten sposób z trudnością wypożyczone kapitały, pod naciskiem Wydziałów powiatowych i to w rzadkich wypadkach bywają całkowicie ściągane. Organa bowiem wykonawcze gminy okazują się zawsze w tych razach za słabe.</p>	<p>b) nieruchomościom:</p> <p>Tak gminy miejskie, jak i wiejskie, prawie wszystkie — posiadają majątek nieruchomości w gruntach, pastwiskach, a niektóre i w lasach. Zarząd tymi majątkami pozostawia wiele do życzenia. Dochody z nich, jako to: opłaty z pastwisk od bydła i koni, oraz inne, z dzierżawy gruntów, placów i łąk, niemniej ze sprzedaży drzewa i ściółki z lasów — w rzadkich wypadkach są całkowicie ściągane. — Przyczyn tego szukać należy w zakorzenionym jeszcze u większości ludu zwyczajnym użytkowania z majątków gminnych bezpłatnie i dowolnie; nie można jednak pominać milczeniem pewnego w tym względzie postępu, wiele bowiem gmin rozumie niesłusność takiego użytkowania.</p> <p>Najlepsze atoli uchwały i zarządzenia rad gminnych pozostają bez skutku w obec braku energicznych wykonawczych organów w gminach.</p> <p>W tych sprawach zwierzchności gminne, a względnie wójcicia, nader słabo działają. Obawa utraty popularności w gminie lub urzędu przy następnym wyborach, obawa zemsty ludzi złych, względy pokrewieństwa i wiele innych przyczyn składa się na to, że zarząd majątkiem i dochodami gminnymi nie bywa z należytych skutkiem wykonywany.</p>	<p>Lustracje majątków, kas gminnych i zakładów pożyczkowych przeprowadza Wydział powiatowy przez specjalnego swego urzędnika przynajmniej raz w rok w każdej gminie; w niektórych gminach przedsięwzięcie Wydział powiatowy lustracje 2 i więcej razy do roku.</p>
1.	Chirzanów		

2. **Kraków**

Zarząd własnym majątkiem gminy w ogóle jest opieszalszy.

Ruchomy majątek, o ile takowy w której gminie się znajduje, ulokowanym jest w papierach wartościowych i odpowiednio się fruktyfikuje.

Nieruchomy majątek stanowią przede wszystkim pastwiska gminne, będące w jak najgorszej kulturze. Zamienione w części na grunta orne mogłyby gminom większą korzyść przynosić. Mała tylko ilość gmin posiada grunta orne, a te po większej części dodawane bywają wójtom lub asesorom do płacy, w nielicznych zaś tylko wypadkach wydzielawiane.

Dochód z własnego majątku ogranicza się w przeważnej ilości gmin do opłat za używanie pastwisk i jest bardzo nieznacznym.

Lustracye majątków i kas gminnych odbywa raz w rok delegat Wydziału powiatowego, który sprawdza rachunki gminne; w poszczególnych wypadkach odbywają się lustracye w skutek skarg lub doniesień. Dla braku osobnego lustratora przy Wydziale powiatowym nie mogą się lustracye tak często i systematycznie odbywać, jak by to było pożądanem.

3. **Dąbrowa**

W gminach miejskich — mianowicie w Dąbrowie i Szczucinie — dość dobry, w Żabnie mniej dobry.

Jest, pod względem gospodarowania majątkiem nieruchomym, — postęp widoczny; administracya błot i gruntów ornych jest dobra; zresztą tylko przy ciągłym nadzorze i czuwaniu ze strony Wydziału powiatowego ukróć się liczne nadużycia do których zwierzchności gminne są skłonne.

Dążność do uszczuplenia majątku gminnego przez worywanie daje się uczuwać.

Co roku stale odbywają się lustracye, a przy sposobności urzędowych czynności przez urzędników lub delegatów bywają zarządzane szontra kas i czynności gminnych.

4. **Mielec**

W administracyi majątków gminnych tak ruchomych, jakoteż nieruchomości, jakkolwiek dadzą się spostrzec pewne ujemne strony i wadliwości, jednak postęp ku lepszemu widoczny.

Powiat mielecki posiada 52 kas gminnych pożyczkowych z kapitałem około 6.000 zlr. w. a.; wszystkie powstały od chwili, kiedy autonomia weszła w życie i powstały przeważnie z funduszy, wykrytych przez Wydział powiatowy, a po największej części z tak zwanego funduszu zbożowego gminnego.

Jakkolwiek administracya tych kas wiele pozostawia do życzenia, przynajmniej trzeba, że poczynają działać odpowiednio do swojego przeznaczenia.

Po wprowadzeniu autonomii w życie zostały sporządzone przez Wydział powiatowy dokładne inwentarze majątków gminnych, i z majątków tych nic nie zostało uronionem.

Wartość nieruchomego majątku gminnego została w niektórych gminach podniesioną, wskutek zalesienia wydum piaszczystych, przeprowadzonego własnymi funduszami gminy. — Jeżeli gospodarka majątkiem nieruchomym w gminach przedstawia pewne ujemne strony, to wady te tkwią w braku dostatecznych wiadomości agronomicznych u ludu i w ogólnych złych stosunkach rolnictwa.

Nad majątkami gminnymi, a w szczególności nad kasami, roztoczył Wydział powiatowy szczególniejszą pieczę i ustanowił lustratora, który sprawdza co roku wszystkie księgi każdej kasy, zamknięcia rachunkowe, a nadto obowiązany jest każdego roku $\frac{1}{3}$ część kas pożyczkowych i majątków gminnych na miejscu sprawdzać.

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	a) ruchomym:	b) nieruchomościom:	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
5.	Kolbuszowa	<p>Gminy miejskie i wiejskie posiadają w ruchomym majątku obligacye długu Państwa na gminy „winkulowane“.</p> <p>W gminach miejskich administracya majątku gminnego ciąglej podlegać musi kontroli, gdyż (z wyjątkiem Kolbuszowy) w miasteczkach Sokółowie, Raniszowie i Majdanie naczelnikami są ludzie nieuzdolnieni.</p> <p>Ze kierunek taki ujemnie oddziaływa na zarząd gminy — jest rzecz już doświadczoną.</p> <p>Rachunki gmin miejskich (z wyjątkiem Kolbuszowy) są każdego roku niedokładne, pochodzi to z nieudolności burmistrzów i pisarzy gmin miejskich, którzy o sporządzeniu inwentarzy lub zamknięć rachunkowych najmniejszego nie mają wyobrażenia.</p> <p>Pisarzy takich Wydział powiatowy nawet w porozumieniu z c. k. Starostwem wydaleć nie ma prawa, a grzywny, na naczelników gmin miejskich nakładane, nie odnoszążądanego skutku.</p> <p>W rezultacie zmuszony jest Wydział powiatowy rachunki te sam przez Delegata swego na koszt naczelników gmin sporządzać, co wywołuje znaczne wydatki, których jednak Władza polityczna ściągać nie chce.</p>	<p>Niektóre gminy posiadają lasy, pastwiska i grunta orne, a w bardzo rzadkich wypadkach budynki.</p> <p>Lasy gminne, a jest ich stosunkowo znaczna przestrzeń, administrowane są według planu gospodarstwa lasowego przez Wydział powiatowy wydanego.</p> <p>Pastwiska gminne, dotąd jeszcze nieporządkowane, chociaż sprawa ta nader wielkiej jest doniosłości; sprawdzono jedynie granice pastwisk, zawarto z komornikami zamieszkałymi na pastwiskach gminnych pisemne umowy, nakłoniło ich do opłacania czynszów na rzecz gminy — a uczyniono to z tego powodu, iż poprzednio zezwalały gminy na zabudowanie części pastwisk; za które nie pobierały długie lata żadnego czynszu, skutkiem czego włóścianie, którzy się pobudowali na pastwisku, domy swe i place podniemi zaintabulowali na własne imię, budynki zaś istniały od lat przeszło 40, a czynsze odpłacane nie były.</p> <p>Znaczna ilość pastwisk nie ma żadnego prawie zadarnienia lub stała się wydmą piaszczystą, skutkiem tego bywa, że pastwiska o znacznych rozmiarach żadnego nie przynoszą dochodu, a paszy dla bydła nie ma żadnej. Przez podsiadanie trawami, splantowanie wreszcie przez zmianę kultury, n. p. przeistoczenie na grunt orny, łąkę lub las, można by pastwiska zmienić na grunta wydajne. Wydział powiatowy starał się, aby każdego roku badał częściowo w każdej gminie pastwisko do dobrego doprowadzić stanu.</p> <p>Inwentarze majątków gminnych musiał Wydział powiatowy sam dla każdej gminy założyć i udzielić informacyi — jak dalej prowadzone być mają.</p>	<p>Wydział powiatowy lustruje majątki gmin miejskich dwa razy do roku, majątki zaś gmin wiejskich raz w rok.</p> <p>Lustracyami temi usunięto wiele złego, a liczne w porządkach wydane orzeczenia i grzywny, wreszcie usunięcie kilku naczelników gminnych z urzędu wywarło nader zbawienne skutki.</p>	

6. Tarnobrzeg

Zarząd własnym majątkiem w gminach miejskich jest stosunkowo dość odpowiedni.

Po wsiach, szczególnie zarząd dobra gminnego jest nieodpowiedni.

Wydział powiatowy przeprowadza corocznie, począwszy od roku 1881, w każdej gminie lustrację majątków i kas gminnych przez swoich członków jako delegatów.

7. Nisko

Zarząd majątku w gminach jest fatalny, i tylko bezustanna kontrola Wydziału pow. oraz od 2ch lat zaprowadzona w biurze Wydziału pow. miesięczna lustracja ksiąg kasowych i rachunkowych — utrzymuje w tej mierze pewien ład.

W ostatnich trzech latach przeprowadzono we wszystkich gminach miejskich, z wyjątkiem gminy Białej, ścisłą likwidację, która wykazała rozliczne nadużycia, a nawet zniszczenie majątku gminnego.

W dzienniku kasowym gminy wiejskiej Komorowice istnieje Rubr. XXVII. p. t. „Utrata przy posiadzeniach”, mianowicie przy podpisie rachunków za rok ubiegły, przy wyborach wójta, assesorów i członków Komisji, przy wyborze Rady gminnej, przy układaniu budżetu, przy sprawdzeniu rachunków gminnych, przy posiedzeniu względem urzędu rozjemnego, względem podziału drogi gminnej.

Wedle wykazów tej rubryki wyłożono na przepitek:

w roku 1881	9 zł. 02 ct.
„ 1882	17 „ 10 „
„ 1883	25 „ 30 „
„ 1884	9 „ 86 „
„ 1885	16 „ 60 „
Razem	77 zł. 88 ct.

Rachunki gminne do niedawna w tak zły sposób były prowadzone, że niepodobna się było w takich rozpatrywać, gdyż żaden naczelnik gminny dokumentów nie przedkładał.

Wydział powiatowy usunął kilku wójtów z urzędu w porozumieniu z c. k. Starostwem.

Gminy majątkiem gminnym źle administrują. Gmina Kęty posiada las blisko 800 morgów i rok rocznie do administracji lasu dopłacać musi. Administracja wiklin, pastwisk, znajduje się w nader opłakanym stanie. Grunta bywają wprawdzie wydzielane, lecz w ciągu pewnego czasu dzierzawy następują opusty czynszu. Czynsze nie są w należytnym czasie ściągane, szczególnie od radnych.

Jeszcze gorzej dzieje się w gminach wiejskich. Pastwiska gminne są zupełnie zapuszczone.

Wydział powiatowy przeprowadza raz do roku lustrację w każdej gminie, a gdy podczas takowej okażą się nieporządki, to w pewnych odstępach czasu dwa i trzy razy do roku w jednej gminie.

W roku 1887 przeprowadzał Wydział powiatowy lustracje zupełnie niespodziewane.

8. Biała

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	Ozy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
9.	Wadowice	<p>a) ruchomym:</p> <p>Majątek ruchomy gmin wiejskich składa się z papierów wartościowych i inwentarza kancelaryjnego.</p> <p>Procenta od papierów wartościowych służą na częściowe pokrycie wydatków gminnych, — w przeważnej zaś liczbie gmin stanowią roczną płacę wójta.</p> <p>W gminach miejskich dochód z majątku ruchomego, t. j. procenta od papierów wartościowych — wpływa do kasy gminnej.</p>	<p>b) nieruchomościom:</p> <p>Majątek nieruchomości t. j. pastwiska, grunta orne i krzaki, — administrowanym jest źle, gdyż dla gminy, jako całości, z tego tytułu wpływają za małe korzyści.</p> <p>Na pastwiskach pasają wszyscy członkowie gminy wspólnie, uiszczając stosowną opłatę na pokrycie należyłości, tytułem podatku i ekwivalentu wymierzonej; krzaki wycinają i dzielą pomiędzy siebie bez żadnej opłaty do kasy gminnej.</p> <p>Grunta orne znajdują się w używaniu członków zwierzchności gminnej i tylko w kilku gminach jak w Jaroszowicach, Przeciszowie grunta orne bywają w drodze publicznej ucytacyi wydzierżawiane, a czynsz dzierżawny obracany na pokrycie wydatków gminnych. Majątek nieruchomości posiadają z gmin miejskich tylko: Wadowice, Zator, Lanckorona i Kalwaryja.</p> <p>W pierwszych trzech grunta są wydzierżawiane w drodze publicznej licytacyi, a czynsz dzierżawny wpływa do kasy miejskiej. Kalwaryja posiada około sześciu morgów gruntu, które tytułem częściowego wynagrodzenia oddane są w używanie każdemu burmistrzowi i policyantom.</p>
10.	Myslenice	<p>Zarząd własnym majątkiem gminy, tak ruchomym, jak nieruchomościom, jest w gminach miejskich wówczas dobrym, gdy na czele Reprezentacyi gminnej stoi Burmistrz uczciwy i sprężysty, w innym razie te dochody maleją juźto w skutek obniżania czynszów dzierżawnych, szczególnież z prawa propinacyi i targowego juźto w skutek przeróżnych wydatków na różne delegacje, koszta podróży, honorarya i t. p.</p> <p>W gminach wiejskich podobnież jest dobry, bo obecnie każda część majątku gminnego odpowiedni dochód przynosi, bez ciągłego jednak nadzoru Wydziału powiatowego wkrótce majątki gmin wiejskich zupełnie by zniknęły.</p> <p>Myslenickiemu Wydziałowi powiatowemu powiodło się dotąd uporaćkować majątki gminne i podnieść dochody z tychże w ten sposób, iż w r. 1887. juź 16 gmin pokrywa wydatki własnego i poruczonego zakresu działania własnymi dochodami, a 47 nie mają dodatku gminnego wyżej 20%.</p>	<p>Lustracje majątków, kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie przeprowadza Wydział pow. każdego roku przy najmniej w 15tu gminach; rachunki reszty gmin sprawdza ściśle w biurze Wydziału powiatowego.</p>

W Podgórzu zarząd zupełnie jest prawnym. Dochody roczne tej gminy co roku się powiększają: od lat 20tu dochody roczne gminy miasta Podgórze podniosły się z kwoty 16.800 złr. do wysokości około 60.000 złr.

Co do Wieliczki, to Rada gminna tego miasta przed kilku laty, właśnie w skutek ztego zarządu majątkiem gminnym, rozwinęła została.

Zarząd majątkiem ruchomym w Skawinie i Dobczycach pozostawia wiele do życzenia.

Majątek ruchomy gmin wiejskich składa się przeważnie z obligacji, „winkulowanych” na rzecz gminy, lub też z majątku zakładowego, funduszu ubogich, — które ulokowane są w powiatowej kasie pożyczkowej, pod zarządem Wydziału pow. pozostającej i dla tego też kapitały te nie są na utratę narażone.

Zarząd własnym majątkiem gminnym jest w Bochni prawidłowy; w miasteczkach pozostawia jeszcze wiele do życzenia; — w gminach wiejskich niedołączy.

Majątek ruchomy składa się głównie z kapitałów kas pożyczkowych gminnych, które do niedawna niedołączył administrator, dopiero w zeszłym roku lustrowane były; dopiero w zeszłym roku lustrator, ustanowiony przez Wydział pow., zaczął te kasy porządkować; administracya była wprawdzie niedołączyła, gdyż nie pilnowano terminów w ściąganiu procentów, a rat nie ściągano wcale, ale nie była nieuczciwą.

Zarząd majątkiem bieżącym, t. j. dochodami i rozchodami gminy na potrzeby bieżące pozostawia wiele do życzenia, jakkolwiek bowiem wszystkie gminy przedkładają corocznie tak budżeta, jak i zamknięcia rachunków, to jednak w skutek nader wadliwego sposobu prowadzenia ksiąg kadowych bądź w skutek nieudolności, bądź nieuczciwości władz gminnych, Wydział powiatowy z przedkładanych sobie zamknięć rachunkowych nie jest w możności ocenić stanu gospodarki gminnej.

Należy jednak zauważyć, że należyte spełnienie obowiązków Delegatów powiatowych, powierzonych przeważnie właścicielom większych posiadłości, jest w skutek wielkiego zajęcia wprost niemożliwym; zdaniem Wydziału pow. jedynie planowa kontrola nad gminami mogłaby w tej mierze oddać usługę.

11. Wieliczka

12. Bochnia

13. Brzesko

Zarząd majątkiem gminnym nieruchomym gmin wiejskich jest w ogóle zły. Przeważną część tych majątków stanowią pastwiska, w niejednej gminie znaczne przestrzenie zajmujące, które przy racjonalnej gospodarce mogłyby gminom znaczne przynosić dochody.

Szkona kas gminnych przeprowadza Wydział powiatowy rok rocznie w gminach (w miarę potrzeby).

Od chwili ustanowienia lustratora majątków gminnych, t. j. od dwóch lat, odbywają się lustracje w gminach wiejskich dwa razy każdego roku i temu tylko zawdzięczyć trzeba, że sporządzone corocznych budżetów, zamknięć rachunkowych i inwentarzy odbywa się obecnie w większym jak dawniej porządku.

Lustracje majątków i kas gminnych zarządził Wydział powiatowy w r. 1878.

Dopiero w r. 1886. ustanowiono stałego Lustratora, którego zadaniem jest objeżdżać wszystkie gminy i sprawdzać stan ich majątku, oraz sposób administrowania.

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
14.	Tarnów	<p>a) ruchomym :</p> <p>Zarząd majątkiem ruchomym gminnym jest w ogóle dobrym.</p> <p>Wszystkie gminy powiatu uchwalają budżeta w należytych czasie, w wydatkach swoich ograniczają się do koniecznych potrzeb.</p> <p>Przedkładane protokoły i sprawozdania lustratorów są przedmiotem kolejalnych obrad Wydziału powiatowego. -- Oprócz tego każdej soboty odbywają się rewizye kas pożyczkowych w biurze Wydziału 2-3 gmin przez członka Wydziału powiatowego, a zarazem za usilnem staraniem i stałą pracą Wydziału udało się uratować z prawie już przepadłych sum znaczne kapitały.</p> <p>Wszystkie te kasy pożyczkowe funkcjonują prawidłowo.</p> <p>W celu zachęty udziela Wydział Zarządom kas pożyczkowych, wzorowo funkcjonującym, pieniężne nagrody.</p> <p>W dnie, w których naczelnicy gmin na sesyę do c. k. Starostwa się schodzą, zaproszeni bywają także do Wydziału powiatowego, gdzie im w obecności jednego członka Reprezentacyi przypomina i tłumaczy się ważniejsze ustępy ustawy gminnej, udzielając na żądanie wszelkich wyjaśnień.</p> <p>W gminie miejskiej Pilzno od 10 lat był zarząd majątkiem gminy zły i nieodpowiedni.</p> <p>W gminie miejskiej Brzostek i Jodłowa jest zarząd majątku gminnego wzorowym.</p> <p>Powiat Pilznenski jest tak mały i ubogi, że nie może utrzymywać osobnego lustratora majątków gminnych. Corocznie zgro madzają się wójcia z pisarzami gminnymi, zaopatrzeni w dzienniki kasowe, zamknięcia rachunków i w dokumenta rachunkowe w biurze Wydziału pow., gdzie sekretarz Rady powiatowej w ich obecności sprawdza rachunki i poprawia spostrzeżone usterki.</p> <p>Jak przed rokiem 1882, gdy żądanej kontroli nie było, nieuczciwi wójcia gospodarowali, świadczyły ustawiczne niedobory w budżetach gminnych, które obecnie znikły, ustępując miejsca, nadwyżkom w dochodach gminnych.</p>	<p>b) nieruchomościom :</p> <p>Zarząd majątku nieruchomościom, jedynie w miastach jest dobry; gdyż tam wszelka nieruchomość własność wydzierżawia się przez publiczną licytację; w gminach wiejskich jest gorszy, nieruchomości własność zapisana, jest wprawdzie w inventarzach, wszelako korzyści jakie gmina z niego pobiera, są niestosunkowo niskie.</p>
15.	Pilzno		<p>Jeżeli przyjdzie do wiadomości jakaś nieprawidłowość, natenczas deleguje Wydział powiatowy sekretarza swego, który przeprowadza dochodzenie co do majątku gminnego.</p>

16.	<p>Ropczyce</p> <p>Przez ujednostajnienie rachunkowości w zarządzie majątkiem gminnym ruchomym, pozorny przynajmniej porządek zaprowadzony został.</p>	<p>Zły zarząd majątkiem ruchomym i nieruchomości w gminach wiejskich z nieudolności wójtów i niemoralności pisarzy gminnych; w gminach zaś miejskich z korrupcyi organów, którym zarząd majątku jest powierzony.</p> <p>Zarząd majątkiem nieruchomości jest nieprawidłowy, a środki zaradcze przeciw temu trudne.</p>	<p>Wydział powiatowy prowadzi lustrację majątków gminnych przez umyślnie do tego ustanowionego funkcjo-naryusza.</p>
17.	<p>Jasło</p> <p>Zarząd majątkiem w gminach miejskich, z wyjątkiem Jasła, jest nieudolny i wymagający bezustannej a czynnej kontroli.</p> <p>W gminach wiejskich równie nieodpowiedni, a zaradzić temu może tylko ustawa, stwarzająca ścisłą kontrolę i zarząd miejscowy z ludzi inteligentnych.</p>	<p>Zarząd majątkiem w gminach miejskich, z wyjątkiem Jasła, jest nieudolny i wymagający bezustannej a czynnej kontroli.</p> <p>W gminach wiejskich jest nieudolny i zaniedbany. Wszelako nigdzie ani ruchomy ani nieruchomy majątek nie został uszczuplony.</p>	<p>Lustracje majątków i kas gminnych miejskich od lat 10-ciu Wydział powiatowy zarządzał dwa razy do roku, w gminach wiejskich -- przy każdej nadarzonej sposobności. Od r. 1885 tem wyłączenie zajmuje się lustrator powiatowy.</p>
18.	<p>Rzeszów</p> <p>Zarząd majątkiem gminnym tak ruchomym, jak nieruchomym w gminach miejskich, mianowicie w Rzeszowie i Tyczynie, -- jest wzorowym.</p> <p>W innych miasteczkach i w gminach wiejskich jest nieudolny i zaniedbany.</p>	<p>Zarząd majątkiem gminnym, jak nieruchomym w gminach miejskich, mianowicie w Rzeszowie i Tyczynie, -- jest wzorowym.</p> <p>W innych miasteczkach i w gminach wiejskich jest nieudolny i zaniedbany. Wszelako nigdzie ani ruchomy ani nieruchomy majątek nie został uszczuplony.</p>	<p>Wydział powiatowy prowadzi lustrację majątków, kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie z reguły raz w rok; w wypadkach potrzeby -- częściej.</p>
19.	<p>Łańcut</p> <p>Zarząd majątkiem gmin tak ruchomym, jak nieruchomym w gminach miejskich, z wyjątkiem Łańcuta, i w gminach wiejskich, z małemi wyjątkami, pozostawia wiele do życzenia.</p>	<p>Zarząd majątkiem gmin tak ruchomym, jak nieruchomym w gminach miejskich, z wyjątkiem Łańcuta, i w gminach wiejskich, z małemi wyjątkami, pozostawia wiele do życzenia.</p>	<p>Lustracje rachunków gminnych odbywane były dawniej przez delegatów Wydziału pow., a w ostatnim roku przez sekretarza Rady powiatowej. Oprócz mało znaczących przekroczeń budżetowych w niektórych gminach, znaleziono gospodarstwo gminne w porządku.</p>
20.	<p>Żywiec</p> <p>W majątku nieruchomości posiada gmina Żywiec 767 morgów 523 kw. sążni lasów, darowanych przez dawnego właściciela dóbr Żywca, hr. Komorowskiego, reszta posiadają 54 gmin w powiecie lasy ekwiwalentowe, które zostają pod nadzorem Wydziału powiatowego.</p>	<p>Zarząd majątkiem gmin miejskich i wiejskich jest zadawalniający.</p> <p>Miasto Żywiec ma dochody z lasu z t. z. „targowego i straganowego“, oraz 50% dodatku do podatku konsumcyjnego od wina, miasteczka zaś Miłówka i Sucha, pierwsze w całości, a drugie w połowie, z targowego i straganowego, -- a wreszcie z dodatków gminnych pokrywają swe wydatki.</p> <p>Gminy wiejskie mają dochody oprócz nieznacznych procentów od obligacyi, na ich rzecz „winkulowanych“, przeważnie z dodatków gminnych.</p> <p>W majątku nieruchomości posiada gmina Żywiec 767 morgów 523 kw. sążni lasów, darowanych przez dawnego właściciela dóbr Żywca, hr. Komorowskiego, reszta posiadają 54 gmin w powiecie lasy ekwiwalentowe, które zostają pod nadzorem Wydziału powiatowego.</p>	<p>Wydział powiatowy czyni prawie ciągłe lustracje majątków gminnych przez delegatów; w wypadkach zaś, gdzie chodzi o większą sumę lub za-chodzą znamiona nadużycia ze strony zwierzchności gminnej, przez zesłanie urzędnika na miejsce.</p>
21.	<p>Limanowa</p> <p>Zarząd majątku gminnego ruchomego i nieruchomości w gminie miejskiej Limanowej jest wzorowy, w Tymbarku gorszy.</p> <p>W gminach wiejskich w ogóle niedbały; tylko ustawicznym nadzorem Wydziału powiatowego można zwierzchności gminne powstrzymać od ciągłych nadużyć. Tutaj dotkliwie daje się uczuć Wydziałowi powiatowemu brak środków przy-musowych.</p>	<p>Zarząd majątku gminnego ruchomego i nieruchomości w gminie miejskiej Limanowej jest wzorowy, w Tymbarku gorszy.</p> <p>W gminach wiejskich w ogóle niedbały; tylko ustawicznym nadzorem Wydziału powiatowego można zwierzchności gminne powstrzymać od ciągłych nadużyć. Tutaj dotkliwie daje się uczuć Wydziałowi powiatowemu brak środków przy-musowych.</p>	<p>Wydział powiatowy czyni prawie ciągłe lustracje majątków gminnych przez delegatów; w wypadkach zaś, gdzie chodzi o większą sumę lub za-chodzą znamiona nadużycia ze strony zwierzchności gminnej, przez zesłanie urzędnika na miejsce.</p>

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom? a) ruchomym: b) nieruchomościom:	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
22.	Nowy Targ	<p>W zarządzie własnym majątkiem gminy widoczny jest zwrot ku lepszemu. W gminie Nowym Targu po przeprowadzonej lustracji przez Wydział krajowy i po wybraniu nowej zwierzchności gminnej zarząd majątkiem gminy nie pozostawia nic do życzenia;</p> <p>w Krościenku jest administracya dobra; w Czarnym Dunajcu gorsza.</p> <p>Co do zarządu własnym majątkiem w gminach wiejskich, — trudno zamieścić, że tak członkom gminy, jak i zwierzchności gminnej brak zrozumienia i poczucia tych trwałych korzyści, jakie majątek gminy przyszłym pokoleniom ma przynosić, a członkowie gminy, uważając majątek gminy za swój, dążą stale ku temu, aby jak najwięcej z majątku ogółu dla korzyści jednostki wyzyskać.</p> <p>Skutkiem kontroli Wydziału powiatowego w znacznej części powiatu kapitały gmin są dokładnie zabezpieczone; rachunkowość uporządkowana.</p>	<p>W r. 1885 i 1886 we wszystkich gminach przeprowadzone były lustracje majątków i kas gminnych.</p>
23.	Nowy Sącz	<p>Zarząd majątkiem w mieście Nowym Sączu jest obecnie dobry; w Starym Sączu dość dobry.</p> <p>W innych gminach przeważnie niedbały. Przeważnie źle są prowadzone kasy powiatowe.</p> <p>Gminy wiejskie mają małe majątki, uporządkowanie majątków i kasowości gminnej postąpiło — wskutek nadzoru Wydziału pow., który to nadzór gminy za wielką uciążliwość poczytują.</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza lustracje, o ile czas i siły kancelaryjne pozwalają, przez swych urzędników a także przez delegatów, których czynność jest atoli przeważnie małej wartości.</p>
24.	Grybów	<p>Zarząd majątków gmin miejskich Grybowa i Cieżkowiec jest prawidłowy.</p> <p>W gminach wiejskich jest często wadliwy. — Przy obecnym ustroju gmin wiejskich i nieporadności naczelników gmin, majątki gminne prawidłowo administrowane być nie mogą.</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza corocznie lustrację majątków i kas gminnych.</p>
25.	Gorlice	<p>Zarząd majątkiem tak w gminach miejskich jak i wiejskich jest zupełnie nieodpowiedni.</p>	<p>Lustracya coroczna wszystkich majątków, kas i zakładów gminnych przez Wydział powiatowy doprowadza i tę gataż gospodarki gminnej do ładu.</p>

Zarząd majątkiem gmin miejskich odbywa się prawidłowo.

We wszystkich prawie gminach powiatu zaprowadzone są kasy pożyczkowe gminne. Sprawdzanie rocznych rachunków funduszów gminnych odbywa się z reguły co dwa lata w ustanowionych w tym celu 8-miu okręgach.

Przy ostatnim sprawdzeniu rachunków za lata 1883 i 1884 naczelnicy gmin w drodze dobrowolnej zaraz lub po sprawdzeniu nieco później zwrócili odnośnym funduszom razem 710 zlr. 53 1/2 ct., nadto odpadły pretenzysy niektórych naczelników do funduszów gminnych.

W gminach wiejskich składa się majątek ruchomy z obligacyj długu państwa; procenta od tychże pobierają naczelnicy gminy i według porozumienia z radnymi pokrywają mniejsze wydatki gminne.

Zarząd majątkiem gminnym w mieście Turce jest należycie wykonywany.

W gminach wiejskich dostatecznie, a pobierane procenta od obligacji gminnych i dodatki budżetem uchwalone obracane bywają na pokrycie wydatków gminnych.

Zarząd majątkiem ruchomym i nieruchomym gmin miejskich i wiejskich jest bardzo zły.

Majątki ruchome gmin ulegały nieraz uszczupleniu.

Zarząd majątkiem nieruchomym w bardzo wielu gminach wiejskich jest nieodpowiedni tak, iż dochodów albo niema żadnych, albo są bardzo małe.

Ponieważ w zarządzie majątkiem gminnym nie było doład wypadku sprzeniewierzenia lub rozmyślnego uszczerbienia majątku gminy, przeto też Wydział powiatowy nie miał powodu przeprowadzić ściślejszych lustracyj majątków gminnych, nie zanieczywał jednak przekonywać się przez swych delegatów i mężów zaufania o działalności i zawiaływaniu tymiż majątkami gminnymi.

Przeprowadzono w tym roku kilka szkontów kas gminnych, a to w tych gminach, które przedłożyły zamknięcie rachunków gminnych, przewyższające w rubryce wydatków — dochody budżetem uchwalone.

Lustrację majątków i kas gminnych przeprowadzał Wydział powiatowy od czasu do czasu.

26. **Krosno**

27. **Lisko**

28. **Turka**

29. **Stryj**

Liczba porządkowa	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	<p>a) ruchomym:</p> <p>Zarząd majątku gminnego tak ruchomego jak i nieruchomości przedstawi się w ogóle niekorzystnie.</p> <p>Gmina miejska Dolina posiada 16.000 zł. rocznego dochodu. Mimo to znajduje się w wiecznych kłopotach finansowych. Różniatów nie ma innych dochodów prócz z myta i targowego. Mimo to zaspokaja bieżące wydatki swymi dochodami. W miasteczku Perehinsku działa się doniedawna nadużycia z majątkiem gminnym. Zarząd majątku gminnego w Bolechowiu nie pozostawia nic prawie do życzenia. Gminy wiejskie stoją w tym kierunku bardzo nisko, a powodem tego jest z jednej strony nadmiar pracy w skutek obciążenia czynnościami poruczonego zakresu działania, z drugiej zaś brak uzdolnionych pisarzy gminnych.</p>	<p>b) nieruchomościom:</p> <p>Od początku roku 1886 prowadzi Wydział powiatowy perodycznie lustrację majątków i kas gminnych, przez przyjętego fachowego urzędnika.</p>
Powiat			<p>Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?</p>
30.	Dolina	<p>Zarząd majątkiem gminnym tak ruchomym jak i nieruchomościom w gminach miejskich i wiejskich jest w ogóle nader nieudolnym, gdyż gminy nie czynią żadnych nakładów na melioracje celem uzyskania jak najwyższego dochodu z zakładowego majątku i dobra gminnego.</p>	<p>Lustracje majątków gminnych, kas i zakładów gminnych przeprowadza Wydział powiatowy w regule dwa razy do roku; — raz, gdy rady gminne uchwalają budżety, — drugi raz przy sprawdzaniu zamkniętych rachunków gminnych za rok ubiegły, a ewentualnie gdy dojdzie do wiadomości nieprawidłowości w zarządzie majątkiem gminnym.</p>
31.	Nadworna	<p>Wiele gmin, mając znaczne obszary pastwisk, nie stara się części takowych obracać rok rocznie na role dla ulepszenia na przyszłość tych pastwisk; nie stara się oczyścić z mchu; mokre osuszać — tylko pozostawia wszystko w pierwotnym stanie i tyle tylko uzyskuje z nich dochodu, ile potrzeba na zapłacenie podatku; — w tym względzie nie pomagają żadne rady ani przedstawienia delegatów Wydziału powiatowego. Opór jest nie do przelamania.</p>	<p>Lustracje majątków i kas pożyczkowych, przeprowadzane zwykle co roku lub co dwa lata.</p>
32.	Bohodorczany	<p>Z powodu kilkunastuletniego zaniedbania wsiźnęły się w zarządy majątków gminnych liczne nieprawidłowości.</p> <p>Wydział powiatowy, który skutkiem zbiegu okoliczności nie mógł w poprzednich latach działać sprężysto, rozwinął jednak w ostatnim 3-leciu energiczną działalność, a jakkolwiek nie był jeszcze w stanie uporządkować wszędzie spraw majątkowych, — w każdym razie uporządkował je w części gmin.</p> <p>Podupadłe kasy pożyczkowe Wydział powiatowy przywiodł do pełnej prawidłowej działalności.</p> <p>W ogólności jest zarząd majątków w gminach wiejskich nieodpowiednim; — w gminach miejskich mniej więcej uregulowanym.</p>	<p>Lustracje majątków i kas pożyczkowych, przeprowadzane zwykle co roku lub co dwa lata.</p>

W gminach miejskich mniej więcej uregulowany...

Wydział powiatowy przeprowadzał w ostatnich latach co roku lustrację majątków gminnych, mianowicie kas pożyczkowych i gminnych.

Lustracje i szkonastra kas gminnych uskutecznia Wydział powiatowy rok rocznie przez swego sekretarza, który zna chodzące się niedokładności w obec rad gminnych wytyka, a ważniejsze spostrzeżenia, jak nieprawidłowości w rachunku lub też dziennikach, przedstawia decyzji Wydziału powiatowego.

W r. 1883. przedsięwziął Wydział pow. rewizję wszystkich 12 kas pożyczkowych gminnych. Wydział powiatowy przeprowadza lustracje majątków i kas gminnych, tudzież zakładów gminnych dość często.

W r. 1887. przedsięwziął Wydział pow. lustracje w 4 gminach miejskich i w jednej gminie wiejskiej.

Wydział powiatowy przeprowadza od r. 1883. lustracje majątków, kas gminnych i zakładów gminnych corocznie we wszystkich gminach.

Majątek nieruchomy tak w gminach miejskich, — jak i w wiejskich jest źle administrowany. W gminach wiejskich zdarzają się wypadki, że członkowie rady gminnej przysługują sobie części gruntów gminnych lub zezwalają na to swoim krewnym lub przyjaciółom.

Zarządy majątkami gminnymi w ogóle tak po wsiach jak miastach i miasteczkach są nader nieudolne a częstokroć ze szkoda gmin sprawowane tak pod względem użytkowania, jakoteż strzeżenia całości takowego, a już zupełnie gminy nie czynią zadość wymogom §. 67. ustawy gminnej.

Nad zarządem majątku tak ruchomego, jak i nieruchomego gmin czuwa nieustannie Wydział powiatowy i dlatego nie dzieją się wykroczenia. Wydział powiatowy zagnała rady gminne do uchwalenia budżetów gminnych, sprawdzenia inwentarzy, załatwienia zamknięć rachunków gminnych.

W gminach miejskich bywa majątek nieruchomy tak administrowany, iż przynosi stały dochód kasie gminnej. Przeciwnie w gminach wiejskich z wyjątkiem tylko kilku — nie przynosi majątek nieruchomy żadnego dochodu.

Tu zastał samorząd dawny zwyczaj, w gminie wedle którego członkowie gminy użytkują z majątku gminnego bezpłatnie, pokrywając tylko podatki i należność ekwiwalentową przy lasach i utrzymanie straży lasowej.

Jakkolwiek przy zaprowadzeniu ksiąg gruntowych zapisano w tabuli jedno grunto jako majątek, drugie jako dobro gminy, to w administracji gminnej nie stanowi to żadnej różnicy, i dziś w obec dawnego zwyczaju dotąd istniejącego trudno stanu rzeczy zmienić.

Zarząd majątkiem nieruchomym po wsiach mniej prawidłowy, osobliwie co do lasów gminnych; wskutek czego w kilku gminach zarządzane było przez c. k. Starostwo kikułetnie wstrzymanie lub ograniczenie zębów.

Zarząd ruchomym majątkiem w gminach miejskich, jak i w wiejskich jest nieodpowiedni. W gminach miejskich, jak w Kołomyi wszelkie przedsiębiorstwa są zazwyczaj w ręku członków rady gminnej.

Zarządy majątkami gminnymi w ogóle tak po wsiach jak miastach i miasteczkach są nader nieudolne a częstokroć ze szkoda gmin sprawowane tak pod względem użytkowania, jakoteż strzeżenia całości takowego, a już zupełnie gminy nie czynią zadość wymogom §. 67. ustawy gminnej.

Nad zarządem majątku tak ruchomego, jak i nieruchomego gmin czuwa nieustannie Wydział powiatowy i dlatego nie dzieją się wykroczenia. Wydział powiatowy zagnała rady gminne do uchwalenia budżetów gminnych, sprawdzenia inwentarzy, załatwienia zamknięć rachunków gminnych.

Kasowość w gminach tak miejskich z wyjątkiem Sanoka, Rymanowa i Mrzygłodu — jak w ogóle w gminach wiejskich pozostawia wiele do życzenia. Brak ksiąg kontowych i niedokładne prowadzenie dziennika kasowego.

Dochody od obligacji i od kapitałów gminnych bywają zwykle umieszczane w budżecie gmin i na pokrycie wydatków gminy obracane. W ściąganiu rat pożyczkowych do kas pożyczkowych gminnych, dalej w ściąganiu zboża do spichlerza gminy — widoczna wszędzie prawie niedbałość i opieszałość ze strony naczelników gmin.

Zaległości czynne w dwóch gminach miejskich są znaczne i zastarzałe.

W gminach miejskich w Brzozowie i Jasienicy zarząd majątkiem ruchomym i nieruchomym — prawidłowy.

W Dynowie zaś pod tym względem wiele pozostaje do życzenia. Zarząd majątkiem nieruchomym po wsiach mniej prawidłowy, wskutek czego w kilku gminach zarządzane było przez c. k. Starostwo kikułetnie wstrzymanie lub ograniczenie zębów.

33.

Kołomyja

34.

Kosów

35.

Sanok

36.

Brzozów

Liczba porządkowa	Powiat	<p>7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomości?</p> <p>a) ruchomym:</p> <p>W ogóle zarząd własnym majątkiem gminnym, jest prawidłowy.</p> <p>W Dobromilu i Nowem mieście zarząd majątkiem gminnym dobry. W gminach wiejskich gorszy. Przeszło połowa gmin wiejskich wniosła wszystkie swoje fundusze jako udział do tutejszej kasy pożyczkowej dla gmin powiatu Dobromilskiego, zostającej pod bezpośrednim zarządem Wydziału powiatowego; reszta zaś gmin wiejskich ulokowała je w papierach publicznych, przeważnie w obligacjach długu państwowego. Tak jedno, jak i drugie gminy przypadające od tych funduszy procenta roczne obracają na pokrycie potrzeb gminnych. W kilkunastu gminach wiejskich istniały dawniej spichlerze i fundusze spichrzowe, gdy jednakże zarząd tych funduszy i spichrzów był po największej części nieudolnym, a nawet nierzetelnym, skłonił Wydział powiatowy dotyczące gminy do zwinienia owych zakładów gminnych i do ulokowania swych funduszy na udział w kasie pożyczkowej. Wszystkie te fundusze udziałowe wynoszą obecnie 8.275 zł. 97 ct. w. a. Wreszcie fundusze ubogich wszystkich gmin wiejskich, tudzież miast i miasteczek z wyjątkiem Dobromila, ulokowane są również w powyższej kasie pożyczkowej jako fundusze zakładowy tejsze. Fundusz ten wynosi obecnie 8.383 zł. 95 ct., a wreszcie fundusz rezerwowy 2.722 zł. 91 ct.</p>	<p>b) nieruchomości:</p> <p>Lasy zostają pod ścisłym nadzorem Wydziału powiatowego i c. k. Starostwa, a użytkowanie z nich według planów przez c. k. Starostwo zatwierdzonych odbywa się w ten sposób, że w gminach uboższych wydaje się członkom gminy drzewo na materiał lub opał bezpłatnie, w gminach zaś zamożniejszych najczęściej za pewną opłatą. Resztę gruntów, jeżeli takowe są nieużytkami stanowią pastwiska gminne, a użytkujący opłacają tyle, aby kwota zebrana pokrywała podatki od nieruchomości majątku gminnego.</p>	<p>Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?</p> <p>Lustracje majątków gminnych prowadził Wydział powiatowy dotychczas od wypadku do wypadku, lustracy ciągłej prowadzić nie mógł dla braku personalu urzędniczego, lustracje zaś za pomocą delegatów były za kosztowne i nie zawsze prowadziły do celu, skutkiem czego je zaniechano. Obecnie przy zwiększonym personalu urzędniczym przeprowadza Wydział powiatowy powszechną lustrację.</p>
37.	Dobromil			
38.	Przemysł	<p>W ogóle zarząd majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomości w mieście Przemysłu jest należyty i prawidłowy, w mniejszych miasteczkach pozostawia wiele do życzenia.</p> <p>W gminach wiejskich jest niedbały i nieodpowiedni.</p>		<p>Wydział powiatowy utrzymuje od r. 1876. dla kontroli stałego lustratora, który przynajmniej raz na rok szkokuje kasy gminne, pożyczkowe i kasy zakładów gminnych.</p>

39.	Jarosław	<p>W gminach miejskich majątek dość dobrze administrowany.</p> <p>W gminach wiejskich co do majątku ruchomego, to w połowie administrują dość dobrze, a w połowie bardzo źle i dla tego potrzeba ciągłej, czynnej i szczerotowej kontroli, aby ujedupścić do nadużyć.</p>	<p>Majątek nieruchomości prawie we wszystkich gminach bywa bardzo nieracjonalnie zagospodarowany, a to szczególnie lasy, pastwiska, z których gminy nie mają ani części dochodu, jakie by mieć powinny przy racjonalnej kulturze. Majątku tego gminy nie dość ściśle strzeżę, (szczególniej pastwisk), dczwalając na zaorywanie, posuwanie pólów, budynków i t. p.</p>	<p>Wydział powiatowy stale, dorocznie przeprowadza lustracje majątków, kas gminnych i zakładów gminnych w każdej gminie tutejszego powiatu i posiada ku temu fachowego urzędnika.</p>
40.	Mościska	<p>Co się tyczy zarządu majątkiem gminnym, — to jest on we wszystkich gminach z wyjątkiem jedynej gminy Mościska — nieodpowiednim i wadliwym.</p> <p>Zarząd majątkiem ruchomym jest w gminach wiejskich nieodpowiedni.</p> <p>W każdej prawie gminie wiejskiej, jako też i w miasteczkach zdarzają się częste nadużycia, popełniane przez nieuczciwych funkcjonariuszy gminnych.</p> <p>Nadużyć tych i defraudacyj zazwyczaj nawet wysledzić niepodobna; kasowość bowiem bywa przez nieodolnych funkcyjonaryuszy gminnych jak najgorzej prowadzona.</p>	<p>Majątek nieruchomości bywa zazwyczaj źle administrowanym; używają go we dług odwiecznego zwyczaju. Rozległe w niektórych gminach pastwiska, pozostawione bez wszelkiej kultury, nie przynoszą takich dochodów, jakieby przy wprowadzeniu racjonalnej gospodarki przynosić mogły. Znajdujące się w niektórych gminach lasy, bywają także nieodpowiednio administrowane, i nie przynoszą gminom, jako takim prawie żadnego pożytku. Drzewostan bowiem bywa niszczony przez nieracjonalne wyrębywanie.</p>	<p>Wydział powiatowy zarządza lustracje majątków kas gminnych — ile razy zachodzi tego konieczna potrzeba; peroryodyczne jednakże lustracje majątków i kas gminnych przeprowadza za ledwie raz na 2 lata.</p> <p>Od 1. czerwca 1887. przyjmuje trzeciego urzędnika, któremu głównie lustracje majątków i kas gminnych, jakoteż czuwanie nad działalnością zwierzchności gminnych poruczyć zamierza.</p>
41.	Staremiasto	<p>W gminach miejskich w Staremiście i Starejsoli zarząd tak ruchomym jak nieruchomym majątkiem jest należyty.</p> <p>Zarząd majątkiem nieruchomym w gminach wiejskich jest zaniedbany; składa się z ekwiwalentu lasowego i pastwisk.</p> <p>Co do lasowych ekwiwalentów z powodu spustoszenia takowych w niektórych gminach wdrożono przez Władze polityczne odpowiednie kroki celem wstrzymania dalszej dewastacyi.</p>	<p>Lustrację majątków gminnych przeprowadza Wydział powiatowy każdego roku.</p>	<p>Co roku przeprowadza Wydział powiatowy lustracje majątków i kas gminnych, tudzież zakładów gminnych.</p>
42.	Sambor	<p>Zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomym jest w gminie miejskiej Samborze, jak i w gminach wiejskich odpowiedni.</p>	<p>Lustracje majątków i kas, tudzież zakładów gminnych przeprowadza Wydział powiatowy od kilku lat z reguły raz w roku.</p>	<p>Lustracje majątków i kas i majątków w naszym powiecie odbywają się przynajmniej co trzy lata w każdej gminie.</p>
43.	Gródek	<p>Zawiadywanie własnym majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomym w gminach miejskich i wiejskich pozostawia wiele do życzenia.</p>	<p>Co do zarządu majątkiem gminnym zachodzą w gminach wiejskich częste wypadki nadużyć, które Wydział powiatowy usuwa przez częste lustracje kas gminnych.</p>	<p>Lustracje gminnych kas i majątków w naszym powiecie odbywają się przynajmniej co trzy lata w każdej gminie.</p>
44.	Rudki	<p>Zarząd własnym majątkiem w gminach miejskich jest odpowiedni.</p>	<p>Co do zarządu majątkiem gminnym zachodzą w gminach wiejskich częste wypadki nadużyć, które Wydział powiatowy usuwa przez częste lustracje kas gminnych.</p>	<p>Lustracje gminnych kas i majątków w naszym powiecie odbywają się przynajmniej co trzy lata w każdej gminie.</p>

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomościom?	a) ruchomym: b) nieruchomościom:	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
45.	Drohobycz	<p>Zarząd majątkiem Drohobycza jest ze wszech miar zadowolniającym; o gminach wiejskich tego powiedzieć nie można. U jednych nieswiadomość, u innych opieśzałość, a często i zła wola są przyczyną tego smutnego stanu.</p>	—	<p>Wydział powiatowy przeprowadza przez swych delegatów co roku lustracje majątków i kas gminnych; w gminach zaś, o których opieszałości Wydział powiatowy już się przekonał — szkontra odbywają się niespodzianie i po kilka razy do roku.</p>
46.	Żydaczów	<p>W zupełności ustały dawniej praktykowane nielegalne i kontroli niedostępane pobory dowolnych składek na potrzeby gminy.</p> <p>Wszystkie gminy bez wyjątku prowadzą dzienniki przychodów i wydatków gminnych, lecz tu i owdzie z powodu nieudolności lub złej woli pisarza gminnego prowadzenie dziennika kasowego — pozostawia wiele do życzenia. Wydział powiatowy usiłuje zaprowadzić po gminach księgi kontowe na dochody i wydatki gminne zgodne z pozycjami budżetu gminnego i w tym względzie może już znaczny postęp wykazać.</p> <p>Pod kierownictwem urzędników Wydziału powiatowego sporządziły wszystkie gminy tak miejskie jak i wiejskie inwentarze majątku i zakładów gminnych, a wszelkie zmiany bywają w tych inwentarzach uwidocznione.</p> <p>W powiecie istnieje 47 kas pożyczkowych gminnych, których fundusze wynoszą przeszło 110.000 złr. w. a.</p> <p>Kasy te zostały przez Wydział powiatowy należycie uporządkowane przez zaprowadzenie ksiąg kasowych. — Nad zarządami temi kasami wykonuje Wydział powiatowy jak najściślejszą kontrolę, a to w ten sposób, iż do czynności kwartalnej kasy pożyczkowej gminnej o znaczniejszym funduszu — zsyła delegata, który wspólnie z komisją pożyczkową, czynność tę załatwia i przedkłada sprawozdanie o wyniku.</p>	<p>Grunta należące do zakładowego majątku gminy, dalej wszelkie prawa i przywileje wydzierzawiają gminy w drodze publicznej licytacji pod kontrolą Wydziału pow. w ten sposób, iż przy każdej ważniejszej licytacji jest obecny delegat.</p> <p>Opłaty za użytkowanie dobra gminnego, jakimi są przeważnie pastwiska gminne, zaprowadzone są we wszystkich tych gminach, które takie pastwiska posiadają, i wpływają do kasy gminnej.</p> <p>Lasy gminne są dość dobrze utrzymane.</p> <p>Przeważna ilość gmin posiada plany gospodarstwa lasowego, zatwierdzone przez c. k. Starostwo, a Wydział powiatowy pilnie czuwa, aby lasy gminne były administrowane wedle tych planów. — Przepadające do wyrębu sekcye lasu gminnego bywają pod kontrolą Wydziału powiatowego przez gminy w drodze licytacji sprzedawane.</p>	<p>Przez częstą kontrolę Wydział powiatowy stara się zapobiedz nadużyciom.</p> <p>Kasy pożyczkowe bywają raz na rok przez delegatów kontrolowane.</p>

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomości?	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
50.	Cieszanów	<p>a) ruchomym:</p> <p>Pod względem zarządu majątkiem gmin miejskich tak ruchomym, jak i nieruchomościom ma się rzecz od lat kilku ku lepszemu. Toż samo da się rzec co do gmin wiejskich.</p> <p>b) nieruchomościom:</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza lustrację majątków, kas gminnych i zakładów gminnych po wsiach co najmniej raz do roku, po gminach zaś miejskich po dwa razy do roku.</p>
51.	Jaworów	<p>Zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomościom jest w gminach miejskich, jak i w gminach wiejskich odpowiedni.</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza lustrację majątków i kas gminnych, tudzież zakładów gminnych co najmniej raz do roku przez ustanowionego w tym celu lustratora.</p>
52.	Rawa	<p>Gminy w powiecie rawskim nie posiadają większych majątków. Majątek ruchomy, bieżący i nieruchomości czy to po wsiach czy miastach w ogólności jest dość dobrze administrowany i rażących nieporządków nie ma.</p>	<p>Lustracje przeprowadza Wydział powiatowy, w miarę możliwości lub na żądanie pouczając naczelników gmin i kasyerów, iż istnieje władza, która ich każdej chwili do zdania rachunków pociągnąć może.</p>
53.	Żółkiew	<p>Zarząd w ogóle własnym majątkiem gminnym tak ruchomym jak nieruchomościom w gminach miejskich i wiejskich wiele pozostawia do życzenia, — a to z braku dobrych chęci i odpowiedniej wiedzy w tej mierze u organów zarządzających.</p> <p>Nielad i nieporządek jest wszędzie tak co do rachunków gminnych, jak i co do rachunków kas pożyczkowych.</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza co roku lustrację majątków i kas gminnych, a kas pożyczkowych tylko tam, gdzie nieporządki spostrzeżono.</p>
54.	Lwów	<p>Zarząd majątkami gminnymi w ogólności poprawia się z każdym rokiem pod wpływem autonomicznych urzędzeń, tudzież ustawicznej kontroli władz wyższych. Gminy, które dotąd nie posiadają dokładnie sporządzonych inwentarzy, należą w pow. lwowskim do wyjątków. Dochód stały z majątków gminnych powoli, ale stale zwiększa się ciągle. — Główną przeszkodę do podnoszenia renty z majątku i dobra gminy stanowi uporczywe trzymanie się ludności dawnych zwyczajów co do użytkowania ze wspólnego mienia gmin — zwyczajów, nieodpowiadających dzisiejszym stosunkom i potrzebom.</p> <p>Zarząd majątkami gmin miejskich porządkuje się formalnie, lecz w istocie swej majątki gmin miejskich znacznie niszczyły od czasu wejścia w życie ustawy gminnej z r. 1866 — z tego mianowicie powodu, że Izraelici rzucili się jako „członkowie gminy“ do korzystania z majątków i praw ludności chrześcijańskiej, która dawniej odrębne gminy stanowiła. Przewrót ten odbył się cicho i niespostrzeżenie, ale niemniej przeto głęboko wpłynął on na stosunki majątkowe gmin w naszym kraju, w szczególności zaś na majątki gmin miejskich. — Znaczną część majątków dawnych gmin chrześcijańskich została tym sposobem zmarnowana.</p> <p>W gminach wiejskich gospodarstwo majątkowe powoli ale stale porządkuje się i poprawia.</p>	<p>W Wydziale powiatowym jest ustawicznie zatrudniony jeden urzędnik i jeden dyetaryusz utrzymywaniem w ewidencji i kontrolowaniem majątków gminnych i rachunków zwierzchności gminnych.</p> <p>W roku 1886 odbyły się komisye na miejscu dla sprawdzenia rachunków i inwentarzy gminnych w 35 gminach; w niektórych gminach po kilka razy — aż do zupełnego rozwikłania zachodzących nieporządków.</p>

W niektórych gminach raz, a w niektórych gminach częściej bywają przeprowadzane lustracje majątków, kas i zakładów gminnych tak przez stałych delegatów, jakoteż urzędnika Wydziału powiatowego wyjącznie do lustracji gmin stale utrzymywanego.

Wydział powiatowy przeprowadza bardzo częste lustracje.

Wydział powiatowy przeprowadza przez swoich delegatów lustracje majątków i zakładów gminnych po wszystkich gminach rok rocznie.

Wydział powiatowy niejednokrotnie przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i pożyczkowych, a po większej części w takich razach, kiedy wnoszone były skargi.

Lustracje majątków kas gminnych i zakładów gminnych przeprowadzane bywały przez Wydział powiatowy bardzo często, tak, iż przeciętnie wypadają jednorazowa lustracja na każdą gminę w ciągu roku.

Zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomym pod ciągłą kontrolą i dozorem Wydziału pow. od pojawiających się ustawnie zachcianek niszczenia go chroniony — ma się tak w gminach miejskich jak i wiejskich ciągle ku lepszeniu.

Zarząd majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomym — pozostawia wiele do życzenia.
Dawniejszy 3-letni okres wyborczy nie dozwolił reprezentacyom miejskim działać z tą swobodą na przyszłość, jakiej każda gospodarka wymaga i to jest poniekąd powodem, że znowu część majątków gminnych zmarnowaną została.

Prowadzenia zarządu majątkiem gminnym tak ruchomym, jak nieruchomym w gminach wiejskich wykazały więcej nieporadności i nieudolności u odnośnych organów gminnych, niż złej woli.
W gminach miejskich tutejszego powiatu pod względem prowadzenia zarządu majątkiem gminnym dzieje się lepiej, jak po wsiach.

Majątki gminne ochronione są od roztrwonienia przez lustracje Wydziału powiatowego. Bywają dość częste wypadki, że w danym razie pojedynczy członkowie gminy odnoszą się z prośbą do Wydziału powiatowego o zesłanie do gminy delegata do przeprowadzenia lustracji majątku gminnego.

Zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomym w gminach miejskich dość odpowiedni.
Co zaś dotyczy gmin wiejskich, doświadczenie nauczyło, że w wielu gminach zarząd majątkiem gminnym, a mianowicie ruchomym jest jak najgorszy. — Instytucye kas pożyczkowych, powstałe najczęściej z kapitałów serwitutowych z dniem każdym chyliły się do upadku, pieniądze porożyczone po kilka lat zostają u dłużników bez procentu, zarząd kas gminnych pozostaje po większej części w rękach ludzi nieudolnych, a częstokroć i niesumiennych. — Kasy takie, których zadaniem było wyzwolnić lud z ręki lichwiarzy, stały się tylko funduszem dyspozycyjnym w ręku naczelnika gminy i kasyera na cele statutuem nieprzewidziane.

Zarząd własnym majątkiem gminy ruchomym i nieruchomym jest w gminie Podhajce zadawalniający.
W gminach wiejskich jest zarząd majątkiem ruchomym w ogóle nieprawidłowym. Zarząd majątkiem nieruchomym w gminach wiejskich jest dosyć dobrym.

55.

Bóbrka

56.

Rohatyn

57.

Przemysłany

58.

Brzeżany

59.

Podhajce

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomości?	a) ruchomym:	b) nieruchomym:	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
60.	Złoczów	<p>Zarząd majątkiem gminy jest niedołężny. Najsmutniej przedstawia się stan kas pożyczkowych, procenta nie bywają spłacone, a o kapitale to już mowy być nie może.</p> <p>Zwykle kasa pożyczkowa znajduje się rozpożyczoną między najmniejszych członków gminy, którzy takową jak swoją własność uważają. — Lepiej przedstawia się stan szpichlerzy gromadzkich; lecz i tu wiele do życzenia pozostaje.</p>		<p>Lustracje Wydziału powiatowego odbywają się co roku prawie w każdej gminie.</p>	
61.	Brody	<p>Zarząd majątkiem gminy tak ruchomym, jak i nieruchomym jest w ogóle tak w gminach miejskich jak i wiejskich bardzo zły.</p> <p>Są wszelako gminy, w których zarząd majątkiem gminnym jest dość odpowiedni, a są nawet i takie, gdzie zarząd ten jest wzorowy.</p>		<p>Lustracje majątków, kas gminnych i zakładów gminnych przeprowadza Wydział powiatowy corocznie.</p>	
62.	Sokal	<p>Zarząd własnym majątkiem gminnym jest w ogóle zadawalniający.</p>		<p>Wydział powiatowy zarządza, gdzie to za stosowne uzna, lustracje majątków i kas gminnych przez swych delegatów, zwykle zaś przez urzędników Wydziału powiatowego.</p>	
63.	Kamionka Strumiłowa	<p>Zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak i nieruchomym jest tak w miejskich jak i w wiejskich gminach w ogóle odpowiedni. W ostatnich czasach okazuje się znaczny pod tym względem postęp, spowodowany tem, że u członków gminy w ogóle budzi się większe zainteresowanie się sprawami gminnymi, w skutek czego czynności organów zwierzchności gminnej już kontrolują i w razie spornej strzeżonych niewłaściwości o zarządzenie ztemu do Wydziału powiatowego się odnoszą.</p> <p>Na podstawie sprawozdań lustracyjnych wydaje Wydział powiatowy stosowne polecenia celem usunięcia doszczepionych usterek i czuwa nad wykonaniem tychże zarządzeń.</p> <p>Ujemna strona administracji majątków gminnych leży w tem, że pastwiska, nieużytki i lasy gminne przeważnie nie należycie są użytkowane i nie przynoszą gminie odpowiednich korzyści.</p>		<p>Wydział powiatowy zamianował w r. 1878 osobnego urzędnika do przeprowadzania corocznie lustracji urzędów gminnych, który czynność tę na miejscu uskutecznia i prócz sporządzonych aktów likwidacyi kasy funduszy gminnych, tudzież zamknięcia rachunków przedkłada sporządzenia pozone w każdej gminie Wydziałowi powiatowemu osobno.</p>	
64.	Tarnopol	<p>Zarząd majątkiem gminnym jest tak w gminach wiejskich, jak w gminach miejskich w ogóle prawidłowy.</p>		<p>Szkontra majątków i kas gminnych wiejskich przeprowadza Wydział powiatowy przez osobnego lustratora co roku.</p> <p>Majątku i kasy gminnej miasta Tarnopola nie lustrowano.</p>	

Zarząd majątkami gminnymi tak ruchomymi, jak też nieruchomości, jest w ogóle wadliwy.

W mieście Zbarażu — procenta od rozpożyczonych kapitałów tudzież czynsz dzierżawny dochodów gminnych i majątku gminnego jest bardzo nieregularnie opłacany.

Budżet gminy bywa wprawdzie co roku uchwalany i przez radę powiatową potwierdzany, ale pomimo tego w ciągu roku przeważnie dowolna prowadzi się administracya.

Administracya majątków gminnych wiejskich jest w ogóle wadliwa. W szczególności da się to powiedzieć o szpichlerzach gminnych i gminnych kasach pożyczkowych, czemu nietylko brak uzdolnionych pisarzy gminnych, ale przeważnie stroniczość reprezentacyj gminnych są powodem.

W gminach wiejskich jest 43 gminnych kas pożyczkowych z kapitałem po koniec roku 1886 około 70.000 zlr.

Przy dotychczasowej administracyi znaczne fundusze narażone są na zaprzepszczenie.

Zbaraż

65.

Z wyjątkiem kilku gmin zarząd własnym majątkiem gminy tak w gminach miejskich, jak wiejskich okazał się najbardziej nieodpowiednim, pomimo starań, pouczeń i użycia środków przymusowych ze strony Wydziału powiatowego.

Skatlat

66.

W gminach miejskich zarząd majątkiem jest prawidłowy.

W gminach wiejskich ma wiele stron ujemnych, pomimo pouczeń i wskazówek, a to z przyczyny, że naczelnicy gminy po większej części nie umieją czytać i pisać, a pisarze gminni nie rozumieją ustaw.

Trembowla

67.

Zarząd własnym majątkiem gminy stoi pod dozorem Wydziału powiatowego.

Husiatyn

68.

W mieście Zbarażu znaczne obszary gruntów, należących do dobra gminnego, nie przynoszą żadnego dochodu.

W gminach wiejskich nieruchomości majątki, mianowicie dobro gminy stanowiące, nie przynoszą również żadnego dochodu.

Wydział pow. przeprowadza ze swego ramienia od czasu do czasu lustracyę majątków, kas gminnych i zakładów gminnych; lustracya w każdej gminie bywa co trzy lata dokonywana.

Zaprowadzono jednolitą kontrolę przez ustanowienie dwóch stałych urzędników jako inspektorów gminnych powiatu na dwa okręgi podzielnego dla dozоровania w ogóle czynności własnego zakresu działania, a głównie dla nadzoru przy układaniu budżetów i przy uskutecznianiu zamknięć rachunkowych.

Lustracye majątków, kas i zakładów gminnych Wydział powiatowy przeprowadza zwykle raz na rok.

Wydział powiatowy utrzymuje kosztem powiatowym stałych lustratorów w celu kontrolowania zarządów gminnych.

Liczba porządkowa	Powiat	<p>7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy tak ruchomym jak nieruchomości?</p> <p>a) ruchomym:</p> <p>Zarząd majątkiem gminnym ruchomym i nieruchomości, jest przez uaczelni- ków prowadzony z ujmą dochodów, jakie przy racjonalnym zarządzie gmina miećby powinna — zarząd zaś majątkiem gminnym Czortkowa i Jagielnicy objawia dą- żność ku lepszemu już to przez należyte zużytkowanie praw i przywilejów, już przez ściśle wykonanie i przestrzeganie przepisów.</p> <p>W gminach wiejskich majątek ruchomy stanowią pieniądze w kasach pożyczko- wych i kapitały w obligacjach. Kasy pożyczkowe prowadzone są prawi- dłowo według zatwierdzonych statutów t. j. wypóżyczzone kapitały są zabezpieczone skrypkami z poręką, od których dłużnicy regularnie odpłacają procenta, — spłata ka- pitału uskutecznia się w terminie jednoro- cznym, (ulega jednak częstokroć przedłu- żeniom).</p>	<p>b) nieruchomości:</p> <p>Majątek nieruchomości gmin wiejskich (t. zw. obszary gminne) do roku 1884 został prawie bez zarządu, a każdy mieszkaniec używał dowolnie prawa zwycajem nabytego; w ten sposób i większe obszary gminne nie przyno- siły żadnych korzyści. Nadzór i usta- wiczne wpajanie przekonań o potrzebie ulepszenia i uporządkowania obszarów gminnych, oraz o wypływających ztąd korzyściach, trafiły w kilku gminach do przekonania i dziś administracja tychże jest tego rodzaju, że oprócz wykonywa- nych służebności — pastwiska dają kilku gminom już dochody, które albo na wy- budowanie szkół, wzbogacenie szpichle- rza, bądź na zasilenie kas pożyczkowych są używane. Jeszcze do 3.000 morgów pola leży odłogiem i wyczekuje bądź zalesienia, bądź odpowiedniej uprawy.</p>	<p>Czy i jak często Wydział po- wiatowy przeprowadzał lustra- cye majątków kas gminnych i zakładów gminnych w po- wiecie?</p> <p>Szkontra kas i przegląd czynności urzędów gminnych przeprowadzane są w każdej gminie dwa razy do roku.</p>
69. Czortków		<p>Zarząd majątkiem gminnym w ogół- ności jest niedotężny. Rady gminne nie podnoszą wartości swoich pastwisk i gruntów gminnych przez zaprowadzenie odpowiedniej gospo- darki, — nie zalesiają uboczny i górnadrzewnych, a pod względem niebalstwa gminy miejskie nie ustępują gminom wiejskim. Zdarza się bardzo często, że wpływowi w gminie gospodarze przywłaszczają so- bie własność wspólną, a zwierzchność gmina patrzy na to obojętnie.</p>	<p>Lustracye kas gminnych i kas pożyczkowych i innych funduszy majątku gminnego przeprowadzają się raz w rok w każdej gminie.</p>	
70. Borszczów		<p>Zarząd majątkiem ruchomym, jako to wpływów z procentów od obligacji, w ka- sach pożyczkowych funduszy karnych i t. p. jest prawidłowy.</p>		

Gminy miejskie ubogie.
Dochód z gruntu i dochód z placów miejskich w Zaleszczykach idzie na pokrycie kosztów administracji.

Tłuste żądne gruntu nie posiada, a paręset zł. odsetków obligacyjnych, własność gminy chrześcijańskiej są od lat dziesiątka wkładane corocznie do pożyczkowej kasy gminnej.

Odsetkami obligacyjnymi pokrywają gminy większe kosztą administracji gminnej. W rzadkim wypadku lokują je w pożyczkowej kasie gminnej.

Gdy dawniejszymi czasami prelininowany budżet zwykle nie wystarczał i zsumowane zestawienia rachunkowe niedobór wykazywały — w latach ostatnich zaoszczędzono:

W roku 1882 1749 zł. 13 ct.
" " 1883 3286 " 14 "
" " 1884 2149 " 13 "
" " 1885 2949 " 6 "

Powiat zaleszczycki ma 54 gmin wiejskich, w których kosztą administracji gminnej w r. 1885 wynosiły:

Naczelnicy gmin.....	1666 zł.
Zastępcy.....	230 "
Assesorowie.....	426 "
Pisarze.....	3625 "
Poborecy podatków.....	150 "
Koszta kancelaryjne.....	831 "
" podroży.....	528 "
Dzienniki ustaw.....	109 "
Rekrutacja.....	353 "
Wydatki nieprzewidziane.....	1252 "
Razem.....	10170 zł.

71. Zaleszczyki

Zaleszczyki posiadają 13 morgów gruntu urodzajnego, z których w drodze dzierżawy osiągają rocznego czynszu 160 zł.

Gminy wiejskie używają nieruchomości majątku, jaki stanowi pastwisko mniej więcej rozległe, do wspólnego paszenia.

Wszelkie pouczenia ze strony Wydziału powiatowego w kierunku odpowiedniejszego i zgodniejszego z przepisaniami użytku pozostają bezskuteczne.

W miejscowościach, gdzie pastwiska obszerne i gatunkowo dobre, majątek gminy marnieje przez złe użycie.

Od połowy 1882 roku Wydział powiatowy na mocy corocznej uchwały Rady powiatowej prowadzi agendę lustracyjną przez swego członka.

W gminach, posiadających pożytkowe kasy lustracyjnej powtarza się kilka razy w roku.

Przy każdorazowym poborze dodatków gminnych wymienić się naczelnik gminy zgłosić w kancelaryi Wydziału powiatowego z dziennikiem kasowym i przy tej sposobności oprócz lustracji na miejscu odbywa się kontrola, o ile wydatki są słuszne lub nie.

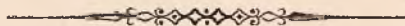
We wszystkich gminach zarząd majątkiem gminnym odbywa się w sposób dla gminy najkorzystniejszy, do czego też zwierzchności gminne dokładają wszelkich starań.

72. Buczac

Liczba porządkowa	Powiat	7. Jakim jest w ogóle zarząd własnym majątkiem gminy jak nieruchomości? jak ruchomym?	a) ruchomym:	b) nieruchomościom:	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
73.	Horodenka	<p>Ruchomy majątek gminu tutejszego powiatu stanowi wyłącznie gotówka, lokowana w papierach pupilarnie bezpieczeństwa mających i w gminnych kasach pożyczkowych. Dochody z papierów wartościowych używane bywają na pokrycie wydatków gminnych.</p> <p>Wszystkie gminy miejskie posiadają kasy pożyczkowe.</p> <p>Gminną kasę pożyczkową w Horodenke, posiadającą kapitału 16.000 zł. objął Wydział powiatowy we własny zarząd, zastanowił udzielenie pożyczek i zajmuje się ściąganiem zaległości.</p> <p>Dla gminnej kasy pożyczkowej w Obertynie o 12 tysiącach kapitału — ustanowił Wydział powiatowy umysłny zarząd z pomięciem zwierzchności gminnej.</p> <p>Gminna kasa pożyczkowa w Czernolicy o 7 tysiącach kapitału zastanowiła również w skutek interwencji Wydziału powiatowego udzielenie pożyczek i ściągania tylko raty zaległe.</p> <p>Gminy wiejskie zawiadują kasami pożyczkowymi znacznie lepiej, jak miejskie. W udzielaniu pożyczek mają przedewszystkiem na oku wypłacalność biorącego pożyczkę i pilnują dotrzymania terminu spłaty.</p>	<p>—</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza przynajmniej raz w roku lustrację majątku i zakładów gminnych przez fachowego urzędnika.</p>	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?
74.	Śniatyn	<p>Zarząd majątkiem gminnym tak ruchomym jak i nieruchomościom pozostawia wiele do życzenia tak w gminach miejskich, jak i w gminach wiejskich. Wydział powiatowy wykonywa ustawiczną kontrolę nad działalnością zwierzchności gminnych, zapobiegając tym od dawna zakorzenionym nadużyciom.</p> <p>Kasy pożyczkowe gminne po wsiach, przez same gminy administrowane, wcale nie odpowiadają celowi, kasy upadają, ku czemu przyczynia się bardzo brak należytej administracji.</p>	<p>Co do majątku nieruchomego, mianowicie co do gruntów gminnych, postępuje Wydział powiatowy ściśle według okólnika Wydziału krajowego z dnia 1. marca 1886 — i zarządził uporządkowanie własności ziemskiej o tyle, iż większa część gmin tutejszego powiatu już w tym roku przez zaprowadzenie odpowiedniej kultury korzyści pewne osiągnie.</p>	<p>Wydział powiatowy przeprowadza nieustającą lustrację majątków gminnych, a najmniejsze w tej mierze nadużycia natychmiast usuwa.</p>	Czy i jak często Wydział powiatowy przeprowadzał lustracje majątków i kas gminnych i zakładów gminnych w powiecie?

III.

Wykazy statystyczne.

III.

Wykazy statystyczne.

STATYSTYCZNE WYKAZY GMIN

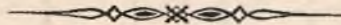
WEDŁUG LUDNOŚCI I OPLACANEGO PODATKU,

SPORZĄDZONE PRZEZ

KRAJOWE BIURO STATYSTYCZNE

POD REDAKCYĄ

Prof. Dr. Tadeusza Pilata.

I. Wykaz gmin według ludności.

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Chrzanów												
Sąd pow. Chrzanów .	—	5	2	2	7	14	14	—	—	—	2	46
" " Krzeszowice	—	7	4	—	6	12	9	—	—	—	—	38
Razem..	—	12	6	2	13	14	23	—	—	—	2	84
Star. Kraków												
Sąd pow. Kraków ...	3	16	16	7	5	22	4	—	—	—	—	73
" " Liszki	—	3	4	4	5	12	6	—	—	—	—	34
Razem..	3	19	20	11	10	34	10	—	—	—	—	107
Star. Dąbrowa												
Sąd pow. Dąbrowa ..	1	8	7	11	8	24	5	—	2	—	—	66
" " Żabno ...	3	7	5	5	8	11	1	—	—	—	—	40
Razem..	4	15	12	16	16	35	6	—	2	—	—	106
Star. Mielec												
Sąd pow. Mielec....	—	4	10	11	7	17	3	—	—	1	—	53
" " Radomyśl.	—	2	3	6	5	19	7	—	1	—	—	43
Razem..	—	6	13	17	12	36	10	—	1	1	—	96
Star. Kolbuszowa												
Sąd pow. Kolbuszowa	—	3	7	8	2	11	11	4	1	—	—	47
" " Sokółów...	—	—	—	1	—	4	6	3	—	1	—	15
Razem..	—	3	7	9	2	11	17	7	1	1	—	62
Star. Tarnobrzeg												
Sąd pow. Rozwadów.	—	2	2	1	4	9	6	2	—	—	—	26
" " Tarnobrzeg	1	2	4	5	5	16	7	1	1	1	—	43
Razem..	1	4	6	6	9	25	13	3	—	1	—	69
Star. Nisko												
Sąd pow. Nisko....	—	—	2	5	5	11	8	1	2	1	—	35
" " Ulanów ..	—	1	3	5	5	6	3	1	1	—	—	25
Razem..	—	1	5	10	10	17	11	2	3	1	—	60
Star. Biała												
Sąd pow. Biała	—	4	2	3	—	5	7	4	—	—	2	27
" " Kęty	—	—	—	3	1	7	3	4	—	1	—	19
" " Oświęcim.	—	3	5	3	—	3	8	—	—	1	—	23
Razem..	—	7	7	9	1	15	18	8	—	2	2	69
Star. Wadowice												
Sąd pow. Andrychów	—	—	1	2	2	3	10	2	—	—	—	20
" " Kalwarya .	—	4	7	6	5	15	9	—	—	—	—	46
" " Wadowice.	—	6	5	5	3	17	6	2	—	1	—	45
Razem..	—	10	13	13	10	35	25	4	—	1	—	111
Star. Myślenice												
Sąd pow. Jordanów.	—	—	1	—	—	10	10	1	—	—	—	22
" " Maków ...	—	—	—	—	—	2	7	1	—	1	—	11
" " Myślenice.	—	—	4	1	1	12	13	3	—	—	—	34
Razem..	—	—	5	1	1	24	30	5	—	1	—	67

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1000	wyżej 1000 do 2000	wyżej 2000 do 3000	wyżej 3000 do 4000	wyżej 4000 do 5000	wyżej 5000	
Star Wieliczka												
Sąd pow. Dobczyce.	2	9	9	6	6	8	4	1	—	—	—	45
" " Podgórze.	—	—	1	5	3	5	3	—	—	—	1	18
" " Skawina.	1	4	2	7	4	6	4	—	—	—	—	28
" " Wieliczka.	1	14	17	11	5	13	2	1	—	—	1	65
Razem..	4	27	29	29	18	32	13	2	—	—	2	156
Star. Bochnia												
Sąd pow. Bochnia...	1	8	7	9	11	15	5	—	—	—	1	57
" " Niepołomice	1	6	8	3	4	7	3	1	1	—	—	34
" " Wiśnicz...	—	6	12	6	5	17	3	2	1	—	—	52
Razem..	2	20	27	18	20	39	11	3	2	—	1	143
Star. Brzesko												
Sąd pow. Brzesko..	—	7	2	4	4	15	8	3	1	—	—	44
" " Radłów..	1	2	2	3	2	9	5	—	—	1	—	25
" " Wojnicz..	—	4	5	8	7	14	4	—	—	—	—	42
Razem..	1	13	9	15	13	38	17	3	1	1	—	111
Star. Tarnów												
Sąd pow. Tarnów..	—	3	8	4	9	19	10	3	—	—	1	57
" " Tuchów..	—	—	4	4	7	6	5	2	—	—	—	28
Razem..	—	3	12	8	16	25	15	5	—	—	1	85
Star. Pilzno												
Sąd pow. Brzostek..	—	—	2	4	4	6	2	—	1	—	—	19
" " Pilzno...	—	4	5	4	5	15	8	1	—	—	—	42
Razem..	—	4	7	8	9	21	10	1	1	—	—	61
Star. Ropezyce												
Sąd pow. Dębica..	—	1	—	3	4	14	4	—	1	—	—	27
" " Ropezyce	1	3	4	7	3	19	10	4	1	—	—	52
Razem..	1	4	4	10	7	33	14	4	2	—	—	79
Star. Jasło												
Sąd pow. Frysztak..	—	—	4	6	4	15	3	1	—	—	—	33
" " Jasło....	—	8	17	10	13	18	9	2	1	—	—	78
" " Żmigród..	—	4	9	10	6	14	—	1	—	—	—	44
Razem..	—	12	30	26	23	47	12	4	1	—	—	155
Star. Rzeszów												
Sąd pow. Głogów..	—	—	1	2	1	7	6	2	—	—	—	19
" " Rzeszów..	—	1	1	3	3	13	12	1	—	—	1	35
" " Strzyżów..	—	2	1	6	2	11	5	1	—	—	—	28
" " Tyszyn..	—	—	1	1	2	15	13	1	—	1	—	34
Razem..	—	3	4	12	8	46	36	5	—	1	1	116
Star. Łańcut												
Sąd pow. Leżajsk..	—	2	3	5	2	7	9	4	—	1	—	33
" " Łańcut..	—	—	—	1	4	12	11	1	2	1	—	32
" " Przeworsk	—	4	—	4	6	19	7	2	1	—	—	43
Razem..	—	6	3	10	12	38	27	7	3	2	—	108

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Żywiec												
Sąd pow. Milówka.	—	—	—	—	2	1	6	5	1	—	—	15
" " Ślemień.	—	—	1	2	2	8	5	1	2	—	—	21
" " Żywiec..	—	—	3	5	2	10	11	3	—	1	—	35
Razem..	—	—	4	7	6	19	22	9	3	1	—	71
Star. Limanowa												
Sąd pow. Limanowa	1	5	11	8	9	22	9	1	—	—	—	66
" " Mszana dolna..	—	—	—	2	3	9	9	1	—	—	—	24
Razem..	1	5	11	10	12	31	18	2	—	—	—	90
Star. Nowy Targ												
Sąd pow. Czarny Du- najec...	—	—	—	—	1	8	5	1	—	—	—	15
" " Krościenko	—	3	2	1	2	8	4	—	—	1	—	21
" " Nowy Targ	—	—	2	3	7	19	5	2	—	—	1	39
Razem..	—	3	4	4	10	35	14	3	—	1	1	75
Star. Nowy Sącz												
Sąd pow. Krynica ..	—	2	3	8	4	9	4	1	—	—	—	31
" " Nowy Sącz	1	7	19	21	10	19	1	—	—	—	1	79
" " Stary Sącz	1	7	11	7	12	13	4	—	2	—	—	57
Razem..	2	16	33	36	26	41	9	1	2	—	1	167
Star. Grybów												
Sąd pow. Ciężkowica	—	1	7	3	3	7	4	—	—	—	—	25
" " Grybów ..	—	4	4	6	9	20	3	1	—	—	—	47
Razem..	—	5	11	9	12	27	7	1	—	—	—	72
Star. Gorlice												
Sąd pow. Biecz ...	—	1	2	1	4	4	10	2	—	—	—	24
" " Gorlice ..	—	5	9	8	7	23	9	3	—	1	—	65
Razem..	—	6	11	9	11	27	19	5	—	1	—	89
Star. Krosno												
Sąd pow. Dukla ...	—	3	4	2	3	13	6	—	1	—	—	32
" " Krosno ..	—	1	3	7	11	18	7	4	—	1	—	52
Razem..	—	4	7	9	14	31	13	4	1	1	—	84
Star. Lisko												
Sąd pow. Baligród..	2	15	10	12	9	10	1	—	—	—	—	59
" " Lisko	1	4	7	10	4	16	—	—	1	—	—	43
" " Lutowisko	—	5	6	3	2	7	1	—	—	—	—	24
" " Ustrzyki dolne ..	—	2	5	6	2	10	3	—	—	—	—	28
Razem..	3	26	28	31	17	43	5	—	1	—	—	154
Star. Turka												
Sąd pow. Borynia .	—	2	5	6	2	13	1	1	—	—	—	34
" " Turka ...	—	1	3	3	5	17	10	—	—	1	—	40
Razem..	—	3	8	9	7	30	15	1	—	1	—	74

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Stryj												
Sąd pow. Skole ...	—	5	7	1	6	27	5	1	—	—	—	52
" " Stryj. ...	—	1	2	10	10	20	7	—	—	—	1	51
Razem..	—	6	9	11	16	47	12	1	—	—	1	103
Star. Dolina												
Sąd pow. Bolechów.	—	3	8	1	6	10	4	1	—	1	—	34
" " Dolina ...	1	4	3	2	4	13	5	1	—	—	1	34
" " Rożniatów	—	—	2	1	2	7	6	1	—	1	—	20
Razem..	1	7	13	4	12	30	15	3	—	2	1	88
Star. Nadwórna												
Sąd pow. Delatyn..	—	—	2	1	—	5	7	5	—	1	—	21
" " Nadwórna	—	—	—	1	—	8	4	2	1	—	1	17
Razem..	—	—	2	2	—	13	11	7	1	1	1	38
Star. Bohorodczany												
Sąd pow. Bohorod- czany..	—	—	—	2	1	5	6	2	1	1	—	18
" " Sołotwina	—	—	—	1	—	9	7	1	1	—	—	19
Razem..	—	—	—	3	1	14	13	3	2	1	—	37
Star. Kołomyja												
Sąd pow. Gwoździec	—	1	1	1	1	12	7	1	—	—	—	24
" " Kołomyja	—	—	1	2	1	10	17	—	—	—	1	32
" " Peczeniżyn	—	—	1	1	1	4	8	3	—	1	—	19
Razem..	—	1	3	4	3	26	32	4	—	1	1	75
Star. Kossów												
Sąd pow. Kossów..	—	—	—	1	—	5	8	6	2	—	1	23
" " Kutry ...	—	—	3	2	1	7	6	1	1	—	1	22
Razem..	—	—	3	3	1	12	14	7	3	—	2	45
Star. Sanok												
Sąd pow. Bukowsko	—	4	4	9	6	14	3	—	—	—	—	40
" " Rymanów	—	5	2	4	5	15	1	1	1	—	—	34
" " Sanok ...	—	4	8	6	5	22	9	1	—	—	1	56
Razem..	—	13	14	19	16	51	13	2	1	—	1	130
Star. Brzozów												
Sąd pow. Brzozów .	—	—	2	2	3	13	7	7	1	—	—	35
" " Dubiecko.	—	—	—	1	1	13	7	4	—	—	—	26
Razem..	—	—	2	3	4	26	14	11	1	—	—	61
Star. Dobromil												
Sąd pow. Bircza ...	—	5	6	4	7	19	6	—	—	—	—	47
" " Dobromil.	2	8	11	3	9	15	4	—	1	—	—	53
Razem..	2	13	17	7	16	34	10	—	1	—	—	100
Star. Przemyśl												
Sąd pow. Niżankowice	—	5	9	7	1	11	2	—	—	—	—	35
" " Przemyśl. ...	—	3	10	9	9	35	9	1	—	—	1	77*)
Razem..	—	8	19	16	10	46	11	1	—	—	1	112

*) Powinno być 78, ale w 2 gminach t. j.: Kruhulu małym i wielkim — ludność razem podana.

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Jarosław												
Sąd pow. Jarosław . . .	—	4	4	5	12	15	10	—	—	—	1	51
" " Radymno . . .	1	3	1	6	4	7	8	1	—	—	—	31
" " Sieniawa . . .	—	—	—	—	2	14	7	2	1	—	—	26
Razem . . .	1	7	5	11	18	36	25	3	1	—	1	108
Star. Mościska												
Sąd pow. Mościska . . .	—	3	2	3	8	13	15	—	—	1	—	45
" " Sądowa Wisznia . . .	—	1	2	8	5	10	7	—	1	—	—	34
Razem . . .	—	4	4	11	13	23	22	—	1	1	—	79
Star. Staremiasto												
Sąd pow. Starasól . . .	—	1	2	2	2	7	4	1	—	—	—	19
" " Staremiasto . . .	—	—	5	9	2	15	5	1	1	—	—	38*)
Razem . . .	—	1	7	11	4	22	9	2	1	—	—	57
Star. Sambor												
Sąd pow. Łąka	—	1	1	2	3	9	3	2	—	—	—	21
" " Sambor . . .	1	3	2	4	10	30	9	3	—	—	1	63
Razem . . .	1	4	3	6	13	39	12	5	—	—	1	84
Star. Gródek												
Sąd pow. Gródek . . .	—	5	3	4	2	20	6	1	—	—	1	42
" " Janów . . .	1	2	5	4	3	6	6	—	1	—	—	28
Razem . . .	1	7	8	8	5	26	12	1	1	—	1	70
Star. Rudki												
Sąd pow. Komarno . . .	—	—	2	4	4	17	5	2	—	—	1	35
" " Rudki . . .	—	1	6	8	5	11	4	2	—	—	—	37
Razem . . .	—	1	8	12	9	28	9	4	—	—	1	72
Star. Drohobycz												
Sąd pow. Drohobycz . . .	—	1	3	3	3	11	14	3	1	—	2	41
" " Medenice . . .	—	2	1	—	1	8	6	4	—	—	—	22
" " Podbuż . . .	—	—	3	2	—	7	7	—	—	—	—	19
Razem . . .	—	3	7	5	4	26	27	7	1	—	2	82
Star. Żydaczów												
Sąd Pow. Mikołajów . . .	—	—	1	—	3	7	6	1	—	1	—	19
" " Żurawno . . .	—	—	5	2	3	17	3	—	1	—	—	31
" " Żydaczów . . .	—	1	2	6	5	8	—	1	—	—	—	23
Razem . . .	—	1	8	8	11	32	9	2	1	1	—	73
Star. Stanisławów												
Sąd pow. Halicz	—	1	6	5	2	12	10	—	2	—	—	38
" " Stanisławów . . .	—	1	—	5	2	12	15	—	1	—	1	37
Razem . . .	—	2	6	10	4	24	25	—	3	—	1	75
Star. Kałusz												
Sąd pow. Kałusz . . .	—	—	2	2	5	19	16	2	—	—	1	47
" " Wojniłów . . .	—	—	3	3	3	7	4	1	—	—	—	21
Razem . . .	—	—	5	5	8	26	20	3	—	—	1	68

*) Jest gmin 39, ale w 2.: t. j. Topolnicy szlach. i rustykalnej — ludność razem podano.

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Tlumacz	—	—	1	1	3	4	20	1	1	1	—	32
Sąd pow. Tlumacz ..	—	1	3	—	2	11	8	—	1	—	1	27
Razem..	—	1	4	1	5	15	28	1	2	1	1	59
Star. Cieszanów	—	2	2	1	3	13	10	1	—	—	—	32
Sąd pow. Cieszanów	1	3	2	1	—	15	11	3	—	1	—	37
Razem..	1	5	4	2	3	28	21	4	—	1	—	69
Star. Jaworów	—	—	2	3	4	9	14	1	—	—	1	34
Sąd pow. Jaworów.	—	5	5	4	1	9	9	—	—	—	—	33
Razem..	—	5	7	7	5	18	23	1	—	—	1	67
Star. Rawa ruska	1	—	1	2	—	2	5	2	—	—	—	13
Sąd pow. Niemirów .	1	—	3	1	2	9	8	2	—	—	2	28
" " Rawa ruska	—	3	—	4	4	12	7	—	—	1	—	31
" " Uhnów ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	2	3	4	7	6	23	20	4	—	1	2	72
Star. Żółkiew	—	—	6	4	3	8	3	—	2	—	—	26
Sąd pow. Kulików....	—	—	—	1	4	5	5	2	1	—	—	18
" " Mosty wielkie.	—	2	4	2	4	10	6	1	—	—	1	30
" " Żółkiew ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	—	2	10	7	11	23	14	3	3	—	1	74
Star. Lwów	—	3	5	4	13	19	7	4	—	—	—	55
Sąd pow. Lwów ...	—	6	4	3	4	18	7	—	—	—	—	42
" " Szczerzec.	—	—	2	3	2	17	8	1	—	—	—	33
" " Winniki ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	—	9	11	10	19	54	22	5	—	—	—	130
Star. Bóbrka	1	2	3	9	7	19	5	—	—	1	—	47
Sąd pow. Bóbrka ..	—	—	7	7	6	20	—	3	—	—	—	43
" " Chodorów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	1	2	10	16	13	39	5	3	—	1	—	90
Star. Rohatyn	—	1	2	4	6	26	8	2	1	—	—	50
Sąd pow. Bursztyn.	—	3	7	3	2	24	9	—	—	—	1	49
" " Rohatyn.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	—	4	9	7	8	50	17	2	1	—	1	99
Star. Przemyślany	—	—	1	2	6	13	6	—	—	1	—	29
Sąd pow. Gliniany.	—	1	3	3	6	15	11	—	1	—	—	40
" " Przemyślany..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	—	1	4	5	12	28	17	—	1	1	—	69
Star. Brzeżany	—	2	2	5	5	21	7	2	—	—	1	45
Sąd pow. Brzeżany.	—	—	3	4	2	10	9	1	—	2	—	31
" " Kozowa ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Razem..	—	2	5	9	7	31	16	3	—	2	1	76

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Podhajce												
Sąd pow. Podhajce .	—	1	—	5	6	18	15	2	—	—	1	48
" " Wiśniow- czyk ..	—	—	—	—	1	8	6	2	—	—	—	17
Razem..	—	1	—	5	7	26	21	4	—	—	1	65
Star. Złoczów												
Sąd pow. Olesko...	—	3	1	1	2	9	5	1	2	—	—	24
" " Zborów .	—	—	—	6	10	30	3	—	1	2	—	52
" " Złoczów .	—	1	8	6	10	22	15	1	1	—	1	65
Razem..	—	4	9	13	22	61	23	2	4	2	1	141
Star. Brody												
Sąd pow. Brody ...	—	—	1	3	3	18	13	2	—	—	1	41
" " Łopatyn ..	—	—	3	1	—	12	5	2	1	—	—	24
" " Załóżce ..	—	2	1	6	5	15	5	1	1	—	1	37
Razem..	—	2	5	10	8	45	23	5	2	—	2	102
Star. Sokal												
Sąd pow. Beż.....	—	2	5	9	6	13	2	—	—	1	—	38
" " Sokal.....	—	2	2	10	6	30	8	1	1	—	1	61
Razem..	—	2	7	19	12	43	10	1	1	1	1	99
Star. Kamionka str.												
Sąd pow. Busk	—	—	1	3	3	18	6	—	—	—	1	32
" " Kamionka strumił...	—	3	1	2	5	11	3	1	—	—	1	27
" " Radziechów	—	4	—	2	5	13	4	2	2	—	—	32
Razem..	—	7	2	7	13	42	13	3	2	—	2	91
Star. Tarnopol												
Sąd pow. Mikulińce	—	—	—	1	1	8	6	2	1	—	—	19
" " Tarnopol .	—	—	2	5	4	34	15	—	1	—	1	62
Razem..	—	—	2	7	5	42	21	2	2	—	1	81
Star. Zbaraż												
Sąd pow. Nowesioło	—	—	—	3	1	12	7	2	—	—	—	25
" " Zbaraż ..	—	1	6	3	6	9	8	1	—	—	1	35
Razem..	—	1	6	6	7	21	15	3	—	—	1	60
Star. Skalał												
Sąd pow. Grzymałów	—	1	2	1	1	18	4	2	—	1	—	30
" " Skalał	—	—	—	1	—	15	10	2	1	—	1	30*)
Razem..	—	1	2	2	1	33	14	4	1	1	1	60
Star. Trembowla												
Sąd pow. Budzanów.	—	—	—	1	—	1	2	4	—	—	1	9
" " Trembowla	—	2	1	—	1	16	8	5	—	—	1	34
Razem..	—	2	1	1	1	17	10	9	—	—	2	43

*) Jest 31., ale dla 1. gminy: t. j. Podwoleczysk — nie podano ludności.

Powiaty polityczne i sądowe	Ilość gmin z ludnością											razem
	do 100	wyżej 100 do 200	wyżej 200 do 300	wyżej 300 do 400	wyżej 400 do 500	wyżej 500 do 1.000	wyżej 1.000 do 2.000	wyżej 2.000 do 3.000	wyżej 3.000 do 4.000	wyżej 4.000 do 5.000	wyżej 5.000	
Star. Husiatyn												
Sąd pow. Husiatyn ..	—	—	—	—	1	6	12	3	—	—	1	23
" " Kopeczyńce	—	—	—	—	1	11	11	2	—	—	2	27
Razem..	—	—	—	—	2	17	23	5	—	—	3	50
Star. Czortków												
Sąd pow. Czortków.	—	1	2	—	3	14	18	2	4	—	—	44
Razem..	—	1	2	—	3	14	18	2	4	—	—	44
Star. Borszczów												
Sąd pow. Borszczów	—	2	1	4	3	15	13	3	3	—	1	45
" " Mielnica ..	—	—	2	2	1	7	11	5	1	—	—	29
Razem..	—	2	3	6	4	22	24	8	4	—	1	74
Star. Zaleszczyki												
Sąd pow. Tłuste	1	1	1	2	1	15	8	1	1	—	—	31
" " Zaleszczyki	—	—	—	—	3	8	13	1	—	—	1	26
Razem..	1	1	1	2	4	23	21	2	1	—	1	57
Star. Buczacz												
Sąd pow. Buczacz	—	—	—	2	3	17	9	2	2	—	1	36
" " Monasterzyska	—	1	1	1	4	19	4	1	1	1	—	33
" " Potok złoty ..	—	1	1	2	2	5	6	—	1	1	—	19
Razem..	—	2	2	5	9	41	19	3	4	2	1	88
Star. Horodenka												
Sąd pow. Horodenka	—	—	—	2	2	10	8	5	1	—	1	29
" " Obertyn ..	—	1	—	—	1	7	5	3	1	1	—	19
Razem..	—	1	—	2	3	17	13	8	2	1	1	48
Star. Śniatyn												
Sąd pow. Śniatyn...	—	—	1	1	—	8	10	3	—	—	1	24
" " Zabłotów ..	—	—	—	2	—	3	7	3	1	—	1	17
Razem..	—	—	1	3	—	11	17	6	1	—	2	41
Razem..	33	378	590	671	683	2.230	1.223	248	78	38	55	6.227*

*) Właściwie jest obecnie gmin administracyjnych (bez Krakowa i Lwowa) 6.230, ale 3 gminy (Przemysł, Staremiasto i Skalat) są wykazane przy innych powiatach.

Aleg. I. do wykazu gmin według przypisanych podatków bezpośrednich.

Imienny wykaz gmin,

w których podatki bezpośrednie wynoszą mniej niż 300 zł.

- Star. Chrzanów** 29 gmin. Bolencin 208. — Czyżówka 117. — Dąb 109. — Dubie 100. — Dulowa 100. — Górka 101. — Góry Iuszkowskie 194. — Kamionice 242. — Kąty 192. — Lgota 255. — Mirów 190. — Młoszowa 297. — Młynka 86. — Moczydło 123. — Niegoszowice 129. — Nielopice 290. — Nieporaz 127. — Olszyny 159. — Piła Kościelecka 91. — Pisary 109. — Ptoki 294. — Podłęże 173. — Pogorzycze 263. — Rudawa 244. — Trzebinia wieś 243. — Wodna 180. — Wygielzów 63. — Zary 108. — Źródła 133.
- Star. Kraków** 40 gmin. Aleksandrowice 216. — Baczyn 57. — Boleń 79. — Borów 185. — Bosutów 230. — Brzoskwinia 288. — Budzyń 90. — Chełm 270. — Chrosno 199. — Czulice 277. — Dąbrowa 255. — Dojazdów 121. — Garlica murowana 80. — Głęboka 85. — Karniów 181. — Karniowice 128. — Kleszczów 158. — Kosmyrzow 178. — Krzysztoforzyce 216. — Łuczanowice 194. — Mistrzowice 97. — Modlnica 283. — Mydlniki 224. — Pękowice 129. — Przegorzały 219. — Przylasek Rusiecki 270. — Ruszcza 286. — Rząska 286. — Sciejowice 146. — Śmierdząca 261. — Sulechów 242. — Szczyglice 129. — Tomaszowice 211. — Ujazd 89. — Wadów 202. — Węgrzynowice 87. — Więckowice 298. — Wroźnice 271. — Zagacie 270. — Zesławice 129.
- Star. Dąbrowa** 20 gmin. Bieniaszowice 231. — Delastowice 231. — Dąbrowice 247. — Gruszów mały 201. — Jagodniki 91. — Kuzie 116. — Łęka szczucińska 260. — Łęka żabiecka 137. — Pałuszycze 273. — Smyków mały 246. — Smyków wielki 291. — Strojów 277. — Swidrówka 128. — Wojcina 147. — Wola szczucińska 220. — Wola gradzka 230. — Załuże 113. — Chorążec 97. — Podlesie dębowe 81. — Targowisko 210.
- Star. Mielec** 25 gmin. Blizna 123. — Babule 208. — Gliny wielkie 276. — Grzybów 117. — Hyki 182. — Józefsdorf 227. — Malinie 263. — Młodochów 207. — Ostrówek 242. — Piątkowice 145. — Piechaty 189. — Pień 230. — Pluty 91. — Reichsheim 193. — Rydzów 266. — Rzemień 226. — Szafranów 243. — Szydłowice 50. — Toporów 114. — Tuszów kol. 126. — Wola Chorzelowska 115. — Wólka Dulecka 285. — Wylów 229. — Zachwiejów 108. — Zaduszniki 295.

Star. Kolbuszowa Brzezówka 84. — Bukowiec 235. — Domatków 252. — Domatkowska Wola 19 gmin. 215. — Hucisko 296. — Huta przedborska 224. — Jagodnik 233. — Kłapówka 204. — Kosowy 257. — Leszcze 183. — Ostrowy tusz. kol. 87. — Płazówka 247. — Poręby hucisk. 109. — Poręby kupień. 208. — Raniżan kol. 235. — Rusinów 185. — Świerczów 248. — Prześń 283. — Zapole 108.

Star. Tarnobrzeg Alfredówka 108. — Brandwica 182. — Kajmów 138. — Koćmierów 149. — 16 gmin. Machów 250. — Motycze szlach. 164. — Motycze poduchowne 232. — Nagnojów 134. — Ociec 179. — Orzechów 123. — Ostrówek 136. — Rzeczyca okrągła 211. — Siedliszczany 202. — Tarnowska wola 283. — Zakrzów 268. — Zalesie gorzyckie 150.

Star. Nisko Bukowina 200. — Kąty 254. — Kończyce 198. — Korabina 209. — Przyszów 9 gmin. szlachecki 135. — Rauchersdorf 210. — Studzieniec 213. — Wólka bielińska 158. — Zdziary 229.

Star. Biała Bór Łodygowski 61. — Godziska nowa 146. — Godziska stara 198. — 16 gmin. Godziska wilkowska 104. — Huciska 173. — Kalna 195. — Łazy 164. — Meszna 205. — Pławy 240. — Salmopol 89. — Broszkowice 188. — Stare Stawy 274. — Bór wilkowski 52. — Klucznikowice 77. — Kruki 84. — Wilczkowiec 272.

Star. Wadowice Borek szlachecki 176. — Brzezinka ad Rozcyny 166. — Bugaj 258. — Dąbrówka 32 gmin. 245. — Facimiech 256. — Giezałtowiczki 257. — Gołuchowice 143. — Gorzeń górny 235. — Grodzisko 233. — Jastrzębie 282. — Koziniec 288. — Kaczyna 171. — Kopytówka 128. — Kossowa 229. — Leśnica 228. — Lipowa 254. — Marcówka 257. — Miejsce 250. — Nowe dwory 132. — Ochodza 259. — Podchybie 52. — Podolany 124. — Roków 176. — Rudze 264. — Skawce 276. — Swinna Poręba 194. — Trzebińczyce 286. — Zachełmna 245. — Zarzecze wielkie 184. — Zarzecze małe 91. — Zawadka 218. — Zelczyna 207.

Star. Myślenice Bogdanówka 267. — Chełm 141. — Jurczyce 180. — Wieprzec 168. — Więciórka 7 gmin. 204. — Zawadka 142. — Zasań 195.

Star. Wieliczka Bieńkowice 244. — Biskupiec 263. — Bodzów 104. — Boguciec 273. — 75 gmin. B o jańczyce 75. — Brzezczyna dolna 81. — Bugaj 113. — Buków 296. — Byczyce 195. — Chorągiewka 181. — Chorowice 248. — Czernochovice 260. — Dobranowice 201. — Dziekanowice 289. — Glichów 155. — Gorzków 191. — Grabówki 196. — Hucisko 56. — Jankówka 133. — Janowice 282. — Jawczyce 252. — Jugowice 115. — Kawec 144. — Kędzierzynka 227. — Kobielnik 234. — Kokotów 200. — Komorniki 188. — Konary 176. — Kossocice 297. — Koźmice małe 141. — Krzyworzeka 120. — Kulerzów 192. — Kurdwanów 207. — Kwapinka 184. — Ludwinów 256. — Łyczanka 176. — Maławieś 218. — Mierzeń 123. — Mietniów 234. — Niezdów 134. — Nizowa 90. — Nowa wieś 180. — Ochmanów 249. — Olszowice 176. — Podolany 181. — Poznachowice dolne 282. — Poznachowice górne 237. — Pychowice 212. — Rajska 260. — Rożnowa. 120. — Rudnik 173. — Rzaka 149. — Sawa 90. — Siarczana góra 25. — Sledziejowice 195. — Słomiróg 270. — So-

boniowice 235. — Stojowice 219. — Stoyszowa 231. — Suchoraba 116. — Sułków 218. — Sułów 236. — Surówki 175. — Sygneczów 238. — Szczyglów 206. — Tomaszkowice 100. — Wierzbanowa 225. — Wola podłężańska 92. — Wróblowice 225. — Zabawa 254. — Zabłocie 223. — Zalesiany 58. — Zborówek 162. — Zbydniowice 231. — Żerosławice 204.

Star. Bochnia

46 gmin.

Barczków 176. — Besów 200. — Beldno 178. — Brzezowa 182. — Bienkowice 148. — Borowna 210. — Boczów 153. — Cichawka 229. — Chobot 220. — Czyżów 146. — Dąbrowica 226. — Dołuszyce 261. — Dąbrowa 175. — Grabina 152. — Jaroszkówka 131. — Kamyk 168. — Kempanów 139. — Kirlikówka 143. — Kółko 105. — Kopaliny 170. — Klęczany 156. — Lubomirz 240. — Łysoknie 177. — Nieprześnia 146. — Olchawa 284. — Ostrów szlachecki 251. — Pasierbiec 219. — Popędzyna 46. — Pierzchowiec 120. — Rdzawa 227. — Stradomka 142. — Sobolów 294. — Słomka 271. — Świątniki 231. — Trawniki 238. — Trynity 239. — Ujazd 116. — Ubrzeż 146. — Wieniec 294. — Wieruszycy 78. — Wola Nieszkowska 197. — Wola wieruszycza 148. — Wolica 192. — Zatoka 257. — Zawada 127. Zborczyce 155.

Star. Brzesko

36 gmin.

Biadoliny szlacheckie 162. — Będzieszyzna 54. — Bieśnik 225. — Biskupice lanckorońskie 254. — Borowa 203. — Dąbrówka morska 184. — Dobrociesz 224. — Druszków pusty 119. — Faliszowice 246. — Dzierzaniny 140. — Jastew 169. — Kończyska 235. — Kąty 211. — Charzewice i Melsztyn 284. — Niwka 239. — Olszowa 288. — Paleśnica 247. — Perła 114. — Piaski druszkowskie 215. — Połom mały 75. — Porąbka iwowska 83. — Rajsko 194. — Rudka 97. — Rzachowa 202. — Roztoka 182. — Słona 252. — Stróże 130. — Sterkowice 177. — Więckowice 166. — Wytrzycka 237. — Wola stróska 290. — Wola dębińska 261. — Zawada lanckorońska 153. — Żerków 285. — Zdonia 237. — Kopacze księże 120.

Star. Tarnów

24 gmin.

Biała 218. — Błonie 264. — Bobrowniki 244. — Chyszów 280. — Garbek 223. — Golonk 255. — Karwodrza 231. — Kielanowice 119. — Komorów 292. — Lubaczowa 293. — Lubinka 191. — Łowców 267. — Łowcówek 179. — Głów 272. — Nowodworze 156. — Ostrów 261. — Pleśna 279. — Radlna 209. — Rychwałd 234. — Świebodzin 253. — Świerczków 278. — Trzemesna 271. — Uniszowa 233. — Wozniczna 90.

Star. Pilzno

24 gmin.

Bączalka 128. — Demborzyn 233. — Dobrków 112. — Dzwonowa 289. — Gembiczyna 171. — Głobikowa 259. — Głobikówka 182. — Gołęczyna 205. — Gorzejowa 296. — Grudna dolna 214. — Jawornik 88. — Jaworze górne 255. — Jaworze dolne 156. — Klecie 206. — Mokrzec 163. — Opacionka 248. — Pilznione 90. — Połomeja 64. — Przeretybór 204. — Skurowa 271. — Strzegocice 189. — Wola lubecka 279. — Zagórze 266. — Zawadka 183.

Star. Ropczyce

9 gmin.

Borek mały 101. — Brzyzna 162. — Budzisz 24. — Cierpisz 273. — Łączki 186. — Okonin 251. — Sosnice 110. — Wolica 172. — Zdzary 189.

Star. Jasło

74 gmin.

Bączal górny 289. — Bryły 195. — Brzezówka 273. — Brzyście 132. — Chrzastówka 265. — Czekał 177. — Dąbrówka 73. — Duląbka 263. — Dzielec

137. — Folsz 284. — Gąsówka 106. — Gliniczek 260. — Glinik niemiecki 241. — Gogolów II. cz. 258. — Gorajowice 128. — Gorzyce 192. — Grabanina 283. — Hałbów 157. — Huta gogolowska 192. — Jabłonica 266. — Jareniówka 274. — Jaszczurowa 180. — Jaworze 134. — Jazowa 180. — Kalembina 243. — Kłopotnica 87. — Kobyle 254. — Kotań 251. — Kożuchów 199. — Krajowice 223. — Kunowa 120. — Lipnica dolna 274. — Lipnica górna 280. — Lisów 268. — Lublica 284. — Łaski 200. — Łączki 243. — Łubienko 191. — Łubno opace 203. — Łubno szlach. 148. — Majscowa 220. — Mrukowa 212. — Mytarka 96. — Mytarz 249. — Niewodna 254. — Opacie 115. — Opanówka 184. — Ożenna 212. — Pagórek 187. — Potakówka 228. — Pustawola 222. — Rostajne 209. — Różanka 294. — Sądkowa 299. — Siedliska 213. — Siedliska ad Zmigród 141. — Sieklówka górna 171. — Siepietnica 108. — Skalnik 177. — Sławęcín 139. — Świątkowa mała 180. — Świerchowa 267. — Świerzowa 253. — Toki 294. — Tułkowice 125. — Twierdza 212. — Ujazd 265. — Widacz 141. — Wola cieklińska 258. — Wolica 216. — Wyszowadka 196. — Zawadka ad Osiek 165. — Zimnawoda 232. — Żydowskie 290.

Star. Rzeszów

18 gmin.

Blizianka 257. — Brzeżanka 285. — Bzianka 277. — Cierpisz 228. — Gbiska 96. — Grzegorzówka 240. — Gwoździanka 236. — Gwoźnica dolna 241. — Hucisko wd Przewrotne 267. — Małówka 210. — Markuszowa 260. — Miłocia 133. — Solanka 246. — Widaczów 186. — Woliczka 296. — Wola cicha 120. — Zabajka 229. — Zarzecze 194.

Star. Łańcut

10 gmin.

Baranówka 80. — Chałupki 148. — Chodakówka 149. — Giershof 244. — Königsberg 253. — Laszczyny 237. — Opalenisko 180. — Węgliska 282. — Wulka małkowa 141. — Wulka ogryzkowa 117.

Star. Żywiec

13 gmin.

Bystra 277. — Kocierz ad Rychwałd 195. — Ostre 163. — Łysina 103. — Mutne 178. — Okrajnik 250. — Pewel mała 107. — Pewelka 166. — Przyłęków 228. — Rychwałdek 276. — Słotwina 222. — Żywiec stary 195. — Hucisko 193.

Star. Limanowa

40 gmin.

Bałazówka 27. — Glisne 113. — Gruszowiec 178. — Jadamwola 142. — Jastrzębie 279. — Kanina 112. — Kisielówka 90. — Kobylczyna 241. — Kostrza Ryje 273. — Koszary 117. — Lipowe 123. — Łososina 134. — Makowica 73. — Młynne 283. — Młynczyńska 261. — Mstów 298. — Owieczka 112. — Piekielko 160. — Porąbka 219. — Przenosza 200. — Rostoka 275. — Rybie nowe 240. — Rybie stare 162. — Słomka 295. — Słupia 211. — Stróża 284. — Strzeszyce 249. — Świdnik 71. — Tymbark 285. — Ujanowice 168. — Wałowa góra 111. — Wilczyce 253. — Wola skrzydlnieńska 159. — Wysokie 191. — Zagorów 57. — Zalesie 264. — Zasadne 196. — Zawada 80. — Zawadka 159. — Zbludza 233.

Star. Nowy Targ

11 gmin.

Białowoda 296. — Czarnawoda 201. — Czorsztyń 107. — Hałuszowa 134. — Huba 88. — Knurów 287. — Mizerna 205. — Niwa 183. — Szlembarg 265. — Tylka 124. — Zaskale 264.

Star. Nowy Sącz

92 gmin.

Andrzejówka 200. — Barnowiec 98. — Bączka Kunina 210. — Białowoda polska 183. — Biezyce polskie 240. — Biezyce niem. 196. — Chełmiec niem.

209. — Chomraniec 252. — Chruślice 112. — Czaczów 194. — Czarny potok 276. — Czerniec 262. — Dubne 174. — Fulkowa 184. — Frycowa 227. — Gołombkowice 240. — Gaj 132. — Gródek 148. — Homrzyska 174. — Jamnica 273. — Janczowa 191. — Januszowa Łęg. 292. — Jastrzębik 276. — Juraszowa 166. — Klęczany 188. — Kokuszka 208. — Kotów 148. — Krasne potockie 260. — Krzyżówka 116. — Łubowiec 160. — Łęg Kamionka 151. — Łęka przy Siedlcach 167. — Łęki ad Kały 179. — Leluchów 179. — Lipie 161. — Łazy 214. — Łosie 188. — Łyczana 145. — Maciejowa 228. — Michalczowa 178. — Mitkowa 226. — Młodów 130. — Mokra wieś 269. — Mostki 232. — Moszczanica wyżnia 289. — Myslec 187. — Naściszowa etc. 246. — Opalana 82. — Obłazy 83. — Olszanka 276. — Podmajerz 137. — Podole Górowa 235. — Popardowa 157. — Rombkowa 142. — Rogi 123. — Roztoka przy Rytrze 113. — Roztoka mała 93. — Roztoka wielka 261. — Rdziostów 199. — Rybień 112. — Szczeresz 243. — Sławikowa 169. — Sienna 133. — Składzisto 141. — Skrudzina 170. — Skrzętla Rojówka 99. — Słotwiny 285. — Stankowa i Wola 273. — Sucha Struga 200. — Tabaszowa 172. — Tęgorborza 241. — Trzycierz 196. — Tropie 359. — Wielopole 140. — Wierchotula mała 212. — Wola Kosnowa 286. — Wiekonosza 56. — Witowice dolne 166. — Witowice górne 266. — Wola krogulecka 192. — Wola kurowska 250. — Wójkowa 251. — Wronowice 196. — Wola piskulina 181. — Zabełcze 295. — Znamirówice 167. — Zawadka 130. — Zbikowice 277. — Zbyszyce 156. — Zarzyce 294. — Zubrzyk 154. — Złotne 78.

Star. Grybów

35 gmin.

Banica 252. — Berdychów ad Bobowa 92. — Bieliczne 97. — Bogoniowice 299. — Bohusza 289. — Brunary niżne 222. — Brunary wyżne 220. — Brzana dolna 185. — Brzana górna 290. — Bukowiec 249. — Chodorowa 125. — Czarna 232. — Czertyżne 102. — Falkowa 267. — Jamna 141. — Jankowa 158. — Jaškowa 160. — Kamienna 229. — Kańska dolna 230. — Kipszna 174. — Koniuszowa 241. — Królowa polska 145. — Lipniczka 155. — Mogilno 214. — Piorunka 232. — Polany 217. — Wyskitne 86. — Berdechów ad Bugaj 83. — Posadowa 170. — Sędziszowa 244. — Starawieś 247. — Stróże niżne 248. — Tursko 107. — Wawka 159. — Zimnawódka 185.

Star. Gorlice

35 gmin.

Banica 126. — Bielanka 297. — Biesna 243. — Biesnik 205. — Bugaj 226. — Bodaki 57. — Czarne 208. — Długie 177. — Dragaszów 78. — Głęboka 189. — Grudna kępska 242. — Jasionka 186. — Klęczany 238. — Kołkówka 129. — Konieczna 276. — Korczyzna 121. — Krywa 118. — Kunkowa 185. — Kwiatów 228. — Kwiatanowice 273. — Leszczyny 179. — Lipna 114. — Ług 186. — Małastów 216. — Męcina 153. — Nieznajowa 207. — Pagorzyna 202. — Przegonina 246. — Przysłop 251. — Pstrążne 89. — Radocyna 293. — Regetów niżny 275. — Ropki 250. — Wapienne 258. — Wirchne 119.

Star. Krosno

24 gmin.

Barwinek 267. — Borek 225. — Chlebna 241. — Ciechania 224. — Czarnorzeki 245. — Faliszówka 285. — Huta polańska 109. — Jedlicze 278. — Leśniówka 221. — Lipowica 133. — Machnówka 203. — Niżna Łąka 217. — Olchowiec 248. — Piotrówka 271. — Podniebyle 240. — Poraj 80. — Ropianka 98. — Rzepnik 166. — Smereczne 96. — Sulistrowa 125. — Toraszówka 285. — Trzciana 265. — Wilśnia 131. — Zboiska 183.

Star. Lisko

96 gmin.

Bachława 135. — Bałnica 298. — Berehy górne 290. — Bereźnica niżna 128. — Bereźnica wyżna 221. — Bezmichowa dol. 262. — Brelików 142. — Buk 141. — Bukowiec 262. — Bystre 77. — Caryńskie 232. — Chmiel 200. — Chocień 110. — Cisna 104. — Cisowiec 88. — Daszówka 196. — Dołżyca 132. — Dziurdziów 260. — Dzwiniacz dol. 281. — Glinne 165. — Gorzanka 162. — Habkowce 74. — Hoszów 296. — Hoszowczyk 241. — Hulskie 131. — Hużele 276. — Jabłonki 162. — Jałowe i Zamłynie 107. — Jankowce 255. — Jasień 248. — Jaworzec 195. — Kalnica i Strubowiska 184. — Kamionki 98. — Kielczawa 86. — Kołonice 149. — Krywe ad Cisna 77. — Krywe ad Hulskie 222. — Krywka 129. — Liska posada 70. — Liszna 85. — Łopienka 154. — Łubne 47. — Łuh 85. — Łukawica 229. — Maniów 296. — Mchawa 289. — Moczary 298. — Myczków 152. — Nasiczne 128. — Olchowa 165. — Orelec 270. — Polanczyk 142. — Polanki 168. — Postołów 231. — Procisne 157. — Przysłup 63. — Rabe ad Ustrzyki 212. — Radziejowa 144. — Rosochate 142. — Rosolin 83. — Rostoki dolne 118. — Rudenka 275. — Ruskie 93. — Rybne 113. — Serednie małe 62. — Smolnik ad Lut. 253. — Sokole 123. — Strwiążyk 149. — Studenne 158. — Stuposiany 260. — Sukowate 182. — Szczербанówka 95. — Tarnawa dolna 222. — Tarnawa górna 249. — Terka 202. — Tyskowa 102. — Ustrzyki górne 143. — Weremień 236. — Wola gorzańska 115. — Wola matyaszowa 122. — Wola postołowa 226. — Wola romanowa 105. — Wola sokołowa 250. — Wołkowyja 215. — Wydrne 101. — Zabrodzie 86. — Zadwórze 134. — Zawój 97. — Zawóz 163. — Zerdenka 83. — Żernica niżna 204. — Zołobek 142. — Zubeńsko 212. — Zubracze 109. — Żurawin 276. — Zwierzyń 152.

Star. Turka

24 gmin.

Bachnowate 193. — Beniawa 242. — Berezek 125. — Bukowiec 187. — Dniestrzyk dub. 257. — Dółki 277. — Husne niż. 175. — Jasionka steciow. 177. — Iwaszkowce 183. — Kondratów 176. — Krywe 179. — Lipie 287. — Łokieć 185. — Mołdawsko 80. — Myta 228. — Radycz 128. — Ryków 113. — Sianki 192. — Smereczka 282. — Suchypotok 103. — Tarnawa wyż. 287. — Turczki niż. 252. — Tureczki wyż. 257. — Wołosianka mała 262.

Star. Stryj

25 gmin.

Bereźnia 261. — Chaszczowanie 154. — Chodowice 225. — Grabowiec skolski 101. — Hrebenów 223. — Kalne 292. — Karlsdorf 149. — Kłodnica 194. — Korczyn szlach. 289. — Łotatniki 196. — Łukowica niż. 280. — Morszyn 260. — Pobuck 293. — Różanka niż. 281. — Ryków 140. — Smorze górne 71. — Smorze miast. 230. — Annaberg 121. — Felizienthal 126. — Łany Sokoł. 220. — Sopot 265. — Tyszownica 158. — Międzybrody 81. — Tatarsko 196. — Tysowiec 80.

Star. Dolina

35 gmin.

Babilon nowy 86. — Brzaza 246. — Bubniszcze 142. — Debelówka 96. — Dołżka 222. — Dubszara 97. — Engelsberg 101. — Hoffnungsau 83. — Huziejów nowy 102. — Janówka 257. — Jaworów 258. — Kamionka 226. — Lecówka 291. — Ripa 124. — Lipowica 260. — Ludwikówka 152. — Łuhy 114. — Łużki 140. — Maksymówka 196. — Mizuń nowy 50. — Niagryn 128. — Niniów górny 255. — Olchówka 177. — Pochersdorf 65. — Resznie 197. — Rypne 258. — Salamonowa górka 98. — Sołuków 298. —

Słoboda bolechowska 249. — Stankowce 169. — Sukiel 138. — Taniawa 210. — Turza mała 107. — Teresówka 35. — Wyszków 283.

Star. Nadwórna Łuh 285. — Mołodyłowe 156. — Neudorf 92. — Skopówka 141. — Welenica 256.
5 gmin.

St. Bohorodczany Bogrówka 206. — Lesiówka 192.
2 gminy.

Star. Kołomyja Chwaliboga 260. — Dobrawódka 153. — Kobylec 133. — Kowalówka 229. — Luczki 148. — Michalków 123.
6 gmin.

Star. Kossów Berwinkowa 134. — Chorocowa 216. — Dołhopole 234. — Horod 294. — Polanki 227.
5 gmin.

Star. Sanok Bałucianka 172. — Bełchówka 142. — Bykowce 263. — Czeremcha 277. — Dąbrówka pols. 244. — Darów 135. — Dębna 278. — Dolina ad Bykowce 162. — Dołżyce 231. — Duszatyn 83. — Hołczków 216. — Jasiel 153. — Jawornik 223. — Jędruszkowce 141. — Kamionka 238. — Kamienne 83. — Karlików 269. — Królik wołoski 221. — Kulaszne 283. — Liszna 290. — Łodzina 198. — Markowce 99. — Mików 137. — Morochów 296. — Mymoń 170. — Nagorzany 111. — Prełuki 164. — Płowce 165. — Przybyszów 236. — Ratnawica 140. — Rudawka rym. 123. — Radewka jaśl. 79. — Szklary 299. — Stróże małe 208. — Tarnawka 194. — Tokarnia 191. — Wielopole 298. — Wola krecow. 107. — Wola wyżna 187. — Wola piotrowa 166. — Wołtuszoza 79. — Wulka 119. — Zabłotce 238. — Zawadka moroch. 115. — Zawsław 264. — Zawoje 152. — Zboiska 240.
47 gmin.

Star. Brzozów Buków 183. — Dąbrówka st. 198. — Grabówka 299. — Krzemienka 213. — Niewistka 149. — Obarzym 203. — Poręby 137. — Siedliska 296. — Temesów 287.
9 gmin.

Star. Dobromil Bircza stara 259. — Borysławka 235. — Bogoszózka 82. — Dobra rustykalna 203. — Dobrzanka 109. — Grodzisko 207. — Hroszózka 212. — Hwniki 290. — Huta brzaska 298. — Jasienica sufczynska 127. — Jureczkowa 254. — Jamna górna 242. — Jablonica ruska 247. — Korzenicka wola 207. — Kreców 161. — Katyna szlach. 88. — Katyna rustyk. 151. — Kropiwnik 208. — Kopysno 206. — Krajna 93. — Kalwarya 184. — Kotów 141. — Leszczawa dolna 243. — Łomna 215. — Łodzinka górna 150. — Łodzinka dolna 106. — Łopuszanka 143. — Lachawa 76. — Leszczyny 143. — Makowa kolonia 220. — Makowa rustyk. 217. — Michowa 299. — Malawa 247. — Nowawies 128. — Nowosiołki dydynskie 133. — Nowosielce kozickie 119. — Obersdorf 53. — Paclaw 119. — Polana 197. — Prinzenhal 38. — Rosenberg 234. — Rudawka ad Krościenko 76. — Rudawka ad Kotok 247. — Roztoka 106. — Smolnica 187. — Stebnik 204. — Steinfels 100. — Smereczna 104. — Sopotnik 158. — Tarnawka 125. — Trójca 216. — Welykie 140. — Wolica 101. — Wojtkówka 82.
54 gminy.

Star. Przemyśl Bełwin 191. — Boratycze 225. — Chołowice 153. — Chreplice 188. — Fredropol 210. — Krasieczyn 174. — Krasice 190. — Kruhel wielki 117. —
24 gmin.

Kruhel mały 181. — Kupna 179. — Kuńkowce 175. — Kłokowice 253. — Koniusza 99. — Koniuchy 128. — Kupiatycze 228. Łętownia 178. — Mielnów 91. — Podmojsce 214. — Rokszycze 296. — Sołka 214. — Średnia 230. — Stanisławczyk 252. — Wielunice 276. — Zabłotce 240.

Star. Jarosław Adamówka 284. — Ciemięzowice 189. — Czerniawka 52. — Łapajówka 11 gmin. 296. — Nowa grobla 227. — Słoboda 253. — Szczytna 153. — Tuligłowy 16. — Wola węgierska 281. — Zadąbrowie 213. — Zamojsce 264.

Star. Mościska Jordanówka 88. — Koniuszki 228. — Księżymost 106. — Lutków 111. — 9 gmin. Rustweczko 223. — Rządkowice 181. — Sułkowszczyzna 18. — Szeszowice 230. — Zawada 282.

Star. Staremiasto Baczyna 236. — Bystre 284. — Lenina mała 192. — Libuchowa 271. — Ławrów 115. — Manczułka wielka 160. — Manczułka mała 179. — Niedzielna 18 gmin. 295. — Płoskie 249. — Potok 169. — Storhynie 297. — Sozak 275. — Suszyca wykowa 195. — Szumina 123. — Towarnia 200. — Tycha 194. — Wiciów 157. — Wola rajnowa 278.

Star. Sambor Burczyco stare 276. — Chlewiska 135. — Glinna 121. — Janów 259. — Koto- 8 gmin. wania 278. — Majnicz 240. — Sprynka 42. — Zwór 286.

Star. Gródek Kosowice 280. — Lelechówka 175. — Majdan 298. — Stawki 224. — Schön- 12 gmin thal 248. — Stodulki 276. — Vorderberg 100. — Walddorf 102. — Zalesie 155. — Złuże 219. — Zuszyce 299. — Żorniska 224.

Star. Rudki Dołobów 244. — Jaremków 91. — Kanafosty 221. — Małpa 278. — Po- 6 gmin. dółce 292. — Terszaków 231.

Star. Drohobycz Delawa 299. — Majdan 223. — Rybnik 268. — Lipice 250. — Manaster 13 gmin. dereżycki 87. — Manaster liszniński 193. — Saska kameralna 168. — Starawieś 292. — Gassendorf 206. — Łopuszna 261. — Łukawica 209. — Podmanasterek 135. — Zdzianna 142.

Star. Żydaczów Demenka poddniestr. 257. — Folwarki żydacz. 260. — Hanowce 271. — Kor- 12 gmin. czówka 220. — Kotoryny 283. — Krechów 215. — Lutynka 152. — Mazurówka 258. — Tarnawka 259. — Trościaniec 209. — Żurawków 206. — Ma- chliniec 267.

Star. Stanisławów Bryk 285. — Jeziórko 255. — Sitrycz 101. — Sapahów 262. — Siedliska 154. — 10 gmin. Św. Stanisław 180. — Temerowce 287. — Uhrynów szlach. 81. — Wyso- czanka 299. — Wodarki 248.

Star. Kałusz Bołochów 231. — Dołżka 235. — Dubowica 267. — Dąbrowa 191. — Humenów 12 gmin. 182. — Jaworówka 155. — Majdan 225. — Rypianka 255. — Słoboda nieby- łowska 155. — Słoboda równiańska 179. — Słobódka 173. — Topólsko 269.

Star. Tłumacz Antonówka 293. — Babianka 159. — Bokówna 275. — Jurkówka 165. — Po- 7 gmin. honia 53. — Słobódka ad Tłumacz 181. — Konstantynówka 236.

- Star. Cieszanów** Reichau 235. — Huta stara 228. — Krzywe 142. — Łukawica 258. — Nowyni 7 gmin. 260. — Rudka 221. — Wulka zapalowska 296.
- Star. Jaworów** Boża Wola 133. — Czaplaki 184. — Huki 122. — Kłonice 271. — Rehberg 11 gmin. 217. — Ruda kochanowska 188. — Ruda krakowiecka 173. — Skolin 260. — Wilczagóra 126. — Wulka rosnowska 232. — Wulka zmijowska 213.
- Star. Rawa** Einsingen 221. — Huta zielona 86. — Huta obertyń. 148. — Lubyca huta 12 gmin. 125. — Olszanka 61. — Parypsy 210. — Józefówka 98. — Michałówka 192. — Przedmieście 207. — Prusie 254. — Okopy 278. — Woronów 271.
- Star. Żółkiew** Biesiady 111. — Brzyszcze 280. — Fojna 229. — Hucisko 279; — Krasieczyn 18 gmin. 165. — Lipina 214. — Majdan 194. — Polany 158. — Prowała 107. — Przedzrymichy małe 235. — Różanka 210. — Ruda krechowska 271. — Stanisłówka 167. — Strzemień 286. — Teodorshof 284. — Wola Żółtaniecka 248. — Wulka kunińska 155. — Zubowmosty 192.
- Star. Lwów** Ganczary 267. — Kaltwasser 259. — Nowosiółki 174. — Pasiaki zubrzejkie 9 gmin. 289. — Podsadki 245. — Sieciechów 264. — Skniówek 206. — Wulka hamulecka 227. — Zagródki 84.
- Star. Bóbrka** Borusów 273. — Czeremchów 252. — Czyżyce 252. — Ernsdorf 108. — Hołdowice 295. — Hucisko 283. — Łanki małe 271. — Mühlbach 178. — Pietniczany 202. — Olchowiec 293. — Podliski 231. — Rehfeld 120. — Trybuchowce 14 gmin. 275. — Wołowe 295.
- Star. Rohatyn** Demeszkowce 155. — Honoratówka 79. — Jahlusz 252. — Kunicze 208. — Kutce 128. — Ludwikówka 230. — Łopuszna 74. — Męna 171. — Nowoszyny 13 gmin. 259. — Popławniki 289. — Peresiówka 70. — Podbórze 284. — Żelibory 263.
- St. Przemyślany** Alfredówka 248. — Brykoń 142. — Czupernosów 253. — Kopań z Gniłą 179. — 8 gmin. Niedzieliska 279. — Pletenice 242. — Pniatyn 202. — Poluchów mały 218.
- Star. Brzeżany** Chorobród 262. — Demnia 86. — Dworce 176. — Hucisko 252. — Krasnopuszcza 117. — Nadorożniów 171. — Plichów z Wolica 260. — Podwysokie 9 gmin. 239. — Raj 269.
- Star. Podhajce** Komiernia góra 80. — Panowice 266. — Uhrynów 283. — Wolica 240. 4 gminy.
- Star. Złoczów** Bieniów 244. — Bubszczany 263. — Bronisławówka 121. — Chmielowa 286. — 12 gmin. Gołogórki 288. — Huta werchobuska 85. — Kondratów 277. — Krasnosielce 298. — Łabacz 147. — Hucisko oleskie 283. — Zaszaków 218. — Zaranica 224.
- Star. Brody** Batyjów 291. — Dydyn 175. — Gontowa 185. — Hucisko brodzkie 287. — 15 gmin. Huta pieniacka 270. — Jaśniszcze 264. — Komorówka 201. — Łahodów 220. — Majdan 116. — Maliniska 123. — Pańkowce 212. — Romanówka 144. — Rudenko łackie 235. — Rudenko ruskie 211. — Tetylkowce 206.

- Star. Sokal** 10 gmin. Baranie peret. 192. — Dłużniów 268. — Horodyszcze baz. 93. — Hoholów 227. — Liwcze 235. — Pieczygóry 207. — Tuszków 195. — Winniki 123. — Witków 247. Zboiska 185.
- Star. Kamionka** 12 gmin. Hamunin 256. — Hyta połonicka 262. — Jagonia 222. — Lanerówka i Ostap-
kowce 163. — Łany niem. 93. — Mierów 293. — Podzamecze 193. — Roma-
nówka 175. — Rusiłów 188. — Sabinówka 149. — Wulka suszeńska 276. —
Krzywolanka 86.
- Star. Tarnopol** 2 gminy. Rusianówka 232. — Smolanka 293.
- Star. Zbaraż** 5 gmin. Czumale 213. — Iwaszkowce 204. — Netreba 237. — Oprzyłowce 282. — Za-
rudeczko 158.
- Star. Skalał** 2 gminy. Bilitówka 270. — Eleonorówka 282.
- Star. Trembowla** 2 gminy. Podgórzany 160. — Pantalicha 35.
- Star. Husiatyn** 1 gmina. Niżborg szlachecki 205.
- Star. Czortków** 3 gminy. Curkawszczyzna 255. — Połowce 212. — Strusówka 256.
- Star. Borszczów** 3 gminy. Dzwinoigród 288. — Dębówka 214. — Monasterek 195. — Słobódka turył. 295. —
Trójca 252. — Zwiachel 269. — Zawale 129. — Zbrzyż 66.
- Star. Zaleszczyki** 6 gmin. Anielówka 217. — Berestek 45. — Czerwonogród 132. — Duninów 129. —
Słone 210. — Tekiówka 72.
- Star. Buczac** 13 gmin. Bertniki 223. — Huta nowa 253. — Huta stara 259. — Komarówka 241. —
Łuka ad Uściel ziel. 279. — Międzygorze 208. — Nowosiółka korop. 238. —
Podlesie 198. — Rukomysz 230. — Sawałuski 226. — Słobódki dol. 97. —
Sokulec 156. — Zalesie korop. 269.
- Star. Horodenka** 2 gminy. Bałahorówka 172. — Chmielowa 215.
- Star. Śniatyn** 2 gminy. Albinówka 210. — Kułaczyn 270.
-

Spis imienny gmin niżej 200 ludności.

Star. Chrzanów.

Sąd powiat. **Chrzanów**: Gmina Dąb 197 mieszkańców. — Dulowa 153. — Piła kościelecka 167. — Wygiełzów 108. — Źródła 117.

Sąd powiat. **Krzyszowice**: Dubie 178. — Mirów 191. — Młynka 113. — Niegoszowice 188. — Nieporaz 186. — Pisary 174. — Żary 108.

Star. Kraków.

Sąd powiat. **Kraków**: Ratowice 156. — Boleń 87. — Bosutów 140. — Dojazdów 136. — Dziekanowice 149. — Garlica murowana 113. — Głębocka 99. — Kantorowice 184. — Karniowice 163. — Krzystoforzycy 164. — Łuczanowice 193. — Mistrzowice 109. — Pękowice 161. — Prusy 167. — Sulechów 126. — Ujazd 103. — Węgrzynowice 95. — Wrócenice 187. — Zesławice 139.

Sąd powiatowy **Liszki**: Baczyn 139. — Budzyn 159. — Szczyglice 155.

Star. Dąbrowa.

Sąd powiat. **Dąbrowa**: Dąbrówki gorzyckie 138. — Kuzie 95. — Łęka żabińska 117. — Ruda 193. — Stojców 150. — Wojcina 158. — Wola szczybińska 168. — Wulka grądzka 181. — Załuże 169.

Sąd powiatowy **Żabno**: Chorążec 114. — Czyżów 61. — Goruszów 151. — Jagodniki 86. — Janikowice 169. — Nowopole 160. — Pierszyce 174. — Podlesie dębowe 52. — Zakirchale 107. — Zawierzbie 138.

Star. Mielec.

Sąd powiatowy **Mielec**: Pluty 113. — Szydłowice 123. — Tuszów kol. 128. — Zachwiejów 118

Sąd powiat. **Radomyśl**: Grzybów 184. — Piątkowice 174.

Star. Kolbuszowa.

Sąd powiat. **Kolbuszowa**: Brzeźówka 125. — Zapole 192.

Star. Tarnobrzeg.

Sąd powiat. **Rozwadów**: Motycze szlacheckie 173. — Orzechów 128.

Sąd powiat. **Tarnobrzeg**: Kajmów 189. — Ostrówek 91. — Zalesie gorzyckie 155. — Zarzekowice 115.

Star. Nisko.

Sąd powiat. **Ulanów**: Wulka bielińska 199.

Star. Biała.

Sąd powiat. **Biała**: Bór łodygowski 103. — Bór wilkowski 118. — Godziska wilkowska 180. — Salmopol 163.

Sąd powiat. **Oświęcim**: Kruki 147. — Łazy 157. — Wilczkowice 141.

Star. Wadowice.

Sąd powiat. **Kalwarya**: Gołuchowice 188. — Nowe dwory Owsianka 168. — Podehybie 110. — Zarzyce małe 131.

Sąd powiat. **Wadowice**: Gorzeń górny 184. — Grodzisko 191. — Lipowa 116. Miejsce 188. — Roków 200. — Trzebieńczyce 141.

Star. Wieliczka.

Sąd powiat. **Wieliczka**: Bugaj 169. — Jankówka 176. — Lednica dolna 192. — Ochmanów 173. — Rożnowa 149. — Sledziejowice 195. — Słomiróg 167. — Strumiany 160. — Suchoraba 156. — Surówki 147. — Szczygłów 79. — Tomaszkowice 115. — Wola podłazańska 104. — Zabłocie 136. — Zborówek 121.

Sąd powiat. **Dobczyce**: Bojanczyce 105. — Hucisko 97. — Kawce 185. — Krzyworzeka 196. — Mierzeń 188. — Niezdów 139. — Niżowa 142. — Podolany 188. — Rudnik 188. — Sawa 151. — Zalesiany 99.

Sąd powiat. **Skawina**: Bodzów 138. — Brzeczyna dolna 172. — Jugowice 174. — Kulerzów 183. — Siarczana góra 76.

Star. Bochnia.

Sąd powiat. **Bochnia**: Barczków 150. — Bieńkowice 183. — Chelm 200. — Majkowice stare i Turzec 190. — Popędzyna 49. — Słomka 199. — Stradomka 194. — Trawniki 197. — Zatoka 166.

Sąd powiat. **Niepołomice**: Czyżów 151. — Grodkowice 187. — Jaroszówka czyli Niewiarów 144. — Kółko 97. — Pierzchowice 104. — Podborze 123. — Zborezyce 151.

Sąd powiat. **Wiśnicz**: Boczów 189. — Brzezowa 193. — Nieprześna 199. — Wieruszyce 140. — Wola wieruszycka 176. — Zawada 140.

Star. Brzesko.

Sąd powiat **Brzesko**: Będziszyna 169. — Biadoliny szlacheckie 166. — Druszków pusty i Grabie 198. — Perła 135. — Połom mały 148. — Porąbka iwowska 149. — Uszwica 107.

Sąd powiat. **Radłów**: Dąbrówka morska 176. — Kopacze księżę 97. — Rząchowa 155.
Sąd powiat. **Wojnicz**: Dierzaniny 186. — Roztoka 142. — Rudka 168. — Stróże 169.

Star. **Tarnów.**

Sąd powiat. **Tarnów**: Głów 167. — Nowodworze 181. — Woźniczna 147.

Star. **Pilzno.**

Sąd powiat. **Pilzno**: Jawornik 137. — Mokrzec 177. — Pilźnionek 153. — Połomeja 154.

Star. **Ropczyce.**

Sąd powiat. **Dębica**: Wolica 143.

Sąd powiat. **Ropczyce**: Borek mały 167. — Budzisz 81. — Łączki kucharskie 181. — Sośnica 181.

Star. **Jasło.**

Sąd powiat. **Jasło**: Brzyście 186. — Dąbrówka 116. — Gąsowka 113. — Gorajowice 187. — Pustawola 163. — Siedliska 159. — Siepietnica 186. — Sławęcin 200.

Sąd powiat. **Żmigrod**: Jaworze 174. — Kłopotnica 164. — Mytarka 155. — Siedliska 178.

Star. **Rzeszów.**

Sąd powiat. **Rzeszów**: Miłocin 168.

Sąd powiat. **Strzyżów**: Gbiska 168. — Łętownia 147.

Star. **Łańcut.**

Sąd powiat. **Leżajsk**: Baranówka 119. — Gillershof 161.

Sąd powiat. **Przeworsk**: Chałupki 194. — Chodakówka 192. — Wulka maikowa 192. — Wulka ogrzyskowa 175.

Star. **Limanowa.**

Sąd powiat. **Limanowa**: Bałazówka 90. — Owieczka 198. — Świdnik 129. — Walowa góra 121. — Zagorów 111. — Zawada 182.

Star. **Nowy Targ.**

Sąd powiat. **Krościenko**: Czorsztyń 119. — Hałuszowa 152. — Huba 144.

Star. **Nowy Sącz.**

Sąd powiat. **Krynica**: Krzyżówka 169. — Roztoka mała 142.

Sąd powiat. **Nowy Sącz**: Barnowiec 180. — Biczycze niemieckie 140. — Chełmiec niem. 139. — Chruslice 60. — Rybień 177. — Wilkonosza 120. — Witowice górne 174. — Złotne 151.

Sąd powiat. **Stary Sącz**: Gaj 70. — Guraszowa 148. — Młodów 190. — Myślec 178. — Obłazy 171. — Opalana 115. — Podmajerz 126. — Rogi 191.

Star. **Grybów.**

Sąd powiat. **Ciężkowice**: Tursko 178.

Sąd powiat. **Grybów**: Berdechów i Bugaj 169. — Chodorowa 175. — Czertyżne 176. — Wyskitna 200.

Star. **Gorlice.**

Sąd powiat. **Biecz**: Korczyna i Załawie 182.

Sąd powiat. **Gorlice**: Banica 184. — Bodaki 102. — Krywa 185. — Pstrzażne 196. — Wirchne 190.

Star. **Krosno.**

Sąd powiat. **Dukla**: Smereczne 158. — Sulistrowa 170. — Wilsznia 190.

Sąd powiat. **Krosno**: Poraj 152.

Star. **Lisko.**

Sąd powiat. **Baligród**: Bystre 100. — Cisna 133. — Cisowiec 143. — Habkowce 163. — Kielczawa 146. — Kołonicie 186. — Krzywe ad Cisna 168. — Liszna 197. — Łubne 75. — Luch 180. — Przysłup 137. — Rybne 183. — Szczerbanówka 125. — Tyskowa 177. — Wola gorzańska 184. — Zawój 154. — Zerdeńka 113.

Sąd powiat. **Lisko**: Bachława 194. — Bereźnica niżna 159. — Posada liska 94. — Zabrodzie 146. — Zwierzyn 186.

Sąd powiat. **Lutowisko**: Rosochate 196. — Rosolin 175. — Ruskie 179. — Serednie małe 113. — Wydrne 160.

Sąd pow. **Ustrzyki dolne**: Jałowe i Zamłynie 135. — Zadworze 167.

Star. **Turka.**

Sąd powiat. **Borynia**: Moławsko 148. — Suchy potok 171.

Sąd powiat. **Turka**: Radycz 184.

Star. **Stryj.**

Sąd powiat. **Skole**: Annaberg 146. — Międzybrody 129. — Smorze górne 146 — Smorze m. 152. — Tysowiec 124.

Sąd powiat. **Stryj**: Łotatniki 184.

Star. **Dolina.**

Sąd powiat. **Bolechów**: Babilon nowy 112. — Huziejów nowy 125. — Pochersdorf 120.

Sąd powiat. **Dolina**: Debelówka 131. — Hoffnungsau 109. — Mizuń nowy 90. — Teresówka 114. — Turza mała 169.

Star. **Kołomyja.**

Sąd powiat. **Gwoździec**: Kobylec 156.

Star. **Sanok.**

Sąd powiat. **Sanok**: Dolina 189. — Markowce 126. — Płowce 184. — Zabłotec 176.

Sąd powiat. **Bukowsko**: Duszatyn 164. — Kamienna 164. — Ratnawica 198. — Zawadka morochowska 185.

Sąd powiat. **Rymanów**: Mymoń 196. — Rudawka jaśliska 157. — Rudawka rymanowska 195. — Wołtuszcza 152. — Wulka 166.

Star. **Dobromil.**

Sąd powiat. **Dobromil**: Grodzisko 143. — Katyna szlach. 149. — Łopuszanka 189. — Obersdorf 100. — Paclaw 197. — Prinzenthal 77. — Rudawka 115. — Smereczna 172. — Sternfels 122. — Wolica 196.

Sąd powiat **Bircza**: Bogoszkówka 166. — Krajna 158. — Lachawa 196. — Łodzinka dolna 165. — Wojtkowko 163.

Star. **Przemyśl.**

Sąd powiat. **Niżankowice**: Koniuszki 102. — Koniusza 160. — Kupiatycze 179. — Wielunice 176. — Zabłotce 165.

Sąd powiat. **Przemyśl**: Chraplice 155. — Łętownia 198. — Mielnów 170.

Star. **Jarosław.**

Sąd powiat. **Jarosław**: Koniaczów 192. — Ożańsko 199. — Szczytna 178. — Tywonia 170.

Sąd powiat. **Radymno**: Ciemierzowice 171. — Czerniawka 89. — Zadąbrowie 182. — Zamajsce 188.

Star. **Mościska.**

Sąd powiat. **Mościska**: Jordanówka 142. — Lutków 166. — Rządkiowice 193.

Sąd pow. **Sądowa Wisznia**: Słabacz 173.

Star. **Staremiasto.**

Sąd powiat. **Starasól**: Szumina 126.

Star. **Sambor.**

Sąd powiat. **Łąka**: Glinne 161.

Sąd powiat. **Sambor**: Bereźnica szlach. 106. — Burczyce nowe 187. — Neudorf 151. — Spryńka 51.

Star. **Gródek.**

Sąd powiat. **Gródek**: Burgthal 151. — Ebenau 164. — Neuhof 101. — Stodółki 162. — Vorderberg 195.

Sąd powiat. **Janów**: Rottenhahn 137. — Schönthal 170. — Walddorf 92.

Star. **Rudki.**

Sąd powiat. **Rudki**: Jaremków 138.

Star. **Drohobycz.**

Sąd powiat. **Drohobycz**: Manaster dereżycki 159.

Sąd powiat. **Medenice**: Saska kameralna 162.

Star. **Żydaczów.**

Sąd powiat. **Żydaczów**: Żydaczowskie folwarki 189.

Star. Stanisławów.

Sąd powiat. **Halicz**: Pitrycz 145.

Sąd powiat. **Stanisławów**: Ulwynów szlachecki 1211.

Star. Tlumacz.

Sąd powiat. **Tyśmienica**: Pohonia 101.

Star. Cieszanów.

Sąd powiat. **Cieszanów**: Deutschbach 124. — Krzywe 107.

Sąd powiat. **Lubaczów**: Burgau 169. — Fehlbach 136. — Felsendorf 98. — Reichau 194.

Star. Jaworów.

Sąd powiat. **Krakowiec**: Boża Wola 122. — Huki 158. — Rehberg 160. — Ruda krakowiecka 188. — Wilcza góra 188.

Star. Rawa r.

Sąd powiat. **Niemirów**: Olszanka 87.

Sąd powiat. **Rawa**: Huta zielona 63.

Sąd powiat. **Uhnów**: Jozefówka 114. — Michałówka 195. — Woronów 200.

Star. Żółkiew.

Sąd powiat. **Żółkiew**: Biesiady 161. — Mokrotyn kolonia 157.

Star. Lwów.

Sąd powiat. **Lwów**: Kaltwasser 196. — Pasieki 200. — Skniłówek 146

Sąd powiat. **Szczerzec**: Chrusno nowe 193. — Einsiedel 190. — Lindenfeld 143. — Nowosiółka 184. — Rosenberg 119. — Zagródki 102.

Star. Bóbrka.

Sąd powiat. **Bóbrka**: Ernsdorf 73. — Mühlbach 154. — Rehfeld 117.

Star. Rohatyn.

Sąd powiat. **Bursztyn**: Demeszkwce 195.

Sąd powiat. **Rohatyn**: Honoratówka 182. — Kutce 199. — Perenówka 145.

Star. Przemyślany.

Sąd pow. **Przemyślany**: Bryków (Brykoń) 131.

Star. Brzeżany.

Sąd powiat. **Brzeżany**: Demnia 178. — Dworce 193.

Star. Podhajce.

Sąd powiat. **Podhajce**: Kamienna góra 128.

Star. Złoczów.

Sąd powiat. **Olesko**: Huta werhobuzka 180. — Sobolówka 105. — Łabacz 157.

Sąd powiat. **Złoczów**: Bieniów 154.

Star. Brody.

Sąd powiat. **Założce**: Majdan pieniacki 187. — Maleniska 177.

Star. Sokal.

Sąd powiat. **Beż**: Liwcz 173. — Winniki 168.

Sąd powiat. **Sokal**: Horodyszcze bazylikańskie 181.

Star. Kamionka strumiłowa.

Sąd pow. **Kamionka strum.**: Jagonia 134. — Krzywulanka 168. — Łany niem. 109.

Sąd powiat. **Radziechów**: Hamunin 163. — Mirów 179. — Romanówka 112. — Sabinówka 143.

Star. Zbaraż.

Sąd powiat. **Zbaraż**: Zarudeczko 162.

Star. Skalat.

Sąd powiat. **Grzymałów**: Bilitówka 190.

Star. Trembowla.

Sąd powiat. **Trembowla**: Pantalicha 123. — Podgórzany 140.

Star. Czortków.

Sąd powiat. **Czortków**: Połowce kolonia 163.

Star. Borszczów.

Sąd powiat **Borszczów**: Dębówka 171. — Zbryż 156.

Star. Zaleszczyki.

Sąd powiat. **Tłuste**: Berestek 173. — Teklówka 46.

Star. Buczacz.

Sąd pow. **Monasterzyska**: Słobódka dolna 170.

Sąd pow. **Potok złoty**: Sokulec 198.

Star. Horodenka.

Sąd powiat. **Obertyn**: Bałahorówka 157.

Aleg. 2. do wykazu gmin według ludności.

Miasta z ludnością
wyżej 10.000 mieszkańców.

Lwów	109.746
Kraków	66.095
Tarnopol	25.819
Tarnów	24.627
Kołomyja	23.109
Przemyśl	22.040
Brody	20.071
Stanisławów	18.626
Drohobycz	18.225
Sambor	13.586
Stryj	12.626
Jarosław	12.422
Nowy Sącz	11.185
Rzeszów	11.166
Brzeżany	10.899
Śniatyn	10.832
Gródek	10.116
Horodenka	10.014

Errata

do „Materiałów do reformy gminnej w Galicyi“.

Przed użyciem niniejszej publikacji uprasza się o sprostowanie następujących omyłek druku:

<i>Stronica</i>	<i>wiersz z góry</i>	<i>wiersz z dołu</i>	<i>zamiast:</i>	<i>powinno być:</i>
4	6	.	zdań	zadań
5	1	.	poleceniem	poleceniu
8	2	.	poszczególnego	poruczonego
10	8	.	podania	pytania
15	4	.	pisemnym	piśmiennym
„	17	.	ściśle	ściśle
„	18	.	polityczne karne	policyjno - karne
17	.	4	zastanowienia	zastanowienia się
21	11	.	ustępstwie	następstwie
„	.	15	organizmem	organizmom
22	.	11	zozwiniętych	rozwiniętych
23	.	2	im	ihm
25	17	.	posady	posad
„	18	.	czynności	czynnościami
„	.	6	przedmiotowej	przedmiotowej
29	18	.	określają	określają
32	18	.	składającymi	składającymi
34	20	.	złożono	złożono
„	.	10	władzy	władzy
35	17	.	gromad wojskowych	gromad wioskowych
40	11	.	1887 r.	1878 r.
„	.	13	z obcego	z obecnego
42	16	.	(Bezirks - Vertretung)	(Bezirks - Vertretung)
43	8	<i>po słowie:</i>	krajowym	<i>brakuje:</i> a c. k. Rządem krajowym
„	.	2	nad czeladzi	nad czeladzią.

Index

of the names of the persons mentioned in the text

Page	Name	Page	Name
1	John	15	John
2	John	16	John
3	John	17	John
4	John	18	John
5	John	19	John
6	John	20	John
7	John	21	John
8	John	22	John
9	John	23	John
10	John	24	John
11	John	25	John
12	John	26	John
13	John	27	John
14	John	28	John
15	John	29	John
16	John	30	John
17	John	31	John
18	John	32	John
19	John	33	John
20	John	34	John
21	John	35	John
22	John	36	John
23	John	37	John
24	John	38	John
25	John	39	John
26	John	40	John
27	John	41	John
28	John	42	John
29	John	43	John
30	John	44	John
31	John	45	John
32	John	46	John
33	John	47	John
34	John	48	John
35	John	49	John
36	John	50	John
37	John	51	John
38	John	52	John
39	John	53	John
40	John	54	John
41	John	55	John
42	John	56	John
43	John	57	John
44	John	58	John
45	John	59	John
46	John	60	John
47	John	61	John
48	John	62	John
49	John	63	John
50	John	64	John
51	John	65	John
52	John	66	John
53	John	67	John
54	John	68	John
55	John	69	John
56	John	70	John
57	John	71	John
58	John	72	John
59	John	73	John
60	John	74	John
61	John	75	John
62	John	76	John
63	John	77	John
64	John	78	John
65	John	79	John
66	John	80	John
67	John	81	John
68	John	82	John
69	John	83	John
70	John	84	John
71	John	85	John
72	John	86	John
73	John	87	John
74	John	88	John
75	John	89	John
76	John	90	John
77	John	91	John
78	John	92	John
79	John	93	John
80	John	94	John
81	John	95	John
82	John	96	John
83	John	97	John
84	John	98	John
85	John	99	John
86	John	100	John